

T.C.
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
HALK BİLİMİ PROGRAMI

GEDİZ DERGİSİNİN HALK BİLİMSEL TAHLİLİ

SERDAR ÇETİNALP

Dr. Öğr. Üyesi Gürol PEHLİVAN

MANİSA-2019

**T.C.
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
HALK BİLİMİ PROGRAMI**

GEDİZ DERGİSİNİN HALK BİLİMSEL TAHLİLİ

Serdar ÇETİNALP

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Gürol PEHLİVAN**

MANİSA-2019

T.C.
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ SOSYAL
BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS EĞİTİMİ FORMLARI

Tez Savunma Sınavı Tutanağı

Doküman Kodu

FRYL-031

Yayınlanma
Tarihi

26/03/2018

Revizyon
No/Tarih

2/23/03/2018

Sayfa

1/1

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 17.07.2019 tarih ve 25/28 sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Manisa Celal Bayar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin 9. Maddesi gereğince Enstitümüz Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili ve Edebiyatı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Serdar ÇETİNALP'in "Gediz Dergisinin Halk Bilimsel Tahlili" konulu tezi incelenmiş ve aday 08.08.2019 tarihinde saat 10:30'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra **60** dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI olduğuna

OY BİRLİĞİ

DÜZELTME yapılmasına

OY ÇOKLUĞU

RED edilmesine

ile karar verilmiştir.

BAŞKAN

Dr. Öğr. Üye. Rabia UGRUN

ÜYE

Dr. Öğr. Üye. Gural PEHLİVAN

Evet

Hayır

Tez, burs, ödül veya Teşvik programına (Tüba, Fullbright vb.) aday olabilir.

Tez, mutlaka basılmalıdır.

Tez, mevcut haliyle basılmalıdır.

Tez, gözden geçirildikten sonra basılmalıdır.

Tez, basımı gereksizdir.

* Bu halde adaya 3 ay süre verilir. İkinci tez savunma sınavında da başarısız olan öğrencinin Enstitü ile ilişkisi kesilir.

** Bu halde adayın Enstitü ile ilişkisi kesilir.

Hazırlayan
Enstitü Sekreteri

Onaylayan
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Gediz Dergisinin Halk Bilimsel Tahlili” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.../.../2019

Serdar ÇETİNALP

İMZA

ÖZET

Gediz Dergisinin Halk Bilimsel Tahlili

“Gediz Dergisinin Halk Bilimsel Tahlili” adlı tezimde 19. Yüzyılın Halkbilim anlayışıyla günümüz modern halkbilim anlayışının ne ölçüde benzeşip ne ölçüde farklılaştığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Giriş kısmında 1932 yılında 14 ilde açılıp 1952 yılına kadar 478’e ulaşan halkevlerinin kuruluş amaçları, getirmiş olduğu yenilikler ve özellikle halkbilim açısından önem taşıyan unsurları dönemin bakış açısına göre değerlendirilmeye çalışılmıştır. Cumhuriyet Döneminden başlayarak halkevlerinin kuruluşuna, kuruluşunu etkileyen unsurlara, kendine örnek aldığı kurumlara değinilmiş böylece kurulma amacına ışık tutulmaya çalışılmıştır. Halkevlerinin işleyişi ve yapısını oluşturan dokuz farklı şubenin çalışma şekilleri hakkında bilgi verilmiştir. Bu dokuz şube; Dil, Edebiyat ve Tarih, Güzel Sanatlar, Temsil, Spor, Sosyal Yardım, Halk Dershaneleri ve Kurslar, Kütüphane ve Yayın, Köycülük, Müze ve Sergi olarak kendi içinde tasnif edilmiştir. Bu dokuz şubenin kendi alanlarında yapmış oldukları aksiyonlarla halkı eğitime ve halkla köprü kurma amaçları sağlanmış olacaktır. Böylece aralarında uzaklık bulunan yönetici ve yönetilen kişiler arasında bir bağ kurulacak bu bağ da halkın kendi ürünlerinin toplanmasıyla ve bunların gelecek nesillere aktarılmasıyla sağlanmış olacaktır.

Manisa Halkevi de kuruluşundan itibaren kendilerine verilen amaçlar doğrultusunda halk ile köprüler kurma yolunda çeşitli etkinlikler konferanslar eğitimler vermiş bir yandan Manisa’nın köy ve beldelerinden toplanan halka ait unsurlar temin edilerek bu unsurlar Halkevinin yayın organı olan Gediz Dergisinde neşredilmiştir. Bu neşredilen unsurlar neşredilirken dönemin halkbilim anlayışına göre sunulmuştur. Tezin bölümlerinden birini oluşturan bu kısımda o dönemin halk bilim anlayışıyla şuanda içinde bulunduğumuz dönemin halkbilim anlayışının benzerlik ve farklılıkları ortaya konmaya çalışılmıştır. Yazarların halkbilim anlayışı adlı bölüm olan bu kısımda günümüz halkbilim anlayışına da değinilmiştir. Tezin son bölümünü oluşturan kısımdaysa Gediz Dergisinde folklor özelliği taşıyan ürünler neşredilmiştir. Hacimce geniş olan derginin incelenmesi ve folklor özelliği taşıyan ürünlere ulaşma açısından kolaylık sağlanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Halkevleri, Folklor, Gediz, Dergi,

ABSTRACT

Gediz Magazine in terms of Folklore Analysis

In my thesis titled An Analysis Gediz Journal in terms of Folklore, it was tried to determine to what extent the modern folklore approach differed from the folklore concept of the 19th century.

In the introduction part, it was tried to be evaluated according to the point of view of the establishment of community centers which were opened in 14 cities in 1932 and number of which reached to 478 until 1952, the innovations they brought and especially the importance of folklore. Starting from the Republican Era, the establishment of the community centers, the factors affecting the establishment of institutions, and the institutions that were taken as examples of the establishment purpose were highlighted. Information was given about the working styles of the nine different branches that constitute the functioning and structure of the Community Centers. These nine branches were: Language, Literature and History, Fine Arts, Representation, Sports, Social Aid, Public Classrooms and Courses, Library and Publication, Constellation, Museum and Exhibition. The aims of these nine branches were to educate the public and to establish a bridge with the public with the actions they have taken in their own fields. Thus, a bond to be established between the rulers and the ruled people were ensured by gathering the people's own products and transferring them to the next generations.

The Manisa Community Center has been organizing various activities and conferences on the path to building bridges with the people for the purposes they have been given since its establishment and at the same time gathered elements from village and settlements of Manisa. These elements were presented in Gediz magazine, the publication organ of the community center according to the folklore of the period. In this section which constitutes one of the sections of the thesis, with the understanding of folk science of that period, the similarities and differences of the folklore concept of the period in which we are present were tried to be revealed. In this section, which is the section called folklore understanding of the authors, today's folklore approach is also mentioned. In the last section of the thesis, products that had folklore property were published in Gediz magazine. Easiness will be provided in terms of examination of the magazine, which is wide in volume and in terms of access to the products that have the feature of folklore.

Key Words: Community Centers, Folklore, Gediz, Magazines

ÖNSÖZ

Cumhuriyet'in kuruluşuyla başlayan modernleşme çalışmaları çeşitli nedenlerle halkla olan bağın zayıflamasına neden olmuştur. Cumhuriyet Halk Partisinin halkla olan bağlarını tekrar güçlendirmek bunu yaparken de halka kendine ait olan değerleri hatırlatıp onları gelecek nesillere aktarmak amacıyla 1932 yılında halkevleri açılmaya başlamıştır. Halkevlerinin 1950'lere kadar sayısını müthiş seviyede arttırması ve her gittiği ilde ile ait çeşitli halk bilim ürünlerini kayıt altına alması araştırmacılar açısından oldukça önemlidir. Kayıt altına alınan o dönemin müzik, edebiyat, folklor gibi yöreye ait olan unsurlar gelecek nesillere aktarılmış bu aktarımı da genellikle halkevlerinin yayın organları olan dergiler aracılığı ile yapılmıştır. Manisa Halkevi de bu amaçlar doğrultusunda kurulmuş bulunduğu il ve çevresinde çeşitli çalışmalar yapmış bulunduğu yöreye ait çeşitli unsurları Gediz dergisi vasıtasıyla kayıt altına almıştır. Bu araştırmaları yapan kişiler Manisa'nın ilçe, köy ve beldesinde görev yapmakta olan öğretmenlerdir. Böylece halkın düşünce ve yaşayış örneklerini kayıt altına almışlardır. Halkevlerinin kapatılışına kadar da bu aktarım devam etmiştir. Cumhuriyet ideolojisinin yerleşmesi, halka dönüş, yerleşme gibi ideolojilerle birlikte yapılan çalışmalar o dönemin folklor anlayışına ışık tutmaktadır. Bu tür dergi ve çalışmalar folklor anlayışının günümüze kadar gelme serüvenine bir şekilde tanıklık etmektedir. Gediz Dergisinin yayın hayatı boyunca tespit edilen unsurları yazarların halkbilimine verdiği önemi ve dönemin halkbilimi anlayışını gözler önüne serme açısından önemlidir.

Tezin Giriş bölümünde araştırmanın amacı, konusu, sınırlılıkları ve yöntemine daha sonrasında ise asıl konumuz olan halkevleri ile ilgili genel bilgilere yer verilmiştir. Halkevlerinin kuruluşu, amaçları, kuruluşunu etkileyen faktörlere, halkevlerine modellik eden kuruluşlara, halkevinin çalışma prensiplerine, şube ve kollarının yapmış oldukları faaliyetlere ve halkevlerinin kapatılmasına bu bölümde değinilmiştir. Devamında da Manisa halkevinin kuruluşuna, halkevinin şubelerine

ve çıkarmış olduğu yayınlara kısaca değinilmiştir. Birinci Bölümde, Gediz dergisinin içeriği, amacı, yazar kadrosu ve teknik özellikleri yer almaktadır. Daha sonraki başlıkta ise Gediz dergisi yazarlarının, dönemin folklor anlayışlarına yer veren görüşleri yer almaktadır. Halkbiliminin tanımı ve kadroları, halkbiliminin önemi, halk edebiyatı ve folklor ayırımı başlıklarıyla dergi yazarlarının folklor anlayışıyla günümüz folklor anlayışı karşılaştırmaya çalışılmıştır. İkinci bölümdeyse Gediz dergisinde yer alan ve dergiden tespit edilen halkbilim ürünlerine yer verilmiştir.

Çalışmamın her aşamasında bana destek olan, bana karşı göstermiş olduğu sabır, anlayış ve gönülden desteği için sevgili danışman hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Gürol PEHLİVAN'a teşekkür ederim. Bu alışma boyunca yanımda olan aileme de verdikleri destekten dolayı teşekkürü bir borç bilirim.

Serdar ÇETİNALP

Manisa, 2019

İÇİNDEKİLER

TEZ VERİ GİRİŞ VE TEZ YAYINLAMA İZİN FORMU.....	iv
YEMİN METNİ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT.....	vii
ÖNSÖZ	ix
İÇİNDEKİLER.....	x
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	ii
GİRİŞ.....	1
A.ARAŞTIRMANIN AMACI, ÖNEMİ, SINIRLILIKLARI VE YÖNTEMİ.....	1
B.HALKEVLERİNİN KURULUŞU.....	2
C. CUMHURİYET HALK PARTİSİ TEK PARTİ DÖNEMİ VE ALTI OK	4
C.a. Halkçılık.....	5
C.b. Milliyetçilik.....	8
C.c. Cumhuriyetçilik.....	9
C.d. Devletçilik	10
C.e. Laiklik	10
C.f.İnkılapçılık.....	11
D. TÜRK OCAKLARINDAN HALKEVİNE	12
E. HALKEVLERİNE MODELLİK EDEN KURULUŞLAR.....	17
F. HALKEVLERİNİN KURULUŞ SEBEPLERİ.....	19

G. HALKEVLERİNİN ÖRGÜTSEL YAPISI VE İŞLEYİŞ YÖNETMELİKLERİ.....	24
G.a. Dil, Edebiyat, Tarih Şubesi	24
G.b. Güzel Sanatlar Şubesi	26
G.c. Temsil Şubesi.....	27
G.d. Spor Şubesi.....	27
G.e. Sosyal Yardım Şubesi	27
G.f. Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi	27
G.g. Kütüphane ve Neşriyat Şubesi.....	28
G.h. Köycüler Şubesi	28
G.i. Müze ve Sergi Şubesi.....	29
H. HALKEVLERİNİN KAPATILIŞI.....	31
I. MANİSA HALKEVİ	32
I.a. Manisa Halkevi ve Faaliyetleri.....	32
I.b. Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi.....	33
I.c. Sanat Şubesi	36
I.d. Gösterit Şubesi.....	36
I.e. Spor Şubesi.....	37
I.f. Sosyal Yardım Şubesi	38
I.g. Halk Dershaneler ve Kurslar Şubesi	39
I.h. Kitapsaray ve Yayın Şubesi.....	40
I.i. Köycülük Şubesi	40
I.i. Müze ve Sergi Şubesi.....	41

1. BÖLÜM

GEDİZ DERGİSİ VE YAZARLARIN HALK BİLİMİYLE İLGİLİ ANLAYIŞLARI

1.1.GEDİZ DERGİSİ VE DİĞER HALKEVİ DERGİLERİ.....	43
1.1.1. Gediz Dergisinin Teknik Özellikleri.....	43
1.1.2. Gediz Dergisinin Amacı.....	46

1.1.3. Gediz Dergisinin İçeriği.....	48
1.1.4. Gediz Dergisinin Yazar Kadrosu.....	49
1.2. HALK BİLİMİNİN TANIMI VE KADROLARI.....	51
1.3. HALK EDEBİYATI- FOLKLOR AYRIMI.....	59
1.4. HALKBİLİMİNİN ÖNEMİ.....	65
1.4.1.Halkbiliminin Amacı	69
1.4.2. Halkbiliminin Yöntemi.....	71
1.4.3. Alan Araştırması.....	73
1.4.4. Anonimleşme ve Varyantlaşma Meselesi.....	74

2. BÖLÜM

GEDİZ DERGİSİ HALKBİLİM ÜRÜNLERİ

2.1. ADETLER, GELENEKLER VE GÖRENEKLER.....	77
2.1.1. Geçiş Dönemleri	77
2.1.1.1. Doğum Öncesi.....	77
2.1.1.2. Doğum Sonrası.....	78
2.1.1.3. Çocuk.....	79
2.1.1.3.1. Sünnet.....	79
2.1.1.3.2 Çocukla İlgili Atasözleri.....	79
2.1.1.3.3 Diş Buğdayı	80
2.1.1.4. Evlenme.....	81
2.1.1.4.1. Koyun Yatırma Öncesi Kız Görme.....	81
2.1.1.4.2. Kız İsteme.....	81
2.1.1.4.3. Şerbet Övme.....	82
2.1.1.4.4. Gelin Hamamı.....	83
2.1.1.4.5. Kına Gecesi.....	84
2.1.1.4.6. Düğün Günü.....	85
2.1.1.4.7. Erkek Düğünü.....	86
2.1.1.4.8. Gelin Ertesi.....	87
2.1.1.4.9.Cihaz Alma.....	88

2.1.1.4.10. Ramazanın 15. Gecesi.....	89
2.1.1.4.11. Kar Küreme	89
2.1.2. Sosyal Normlar:.....	89
2.1.2.1. Gezek Âdeti.....	90
2.1.2.2. Baca Süpürme Âdeti.....	90
2.1.2.3.Koyun Yatırma Âdeti.....	90
2.1.2.4. Adak Kesme Âdeti.....	90
2.1.2.5.Çiçek Gönderme Âdeti.....	91
2.1.3. Bayramlar ve Törenler.....	91
2.1.3.1.Ramazan Bayramı.....	91
2.1.3.2. Kurban Bayramı.....	92
2.1.3.3. Mesir Bayramı.....	92
2.1.3.4.Kuzu Bahçesi.....	93
2.1.3.5. Oğlak Bahçesi.....	93
2.1.3.6.Çağla Bayramı.....	93
2.1.3.7. Kiraz Bayramı.....	93
2.1.3.8. Üzüm Bayramı.....	94
2.1.3.9. Namaz Gecesi.....	94
2.1.4. Halk İnanışları.....	94
2.1.5.Halk Hekimliği	99
2.2. HALK EDEBİYATI ÜRÜNLERİ	104
2.2.1. Atasözleri	105
2.2.2. Deyimler.....	108
2.2.3. Efsaneler	108
2.2.4. Fıkralar	115
2.2.5. Masallar.....	116
2.2.6. Menkıbeler- Memoratlar.....	120
2.2.6.1. Yaren Dede.....	120
2.2.6.2. Kalbur Dede.....	121

2.2.7. Kara Hikayeler	123
2.2.8.Halk Tiyatrosu(Karagöz-Meddahlık-Orta Oyunu)	136
2.2.9. Bedeni Hareketler Dışı Anlatım.....	137
2.2.9.1.Çiçek-Mendil Anlamları.....	137
2.2.9.2. Gösterme ve Tutulmasına Göre Mendillerin Anlamı	141
2.2.9.3.Kadın Erkek İşaretleme Anlamları.....	143
2.2.9.4.Ayların Anlamları.....	144
2.2.9.5. Günlerin Anlamları	144
2.3. ANONİM HALK ŞİİRİ	146
2.3.1. Bilmeceler	146
2.3.2.Ninniler	147
2.3.3.Türküler.....	150
2.3.4. Maniler.....	216
2.3.5. Mezar Taşları.....	342
2.4. ÂŞIK TARZI HALK ŞİİRİ.....	349
SONUÇ.....	362
KAYNAKÇA.....	364

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

- A.e : Aynı Eser
- A.g.e : Adı Geçen Eser
- A.g.m : Adı Geçen Makale
- Bkz :Bakınız
- S.s : Sayfadan sayfaya
- S : Sayfa
- C.H.F : Cumhuriyet Halk Fırkası
- C.H.P : Cumhuriyet Halk Partisi
- DP : Demokrat Parti
- TDK : Türk Dil Kurumu
- TTK : Türk Tarih Kurumu
- T.B.M.M: Türkiye Büyük Millet Meclisi
- Vb: Ve benzerleri
- Yy : Yüzyıl

GİRİŞ

A. ARAŞTIRMANIN AMACI, ÖNEMİ VE YÖNTEMİ

Bu çalışma 1930'lu yıllarda kurulan ve 1950'li yıllara kadar devam eden bir süreçte birçok ilde faaliyet gösteren halkevlerinin çalışma prensiplerini dikkate alarak hazırlanmıştır. Halkevlerinin kurulma süreci, kuruluşunu etkileyen olaylar, kuruluşundan sonra yapmış oldukları faaliyetler ve halkevlerinin yayın organları araştırmanın önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu konuların verilmesi dönemin ideolojik anlayışının folklorla nasıl yansıdığını bizlere göstermede yardımcı olacaktır.

Konumuz olması bakımından, Manisa'da kurulan halkevinin ve en uzun yayın hayatına sahip olan yayın organı Gediz dergisi incelenmiştir. Bu doğrultuda Manisa Halkevinin işleyişi, bölgeye yapmış olduğu katkıları, kuruluşundan kapanışına kadar geçen süreçte yapmış oldukları faaliyetler ve folklorla yapmış olduğu katkılar tespit edilecektir.

Manisa Halkevinin yayın organı olan Gediz dergisi ve içinde yer alan folklor ürünlerinin tespit edilmesiyle dönemin folklor anlayışı tespit edilmeye çalışılmıştır. Elde edilen bu tespitler doğrultusunda günümüzde oluşan bilimsel anlayışla olan benzerlik ve farklılıkların verilmesi amaçlanmıştır.

Manisa Halkevi ve Gediz dergisi üzerine daha önce yapılan çalışmalar mevcuttur ancak folklor anlamında, özellikle folklor ürünlerinin verilmemesi ve yazarların folklor anlayışlarına değinilmemesi bizleri bu konuyu çalışmaya yöneltmiştir. Gediz dergisi üzerine Necla Türkçapar Günay ve Müslime Şen'in çalışmaları mevcuttur. Bu çalışmalardan Müslime Hanım'ın tezi Manisa halkevi ve Gediz dergisinin tanıtılması bakımından önem arz etmektedir. Necla Hanım'ın Gediz Bibliyografyası adlı çalışması da dergide bulunan yazılarının ve içeriğinin verilmesi açısından önem arz etmektedir. İki çalışma da bize önemli katkılar sağlamıştır. Bizler de çalışmamızda daha çok folklor anlayışına ve dergide verilen folklor ürünlerini tek çatı altında buldurmaya çalıştık bu anlamda tez daha önceki çalışmalardan daha farklı bir boyut kazanmış olacaktır.

Gediz Dergisinde yer alan folklor öğeleri ve folklor ile ilgili yazarların görüşleri araştırılırken en önemli sınırlılık, Gediz dergisinin her sayısında folklor ile ilgili ürünler yer almasına karşın, yazarların çok fazla folklor anlayışını belirten görüşlerine yer vermemesi olmuştur. Gediz dergisinde hemen hemen her sayıda folklor ile ilgili yazı mevcuttur. Ancak yazarlar genellikle metni olduğu gibi vermeyi tercih etmiştir bu da dergideki yazarların görüşlerine tam anlamıyla ulaşılmasını engellemiştir. Dönemin imlasının tam oturmaması da önemli bir sınırlılık oluşturmaktadır. Dergide verilen alıntılar doğrudan verilmiş olup derginin o dönemki imlasına dokunulmadan verilmiştir.

Gediz dergisindeki halkbilime ait ürünler tespit edilirken fişleme tekniği kullanılmıştır. Gediz dergisine danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Gürol Pehlivan'ın özel koleksiyonu sayesinde ulaştım. Gediz dergisi, toplam 8 cilt şeklinde pdf halinde bende de bulunmaktadır. Dergi taraması yaptıktan sonra halkbilime ait veya halkbilimle ilgili olabilecek bütün yazılar tek tek kontrol edilip ilgili olan kısımlar fiş tekniğiyle birleştirildi. Dergideki yazarlarla ilgili görüşler içinse literatür taraması yapılmıştır. İzmir Halk Kütüphanesi, Manisa Halk Kütüphanesi ve Celal Bayar Üniversitesi Kütüphanesinde de işe yarayabilecek makale ve kaynakların taraması yapılmıştır.

B. HALKEVLERİNİN KURULUŞU

1930'lu yıllar Türkiye açısından toplumsal değişimlerin yerleşmesinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. Tek parti yönetimiyle birlikte toplumsal düzeyde değişim hız kazanmıştır. Toplum bulduğu noktadan daha yukarıya taşımak için çeşitli kurum ve kuruluşlardan yararlanılmıştır. Bu kurumlardan bazıları şunlardır Millet Mektepleri (1928), Türk Tarih Kurumu (1931), Türk Dil Kurumu (1932), Halkevleri (1932), Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi (1936) ve Halkodaları (1939-1940). Bu tür kurum ve kuruluşlar, yeni ideolojinin halk tarafından benimsenip halk tarafından öğrenilmesi için bu dönemde ortaya çıkan kuruluşlardır. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı Devletinin yönetiliş şekli olan İslami temellerden uzak bir yönetim tarzını benimseye çalışmaktadır. Daha doğru bir ifadeyle, Cumhuriyet rejimiyle birlikte, Osmanlı yönetim sisteminden farklı bir yönetim tarzı kurulması amaçlanmıştır. Türkiye Cumhuriyetinin temel hedefi seküler devlet anlayışıyla yönetilmekte olan bir ulustur. Yeni kurulan ülkede toplumun üst kesimi olarak nitelendirebileceğimiz yönetici-aydın kesim, Osmanlı Devleti'nin yönetim tarzını reddetmiş olsa bile halkın gelenekleri hâla toplumda etkisini devam ettirmektedir. Halk, geçmişten gelen uygulamaları kendi bünyesinde muhafaza etmekte ve bunları uygulamaktadır. Osmanlı devletinin çok uluslu bir yapıya sahip olması sebebiyle içinde bulundurduğu azınlıkları bir arada tutma politikası başarısız olmuş, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyetiyle birlikte daha üniter ve birleştirici bir politikaya dönülmüştür. Toplumun 600 yıllık bir geleneği bir anda bırakması elbette ki çok güçtür. Gelenek, değişime direnen bir olgudur. Hilafetle birlikte İslam dininin bayraktarlığını yapan bir toplum için 1930'lu yıllarla birlikte "laikliğe" geçiş ve devlet yönetiminin laiklik ilkesiyle yeniden şekillendirmesi yönetici ve toplum

arasında kopukluk oluşmasına sebebiyet vermiştir. Halkevleri, halkın ideolojisini değiştirme, yeni düzene ayak uydurma, yönetici ve halk arasında köprü kurma amacıyla kurulmaya başlamıştır. Mevcut yönetim, kendini halka anlatarak kopukluğu gidermesi için bu kuruma büyük bir önem vermiştir. Neredeyse her ilde bir halkevi açılması, halk ile olan iletişimin halkevleriyle sağlanması, bu kurumlar arasından halkevlerinin önemini göstermektedir. Halkevleri kurulmadan önce siyasi ve eğitim amaçlarına uygun olarak kurulan bazı kuruluşlar da vardı. Bunlardan en önemlisi İtalya’da “Dopolovar” kuruluşuna benzeyen Türk Ocakları idi.¹ Halkevleri 1932 yılında kurulurken amacı; genel olarak milliyetçiliğin derinleşmesini sağlamak, birlik-bütünlük sağlamak ve açılan halkevlerinde sınıf farkı gözetmeksizin bütün vatandaşları tek bir çatı altında toplayıp kaynaşmasını sağlamaktı.

Halkevi, İsmail Baltacıoğlu’na göre bir kültür evidir. Okul değildir.² Ali Nejat Ölçen’e göre ise Halkevi, Halkçı kimliğin oluşmasını sağlamak, bilim kültür ve sanatta çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırmak, yeni yetişen neslin tek bir ülkü etrafında birleşmesini sağlamak amacıyla oluşturulmuştur.³ Yetişkinlerin eğitimi için kurulan halkevlerinin temel misyonlarından birisi de demokrasiyi ve Cumhuriyet Halk Partisinin kurulmasında etkili olan ilkeleri tabana yaymaktır.

Toplumda olan bu kopukluk 1929 yılına kadar devam etmiştir. O döneme kadar Şeyh Sait İsyanı gibi ülke içinde yaşanan olaylar yönetimin sertleşmesine neden olmuş olabilir. Osmanlı’nın toplumsal bağlarını koparabilmek amacıyla da birçok reform bu dönemde yürürlüğe sokulmuştur. Bu reformlar, alfabe değişimi, kılık kıyafetle ilgili olan moda, hukuk sistemi ve eğitim alanında olmuştur.⁴ Yapılan reformlara bakıldığında Milliyetçilik ve Batılılaşma etkili olmuştur. Erol Güngör’e göre alfabe değişimi önemli bir inkılaptır. İnkılaplarda toplumda yer alan kesimlerin okur-yazar olmasına büyük önem verilir; çünkü ne kadar çok okur-yazar oranı artarsa inkılaplar daha iyi öğrenilip daha iyi yayılır. Bu yüzden harf devriminin yapılması, eski yazının yasaklanması inkılap için önemli bir teşebbüstür.⁵ Bununla birlikte şunu söylemek sanırım yanlış olmayacaktır. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti, sadece

¹ Sefa Şimşek, **Bir İdeolojik Seferberlik Deneyimi Halkevleri 1932-1951**, Boğaziçi Üniversitesi Yayinevi, İstanbul, 2002, s. 27.

² İsmail Hakkı Baltacıoğlu, **Halkın Evi**, Ulus Basımevi, Ankara, 1950, s. 33.

³ Ali Nejat Ölçen, **Halkevleri**, Özkan Matbaacılık, Ankara, 2001, ss. 10-11.

⁴ Şimşek, s. 5.

⁵ Erol Güngör, **Dünden Bugüne Tarih-Kültür-Milliyetçilik**, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1995, s. 89.

adıylı değil bütün kurum ve kuruluşlarıyla eski düzenden çok farklı ve ayrı bir yerdedir. Bir rejimin kalıcı olabilmesi için halk nezdinde destek görmesi ve benimsenmesi çok önemlidir. 1930'lu yıllara kadar yapılan reformlar, tek parti şeklinde yönetim anlayışının olması halk ile yönetici kesim arasındaki bağın zedelenmesine yol açmıştır. Bunun bilincinde olan yönetici kesim, halkın beğenisini kazanma, yapılan reformların halk nezdinde sevilip uygulanması ve anlatılması için yeni bir bağ oluşturmak gerektiğini fark ederler. Bu bağın kurulması ise eğitim ile mümkündür. Eğitim her şeyden önce fikir aşılama ve cumhuriyet rejiminin isteği doğrultusunda yeni bir nesil yaratma amacıyla kullanılmıştır. 1931 yılındaki parti tüzüğünde yer alan madde, yeni nesilde aranan özellikleri ve eğitimin asıl işlevini göstermektedir: "Kuvvetli cumhuriyetçi, milliyetçi ve laik vatandaş yetiştirmek tahsilin her derecesi için mecburi ihtimam noktasıdır. Türk milletine, Türkiye Büyük Millet Meclisine ve Türk Devletine hizmet etmek ve yetiştirmek hassas bir vazife olarak telakki olunur."⁶

C. CUMHURİYET HALK PARTİSİ, TEK PARTİ DÖNEMİ VE ALTI OK

1923'ten 1928 yılına kadar olan dönemde, yani yeni ülkenin rejiminin ilan edilmesiyle başlayan devirde, Osmanlı'dan çok farklı bir yönetim ve sistem anlayışı benimsenmiş, yeni rejimin kurumları oluşturulmaya başlanmış ve kurumsallaşma çabası başlamıştır. 1928'den sonraki dönemi ise toplumsal devrimlerin yerleştirildiği ve kökleştirilmeye çalışıldığı dönem olarak ikiye ayırabiliriz.⁷

Halkevleri, partiye bağlı bir örgüttür. Bu nedenle parti ve partinin ilkelerini açıklamak, konunun daha iyi anlaşılıp yorumlanmasını sağlayacaktır. Atatürk 6 Aralık 1926'da Halk Fırkası'nın kurulacağını ilan etmiştir. Yeni kurulacak olan ülkede sınıf olmadığından sınıfları temsil edecek partilerin kurulmasına da gerek yoktur. Atatürk, ileride Halk Fırkasının temelini oluşturacak olan "9 Umde"yi 8 Nisan 1923'te ilan etmiştir. Halk Fırkası da 9 Eylül 1923'te kurulmuştur. 29 Ekimde Cumhuriyetin ilanıyla birlikte yeni anayasa 20 Nisan 1924'te kabul edilir. Halk fırkasından istifa eden muhalif kesimin Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın kurmasıyla çok partili bir meclise geçiş görülmüştür. 10 Kasım 1924'te parti genel sekreteri Recep Peker'in önerisiyle partinin ismi Cumhuriyet Halk Fırkası olmuştur.

⁶ Şimsek, s. 48.

⁷ Anıl Çeçen, **Atatürk ve Cumhuriyet**, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 1994, ss. 316-317.

Çok partili hayata geçiş çok uzun soluklu olamayacaktır. Şeyh Sait ayaklanmasının ardından Terakkiperver Partisi kapatılır. İzmir Suikastinden sonra ise muhalif kesim tasfiye edilmiştir. Serbest Fırka'nın da kendini feshetmesiyle birlikte 1946'ya kadar devam edecek olan tek parti egemenliği başlamıştır. Cumhuriyet Halk Fırkası'nın ilk parti programı 1931 yılında kabul edilmiştir. 1923 yılında ilan edilen dokuz umde, bu kongrede altı ilke hâlinde kabul edilmiştir. 1927 yılında "Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Halkçılık" ilkelerine, 1928 yılında "Laiklik", 1931 yılında da "Devletçilik" ve "İnkılapçılık" ilkelerinin eklenmesiyle altı Ok oluşur. 1931 yılıyla birlikte parti devleti olma yolunda ilerleyen bazı uygulamalar da yapılmıştır. Halk Partisi, Türk Ocaklarını kendi bünyesine katma talebinde bulunur. Bunun üzerine Türk Ocakları kendilerini lağvederler. Türk Ocakları'ndan kalan bu büyük boşluğu Halkevleri dolduracaktır. 1937 yılıyla beraber kongrede kabul edilen altı ok anayasaya eklenmiştir.⁸ Cumhuriyetin ilkelerinin halka benimsetilmesi ve halk tarafından özümsemesi istenmektedir. Bu açıdan yeni yönetim şeklini oluşturan ilkelerin ne olduğunu genel olarak incelemek Halkevlerinin kuruluşunu daha iyi anlamamıza yardımcı olacağından önemlidir.

C.a. Halkçılık

Rauf İnan'a göre halkevlerini oluşturan temel, halk ve halkçılıktır.⁹ Halkçılık ilkesinin ana kaidesi "Hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir" ifadesidir. Halk üzerinde çeşitli tanımlar bulunmakla birlikte genel olarak kabul edilen halk tanımı şöyledir: "Aynı ülkede yaşayan ve aynı uyrukta bulunan insan topluluğuna verilen isimdir."¹⁰ Sözcük dilimize Arapça'dan girmektedir. Bir ülkenin veya devleti oluşturan insan topluluğuna genel olarak halk denmektedir. Siyasi açıdan baktığımızda yöneten ve yönetilen ayrımıyla birlikte oluşmaya başlamıştır. Toplumun güçlü kesiminin yani egemen sınıfının dışında kalan kısmına halk denilmiştir. Bu halk tanımının 20. yüzyıla ait olduğunu vurgulamakta fayda vardır. Fransız devrimiyle başlayan halkın yöneticilere olan isyanıyla çağın egemen toplum anlayışı değişmiştir. Bu devrimden sonra oluşacak olan toplum yapısı halkı yönetime çekme anlayışındadır.¹¹ Osmanlı devleti yıkılmadan evvel İmparatorluğu kurtarmak

⁸ Neşe G. Yeşilkaya, **Halkevleri: İdeoloji ve Mimarlık**, İletişim Yayınları, İstanbul, ss. 44-45.

⁹ M. Rauf İnan, "Gazi'nin (Atatürk'ün) Halkçılık Ülküsü, Halkevleri ve Sonrası", **Bellekten**, Cilt:II, Sayı: 204, TTK Basımevi, Ankara, 1988, s. 870.

¹⁰ Anıl Çeçen, **Halkevleri**, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1990, ss. 23-28

¹¹ Çeçen, Halkevleri, ss. 23-28.

için çeşitli fikirler ileri sürülmüştür. Meşrutiyetle birlikte İttihad ve Terraki partisi otoriter yönetimi esnetme ve parlamenter sisteme geçiş için çaba göstermişlerdir. Meşrutiyetle birlikte memur sınıfının halk ile temasının az olması, ülkede halk yönetiminin halkın gereksinimlerini tam olarak karşılayamaması sebebiyle 1921 Anayasasında halkçılık esasları yer almıştır.¹² Halkçılık ilkesinin ilk şekli ise “Hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir.” sözüyle Atatürk tarafından söylenmiştir. Bu söylemle beraber cumhuriyetin ilanı gelmiştir. Atatürk, halkı sınıfsız bir bütün olarak kabul etmektedir. Ona göre Cumhuriyet Halk Fırkası, bütün halkı toplayabilen halkın partisidir. Diğer partiler, bir sınıfın çıkarlarını koruma amaçlı oluşmaktadır. Halk Fırkası ise belli sınıf çıkarlarını değil, bütün halkı kucaklayan bir oluşumdur.¹³ Atatürk’ün halkçılıkla ilgili konuşması şu şekildedir:

“Bu milletin siyasi fırkalardan çok canı yanmıştır. Şunu arzedeyim ki, memaliki sairede fırkalar behamal iktisadi maksatlar üzerine teessüs etmiş ve etmektedir. Çünkü o memleketlerde muhtelif sınıflar vardır. Bir sınıfın menfaatini muhafaza için teşekkül eden siyasi fırkaya mukabil diğer bir sınıfın menfaatini muhafaza maksadıyla bir fırka teşekkül eder. Bu pek tabiidir. Güya bizim memleketimizde de ayrı ayrı sınıf varmış gibi tessüs eden siyasi fırkalar yüzünden şahit olduğumuz neticeler malumdur. Halbuki Halk fırkası dediğimiz zaman bunun içinde bir kısım değil, bütün millet dahildir.”¹⁴

Görüldüğü üzere Atatürk’ün o dönemde savunduğu halkçılık anlayışı bu şekildedir. Türkiye Cumhuriyetinde sınıf farkı yoktur ve sınıf farkının olmayışından dolayı da Halk Fırkası bütün halkı temsil edebilecek niteliklere sahiptir. Bu aslında bize Tek parti döneminin de işaretlerini vermesi açısından önemlidir. Yukarıdaki görüşe ilaveten Suna Kili de Atatürk’ün halkçılığının, tüm halkın kayıtsız koşulsuz egemen olduğu bir halkçılık anlayışı içinde olduğunu söylemektedir.¹⁵ Sınıfsızlığı savunan halkçılık ilkesi birbiri için yardımlaşmaya, iş bölümü yapmaya ve her meslekteki insanların kendi görevlerini yapıp sınıfsal ayrımlar yerine sosyal düzenlilik ve uyum sağlamasını sağlayan bir ilkedir. Bu yapılan tanımlamalar bizi

¹² Nurhan Karadağ, **Halkevleri Tiyatro Çalışmaları 1932-1951**, T.C Kültür Bakanlığı, Ankara, 1998, s. 40.

¹³ Yeşilkaya, s. 46.

¹⁴ Yeşilkaya, s. 47.

¹⁵ Suna Kili, **Atatürk Devrimi**, TTK Basımevi, Ankara, 1981, s. 223.

korporatist solidarizm (mesleki dayanışmacılık) terimine götürmektedir.¹⁶ Bu terimi Türkiye'ye yerleştirenler Ziya Gökalp, Tekin Alp, Zekeriya Sertel, Necmettin Sadak gibi isimlerdir.¹⁷ Bu meslek dayanışmasını Atatürk şu şekilde açıklamaktadır:

“...Bu hükümet demokrat bir hükümet midir, sosyalist bir hükümet midir, yani şimdiye kadar okuduğumuz kitaplarda ismi söylenen hükümetlerden hangisidir?” Buyurdular! Efendiler bizim hükümetimiz demokratik bir hükümet değildir. Sosyalist bir hükümet değildir. Ve gerçekten kitaplarda var olan hükümetlerin bilimsel mahiyeti bakımından, hiçbirine benzemeyen bir hükümettir. Fakat milli hâkimiyeti, milli iradeyi oluşturan tek bir hükümettir, bu öze sahip bir hükümettir! İlmî ve sosyal noktadan bizim hükümetimizi ifade etmek gerekirse “halk hükümeti” deriz... O halde ifade edelim ki Efendiler! Halkçılık, sosyal düzenini çalışmasına, hukukuna dayandırmak isteyen bir mesleki çalışmadır...”¹⁸

Bu cümleleriyle Atatürk, sosyalist hükümetin kavramı olarak lanse edilen halkçılık kavramını bir meslek dayanışması olarak tanımlamakta ve sosyalist hükümetlerden farkını anlatmaktadır.

Halkçılık kavramının bir başka şekliyle açıklanışı da şöyledir:

“İrade ve egemenliğin kaynağı ulustur. Bu irade ve egemenliğin devletin yurttaşa ve yurttaşın devlete karşı olan ödev ve yükümlülükleri tamamıyla yerine getirmek için kullanılması, partinin başlıca prensibidir.”¹⁹

Görüldüğü üzere egemenliğin kaynağı, parti tarafından halk olarak gösterilmektedir. Bu egemenliğin kullanılması ise karşılıklı olarak bir ödev addedilmiştir. İki kısım da bu egemenliğin korunmasında birbirine karşı sorumludur. Burada önemli olan nokta halk ile yönetici kesimin sorumluluklar vasıtasıyla birbirine bağlı oluşudur. Halkevi dergilerinde bu ödevler ve görevler sık sık belirtilmiştir.

¹⁶ Yeşilkaya, s. 47.

¹⁷ Çeçen, **Halkevleri**, s. 47.

¹⁸ Yusuf Bahri Kapusuzoğlu, **Antalya Halkevi ve Faaliyetleri (1932-1951)**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Ankara, 2013, s. 17.

¹⁹ Şimşek, s. 8.

C.b. Milliyetçilik

Halkçılık kavramı aynı zamanda milliyetçilik ilkesiyle de birbirine bağlıdır. Sınıfsız bir bütün olup milli birliğin kurulmasını amaçlayarak milliyetçiliği destekler. Recep Peker bu ilişkiyi şu şekilde açıklamaktadır:

*“Binaenaleyh sınıf kavgası, tahakküm, imtiyaz zihniyetlerini kökünden silen bir zihniyet, bu memleketin zihniyetini tamamlayacaktır. Ancak bizim istediğimiz ve anladığımız manada halkçı olmaktır ki milliyetçiliği en temiz ve saf bir değere çıkarır. Sade milliyetçilik Türk vatanının sınırı içinde dil birliği, kültür birliği ile mazi hatıralarına ve gelecek zamanın emellerine bağlılıkla birleşme yapar. Ulus yığını bu saf duygularla halkçı olmalıdır ki halk yığınları ulusçuluğun yaptığı büyük kuvvetle birbirini seven birbirine bağlanan büyük bir varlık teşkil edebilsin.”*²⁰

Milliyetçilik ulus-devlet çizgisini çekmesi açısından önemlidir. Ümmet fikri yerine özellikle millet fikrinin oluşması açısından bu ilke önemli bir yer işgal etmektedir. Ulusu birbirine bağlayan milliyetçilik ilkesi, bir dine değil bir ulus birliği altında toplanmayı gaye edinir. Bu ulus birliğinin içerisinde ırk ayrımı da bulunmamaktadır. Atatürk’ün milliyetçiliğini *Söylev ve Demeçler*’den naklen şöyle verebiliriz:

*“Millet, aynı toprak parçası üzerinde oturan, aynı kanunlara tabi, ahlak ve dil birliği halinde yaşayan insan topluluğuna denir. Fransız milleti, Alman milleti, İspanyol milleti denir. Kullanılırken çoğunluklar ‘millet’ kelimesiyle ‘kavim’ kelimesi karışır. Fakat şu farkla ki millet kelimesiyle siyasi kuruluş anlaşılır. Kavim ‘people’ kelimesi ise her şeyden önce kök bağı ve ırkı hatırlatır.”*²¹

Görüldüğü üzere Atatürk’ün milliyetçiliği, yüzyılı etkileyen ırkçı milliyetçilikten farklıdır. Ziya Gökalp’te olduğu gibi hem medeniyetçi hem de harsçı bir milliyetçidir. Milleti oluşturan ve birbirine bağlayan asıl unsur dil, kültür ve ülkü birliğidir. 1947 yılında yer alan parti kurultayında milliyetçilik şu şekilde programda yer almıştır.

“Partimiz Türk milletini dil, kültür, ülkü ve tarih birliği ile saadet ve felaket ortaklığına inanmak, ortak yurt sevgisini taşımak gibi tabii ve ruhi olarak kabul eder. Bu birliğin üzerinde kurulduğu kutlu vatan toprakları da hiçbir kayıt ve şart altında ayrılık kabul etmez bir bütündür. Partimiz milliyetçiliği, Türk milletinin

²⁰ Yeşilkaya, s. 48.

²¹ Yeşilkaya, ss. 49-50.

bütünlüğünü ve bunun dayandığı milli ruh ve milli şuuru korumak ve yaşatmak manasına alır. Milletın özel karakterini ve bağımsız benliğini korumayı amaç tutarız. Milliyetçiliği Türk milleti için en yüksek bir insan seviyesine varmanın kök şartı ve ana yolu biliriz. Milletimizi hür ve bağımsız dünya milletleri ailesinin eşit ve şerefli bir üyesi sayarız”²²

Burada geçen milli ruh ve milli şuur vurgusu önemlidir. Kendi kültürünü unutmayıp Batılılaşırken, Ziya Gökalp’in belirttiği gibi, Batı’nın medeniyetini alıp, milli şuurı koruyup yaşatmak en temel unsur kabul edilmiştir. Bu milliyetçiliği öğretmek ve uygulamak ise en programlı şekilde Halkevleri sayesinde olacaktır. Bu sayede ülkeyi bir arada tutacak olan bağ kuvvetlenecek ve dışarıdaki emperyalist devletlerin boyunduruğuna hiçbir zaman girmeyecektir.

C.c. Cumhuriyetçilik

1919 yılında Atatürk’ün Samsun’a ayak basıp, Amasya genelgesinde söylediği gibi “Hâkimiyet kayıtsız şartsız Milletindir.” ifadesiyle Osmanlı Devletinin yönetim şeklinin değişmesi gerektiğini belli ederken kafasında kurduğu yönetim şeklinin ipuçlarını bu genelgeyle ve bu sözle anlamış oluyoruz. 1931 yılındaki kurultayda bu ilke şöyle açıklanmaktadır.

“Parti, ulus egemenliği ülküsünü en iyi ve en sağlam süratle imdileyen ve toplayan devlet şeklinin Cumhuriyet olduğuna kaniidir. Parti bu sarsılmaz kanaatle Cumhuriyeti her tehlikeye karşı, bütün araçlarla korur.”²³

Görülüşü gibi yeni kurulan ülkenin yönetim şekli bellidir. Bu yeni rejimin korunması, öğretilmesi devam etmesi ve sürdürülebilmesi için ise her türlü savunma yönetiminin kullanılacağı açık bir şekilde belirtilmiştir. Bütün ilkeler birbirine bağlı olmasına karşın, Cumhuriyetçilik ilkesi rejimin ana düşüncesi olduğundan dolayı belki de böyle bir uyarıda bulunulduğunu söyleyebiliriz. Halkevleri de bu ideolojinin yeni nesle öğretilmesi ve gelecek nesillere aktarılması için çok önemli bir kurumdur. Halkevlerindeki dergilerde yer alan yazılar bu ideolojiye sıkı sıkıya bağlıdır. Yer yer yazarlar eski yönetim şeklini eleştirip cumhuriyetin güzellikleri ve nimetlerinden sık sık bahsederler.

²² Karadağ, s. 36.

²³ Şimşek, s. 7.

C.d. Devletçilik

Halkevleri devletçilik ilkesine göre kurulmuş olan bir kurumdur. Halkevleri; parti, devlet ve altı ilkeyle bütünleşmiştir. Özellikle ekonomiyle bütünleşmiş olan bu ilkeyle beraber halkın özel çalışmasına değinilmiştir. Devlet, toplumun her aşamasının içinde olmayı amaçlamıştır. Ekonomi de bu alanlardan biri ve en önemlisidir. Devlet politikası gereği özellikle 1930'lu yıllardan itibaren devletin politikası doğrultusunda iç ve dış ticaret yapılmıştır. Devletin ekonomik politikalarına uygun bir şekilde işler yapılmalıdır. Halkevleri ve dergilerinde de ekonomiyle ilgili yazılara bu ilke doğrultusunda yer verilmiştir. Bu yazılardan birisi şu şekildedir.

“...Partimiz, özel teşebbüslerin tam bir güvenlik içinde çalışmasını sağlamak üzere yurtda hangi işlerin nerelerde ne kadar zamanda ve hangi ölçülerde yapılmasının milli ihtiyaçlar bakımından zaruri ve uygun olduğunu devletin belli plan ve programlarla ilan etmesini gerekli bulur. Buna rağmen özel teşebbüslerin başarmağa imkan bulamadığı veya yeter derecede başaramadığı, yahut kazançlı bulmadığı için girişmediği işleri Devlet üzerine alabilir. Devlet kâr kasdiyle iş yapmaz.”²⁴

Bu şekilde devletçilik politikasıyla ilgili bilgiler broşürleştirilip halkevlerinde okutulmuştur. Bu alıntı Ankara Halkevi dergisi *Ülkü*'den bir örnek olarak seçilmiştir. Partinin devletçilikle ilgili olan esas fikri ve politikası ise aşağıdaki alıntıda belirtilmiştir:

“Özel sınav ve çalışma esas olmakla beraber, imkân olduğu kadar az zaman içinde ulusumuzun geriliğe ve yurdu bayındırlığa erdirmek için genel ve yüksek asıgların gerektirdiği işlerde, hele ekonomik alanda, devleti filiğ surette ilgilendirmek başlıca esaslarımızdandır.”²⁵

C.e. Laiklik

Parti programında yer alan laiklik programı şu şekilde açıklanmıştır.

²⁴ Karadağ, s. 49.

²⁵ Şimşek, ss. 8-9.

“Parti, bütün kanunların, tüzüklerin ve usullerin yapılışında ve toplanışında, en son ilim ve teknik esaslarıyla asrın ihtiyaçlarına uyulmasını prensip olarak kabul etmiştir.

Din bir vicdan işi olduğundan parti, dini, dünya ve devlet işleri ile siyasadan ayrı tutmağı, ulusumuzun çağdaş medeniyet yolunda ilerlemesi için başlıca şartlardan sayar.”²⁶

Çağdaş medeniyet seviyesine ulaşmak için en önemli ilke olarak laiklik kabul edilir. İnsanların dinî düşüncesi olabilir ve bu dinî inanışlarını hürce yaşayabilirler. Ancak programda da belirtildiği gibi din bir vicdan işidir. Atatürk’ün söylediği: “Hayatta en hakiki mürşit ilimdir.” veciz sözü laiklik düşüncesinin özetini oluşturmaktadır. Dinî inanışlar vicdanlarda yaşadığı sürece hiçbir sorun teşkil etmez; ancak bilimin ve eğitimin önüne geçtiğinde asıl hedef olan muasır medeniyet seviyesine çıkmak mümkün olmayacaktır. Bu noktada çeşitli devrimler yapılmıştır. İlk olarak, 1924’te Hilafet kaldırılmıştır. Daha sonrasında Tevhid-i Tedrisat kanunuyla eğitim birliği sağlanarak, milli eğitime bağlanır. Dinî mahkemeler kaldırılır, şapka kanunuyla fes kaldırılır, 1925’te tekke ve zaviyeler kapatılır ve 1928’te ise anayasada yazan devletin dini ibaresi kaldırılır. Halkevleri dergilerinde ise dinle ilgili olan hurafelere karşı yazılar yer almaktadır. Halkın bilgilendirilmesi için çeşitli konferanslar ve oyunlarla bu ilke benimsetilmeye çalışılmıştır.

C.f.İnkılapçılık

Parti programında devrimcilik şu şekilde açıklanmıştır.

“Ulusumuzun sayısız özverilerle başarmış olduğu devrimlerden doğan ve olgunlaşan prensiplere bağlı kalmak ve onları korumak için esastır.”²⁷

Topluma yön vermek toplumu eski alışkanlıklarından kurtarmak ve yeni bir siyasal mekanizma kurmak için çeşitli inkılaplar yapılmıştır. Yukarıda da görüldüğü gibi partinin amacı yapılan bu inkılapları halk için korumaktır. Laiklik ilkesiyle ilimde daha hür düşünceler yaratma amacı taşıyan siyasal kesim, bu ilkeyle birlikte de bu ilerlemenin yollarını açan ve koruyan ve pekiştirilmesini sağlama amacı taşımıştır. Toplumun muasır medeniyet seviyesine çıkması için inkılaplar “halk” için

²⁶ Şimşek, s. 9.

²⁷ Şimşek, s. 9.

yapılmaktadır. Halk için yapılan bu yeniliklerin benimsetilmesi ve iyice yerleştirilip devam edebilmesi gelecek nesil için önem taşımaktadır. Bunu sağlayacak kurumlardan biri de halkevi ve halkevi dergileridir.

Yukarıda verilen ilkeler incelendiğinde hepsinin ortak amacının yeni kurulan rejimde her kurum kuruluş ve bireyin ödevi vardır ve bu ödevler istenen hedeflere ulaşmak için korunmalıdır sonucunu çıkarabiliriz. Tek parti döneminde muhalif kesim olmadığından dolayı ülkede politikayı belirleyen kurum iktidarda olan kurumdur ve kuruluşlar ise bu politika doğrultusunda işletilmektedir. Eğitim, ekonomi gibi devletin ana kaynaklarında partinin politikası temel alınmakta ve bu doğrultuda ilerlenme sağlanmaktadır. Bu durum toplumda huzursuzluklar çıkarmış halk ile yönetici sınıfı arasında bağ zedelenmeye başlamıştır. Bu bağın zayıfladığının farkında olan aydınlar için kurtarıcı formül halkevleridir. Bu kuruma verilen önemi de bizlere göstermektedir.

D. TÜRK OCAKLARINDAN HALKEVİNE

Osmanlı Devleti bilindiği gibi farklı milletleri bünyesinde bulunduran çok uluslu bir yapıya sahipti. Fransız ihtilalinden sonra yükselişe geçen milliyetçilik akımı, bünyesinde birçok ulusu barındıran imparatorluklar için tehlike oluşturmaktaydı. Osmanlı devleti de bu tehlikeyi ortadan kaldırmak için çeşitli fikri akımlar ortaya çıkardı. Bunlardan birincisi Osmanlıcılıktı. Osmanlıcılık bünyesinde farklı ulusları bulundurmasına rağmen tek bir bayrak altında hoşgörülle yaşamayı amaçlıyordu. Osmanlının içinde bulunan uluslar çok çeşitliydi bunlardan bazıları; Arap, Arnavut, Bulgar, Sırp, Boşnak, Dürzi, Süryani Maruni, Çerkez, Rum, Ermeni, Musevi ve daha bir çok azınlıktır. Ümmetçilik anlayışı Balkan savaşlarından sonra çözülmüş ve yerini milliyetçilik ideolojisine bırakmıştır. Milliyetçilik ideolojisiyle başlayan dernek “Türk Derneği” adı altında 1908 yılında İstanbul’da kurulmuştur. Kurucuları arasında Yusuf Akçura, Ahmet Mithat Efendi, Necip Asım, Rıza Tevfik gibi dönemin önemli şahsiyetleri bulunmaktadır. Daha sonra Yusuf Akçura’nın da kurucuları arasında bulunduğu ve sadece ilmi bir dernek olup siyaseten uzak olacağı söylenen Türk Yurdu Cemiyeti 1911 yılında kuruluyordu. Dernek, Türkçülük ideolojisiyle kurulan ilk dernek olma özelliğine sahiptir. Dernek daha sonra ideolojisini yaymak ve öğretmek amacıyla Türk Derneği adlı dergiyi yayınlamaya

başlamıştır. 1912 yılına gelindiğinde ise yayına yeni başlayan Türk Derneği ve Türk Yurdu dergilerini bünyesine alan Türk Ocağı kurulmuştur.²⁸

Türk ocağının kuruluşu Hamdullah Suphi Tanrıöver tarafından şöyle anlatılmaktadır:

“İttihat ve Terakki'nin Türk milletini içinde bulunduğu korkunç tehlikelerden kurtaramayacağını anlayan Haydarpaşa Askeri Tıbbiye öğrencilerinden bir kısım, Türk varlığının devamını temin edecek en doğru hareketin ne olabileceğini aralarında uzun uzun düşünüp müzakere ettikten sonra o zamanki Türk aydınlarına birer mektup yazarak onların fikirlerini almışlardır. İşte Türk ocaklarının ilk temeli Tıbbiyelilerin bu teşebbüsüyle atılmıştır.”²⁹

Bu öğrenciler; Mahmut, Ethem, Haşim, Celal, Behçet, Hüseyin Cahit, Muhsin, Neşet, Lütfi, Süleyman, Hatip efendiler, Remzi Osman, Hüseyin Baki, Tevfik Fikret, Osman Senai beylerdir.³⁰

190 tıbbiyeli öğrenci memleketin içinde bulunduğu durumdan kurtarmak amacıyla aydınları göreve çağırmışlardır. Aydınların katılmasıyla birlikte bu kuruluş büyümekte ve Türk Ocağı altında milliyetçiliğin önderliğini yapmaya başlamaktadır. Türk Yurdu dergisi, Ocak ile birleşmiştir. Selanik'te çıkan Genç Kalemler dergisi de yine bir süre sonra yazar kadrosuyla Ocağa dahil olmuştur. Türk Yurdu dergisi de Türk Ocağının yayın organı olarak çalışmaya başlamıştır. Ocak çeşitli konferanslar, söyleşiler yaparak halkı bilinçlendirmiş, yerli mal tüketimi konusuna teşvik etmiştir. Tiyatroda oynanan oyunlarla bilinç aşılama devam etmiştir. Ocağın ilk Başkanı Mehmet Emin Yurdakul'dur. Ocağın temel ideolojisini ise “Mabedimiz Türk Ocağı, kabemiz de yüce parlak Turandır” marşıyla anlamaktayız. Milliyetçiliğin bayraktarlığını yapan Türk Ocakları, milli mücadele yıllarına kadar 28 şubeye ulaşmıştır.³¹

Türk Ocaklarının faaliyetleri ise; Halk ile münasebete girmek, milliyet fikirlerini şiirlerle, sözle, yazıyla paylaşmak, Türk Ocağına gelen her Türk çocuğuna

²⁸ Karadağ, s. 17.

²⁹ Ali Nejat Ölçen, **Halkevlerinin Yokedilişi**, Halkevleri Genel Merkez Yayını, Ankara, 1988, s. 12.

³⁰ Karadağ, s. 17.

³¹ Karadağ, s. 19.

yardım etmek, kütüphane oluşturup içini kitap ve dergiler ile doldurmak ve bunların okunmasını kolaylaştıracak bir ortam hazırlamak, Türkleri birbirine tanıştırmaktır.³²

Türk ocağının yayınlanan nizamnamesinde ise kendi ağızlarından amaçlarını gösteren şu alıntı önemlidir:

*“Cemiyetin maksadı, akvam-ı İslamiyenin bir rükni mühimi olan Türklerin milli terbiye ve ilmi, içtimai, iktisadi seviyelerinin terakki ve alasıyla ırk dilinin kemaline çalışmaktadır.”*³³

Mustafa Kemal Atatürk, Ocakları çeşitli vesilelerle ziyaret etmiş, orada sohbetler etmiş ve Zonguldak, İzmir, Ankara ve İstanbul’da bulunan Ocaklara maddi destekte bulunmuştur. 1925 yılında Atatürk’ün eşi Latife Hanım kongrede fahri başkanlığa getirilmiştir.³⁴

Atatürk’ün 18 Temmuz 1930 yılında İstanbul’daki Türk Ocağında yapmış olduğu konuşma, Ocaklar hakkındaki düşüncesini yansıtmaya bakımından önemlidir:

*“Son seyahatimde ziyaret ettiğim bütün ocaklarda beni çok memnun eden bir faaliyete, canlılığa şahit oldum. Bilhassa Türk Ocakları’nın buldukları merkezlerde faydalı bir takım hizmetlerle halk üzerinde çok müsait bir tesir bıraktıklarına şahit oldum. Şimdi burada gördüğüm gibi, milletin bir çok güzide münevverleri Türk Ocakları’nda toplanmıştır. Sizi böyle etrafımda gördüğüm bu anda, son seyahatimin diğer hatıralarını da zihnimde uyandırarak ve Türk Ocakları’nın faaliyetinden duyduğum derin memnuniyeti ifade etmekle çok mütehasşısım.”*³⁵

Ocakların özerk yapılar olmasına karşın irticayla mücadelede halkı bilinçlendirme alanlarını elinde toplaması Cumhuriyet Halk Fırkasıyla olan bağlantılarını güçlendirmesinde etkili olmuştur. Tek parti yönetiminin hakim olduğu yıllar olması sebebiyle Ocaklar kurultaylarında daha önceki hali olan “ Türk Ocağı siyasetle alakadar olmaz; hiçbir Ocaklı, Ocağı şahsi ve siyasi ihtiraslarına alet ve saha ittihaz edemez” maddesini 1927 yılında değiştirerek, “Cumhuriyet, millet, muasır medeniyet ve halkçılık mefkurelerini takip eden Türk Ocağı bu mefkureleri

³² Yeşilkaya, s. 65.

³³ Şimşek, s. 30.

³⁴ Şimşek, s. 33.

³⁵ Karadağ, s. 20.

tahakkuk ettirmekte olan CHF'yle devlet siyasetinde beraberdir.” Şeklinde kurgulamış ve tek parti yönetiminin sonucu olarak CHF'ye bağlı olduklarını deklare etmişlerdir.³⁶

Parti ve Ocaklar arasındaki son aşamada ise 1931 yılında partiler feshedilmiştir. Ocakların feshedilmesini Şimşek dört madde altında özetlemiştir.

1. Ocaklar İttihat ve Terakki Fırkası'nın yan kuruluşu şeklinde kurulmuş olmaları ve Cumhuriyetin ilanıyla birlikte misyonlarını tüketmeye başlamış olmalarıdır.

2. Ocaklar yeni rejime karşı bir tutum sergileyerek, gerici bir tutum içine girmişlerdir.

3. Ocakların savunmuş olduğu Pantürkizm ideolojisiyle, Kemalist dış politikanın birbiriyle çelişmesi.

4. Ülkedeki tek parti yönetiminin hakimiyetini artırarak, tam kontrol sağlamak istemesi³⁷

Ali Nejat Ölçen'e göre ise kapatılmasının önemli sebeplerinden birisi laiklik ilkesini bünyelerinde özümseyememeleridir.³⁸

Sonuç olarak Türk Ocakları uzun yıllar boyunca hizmet vermiş yerlerini ise 19 yıl boyunca hizmet edecek olan Halkevlerine, 1931 yılında feshedilmesiyle bırakmıştır. Ocaklardan kalan binalar artık Halkevleri olmuştur.

Cumhuriyetin ilanıyla başlayan inkılap hareketleri neticesinde çeşitli kurum ve kuruluşlar oluşturulmuştur. Bu kurum ve kuruluşların temel hedefi yıkılan imparatorluğun izlerini silmek ve ülkeyi çağdaş medeniyetler seviyesine çıkarmaktır. Özellikle tek parti ideolojisinin hâkim olduğu yıllarda, halka inkılapları rahatça öğretmek için çeşitli kurumlardan ve basın-yayın araçlarından yararlanılmıştır. Bu kurumların başında hiç şüphesiz Türk Ocakları ve Halkevleri gelmektedir. Özellikle Türk Ocakları'nın 1931'de fesih kararıyla kapanmasından sonra Halkevlerinin, Türk Ocakları'na karşı bir alternatif olarak doğduğu söylenebilir. Türk Ocaklarının

³⁶ Şimşek, s. 35.

³⁷ Şimşek, s. 29.

³⁸ Ölçen, s. 13.

kapatılması hakkında çeşitli sebepler ileri sürülmüştür. Bunlardan biri de Mustafa Kemal'in bu kurumun ileride kendi içinden siyasi parti oluşturacak şekilde karşısına çıkabileceğini düşünmesidir.³⁹ Ocakların kapatılmasıyla ortaya çıkacak olan yeni kurumlar tek parti ideolojisinin önemli bir ayağını oluşturacaktır. Partiye bağlı olacak halkevleri daha kolay denetlenebilecek ve partinin halkla olan ilişkilerinde bir köprü vazifesi görecektir. 1930'lu yıllarda dünyayı kaplayan ekonomik sıkıntı Türkiye'yi de etkilemiştir. Anıl Çeçen'e göre C.H.F'nin bu zorlu dönemde izleyeceği iki yol vardır. Bu yollardan birincisi, siyasal baskıyı verilecek olan demokratik ve siyasal haklarla yumuşatmak; ikincisi ise devletin toplumun hayatına daha fazla müdahalesiyle daha merkezi sert bir düzendir.⁴⁰ Çeçen'e göre C.H.F idarecileri ikinci yolu izlemişlerdir, Ülkede ekonomiden dolayı çıkan huzursuzluğu bastırmak ve devlet ile halk arasında oluşan soğukluğu gidermek amacıyla örgütlenme konusu gündeme gelmiş ve Halkevlerinin kuruluş serüveni başlamıştır. Avrupa'ya o dönemde gönderilen Vildan Aşır Savaşır'ın Çekler tarafından kurulmuş olan Sokol okullarının her bölgede halkla devlet arasındaki köprü gibi vazife gördüğünden bahsetmesi örgütlenme arayışında olan yöneticiler için bir fikir uyandırmıştır.⁴¹ Orhan Özacun ise Atatürk'ün kafasında önceden var olan halkevleri projesini, Atatürk'ün yapmış olduğu bir konuşmaya dayandırmaktadır.⁴²

Örgütlenme gereksinimi nedeniyle dönemin Milli Eğitim Bakanı Reşit Galip, resmi bir mektupla halkevleri konusunda bilgisi olan fikir adamlarını bu toplantıya çağırmıştır. Mustafa Kemal'in verdiği direktifleri anlattıktan sonra Halkevlerinin kurulma süreci bu komisyonla başlamış, 10-18 Mayıs 1931'de yapılan kongreyle Türk Ocakları'nın kapatılıp Halkevlerinin kurulmasına karar verilmiştir. Kararın alınmasından sonra ise kurulma işlemleri hızlandı ve devlet olanakları seferber edildi ve 19 Şubat 1932'de Halkevleri resmen kuruldu. Eski Türk Ocağı binası yeni Halkevlerinin genel binası oldu ve 14 ayrı şehirde daha Halkevi binaları açıldı.⁴³ İlk 14 Halkevi, Afyon, Ankara, Aydın, Bolu, Bursa, Çanakkale, Denizli, Diyarbakır, Eminönü, Eskişehir, İzmir, Konya, Malatya, Samsun şehirlerinde açılmıştır.⁴⁴ Açılış

³⁹ Nurettin Güz, **Tek Parti İdeolojisinin Yayın Organları Halkevleri Dergileri (1932-1950)**, Kariyer Matbaacılık, Ankara, 1995, s. 12.

⁴⁰ Çeçen, Halkevleri, s. 106.

⁴¹ Çeçen, Halkevleri, ss. 109-110.

⁴² Yeşilkaya, s. 69.

⁴³ Çeçen, Halkevleri, ss. 110-113.

⁴⁴ Yeşilkaya, s. 61.

konusmasını yapan Recep Peker, örgütlenme gereksinimi duyulduğuna, uygarlık düzeyine ulaşmış olan toplumların sadece okullarla yetinmediğine, ulus olabilmek için Halkevi gibi halkı bir araya getiren kurumların oluşturulması gerektiğine, bu kurumların ulusal amaçları sağlamak için kurulduğuna, kurumlarda görev alan aydınların halkı aydınlatması gerektiğine ve toplumu yükseltmek için bu kurumlarda çalışmanın bir vatandaşlık görevi olduğuna değinmiştir.⁴⁵ Peker: “*Milleti şuurlu, birbirini anlayan, birbirini seven, aynı ideale bağlı bir halk kütlesi halinde teşkilatlandırmak*” diyerek de partinin, halkevleriyle ilgili politikasından bahsetmektedir.⁴⁶

E. HALKEVLERİNE MODELLİK EDEN KURULUŞLAR

Baltacıoğlu'na göre halkevlerinin teorik kısımlarının Cumhuriyetten önce bazı kurumlarda bulunduğu bahsetmektedir. Buna göre halk terbiyesi ile uğraşan üç önemli kurum vardır. Bu üç kurum; İttihat ve Terakki Cemiyeti, Türk Ocakları, ve Milli Talim ve Terbiye Cemiyeti'dir. İttihat ve Terakki Cemiyeti, eğitim meseleleriyle ilgili projelere ve düşüncelere yer vermiştir. Buna hizmet etmek için İttihat ve Terakki Mektebi adı altında ücretsiz okullar açmıştır. Okulun kulüplerinde halka özel gece kursları ve ücretsiz özel dersler veren kurslar açılmıştır. Türk Ocakları ise milli kültür propaganda ocaklarıdır. 1912 yılında açılan Türk Ocaklarının amacı milli terbiye ve ilmi, içtimai ve iktisadi seviyelerinin yükselmesi Türk ırk ve dilinin kemaline çalışmaktır. Bu amaçla, çeşitli dersler, konferanslar, dergiler, kitaplar tertip edilmiştir. Talim Terbiye Cemiyeti ise 1915 tarihinde halkçılık amacıyla açılmıştır.⁴⁷

Yurtiçinde teorik olarak Halkevlerinin oluşmasını sağlayan kurumlar Yurtdışındaki bazı ülkelerde de görülmekteydi. Yurtdışındaki gelişmiş ülkelerde çeşitli halk örgütlerinin olduğunu ve bu örgütlerin halkevlerinin kurulmadan önce teorik olarak halkevlerini etkilediğini bizlere göstermektedir. Macaristan'da Macar ulusal kültür cemiyeti, Uranya Cemiyeti, İşçi Jimnazları, Çiftçi Dernekleri, Çekoslovakya'da Mazarik, İtalya'da Depolavoro ile Almanya'da halk İngiltere'de kültür cemiyetleri, Rusya'da Narodnik akımı bunlardan bazılarıdır.

⁴⁵ Çeçen, Halkevleri, ss. 112-113.

⁴⁶ Güz, s. 14.

⁴⁷ İsmail Hakkı Baltacıoğlu, **Halkın Evi**, Ulus Basımevi, Ankara, 1950, s. 21.

Özellikle eğitim sistemi ülkenin ideolojik hareketinin yaşayıp gelişmesi için önemli bir kulvar olarak görülmüştür. Sovyet Rusya'da gerçekleşen devrim sonrası Leninizm ve öğretilerinin propaganda aracı olarak öğretilmesi için eğitim önemli bir yere konumlandırılmıştır. Komünist üniversiteler dört yıllık bir eğitim ve öğretim programıyla öğretileri başkalarına öğretecek yeni nesli yetiştirmek isteyen gençlere ev sahipliği yapıyordu. 1926 yılında kurulan İzbaçitalniya adlı okuma odaları Rusya köylerinde hizmet vermeye başlamıştır. Bu kurumun Cumhuriyet dönemindeki yansıması Halk odalarıdır. Almanya ise yine Sovyet Rusya'dan farklı değildir. 1930'lar ile ülke genelinde gençleri ve çocukları yetiştirmek yeni siyasi rejimin oturmasını sağlamak amacıyla Yurttaş evleri kurulmuştur. Bu kurum spor müsabakaları, kurslar, konferanslar yoluyla vatandaşları hem eğitime hem de kaynaştırma rolünü üstlenmiştir. Yine Almanya köylerinde benzer misyonla kurulmuş olan Toplum Evleri de vardır. İtalya ise faşizmle yönetilen bir rejime sahiptir ve İtalya'da toplumsal sınıf farkı da mevcuttur buna karşın halk, ulusal birliği sağlayabilmiştir. İtalya'nın bunu nasıl yaptığı ise araştırılmaya başlanmıştır.⁴⁸

Halkevleri talimatnamesinde Halkevleri kurulmadan önce yurtdışındaki çeşitli kurumların araştırıldığını görmekteyiz. İtalya'da Dopolavoro adlı kurum 1930'lu yıllarda açılmıştır. Halkevlerinden sonra açılmış olmasına rağmen bu kurumun çalışmaları talimatnamede yer almıştır. Bu örgütün 1580 şubesi bulunmakla beraber, 8000 kütüphanesi, 1000'e yakın piyes grubu bulunmaktadır. Ulusa bayramları için 27000 ulusal bayram kutlaması yapıldığı da yine talimatnamede yer almaktadır.⁴⁹

Anıl Çeçen'e göre ise Atatürk, dönemin dış siyasetinde meydana gelen tüm değişiklikleri ve bu değişiklikleri meydana getiren bütün ulusal çaptaki olayları yakından takip etmektedir. Özellikle Fransız Devrimi Atatürk'ün ideolojisini en çok etkileyen ideolojik olaydır. Fransa'da Jakoben kulüpleri devrimin halk okulları olması sebebiyle önemlidir. Bu kulüpler sayesinde devrimin öncü kesimleriyle halk arasında bağ kurulmuştur. Bu kulüplerde yapılan çeşitli etkinlikler ise ülke sorunları

⁴⁸ Şimşek, ss. 20-25.

⁴⁹ Yeşilkaya, s. 70

tartışılmış çözüm önerileri sunulmuştur. Halk ise devrimin ilkelerini öğrenerek devrimin sürekliliğini sağlamıştır. Bu şekilde devrim gelecek nesillere aktarılmıştır.⁵⁰

Rusya’da ortaya çıkan bir hareket ise Narodnik hareketidir. Narodnik hareketinin açılımı halkçılıktır. Bu hareket 1860’larda başlamıştır. Bu harekete sahip gençler köy köy gezerek halkı çar ve kiliseye karşı uyandırma görevini üstlenirler. Narodnik akımı Balkanlarda etkili olduğu gibi Osmanlı-Türk aydınını da etkilemiştir.⁵¹

Çekoslovakya’da olan bir kurum ise Sokollardır. Sokollar ile ilgili araştırmayı Vildan Aşır Savaşır yapmıştır ve vermiş olduğu çeşitli konferanslarda bundan bahsetmiştir. Çeklerle Slovakları bir araya getirip ulusal birlik yaratma amacıyla kurulmuştur. Sokollar çeşitli etkinliklerle ve ulusal bayramlarla halkı bir arada tutma amacını gütmüştür. Yine Savaşır, Romen Strasa Tasil’i de tanıtmıştır. Bu kurumla Romen gençleri, halka günlük yaşamlarında kullanabilecekleri bilgileri öğretirler.⁵²

Meksika’da olan bir diğer benzer kurum ise Peuple’dir. Halkın evi olarak nitelendirilen bu kurum köylerde yer almaktadır. Bu kurum modern yaşamda kullanabilecekleri bilgileri ve sağlık ile ilgili yapılabilecek şeyleri uygulamalı olarak köylüye vermiştir. İtalya’da kurulan Balilla ve Piccole ulusal örgütleri vardır. Bu örgütlerden Balilla erkek, Piccole kız çocuklarını eğitmek amacıyla kurulmuştur. Erkek çocuklar, askeri terbiye yanında bahçivanlık, sebzeçilik, çiçekçilik eğitimi görmüştür. Kız çocukları ise hastabakıcılık, biçki dikiş kursu, gibi kurslar görmüşlerdir. 1926’da bu okullara üye olan çocuk sayısı 826000 gibi büyük bir rakama ulaşmıştır.⁵³

F. HALKEVLERİNİN KURULUŞ SEBEPLERİ

Halkevlerinin kuruluş sebeplerinin başında örgütlenme gereksinimi olduğunu yukarda söylemiştik. Örgütlenme gereksinimi Cumhuriyet’in ilanı ile birlikte yapılan inkılaplarla başlamaktadır. Fuat Köprülü’nün: *“Bizdeki yüksek sınıf, yani okumuşlar sınıfı, maddi ve manevi kültür bakımından geniş halk tabakalarından tamamıyla*

⁵⁰ Yeşilkaya, s. 70.

⁵¹ Yeşilkaya, s. 71.

⁵² Yeşilkaya, s. 71.

⁵³ Yeşilkaya, s. 72.

ayrılmış, onlarla temasını çoktan kaybetmiştir.”⁵⁴ ifadesi Osmanlıdan başlayıp Tanzimat ile devam eden yenileşme sürecindeki halk ve aydın grup olarak nitelendirdiğimiz iki grubun ayrılığını ve bütünleşemediğini özetler. Bu örgütlenememe ve bir bütün olamamanın çözümünde ise Halkevlerinin rolünü Köprülü şu sözleriyle açıklamaktadır:

“Cumhuriyet Halk Partisi, siyasi sahada, bu vaziyeti tabiileştirmek ve bütün halk tabakalarından kuvvet alarak milli tesanütü tam mânâsıyla te'min etmek için kurulmuştur. Onun en büyük kültür organı olan Halkevleri ve Halkodaları da, milli kültür sahasında aynı gayeye ulaşmak isteyen bir içtimâi müessesedir. Biz ancak bu vasıta ile, münevver tabakanın bütün halk tabakalarıyla ve milli kültürle temâsını te'min edebileceğiz. Münevver sınıfın, tam ve geniş mânâsıyla milli hayat kaynakları'ndan kuvvet ve ilham alması ve halk tabakalarının da -esas unsurlarını kendisi vermekle beraber- yüksek sınıf arasında en ileri ve şuurlu şeklini alacak yüksek bir milli kültürden istifade etmesi ve bu sûretle fikir ve mâîşet seviyesini yükseltebilmesi, ancak bu sayede kabil olacaktır. Demek oluyor ki Halkevleri, muhtelif içtimâî tabakalarımız arasında karşılıklı bir hülûl ve nüfuz te'sis ederek milli bünyemizin müşterek bir ruha, müşterek bir karektere malik olmasını te'min edecek en büyük müessesemizdir.”⁵⁵ Köprülü'nün de dediği gibi Halkevleri gibi kurumlar vasıtasıyla aydın ve halk arasında olan bu kopuklaşma giderilecektir. Uluslaşma bir bütün olabilme gayesi bu kurumlara verilen önemi belirtmektedir. Çağdaş bir topluma ulaşmak için cumhuriyet devrim ve ilkeleri halkın zihnine bu kurumlarla işlenmelidir. C.H.F'nin, halkçılık, milliyetçilik, devletçilik, laiklik, cumhuriyetçilik ve inkılapçılık olan altı ilkesiyle yetiştirilecek olan yeni neslin yetişme yuvası, kurulan Halkevleridir. ⁵⁶

Bu kopuklaşmanın giderilmesi için Cumhuriyet rejimiyle birlikte Avrupa'ya bir kısım aydınlar gönderilmiştir. Gönderilen aydınlar Avrupa'da yapılmakta olan yetişkin eğitimi çalışmalarını incelemiştir. Vildan Aşir Savaşır da bu aydınlardan biridir. Ankara'da yurtdışında yapılan eğitimler konusunda konferans vermiştir. Konferansta, Çekoslovakya'da yaptığı incelemelerden bahsetmiştir. Çekoslovakya'da yetişkin eğitimini veren Sokollar'dan bahsetmiştir. Sokollar'da

⁵⁴ M. Fuad Köprülü, “Halkevlerinin İçtimai Rolü Ülkü'den”, **Gediz Dergisi**, Cilt:3, Sayı:35, 1940, s. 2.

⁵⁵ Köprülü, s. 2.

⁵⁶ Çeçen, Halkevleri, s. 121.

filozof Jean Huss'un fikirlerine uygun biçimde halk ve sokollar birleştirilmiştir. Savaşır, Türkiye'ye en uygun olan sistemin bu olduğunu da ulusal radyo kanalıyla bir kez daha yinelemiştir. Radyodaki konuşmasını dinleyen Atatürk, Savaşır'ın halkevlerinin kurulması ile ilgili çalışmalara katılması için hazır bulunmasını istemiştir.⁵⁷

Dönemin M.E.B Reşit Galip, Hasan Cemil Çambel, Emin Erişirgil, İhsan Sungu, Ali Rana Tarhan, Fikret Kanat ve Avni Başman gibi dönemin aydınlarını bir kurucu komite kurmak amacıyla çağırmıştır. Komitede yer alan üyeler, Reşit Tarhan, Hasan Cemil Çambel, Ziya Cevher Etili, Münir Hayri Egeli, Cevdet Nasuhi, Hüsrev Tökin, İshak Refet, Behçet Kemal Çağlar, Sadi Irmak, ve Vildan Aşir Savaşır'dır.⁵⁸

Tüzük oluşturmak için de ayrı bir komisyon kurulmuştur; Bu komitede de, Ziya Cevher Etili, Şevket Süreyya Aydemir, Sadi Irmak, Tahsin Banguoğlu, Hamit Namık Katoğlu, Vildan Aşir Savaşır üye, Ziya Cevher ise başkan atanmıştır. 19 Şubat 1932 yılında ise on dört ilde aynı anda halkevleri açılmıştır. Bu iller, Adana, Afyon, Ankara, Aydın, Bursa, Çanakkale, Denizli, Diyarbakır, Eskişehir, İstanbul, İzmir, Konya Samsun ve Van şehirleridir. Açılmış olan her halkevinde parti ya da devlet yetkilisi bulunmaktadır. 1933 yılında halkevleri sayısı devlet seferberliğiyle elli beşi; 1935 yılında, 103'e, 1938 yılında 210'a; 1940 yılında 379'a, 1945 yılında 438'e, 1946 yılında 4545'e; 1950 yılında 478'e çıkmıştır. Açılış töreninde İstiklal Marşı, Cumhuriyet Yemini, Canlı Levha, Recep Peker'in Nutku, Behçet Kemal'in "Açılırken" adlı şiiri ve Reşit Galip'in konuşması yer almıştır.⁵⁹

Halkevleri tüzüğünde Halkevlerinin ana amacı şu şekilde açıklanmıştır.

*"Partimizin program temelleri Cumhuriyetçilik, ulusçuluk, halkçılık, devletçilik, layiklik, ve devrimciliktir. Programımız bu ana ve temel prensiplerin egemenliği ve sonsuz olması için bu sıfatlarda kuvvetli vatandaşlar yetiştirilmesini... Hedefler. Halkevlerinin amacı, bu uğurda çalışacak ülkülü vatandaşlar için toplayıcı ve birleştirici yurtlar olmaktır."*⁶⁰

⁵⁷ Çeçen, Halkevleri, ss. 108-109.

⁵⁸ Şimşek, s. 60.

⁵⁹ Şimşek, ss. 60-61.

⁶⁰ Şimşek, s. 62.

Görüldüğü üzere altı umdeye bağlılık ve bu umdeleri öğreten birleştirici bir ruh esas amaçtır. Bu uğurda bu ilkeleri öğretecek ve öğrenecek kaynaşmayı sağlayacak tek kurum olarak halkevleri görülmüştür.

Halkevinin diğer bir işlevi de halk terbiyesidir. Bu hususta Recep Peker şunları söylemektedir. “... *Bu asırda milletleşmek için milletçe kütleleşmek için mektep tahsilinin yanında ve ondan sonra mutlaka bir halk terbiyesi yapmak ve halkı bir arada ve birlikte çalıştırmak esasının kurulması lazımdır.*”⁶¹ Peker’in ifade ettiği gibi halkı birleştirecek bir kurum gerekmektedir ve bu kurum halk terbiyesini verecek bir kurum olmalıdır. Beraberliği pekiştirmeli ve birlik olma duygusunu aşılmalıdır. Yine Peker bu birlik olma kısmına şu şekilde devam eder. “*Biz; Halkevlerinin arkadaşlık havasının hararetiyle ısınan çatıları altında milletimizin tek tek olmaktan çıkarak, kalpleşerek, katılaşılarak, cemiyetleşerek hacmi irtifai ve cevheri ile kendisini muhabbetli bir granit kütlesi halinde istikbalde arz edeceğine kaniyiz.*”⁶² ifadelerden de anlaşılacağı üzere ülkenin o dönemki koşulları göz önüne alındığında halk ile devlet arasında kopukluk vardır. Yaşanmış olan Menemen hadisesi gibi olaylar bu kopuklaşmayı giderek artırmış ve bireylerde ferdileşme meydana gelmiştir. Bu tür olayların bitmesi ve birlik duygusunun güçlenmesi için ise halkevleri önemli bir kurum olarak görülmüştür. Bu da devletin halkevlerine neden bu denli önem verdiğini göstermektedir.

Behçet Kemal Çağlara’a göre halkevleri üç ana ihtiyaçtan meydana gelmiştir. Bunlardan ilki, aydınların halka ulaşmasını sağlayarak halk ve ülkeyle uzlaşmasını sağlama; ikincisi, partinin ilke ve görüşlerini, reformlarını halka yayma ve benimsetme üçüncü olarak ise, toplumu ve gençliği birleşmiş bir millet oluşturmaktır. İsmail Hakkı Baltacıoğlu’n göre ise halkevleri, beş temel amacı yerine getirmek için kurulmuştur. Bunlar ilki, gençliği bütün olan bir toplum hayatı yaşatmak, yeni neslin sorumluluk duygusunu artırmak, toplu olarak katılacakları mutluluk veren aksiyonları tattırmak, yeni Türk rejimi yolunda motivasyon sağlamak, ve müzik, tiyatro ve edebiyat zevki aşılmasıdır.⁶³

⁶¹ Şimşek, s. 63.

⁶² Şimşek, ss. 62-65.

⁶³ Şimşek, s. 68.

Şükrü Kaya ise halkevlerinin açılış amacını, Atatürk ilkelerinin halk arasında yayılıp derinleşmesi olarak ifade etmektedir.⁶⁴

Halkevlerinden umulan yararlar ise, halk ile aydın arasında bilgi alışverişi yapmak, köylüye değer vererek kalkındırmak, aydın ve halk zümresi arasında etkileşim oluşturmak, ülkü birliği sağlayarak bütünleştiricilik yapmak, millet ve ülke için çalışmak, yardımlaşma ve fazilet değerlerini yükseltmek, muasır medeniyet seviyesine çıkmak için halkı örgütlemek, rejime karşı yapılan hareketlere karşı çıkmak, ulusun kendini ve halkı tanımmasını sağlama, cumhuriyet ilkelerine bağlı gençlik yetiştirmek, etkin öğrenen ve öğrendiklerini öğreten bir halk yaratma çabası genel olarak halkevlerinden umulan yararlardır.⁶⁵

Halkevlerinin kurulma amaçlarını genel olarak Çeçen şu şekilde vermektedir. Çeçen, bu amaçları CHP Halkevleri Öğreneğinden almıştır:

“Ulus bilinçli, birbirini anlayan, birbirini seven, ortak ideale bağlı bir halk kütlesi düzeyinde örgütlemek; Kültür, ülkü, amaç ve düşünce birliğini güçlendirecek bir toplum olmayı sağlamak; ulusal birliği oluşturan, ulusal ruhu biçimlendiren ve güçlendiren kültür öğelerini ortaya çıkarıp geliştirmek; köylü ile kentli, köylü ile aydın zümreler arasındaki ilişkileri düzenleyerek geliştirecek köycülük çalışmalarının yürütülmesi, Cumhuriyet Halk Partisi'nin ana ilkelerini ve bunların ülke düzeyinde nasıl uygulandığını anlatmak için kullanılan merkez biçimine dönüştürülmesinin sağlanması. Kısa zamanda toplumsal ve kültürel kalkınma sağlanarak Türk toplumunun ve devletin çağdaşlaşma savaşına katkılarının artırılması.”⁶⁶

Halkevleri tek parti döneminin bir ürünüdür. Açılan Halkevleri bütün halkın evi olma vaadiyle yola çıkmasına karşın, parti tarafından kurulması ve parti ideolojisinin bu kurum aracılığıyla deklare etme fırsatı bulması “bütün halk”ı kapsayacak ve kucaklayacak bir kurum olmadığını bizlere göstermektedir. Özellikle yukarıda verilen ve 1938 yılında C.H.P Halkevleri öğreneğinden alınan kısımda partinin temel ideolojisinin bu kurumlar aracılığıyla halka benimsetilmek istendiğinden bahsedilmiştir.

⁶⁴ Karadağ, s. 64.

⁶⁵ Karadağ, s. 66.

⁶⁶ Çeçen, Halkevleri, ss. 122-123.

Diğer nedenlerden birisi de şüphesiz ekonomik ve toplumsal nedenlerdir. 1930'lu yıllarda dünyadaki ekonomik kriz Türkiye'yi de etkilemiştir. Devletin getirmiş olduğu ekonomik önlemler halk tarafından pek sıcak karşılanmamaktadır. Ekonomik bunalım ile beraber rejim daha sertleşmeye başlamış, halk ile yönetim arasında bir uzaklaşma meydana gelmiştir. Ülkede yeni tartışmaların çıkmasından korkan hükümet halkın dikkatini daha farklı yönere çekmek için halkevlerini kurmuştur.⁶⁷

Halkevlerinin işlevleri ise genel olarak sekiz başlıkta Yeşilkaya tarafından toplanmıştır. Bunlardan ilki devrimin aşılmasıdır. Halkevleri, Kemalizm ilkelerinin halka benimsetilmesi amacıyla kurulmuştur. İkinci olarak, geçmişe ait izleri silmektir. Burada da amaç tek adam ideolojisi ve şeriatle yönetilen altı yüz yıllık bir geçmişi silmek yeni oluşturulacak ülkede birlik sağlamaktır. Üçüncü olarak kaynaşmış bir halk kitlesi yaratmaktır. Burada da bireyleri ortak bir amaç etrafında toplamak ve birlikte hareket etmelerini sağlamaktır. Dördüncü olarak kaynaşmış olan bu kitleyi, dans müzik tiyatro gibi sosyal aktivitelerle ilkelerin teorikten pratiğe dönüşmesini sağlayarak içselleştirmektir. Beşinci işlevi, halkı cami dışında bir araya getirecek olan yeni bir sosyalleşme ortamı sağlamak ve rejime karşı çıkabilecek dini birliği engellemektir. Altıncı olarak, halkevlerinde halk terbiyesi vermektir. Şiddet karşıtı bir yetiştirme tarzıyla halkın yükselmesini eğitimle sağlamaktır. Yedinci olarak, cumhuriyet ilkelerinin öğretildiği bu kurumlarda öğrettiklerini bilmeyenlere anlatma imkanı vermesidir. Ve son olarak ise cumhuriyet rejimini övme ve bu uğurda çalışanların onore edilmesini sağlamaktır.⁶⁸

G. HALKEVLERİNİN ÖRGÜTSEL YAPISI VE İŞLEYİŞ YÖNETMELİKLERİ

Cumhuriyet Halk Fırkası Talimatnamesi, halkevleri ile ilgili örgüt yapısını, çalışma esaslarını ve genel ilkelerini açıklamaktadır. Buna göre halkevleri, içinde memleket sevgisi bulunan kişiler için toplanma ve çalışma yeri olarak, açıklanmıştır. Halkevleri memleket sevdalısı olan herkese açıktır; ancak üye olabilmek ve komitede yer alabilmek için partiye üye olma şartını getirmiştir.⁶⁹

⁶⁷ Çeçen, Halkevleri, ss. 106-107.

⁶⁸ Yeşilkaya, s. 78.

⁶⁹ C.H.F Halkveleri Talimatnamesi, Hakimiyeti Milliye Matbaası, 1932, s. 5.

Halkevlerini açma kararı yine talimatnameye göre, parti genel idare heyetine, evlerin düzenlenmesi ise bulunduğu yerin parti yönetim kuruluna bağlanmıştır. Ankara halkevinin başkanı genel idare heyeti tarafından seçilir. Ankara halkevinin bütçesi ise Genel İdare Heyeti tarafından onaylanır.⁷⁰

Halkevleri farklı uzmanlık alanlarına ve her vatandaşın tercih edeceği bir faaliyet sahası bulabilmesi için dokuz kola ayrılmıştır. Bu şubeler şunlardır;

1. Dil, Tarih, Edebiyat şubesi
2. Güzel Sanatlar Şubesi
3. Temsil Sanatlar Şubesi
4. Spor Şubesi
5. Sosyal yardım
6. Halk Dershaneleri ve kurslar şubesi
7. Kütüphane ve neşriyat şubesi
8. Köycüler şubesi
9. Müze ve sergi şubesi⁷¹

Bir halkevinin açılabilmesi için halkevine uygun bina, para ve diğer maddi vasıtlar aranır. Bu işlem gerçekleştikten sonra en az üç çalışma kolunun çalışması gereklidir. Halkevleri binaları C.H.F idare heyeti tarafından temin edilir ve hazırlanır. Halkevleri salonları partinin genel ilkelerine muhalif olmayan ve başka siyasi partiye mensup olmayan bütün milli cemiyetlere açıktır. Halkevlerinde, en az ayda bir defa bütün halka özel programlı gösteriler düzenlenmelidir. Konferans ve müzik geceleri bunlardan ayrıdır.⁷²

Halkevi idare heyeti, kendi arasından ayrı ayrı seçeceği birer temsilciden oluşur. Halkevi idare heyeti ile şube seçimleri iki yılda bir yapılır ve her üye tekrardan seçilebilir. Şube kolları tamamlanmamışsa, bulunan şube kolu kadar

⁷⁰ Talimatname, s. 6

⁷¹ Talimatname, s. 6.

⁷² Talimatname, s. 7.

temsilcisinden oluşur. Halkevi idare heyetinin başlıca görevleri şunlardır; milli bayramlara ait halk günleri düzenlemek; müsamere programlarını uygulama, farklı şubeler arasındaki uyumu sağlamak. Halkevi bütçesini ve demirbaşların bakımlarını yapmaktır.⁷³

Halkevi çalışma kollarının görevleri ise yine talimatnamede verilen maddeler halinde belirlenmiştir.

G.a. Dil, Edebiyat, Tarih Şubesi

Halkevi çevresinde bulunan çevrenin genel bilgisini yükseltmek için yararlı konularda konferanslar düzenler. Bu konferans ve etkinlikler, Cumhuriyet ilkelerinin kökleşmesi, memleket sevgisini ve her ferdin kendine düşen görevlerinin farkında olması için bu yönde çalışmalar yapmalıdır. Yine bu şube özellikle halkbilimi için önemli olan saha araştırmasını teşvik eder. Türk dilinin bugünkü yazı ve edebiyatta kullanılmayan, halk arasında yaşayan kelimelerini, masallarını, atasözlerini araştırıp toplar. Çevrede bulunan milli gelenek ve âdetleri incelerler. Şube üyeleri bu tespit ettikleri milli unsurları dergide neşretmekle yükümlüdür. Bu uğurda çalışacak olan gençleri korumak ve destek vermek yine bu şubenin görevlerindedir.⁷⁴

G.b. Güzel Sanatlar Şubesi

Bu şubede müzik, mimarlık, heykeltıraşlık gibi sanat dallarında usta ve amatör kişileri bir araya toplar ve genç yetenekleri keşfeder onları koruması altına alır. Müzik kolunda, modern müzik ve halk türküsü esas alınır. Bu iki unsurun müzik aletleri çalınır veya gramofon ve radyodan istifade edilir. Amacı çevrede bulunan kişilerin müzik duyuş zevkini yükseltmektir. Milli marşları ve şarkıları öğretmek ve herkese duyurmaktır. Öğretilen bu milli şarkı ve marşları ise özel günlerde her bir ağızdan okunmasını sağlamaktır. Şube yine halkbilimi açısından önemli bir görev daha belirler; çevre köylerde ve ilçelerde bulunan ancak bilinmeyen halka ait Türkleri notalarıyla tespit etmek ve bunları kaydetmek.⁷⁵

⁷³ Talimatname, ss. 8-9.

⁷⁴ Talimatname, s. 10.

⁷⁵ Talimatname, s. 11.

G.c. Temsil Şubesi

Gösteri sanatına uygun bir grup oluşturulur. Halkevleri gecelerinde genel idare heyetinin belirlediği mevcut veya telif piyesleri sergilerler. Bu piyesler talimatnameye göre önce merkez heyet tarafından izlenir ve uygun bulunursa oynatılır.⁷⁶

G.d. Spor Şubesi

Spor talimatnamede gençlik ve halk terbiyesi için önemli bir şart olarak görülmüştür. Bilimsel ölçütler göz önüne alınarak belli bir plan dahilinde bu spor aktiviteleri yapılmalıdır. Halkevleri spor şubesini, sadece bedeni güzelleştirecek bir aktivite olarak görmez. Sporun ruhi özellikleri de güzelleştireceğine inanmaktadır. Halkevlerinde bu yüzden bütün halka spor aşkını aşılacak ve bunu tatbik ettirmek halkevlerinin görevlerindedir. Ayrıca spor şubesinin diğer bir görevi de yurdun her köşesini sevmek ve gezme kültürünü geliştirmektir. Bu şekilde memleketin her yerini gezmek ve tanımak amaçlanmaktadır.⁷⁷

G.e. Sosyal Yardım Şubesi

Bu şubenin ana amacı ise halkevinin bulunduğu çevrede yardıma muhtaç kimsesiz kadın, çocuk, yaşlı ve ihtiyar kimselerin toplum fertlerindeki kişilerce yardım hissiyatı uyandırmak ve faaliyette bulunmasını sağlamaktır. Hasta bakım evleri, kreşler, hastaneler, huzurevleri gibi yerlerdeki kalanlara daha iyi hizmet etmesini sağlamaktır. Kimsesiz öğrenci çocukların elbise, yemek gibi ihtiyaçlarını temin etmek de yine bir diğer görevleri arasındadır. İş bulma konusunda da işsizlere yardım etmektedir. Bu yardımları ise çevredeki durumu iyi kimselere çeşitli etkinliklerle uğrayarak ve talep ederek gerçekleştirir.⁷⁸

G.f. Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi

Bu şubenin amacı, halkın okuma, yazma durumunun ilerletip genişletmesini sağlamaktır. Bu şubede okuma yazma etkinliği dışında, yabancı dil ve fen dersleri de verir. Pratik hayat bilgisini uygular. Burada görev yapan öğretmenler gönüllüdürler.

⁷⁶ Talimatname, s. 11.

⁷⁷ Talimatname, ss. 13-14.

⁷⁸ Talimatname, s.15.

Halkevinde yeteri kadar yer yoksa bu şubenin açılması için ayrı bir yer tahsis edilir. Bu kursu bitiren kişilere bir törenle belge verilir.⁷⁹

G.g. Kütüphane ve Neşriyat Şubesi

Kütüphanelere halkevleri tarafından özel bir önem verilmiştir. Bir halkevinde bulunması gereken başlıca unsurlardan birisidir ve bu unsur bulunmazsa halkevinin açılması güçleşir. Binası bulunmayan bir halkevinde bile bir kitap dolabı veya rafı bulundurulmalıdır. Bulunduğu şehirde kütüphane olsa bile halkevinin kendine ait özel bir kütüphanesi bulunmalıdır. Kütüphaneye kitap temini, kitap bağıışı teşvikiyle yapılır, makale neşriyatı, Hakimiyeti Milliye vekaletlerin eski ve yeni neşriyatı, Resmi gazete ve zabıt defterleri gibi merkezin kararlaştırdığı fiyatla temin edilir. Belediyelerden alınacak uygun bir kesintiyle bazı eserler satın alınır bu eserlerin hangisi olacağına genel idare heyeti tarafından karar verilir. Birbirinin aynısı olan eserler denk geldiği zaman farklı bir nüshayla farklı bir ildeki kütüphaneye değiştirilir. Özel kütüphanelerde bulunan faydalı görülen kitaplar iğreti suretle veya kiralama usulüyle alınabilir. Şube özellikle milli kültürü besleyecek olan kitapları tercih eder. Bir kitaplık dolusu kitap bağışlayanların ismi özel bir bölüme verilir. Kütüphaneler bütün halka açıktır ve ücretsizdirler. Yine kütüphaneler okuma günlerini heyetin uygun gördüğü açık alanda da yapabilmektedirler.⁸⁰

G.h. Köycüler Şubesi

Bu şubenin esas amacı, köylerin fiziki, altyapı gibi özelliklerinin gelişmesine köylü ile şehirli arasında karşılıklı sevgi bağının kurulmasını sağlamaktır. Şube, çevredeki köyleri olabildiğince çok şekilde ziyaret eder ve uygun mevsimlerde de halkevlerindeki üyelerle birlikte köylere ziyaretler düzenlerler. Dershane ve kurslar şubesiyle işbirliği yaparak köylüyü okutmaya çalışırlar. Sosyal yardım şubesiyle işbirliği yaparak hasta ve bakıma muhtaç köylülerin muayene ve tedavilerine rehberlik eder. Şehit ailelerine, yetimlerine ve savaş gazilerine yardım eder. Köy öğretmenleri ise köycüler şubesinin doğal üyesi durumundadırlar.⁸¹

⁷⁹ Talimatname, s. 16.

⁸⁰ Talimatname, ss. 17-19.

⁸¹ Talimatname, ss. 19-20.

G.1. Müze ve Sergi Şubesi

Müze kolu, bulunduğu ilin etrafında bulunan tarihî eserlerin korunması konusunda yardımcı olur. Bulunan yerdeki müzeleri zenginleştirmeye çalışır eğer müze yoksa bu müzelerin kurulmasını ve açılmasını sağlar. Tarihî eserlerin kopyasını çıkarmak ve fotoğraflarla kayıt altında tutulmasını sağlamak diğer görevlerindedir. Sergi kolu ise ressamalara heykeltıraşlara mimarlara hattatlara tezhipçilere iletişime geçerek bunların göndereceği eserleri sergilerler. Bu eserleri halkevi binalarında halka tanıtılır. Sanatın yayılmasını ve ilgi seviyesinin artırılmasını sağlarlar.⁸²

Görülüşü üzere halkevleriyle cumhuriyet halk fırkasının bağlantısı oldukça güçlüdür. Halkevi yöneticileri, idarecileri, partiye üye olmak zorundadırlar, bu da halkevlerinin yönetiminin parti elinde olduğunu göstermektedir. Aynı şekilde yapılacak olan bütün genel, özel etkinlikler devlet kontrolünde yapılmış olacaktır. Böylece halka istenilen ideoloji verilecek bu ideoloji doğrultusunda telkinler verilerek halkın gelişimi istenilen şekilde olacaktır.

Halkevleri sayıları ise aşağıdaki gibidir:⁸³

⁸² Talimatname, ss. 20-21.

⁸³ Gözde Tekin, **Trakya Halkevleri ve Halkevleri Dergileri Üzerine Bir İnceleme**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2014, s. 27.

Açıldığı tarih	Yeni açılan Halkevi Halkevi sayısı	Yıllara Göre Halkevi Sayısı	Odadan eve çevirilenler	Yeni açılan Halkodası sayısı	Yıllara Halkodası sayısı	göre
1932	14	14				
1932	20	34				
1933	21	55				
1934	25	80				
1935	23	103				
1936	33	136				
1937	31	167				
1938	43	210				
1939	163	373				
1940	6	379		141	141	
1941	2	383	2	59	198	
1942	3	389	3	22	217	
1943	4	394	1	15	231	
1944	3	406	9	143	365	
1945	17	438	15	2338	2688	
1946	1	455	16	1396	4068	
1947		463	8	110	4170	
1948		469	6	97	4261	
1949		474	5	50	4306	
1950		478	4	20	4322	
Toplam		478	69	4322		

H. HALKEVLERİNİN KAPATILIŞI

14 Mayıs 1950 Demokrat Partinin iktidar döneminin başlangıç tarihidir. Kapatıldığı dönemde 478 Halkevi, 4322 Halkodası bulunmaktadır.⁸⁴ Mecliste yapılan bütçe görüşmelerinde İzmir Milletvekili söz almış ve Halkevlerinin bir dernek olmadığından, statüsünün belirsizliğinden, bütçeye konulan ödeneklerin CHP'nin halkevleri hesabına kaydedildiğinden bahsetmiş ve bunun bir yolsuzluk olduğunu iddia etmiştir. Yapılan değişiklikler sonucu halkevleri, CHP'nin bir yan kolu haline gelmiştir. İnönü ise halkevlerinin çok partili dönemde, demokrasinin gereği olarak bir parti organı olmaktan çıkarılıp işleyişinin devam etmesi gerektiğini savunmuştur.⁸⁵ Halkevlerinin ardından köy enstitüleri de Demokrat Parti döneminde kapatılır. 1960 yılında tekrar kurulmasına izin verilen halkevlerine daha önce el konulan malvarlıkları iade edilmemiştir. 12 Eylülde tekrar kapatılan halkevleri, 1987 yılında yeniden açılmıştır.⁸⁶

Öztürkmen'e göre halkevlerinin kapanmasındaki nedenlerden biri de eski heyecanını kaybetmiş olmasıdır. Bunun nedenlerinden birisi, İkinci Dünya Savaşı ve Türkiye'de çoklu partiye geçiş, halkevlerinde heyecanın azalmasına neden olmuş bu heyecan yitimi de halkevleri tarafından yapılan çeşitli törenlere yansımıştır. Temel amacı halk ile yönetim arasındaki uçurumu kapatmak olan halkevleri, bu amacını gerçekleştirilerek 1950'de Demokrat Parti'nin halkevleri ve halkodalarını kapatma kararını meclisten geçirmesiyle son verilmiştir.⁸⁷

Şimşek'e göre halkevleri iki dönemde değerlendirilmelidir. 1932-1941 döneminde Atatürk'ünde teşvikiyle halkevleri ideolojik şevk ile göreve başlamıştır. İdeolojik bir amaçla göreve başlamış ve şevk ve gayretle ilk döneminde hedeflenen amaçları yapmaya başlamıştır. Bunu da Şimşek, halkevleri ve Parti arasındaki mesafeye bağlamıştır. 1942 döneminde ise süregelen faaliyetlerde heyecan azalmıştır. Bu da 1939 yılındaki kongrede halkevlerinin Parti boyunduruğuna girmesiyle açıklanmaktadır.⁸⁸

⁸⁴ Yeşilkaya, s. 80

⁸⁵ Ölçen, s. 30.

⁸⁶ Yeşilkaya, s. 81.

⁸⁷ Öztürkmen, s. 91.

⁸⁸ Şimşek, s. 213.

I. MANİSA HALKEVİ

I.a. Manisa Halkevi ve Faaliyetleri

Halkevlerinin deneme aşamasını bitirip güzel sonuçlar almasıyla birlikte başka illere de halkevleri açılmaya başlanmıştır. Manisa Halkevi merkez şubesi de 24 Şubat 1933 tarihinde açılmıştır. 1934 yılında Kula'da, 1935 yılında Alaşehir'de, 1936 yılında Turgutlu, Salihli ve Akhisar'da, 1937 yılında Kırkağaç'ta, 1938 yılında Demirci'de halkevleri açılmıştır.⁸⁹ Manisa Halkevi açıldığında bir salon ve on bir odadan oluşan halkevi binasında faaliyete başlamıştır.⁹⁰

Manisa Halkevi kurulduğu zamanki 1933 yılındaki yönetim kadrosu aşağıdaki gibidir:

“Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi; Başkan: Öğretmen Çağatay Uluçay, Üyeler: Avukat Mithat Turanlı, Dr. Necdet Otaman, Öğretmen Vahit Kurşuncu, Öğretmen İbrahim Gökçen. Güzel Sanatlar; Başkan: Öğretmen Feriha Selen, Üyeler: Diş Doktoru Vehbi Kutengin, Öğretmen Cemal Oygan, Öğretmen Halil Er, Öğretmen Akif Saydam. Gösterit; Başkan: Spektör Celal Gürsoy, Üyeler: Öğretmen Kerim Kudat, CHP Sekreteri İhsan Aralongun. Spor; Başkan: Dr Şevket Kırbas, Üyeler: Tüccar Faruk Çelebi, Dr Ali Rıza Ünlü, Ziraat Fen Memuru Cevat Noyan, Tüccar Kadri Çorapçı. Sosyal Yardım; Başkan: Ağır Ceza Reisi Rasim Uz, Üyeler: Müdde-i Umumi Rıfat Güllü, Bayan Melek Gökmen, Hava Kurumu Muhasibi Rıza Akalp, Kültür işyaru Eşref Orcan. Halk Dershaneleri ve Kurslar; Başkan: Ortaokul Müdürü Ziya Aysoy, Üyeler: Öğretmen Sakine Ünlü, Öğretmen Fahriye Güner, Başöğretmen Şükrü Ögen, Avni İşcan. Kitapsaray ve Yayın; Başkan: İnhisarlar Müdürü M. Dümer, Üyeler: Öğretmen Yahya Kaynak, Öğretmen Zehra Güngörün, Öğretmen Ziya İnal, Vilayet Umumi Meclis Başsekreteri Ferit Akşit. Köycülük; Başkan: Mektupçu Şevki Birsal, Üyeler: Dr. Enver Gürgen, Tahsil şefi Sami Güner, Baytar Müdürü Kadri Baytan, Çiftçi Raşit Meriç. Müze ve Sergi; Başkan: Başöğretmen Emin Moral, Üyeler: Çiftçi Selahattin Ayrıl, Halkevi Sekreteri Kenan Sözen, Öğretmen Nazmi Bayçın, Kültür İşyaru Zeki Devecioğlu.”⁹¹ Kuruluşundan sonraki ilk

⁸⁹ Müslime Şen, **Manisa Halkevi'nin Çalışmaları ve Dergileri**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, İzmir: 1992, s. 9.

⁹⁰ Günver Güneş ve Müslime Güneş, “Cumhuriyet Döneminde Manisa'nın Sosyo-Kültürel Yaşamında Halkevi'nin Yeri ve Önemi”, **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, Cilt:6, Sayı:15, İzmir, 2007, ss. 57-58

⁹¹ Güneş, s. 57.

bir ayındaki faaliyetlere bakacak olursak 23 Mart ve 23 Nisan arasında Manisa halkevinde 4851'i erkek, 1897'si bayan olmak üzere 6748 vatandaşa hizmet vermiştir. Bu rakamlara kitapsaraydaki kişi sayıları dahil edilmemiştir. Gösterit kolunda *Oğuzlar, Ergenekon ve Mahçuplar* piyesleri oynanmıştır. Halk türküleri üzerine konser verilmiştir. Altı konferans verilmiş bu konferansları 2461 dinleyici izlemiştir. Dikiş biçki ve okuma kursunun dışında üç kurs daha açılmıştır; bunlar “zehirli gazlardan korunma”, “keman” ve “mandolin” kursudur. Sosyal yardım şubesi 300 okuyan maddi zorluk çeken çocuğa elbise yardımı yapmıştır. Spor şubesi kupa maçı düzenlemiştir ve dağcılık kolunda geziler düzenlemiştir. İkinci İnönü zaferi ve Mimar Sinan ölümünü anma amaçlı konferanslar verilmiştir. Sosyal yardım şubesi balo düzenlemiş ve üç çay ziyafeti ve iki yemek şöleni verilmiştir.⁹²

Mart 1941'de yapılan komite toplantıları ve seçimleri sonucu halkevlerindeki idari kadro aşağıdaki isimler tarafından oluşmaktadır:

“ *Dil, Edebiyat Şubesi: Cemal Sezgin, Nurettin Özen, Neriman Tüzün, Bahri Oskay, Tahsin Tandırlı. Güzel Sanatlar Şubesi: Vehbi Kutengin, Haydar Bayçın, Sabiha Sümer, Neyir Oskay, Saim Tonguç. Temsil Şubesi,: Ahmet Önertürk, Kerim Kudat, Hamiyet Sözen, Sabiha Öçalan, Nadide Kızılok. Spor Şubesi: Doktor Hamid Ataman, Fuat Saatçi, Fethi Günkan, Turan Tan, Süleyman Tümer. Sosyal Yardım Şubesi: Cemil Atalay, Rıza Akarşlan, Eşref Orcan, Güzin Çevik, İsmet Aydos. Kurslar Şubesi: Celal Gürsoy, Ziya Kısakürek, Avni İşcan, Fahriye Güner, Sıdkı Ülken. Kitapsaray Şubesi: Muhadder Yalçın, Muhterem Önder, Şahver Özkal, Muzaffer Metiner, Gülsüm Gökdelen. Köycülük Şubesi: Doktor Enver Gürgen Bilal Kutluü, Şefik Aydın, Cevad Noyan, Sami Güner. Müze Tarih Şubesi: Hayriye Gizella Şerife Sander, Emin Moral, Nazmi Bayçın, Nuri Deli Efeoğlu. Halkevi Reisi ise Azmi Önakin olmuştur.*”⁹³Manisa Halkevi Faaliyetleri Gediz Dergisinde edinilen bilgilere göre aşağıdaki şekilde özetlenmiştir.

I.b. Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi

Dil, Tarih ve Edebiyat şubesi olarak Manisa Halkevinin çok sayıda faaliyeti bulunmaktadır. Dil devrimine uygun olarak öz Türkçe kelimeler ve kaynakları üzerinde sistemli çalışmalar yapılmıştır. Kelime derleme fişleri düzenlenmiştir. 26

⁹² “Halkevi Faaliyetleri”, **Gediz Dergisi**, Cilt:1, Sayı:1, 23.04.1937, s. 16.

⁹³ “Mart Ayı İçinde Evimiz Faaliyeti”, **Gediz Dergisi**, Cilt:4,Sayı:48, 1.4.1941, s. 16.

Eylül 1937 tarihinde kutlanan dil bayramı nedeniyle programlar düzenlenmiştir.⁹⁴ 1938 yılına gelindiğinde de yine öz Türkçe kelimelerin kullanılmasına önem gösterilmiştir. Daha geniş bir şekilde çalışmalara devam edilmiştir.⁹⁵

Folklor çalışmalarında ise 1937 yılı içerisinde Zeybek oyunu ile ilgili bilgi derlenmeye çalışılmış yaşayan zeybeklerin yaşayışları, âdetleri, kıyafetleri, türküleri üzerine incelemeler yapılmıştır. Bu yıl ayrıca Tarhala köyünün tarihi örf ve âdeti kıyafetleri ve türküleri incelenmiştir. Folklor işlerinde haftanın belli günlerinde yapılan edebiyat gecesinde önceden yapılan çalışmalar sonucunda bulunan mani, türkü ve atasözleri okunmuş paylaşılmıştır.⁹⁶ Folklor çalışmaları 1938 yılına gelindiğinde aynı şekilde devam etmiştir. Tarhala Obası üzerine yapılan çalışmalar Gediz’de neşredilmiştir. Edebiyat gecelerinde yine mani ve türküler okunmaya devam etmiştir.⁹⁷ Folklor çalışmaları 1939 yılı faaliyet raporunda çok geniş yer tutmamış ama derginin iç kısmında geniş bir şekilde yayımlandığı belirtilmiştir.⁹⁸ 2.2.1940 yılında halkevinde eskiliği kanıtlanan bir türkü araştırması yapılacak olup belirlenen bu halk türküsünün her toplantıda okunması kararı alınmıştır.⁹⁹ Mart 1940 tarihinde halkevinde “Halk Edebiyatı Gecesi” düzenlenmiştir. Bu programda halk edebiyatının önemi, mahiyeti, araştırma zorunluluğu gibi konular işlenirken, halk türkülerinden örnekler verilmiştir.¹⁰⁰ Gedizin sonraki sayılarında folklor ile ilgili kısımlar ayrıntı şekilde verilmemiş dergide neşredildiğini ve çalışmaların devam ettiği halkevi faaliyet raporunda söylenmiştir.

Tarih alanında 1937 yılında izleri unutulmuş Manisa’daki tarihî kalıntılar incelenmiştir. “Papaz” diye anılan kabartma heykel hakkında çalışmalar yapılmıştır. Manisa’nın tarihî safhalarını ayırarak çeşitli aydınlara bu konularda çalışma yaptırılmıştır. Bu çalışmalarla Manisa’nın tarihini yazma amacı gerçekleşmiş olacaktır. Bu sene ayrıca Manisa’nın coğrafi yapısı üzerine de çalışmalar yapılmıştır. Cenap Refik Orkon tarafından Manisa ilinin coğrafi bilgisi üzerine bir kitap

⁹⁴ Nazmi Önakin, “Evimizin Bir Yıllık Çalışma Raporu”, **Gediz Dergisi**, Cilt:1, Sayı:16, 20.02.1938, s. 4.

⁹⁵ Nazmi Önakin, “Halkevleri ve Evimizin Bir Yıllık Çalışması”, **Gediz Dergisi**, Cilt:2 Sayı:23 1.3.1939, s. 5.

⁹⁶ Önakin, Evimizin, s. 4.

⁹⁷ Önakin, Halkevleri ve, s. 5.

⁹⁸ “Evimizdeki Çalışmaların Ana Hatları” **Gediz Dergisi**, Cilt:3, Sayı:28, 1.8.1939, s. 15.

⁹⁹ “Evimizdeki Çalışmaların Ana Hatları”, **Gediz Dergisi**, Cilt:3, Sayı:34, 1.2.1940, s. 16

¹⁰⁰ Gediz, Evimizdeki..., s. 15.

bastırılmıştır.¹⁰¹ 1938 yılında “Manisa Tarihi ve Tarihi Eserler” adlı kitap basılmıştır. Bu kitabın hazırlanması için komite oluşturulmuştur. Dışarıdan konu uzmanları davet edilmiş ve çeşitli kitaplar getirilmiştir. Manisa’da turizmi canlandırmak için de Manisa’nın turizmini anlatan “Turizm Bakımından Manisa” adlı bir kitap daha bu yıl içerisinde basılmıştır. “Cumhuriyetin On Beş Yılında Manisa” adlı bir broşür de bu yıl basılmıştır.¹⁰² 1940 yılının Nisan ayında “Saruhanogulları ve Eserlerine Ait Vesikalar” adlı eser matbaaya verilmiştir.¹⁰³ Gediz’in sonraki sayılarında ise teferruatlı bilgiler verilmemiştir. Yapılan çalışmaların devam ettiği söylenmiştir.

Edebiyat işlerinde 1937 yılında ilin halk şairlerinin eserleri ve hayatları hakkında incelemeler yapıp Gediz dergisinde bu incelemeler yayınlanmıştır. Edebiyat geceleri düzenlenmiştir. Bu gecelerde yurdun çeşitli taraflarında yetişen halk şairleri üzerine bilgiler verilmektedir. Şehrin kıyı ve köşesinde kalan halk şairlerini bularak edebiyat gecelerine katılmaları sağlanmıştır.¹⁰⁴ 1938 yılında Manisa’da yetişen edipler üzerine yazılar yer almıştır. Yunus Emre, Mehmet Akif, Namık Kemal, Recazaide Ekrem inkılap edebiyatı üzerine on iki adet edebiyat gecesi toplantısı kaydedilmiştir. 1939 yılında Abdülhak Hamit’i anmak için Nisan ayında iki edebiyat günü tertip etmiştir.¹⁰⁵ Şubat 1940’ta Namık Kemal için bir edebiyat gecesi düzenlenmiş ve halk türküleriyle edebiyat gecesi devam etmiştir.¹⁰⁶

Konferans işlerinde ise 1937 yılında 37’ye yakın çeşitli konularda konferans ve 20’ye yakın söylev verilmiştir. Konferans ve söylevlerin tam listesi Gediz dergisinde yer almaktadır.¹⁰⁷ 1938 yılında 42 konferans 36 söylev gerçekleşmiştir.¹⁰⁸ 1939 yılının Mayıs ayında 9 konferans verilmiştir.¹⁰⁹ 1939 yılında Hatay’ın anavatana katılması üzerine çeşitli konferanslar ve etkinlikler düzenlemiştir.¹¹⁰ Bu konferanslar neredeyse her yıl çeşitli konularda olmak üzere her faaliyet raporunda detaylı bir şekilde yer almaktadır.

¹⁰¹ Önakın, Evimizin..., ss. 4-5.

¹⁰² Önakın, Halkevleri ve..., s. 6.

¹⁰³“Nisan Ayında Evimiz Faaliyetleri”, **Gediz Dergisi**, Cilt:4, Sayı:37, 1.5.1940, s. 17.

¹⁰⁴ Önakın, Evimizin..., ss. 5-6.

¹⁰⁵ Gediz, Evimizdeki ..., s. 14.

¹⁰⁶ Gediz, Evimizdeki ..., s. 16.

¹⁰⁷ Önakın, Evimizin ..., ss. 6-8.

¹⁰⁸ Önakın, Halkevleri ve ..., s.7-10.

¹⁰⁹ Gediz, Evimizdeki ..., s. 16.

¹¹⁰ Gediz, Evimizdeki ..., s. 16.

I.c. Sanat Şubesi

1937 yılı içinde haftanın belli iki gününde mandolin ve keman dersi verilmiştir. Kursa devam eden kabiliyetli insanlardan kurulan bir mandolin orkestrası oluşturulmuştur. Keman kursu da aynı şekilde kurulmuş ve gelişimi devam etmektedir. Halkevinde ayrıca şan dersleri verilmiştir. Bu şubeye bağlı 18 kişilik bir orkestra kurulmuştur. Bu sene resimle alakalı iki kurs açılmıştır.¹¹¹ 1938 yılında Güzel Sanatlar Şubesi aynı çalışmalarına devam etmektedir. Mandolin orkestrası Salı günleri radyo ampilifikatör tesisatıyla konserler vermektedir. Çocuk korusu bu yıl oluşturulmuştur. Klasik Türk müziği ile meşgul olan gençler bir araya toplanmış haftanın Perşembe günü radyodan konserler vermişlerdir. İki büyük resim sergisi açılmıştır.¹¹² 1939 yılında 23 Nisan'a özel olarak yaklaşık iki bin çocuğa sinema gösterimi yapılmıştır.¹¹³ 1939 yılında Üzüm Bayramında konser verilmiş mandolin orkestrası da sahneye çıkmıştır.¹¹⁴ 23 Nisan, 19 Mayıs, Üzüm Bayramı, İnönü Zaferi, Halkevleri Bayramı gibi bayramlarda mandolin orkestrası ve korusu derginin her ay yayınlanan faaliyet raporunda bu bayramlarda görev almaktadır

I.d. Gösterit Şubesi

Gösterit şubesi halkevlerinin önemli bir koludur. Bu şube sanatşubesi gibi işlev görür. Halkevine gelen misafirlere çeşitli konularda piyes ve tiyatro gösterisi yapılmaktadır. 1937 yıl içerisinde "Canavar Oğuzlar", "Yalnız Bir Kelime", "Himmetin Oğlu", "Mavi Yıldırım", "Tırtıllar", "İstiklal", "Kahraman", "Ergenekon", "Çoban" ve "Ana" isimli piyesler oynanmıştır.¹¹⁵ 1938 yılında "Babaların Günahı", "Kavga Sonu", "Yanık Efe", "Bir Kayıp Aranıyor", "Palavra", "Kör", "Kanun Adamı", "Mavi Yıldırım", "Himmetin oğlu", "Kahraman", "Oğuzlar" olmak üzere 11 piyes 29 defa temsil edilmiştir. Bu yıl seyyar sahne kurulmuştur. Köylü temsil geceleri düzenlenmiştir. Hayri Altınok "Karagöz" oyununu altı defa sergilemiştir.¹¹⁶ 1939 yılında 23 Nisan çocuk bayramı için çocuk mandolin orkestrası radyodan konser vermiş yine bu ay içinde "Vazife" ve "Hissei Şayia" adlı piyesler oynanmıştır.¹¹⁷ Hatay'ın anavatana katılmasına binaen Temmuz 1939 Pazar günü

¹¹¹ Önakin, Evimizin ..., s. 9.

¹¹² Önakin, Halkevleri ve..., ss. 10-11.

¹¹³ Gediz, Evimizdeki ..., s. 15.

¹¹⁴ Gediz, Evimizdeki ..., s. 14.

¹¹⁵ Önakin, Evimizin ..., s. 10.

¹¹⁶ Önakin, Halkevleri ve..., s. 12.

¹¹⁷ Gediz, Evimizdeki ..., s. 14.

“Yedekçi” piyesi sergilenmiştir.¹¹⁸ Üzüm Bayramı için Fermanlı Deli Hazretleri piyesi oynanmıştır.¹¹⁹ CHP genel sekreterliğince istenen “Ateş” oyunu oynanmış radyoyla bütün şehirde dinletilmiştir.¹²⁰ 1940 yılında “Bir Doktorun Ödevi” adlı piyes sergilenmiştir.¹²¹ Büyük depremten dolayı depremzedelere yardım amaçlı halka Kuyruklu Yıldız adlı piyes seyrettirilmiştir.¹²² 1940 Nisan ayı çocuk haftası için “Belkıs adlı oyun sergilenmiştir. Ayrıca 3900 öğrenciye sinema gösterimi yapılmıştır.¹²³ Tiyatro, Sinema, Radyo gibi aygıtlar her bayram ve önemli günlerde halkevleri tarafından değerlendirilmiştir.

I.e. Spor Şubesi

Dağcılık ve kayak sporları alanın bu yıl içerisinde spor gezileri yapılmıştır. Köy gezileri düzenlenmiştir. 19 Mayıs 1937’de Manisa Dağı’na çelik bayrak dikilmiştir. Bozdağ’da kar sporları düzenlenmiştir. Çevredeki gençlerin bu spora teşviki sağlanmıştır. Atlı spor bu sene içerisinde faaliyete geçmiştir. İlk 4.8.1937 yılında av bayramı nedeniyle av şenliği düzenlenmiştir ve süreklilik avı yapılmıştır. Futbol ve atletizm sporlarını ilçeler arasında kaynaşma aracı olarak sürdürmüşlerdir. Bu yıl Bozkurt ve Okspor kulüpleri kurulmuştur. Güreş sporu ile ilgili çeşitli çalışmalar da yapılmıştır.¹²⁴ 1938 yılında kayakçılık hava koşullarının elvermemesi nedeniyle yapılmamış, yerini dağcılık faaliyetlerine bırakılmıştır. 15 günde bir dağ gezileri ve tırmanışlar yapılmıştır. Atlı spor, güreş ve av sporu için yine aynı çalışmalar ve müsabakalara devam edilmiştir.¹²⁵ 1939 yılının Nisan ayında futbol atletizm gibi spor faaliyetleri tekrar edilirken bu ay içinde halkevi bahçesinde tenis sahası kurulması için çalışmalar başlatılmıştır. Ayrıca bisiklet teşvik yarışmaları yapılmış ve ödül alanlara Mayıs ayında ödül verilmiştir.¹²⁶ Bu yıl içinde İzmir Kültür Lisesi basketbol müsabakasında Manisaspor Kulübü galip gelmiştir ayrıca 19 Mayıs için bir turnuva düzenlenmiş bu turnuvayı da Manisa Spor kulübü kazanmıştır.¹²⁷

¹¹⁸ Gediz, Evimizdeki ..., s. 15.

¹¹⁹ Gediz, Evimizdeki ..., s. 15.

¹²⁰ Gediz, Evimizdeki ..., s. 15.

¹²¹ Gediz, Evimizdeki ..., s. 15.

¹²² Gediz, Evimizdeki ..., s. 15.

¹²³ Gediz, Evimizdeki ..., ss. 15-18.

¹²⁴ Önakin, Evimizin..., ss. 10-12.

¹²⁵ Önakin, Halkevleri ve..., s. 14.

¹²⁶ Gediz, Evimizdeki ..., s. 15.

¹²⁷ Gediz, Evimizdeki ..., s. 17.

Ekim 1939'da Cumhuriyet bayramına özel bir futbol turnuvası düzenlenmiştir.¹²⁸ Kasım 1939'da ise halkevi sokak koşusu yarışması düzenlemiştir. Yarışmada ilk üç halkevi tarafından altın madalya ve kupa verilmiştir.¹²⁹ 1940 Nisan ayında eskrim sporu için çeşitli hazırlıklar yapılmış bu spor halkevi tarafından halka tanıtılmıştır.¹³⁰ 1940 yılının Mayıs ayında 19 Mayıs için çeşitli spor müsabakaları konulmuş bunun neticesinde Gençlerbirliğispor bu müsabakayı kazanmıştır.¹³¹ 1941 yılındaki yayında 30 Martta koşulan İnönü koşusunun tertip edildiği yazılmıştır.¹³² 19 Mayıs 1941'de ping-pong müsabakası, voleybol turnuvası, kır koşusu, güreş yarışması düzenlenmiş kazanan sporculara çeşitli ödüller verilmiştir.¹³³ Özellikle spor şubesi her ulusal bayramda ve önemli günlerde çeşitli spor aktivitesi düzenlemiş halkevinin en faal şubesinden biri olmuştur.

I.f. Sosyal Yardım Şubesi

Manisa Halkevi 1937 yılında gelir bulma amaçlı iki temsil ve bir balo yemeği düzenlemiştir. Çaylı dans toplantıları da düzenlenerek gelir bulunmaya çalışılmıştır. 550 maddi durumu kötü olan ilkokul öğrencisine kıyafet tedarik edilmiştir. 450 adet kalem defter gibi kırtasiye malzemesi temin edilmiştir. 6 başarılı ortaokul öğrencisine burs verilmiştir. Üniversitelerde okuyan 11 öğrencinin ihtiyaçları karşılanmış 3 öğrenciye de üniversite tahsili için destek olunmuştur.¹³⁴ 1938 yılında gelir bulma amaçlı 2 balo ve 2 müsamere gerçekleşmiştir. 305 ilkokul öğrencisine kıyafet yardımı 575 öğrenciye kitap temin edilmiştir. 29 başarılı ortaokul öğrencisine burs verilmiştir. bir yıl içinde koca veya oğlu askerde olan 28 aileye maddi yardım yapılmıştır. 315 aileye kömür, tuz, un, gibi gıda ve yakıt yardımında bulunulmuştur. 100 cezaevi mahkumuna iç çamaşırı ve sabun verilmiştir. Bu yıl içerisinde dispanser açılmıştır. 3-7 yaş arasındaki çocuklara özel çocuk barındırma yuvaları tesis edilmiştir.¹³⁵ 1939 yılında Nisan ayında 22 çocuğun ihtiyaçları karşılanmış ve 23 Nisan'a özel 300 fakir öğrenci giydirilmiştir.¹³⁶ Yıl içerisinde yine muhtaç kimselere

¹²⁸ Gediz, Evimizdekis.16.

¹²⁹ Gediz, Evimizdekis.16.

¹³⁰ "Nisan Ayında Evimiz Faaliyetleri", **Gediz Dergisi**, Cilt:4, Sayı:37, 1.5.1940, s.17.

¹³¹ "Mayıs Ayı İçinde Evimizdeki Çalışmaların Ana Hatları", **Gediz Dergisi**, Cilt: 5, Sayı:28, 1.6.1940, s. 15.

¹³² "Mart Ayı İçinde Evimiz Faaliyetleri", **Gediz Dergisi**, Cilt: 4, Sayı:48, 1.3.1941, s. 16.

¹³³ Gediz, Mayıs Ayıs. 15.

¹³⁴ Önakin, Evimizin...., s. 13.

¹³⁵ Önakin, Halkevleri ve..... ss.14-16.

¹³⁶ Gediz, Evimizdeki, s. 15.

yardım edilmiş açılan dispanserle tedaviler gerçekleştirilmiştir. 1940 yılının Ocak ayında büyük deprem felaketi meydana gelmiştir. Bundan dolayı halkevleri Kızılay ile birlikte yardımda bulunmuştur. Halktan gelen yardımlar halkevleri vasıtasıyla Kızılay'a verilmiştir.¹³⁷ 1940 yılında Gediz nehrinin taşmasından dolayı su altında kalan köylülere erzak ve lazım olan eşya tedariki yapılmıştır.¹³⁸ Sosyal yardım şubesi 23 Nisan, 19 Mayıs, Şeker Bayramı gibi önemli olan günlerde daha fazla ihtiyaç duyan kişilere yardımcı olmuştur. Düzenli olarak kimsesizlere, durumu olmayan halka ve öğrencilere özel günlerde daha fazla olmak üzere çeşitli gıda, giyecek, dispanser yardımında bulunmuş bunların sayıları Gediz dergisinde faaliyet raporlarında yer almıştır.

I.g. Halk Dershaneler ve Kurslar Şubesi

Okuryazar oranını artırmak amacıyla üç ilkokulda iki şube olarak okuma yazma sınıfları açılmıştır. İngilizce ve Fransızca öğretmek amaçlı haftanın bir günü yabancı dil kursu açılmıştır. İngilizce kursunda 21 Fransızca kursunda 16 kişi eğitime devam etmiştir. Güzel sanatlar kursları açılmış devamı sağlanmıştır. 1937 yılında zehirli gaz kursu düzenlenmiştir. Bu sene içinde ayrıca uçak modelciliği kursu da hizmete girmiştir.¹³⁹ 1938 yılında ulus okullarında cezaevinde 45 yurttaşa belge verilmiştir. Okuma yazma faaliyetleri devam etmiştir. 50 vatandaşa okuma yazma öğretilmiştir. 1938 yılında Fransızca ve İngilizceye ilaveten Almanca kursu da açılmıştır. Garson servisi hizmetiyle ilde eksik olan garson açığı tamamlanmıştır. Yine bu yıl yetiştirme kursu açılmış olup geometri, matematik, coğrafya gibi dersler verilmiştir.¹⁴⁰ 1939 yılında Fransızcadan kalan öğrenciler için yetiştirme kursu açılmıştır.¹⁴¹ Eylül 1939 yılında hava haber alma kursu açılmıştır.¹⁴² Halkevi özellikle açtığı kurslarla halka çeşitli kurslar vermiştir. Bunlardan bazıları okula yardımcı kurslar olabildiği gibi dil kursları okuma yazma kursları ve sosyal hayatta işe yarayacak kurslar devamlı olarak düzenlenmiştir.

¹³⁷ Gediz, Evimizdeki ..., s. 16.

¹³⁸ Gediz, Evimizdeki ..., s. 16.

¹³⁹ Önakin, Evimizin..., ss. 14-15.

¹⁴⁰ Önakin, Halkevleri ve..., ss. 17-18.

¹⁴¹ Gediz, Evimizdeki ..., s.15.

¹⁴² Gediz, Evimizdeki ..., s. 15.

I.h. Kitapsaray ve Yayın Şubesi

Halkevinin bir odası bu şubeye ayrılmış ve buna uygun olarak düzenlenmiştir. Kitap oranı 1937 yılında giderek zenginleştirilmiştir. Kitap dolapları yeniden yaptırılmıştır. Ciltsiz kitaplar ciltlenmiştir. Yedi köyde okuma odası açılmıştır. Bu okuma odalarına 8 adet günlük gazete ve dergi yollanmıştır. Halkevinde çocuk kütüphanesi için ilk ve ortaokula özel kitaplar satın alınmıştır. Ulus, Cumhuriyet, Tan, Akşam, Haber, Yeni Asır, Anadolu gazetelerine ve Yedi Gün dergisine abone olunmuştur. Muradiye ve Çeşnegir kütüphaneleri için iyileştirme çalışmaları başlatılmıştır.¹⁴³ 1938 yılında 325 ciltsiz kitap ciltlenmiştir. İstek kutusunda istek alan kitaplar getirilmiştir. 12 köye daha okuma odası açılmıştır.¹⁴⁴ Kitap temini ve ciltleme hususu hemen her senenin faaliyet raporunda yer almaktadır. Eve gelen kitap listesi ise 1940 yılındaki 41. sayıda verilmiştir.¹⁴⁵ Bu sayıdan sonra her sayıda halkevine gelen kitap listeleri düzenli olarak verilmiştir.

I.1. Köycülük Şubesi

Manisa Halkevi 1937 yılında bu şubede çeşitli kurs, konferans ve konserler düzenlemiştir. 12 köye köy gezisi düzenlenmiştir. Bu gezilerde köylüye çeşitli konularda konferanslar da verilmiştir. Köye götürülen doktor ve ilaçlarla köylülere yardımcı olunmuştur.¹⁴⁶ 1938 yılında köylerde köy kanunu verimli ziraat teknikleri, hayvan bakımı, bulaşıcı hastalıklar gibi konuları içeren dersler verilmiştir. Kursa gelen vatandaşlara sinema gösterimi yapılmıştır. 14 defa büyük köy gezisi yapılmıştır. 4 köyde cumhuriyet alanı 2 köyde 2 köy okulu temeli atılmıştır. Üzüm bayramında 150 köylüye yemek verilmiştir. 12 köy için radyo alınmıştır.¹⁴⁷ 1939 yılında köy ve ildeki vatandaşların huuki işleri için 1939 yılında Büro İşleri kısmını açmıştır. Vatandaşların dilekçe gibi işlerini kolaylaştırma amacıyla kurulan bu büro haftanın Çarşamba ve Perşembe günü faaliyette bulunmuştur.¹⁴⁸ Köylere halkevleri boyunda devamlı olarak düzenli geziler yapılmıştır. Bu geziler esnasında doktorlar veya alanında bilgi sahibi olan kişiler ekip olarak köyleri dolaşmış ihtiyacı olan insanlara bilgi vermiştir.

¹⁴³ Önakın, Evimizin..., ss. 15-16.

¹⁴⁴ Önakın, Evimizin.... ss. 18-19.

¹⁴⁵ "Ağustos Ayı İçinde Evimizdeki Çalışmaların Ana Hatları, **Gediz Dergisi**, Cilt:4, Sayı:41 1.10.1940, s. 15-16.

¹⁴⁶ Önakın, Evimizin..., ss. 16-17.

¹⁴⁷ Önakın, Halkevleri ve....., ss. 20-21.

¹⁴⁸ Gediz, Evimizdeki ..., s. 18.

I.i. Müze ve Sergi Şubesi

Manisa ile ilgili unutulmuş veya ihmal edilen değerler ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Muradiye medresesi restorasyon yapılarak müze olarak açılmıştır. Şube çeşitli geziler yapmıştır. Halkevi salonunda 14 Ocakta küçük sanatlar el ve ev işleri sergisi açılmıştır. Üzüm bayramında yaş ve kuru üzüm sergisi açılmıştır. Cumhuriyet Bayramında inkılap sergisi açılmıştır. Mimar Sinan'ın ölüm yıl dönümü için Muradiye Camii önünde bir tören düzenlenmiştir.¹⁴⁹ 1938 yılında çeşitli tarihî geziler yapılmıştır. İstanbul Üniversitesi Arkeoloji Enstitüsü Profesör Bossert ve üç asistanı Yarikkaya gezisine katılmıştır. Tantalos adıyla anılan bu kayalığın profesörce Hititlere ait olduğu belirtilmiştir. İnkılap sergisi açılmıştır. Türk Tarih sergisi 19 Mayıs'ta açılmıştır. Havadan Korunma ve Zehirli Gazlar sergisi bu sene de tekrar edilmiştir. Ayrıca Resim sergisi de bu yıl içinde açılmıştır.¹⁵⁰ 1939 yılının Nisan ayında sosyal hastalıklar adında sergi açılmıştır. Mayıs ayında da çiçek yetiştiriciliğine teşvik için çiçek sergisi açılmıştır.¹⁵¹ Cumhuriyet Bayramına özel olarak kıyafet sergisi açılmıştır.¹⁵² 23 Nisan, 19 Mayıs, 30 Ağustos, Üzüm Bayramı, Halkevleri Bayramı gibi özel günlerde bu günlere özel konulu sergiler açılmaya devam edilmiştir. Bu sergiler bazen yarışma şeklinde olmuş en iyi resmi yapan en iyi sergiyi gerçekleştiren kişilere halkevince çeşitli ödüller verilmiştir.

Sonuç olarak bütün şubeler Gediz dergisinden tespit edildiği üzere çalışmalarını sürdürmüştür. Her şube kendi alanının bazen diğer şubelerle birlikte iş birliği yaparak çeşitli etkinliklerde bulunmuşlardır. Bu şubeler her ay çeşitli etkinlikler yapmaktadır. Özellikle 23 Nisan Çocuk Bayramı, 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı, 30 Ağustos Zafer Bayramı, İnönü Zaferi, Montrö Antlaşması, Halkevleri Bayramı gibi ulusal günlerde, 8 Eylül Manisa'nın Kurtuluşu, Üzüm Bayramı gibi yerel bayramlarda her şube kendine özel etkinliklerine daha fazla ağırlık vermiştir.

¹⁴⁹ Önakin, Evimizin..., ss. 17-18.

¹⁵⁰ Önakin, Halkevleri ve... , ss. 21-22.

¹⁵¹ Gediz, Evimizdeki ..., s. 15.

¹⁵² Gediz, Evimizdeki ..., s. 17.

1. BÖLÜM

GEDİZ DERGİSİ VE YAZARLARIN HALKBİLİMİYLE İLGİLİ ANLAYIŞLARI

1.1. GEDİZ DERGİSİ VE DİĞER HALKEVİ DERGİLERİ

Gediz Dergisi dışında Manisa Halkevinin başka dergileri de yayınlanmıştır. Bunlardan ilki Yeni Doğu dergisidir. Yeni Doğu, Manisa Halkevinin ilk dergisidir. İlk çıkışından 13. Sayıya kadar her ayın birinde çıkar ibaresi 13. Sayıdan sonra her ayın iptidasında çıkar şeklinde 17. Sayıya kadar devam etmiştir.¹⁵³ 29 Ekim 1933 yılında ilk sayısını yayınlamıştır. Dergi 1926'dan sonra Manisa'nın ilk süreli yayını olması noktasında önem arz etmektedir.¹⁵⁴ 17 ve son sayısını 1935 yılında yayınlamıştır. Derginin iki yıllık imtiyaz sahibi Avni Gemicioğlu'dur.¹⁵⁵

Yeni Doğu dergisinin ilgi görmemesi ve yayın hayatına son vermesi nedeniyle Bozkurt dergisi, ilk sayısını 1936 yılında çıkarmıştır. İlk çıktığında 15 günde bir yayınlanacağı düşünülen Bozkurt dergisi 3 sayı çıkabilmiştir, Bozkurt Dergisi düzensiz çıkmış ve istikrarsız bir içeriğe sahiptir.¹⁵⁶ İkinci sayısını 15.06.1936'da son sayısını da 14. 12. 1936 yılında çıkarmıştır. Derginin imtiyaz sahibi Hikmet Bozkurt'tur.¹⁵⁷

1.1.1. Gediz Dergisinin Teknik Özellikleri

Gediz Dergisi, Manisa Halkevinin yayın organı olarak 23 Nisan 1937 Yılında çıkmaya başlamıştır. Dergi halkevinde yapılan çalışmalardan başlayarak, dil, edebiyat, sanat, sosyal yardım gibi her konudan makalelerle 1950 yılına kadar çıkmaya devam etmiştir. Halkevleri başkanı aynı şekilde Gediz dergisinin imtiyaz sahibi Azmi Önakın'dır. Azmi Önakın, 1937 yılından 1946 yılına kadar 94 sayıya kadar imtiyaz sahibi olarak Gediz'e devam etmiştir. 95. Sayıdan itibaren İmtiyaz Sahibi Vahit Armağan olmuştur. Derginin yazı işleri müdürü Mustafa Dümer'dir. Mustafa Dümer'in tayini Çanakkale'ye çıktıktan sonra yerine sırasıyla Cemal

¹⁵³ Nejdet Bilgi, "Yeni Doğu: Manisa Halkevi Dergisi", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Cilt: XVII, sayı: 49, s.131.

¹⁵⁴ Bilgi, Yeni Doğu..., s.150.

¹⁵⁵ Güneş, s. 34.

¹⁵⁶ Nejdet Bilgi, "Bozkurt: Manisa Halkevi Dergisi" **Manisa Dergisi**, Haziran 2000, sayı:19, s. 22.

¹⁵⁷ Güneş, s.35.

Sezgin, Ahmet Öner Türk ve M. Çağatay Uluçay geçmiştir. Gediz ismini ilk sayıda “Niçin Gediz?” adlı makalede açıklandığı üzere Gediz nehrinden almıştır. Gediz, Manisa’ya hayat veren ve yeşillendiren hayat kaynağı bir nehirdir. Bu nehirle özdeşleşerek Gediz ismi dergiye verilmiştir. Halkevinin dergisi olan Gediz de nehri gibi Manisa’ya hayat verecektir.¹⁵⁸ Gedizde bilimsel yazılar dışında, tarihi, edebi, kültürel, ekonomi, tiracı ve Manisa ile ilgili haberler içeren yazılar çıkmıştır.

Gediz dergisi aylık olarak çıkmayı 94. sayısına kadar sürdürmüştür. 94. Sayıdan sonra 95. sayıda Aralık’ta çıkan dergi 96. sayısını Mart 1947’de çıkarmıştır. Her ay tek sayı çıkan dergi 97 ve 98. sayısını birleşik olarak Nisan Mayıs 1947 yılında çıkarmıştır. 99-100 sayısını Haziran’da 1947 yılında çıkarmıştır. Ağustos ve Eylül ayında Gediz çıkmamış 101 ve 102. sayısı Ekim ve Kasım 1947 yılında birleşik olarak çıkmıştır. 94. sayıdan sonra 3 ayda bir olarak çıkmıştır. 1947 Ekim Kasım sayısından sonra 3 yıl yayın hayatına ara vermiştir. 1950 yılında 103. sayıda “Tekrar Çıkıyoruz” makalesinde bunun nedenleri açıklanmıştır.¹⁵⁹ Gediz 104. sayıdan sonra ise bir daha basılmamıştır.

13 yıl boyunca 1937’den 1950’ye kadar yayın hayatına devam etmeyi sürdüren Gediz sadece Manisa için değil, halkevleri dergileri içinde geniş yazar kadrosu ve zengin muhteviyatıyla hâla araştırmalara kaynaklık eden zengin bir dergi olmuştur. Özellikle Gediz dergisinin folklor üzerine ele almış olduğu derleme yazıları çok kıymetlidir. Folklor üzerine neredeyse her sayısında yer alan yazılar folklor çalışmalarının o dönemdeki istikametini ve yapılış şeklini anlamamızda bizlere ışık tutmaktadır.

Gediz Dergisi Manisa Halkevi tarafından çıkarılan 99 ve 100. Sayıya kadar aylık olarak çıkmış daha sonrasında ise iki aylık ve üç aylık süreçte çıkan bir halkevi dergisidir. Dergi, 59 ve 60. Sayılarını, 99 ve 100. Sayılarını, 101 ve 102. Sayılarını bir olarak çıkarmıştır. Geri kalan sayıları ayrı sayılar şeklinde basılmıştır. Gediz, ilk 61 sayısına kadar aylık 10 kuruştan satışa çıkmaktadır. 1945 yılında, 72. sayıdan sonra bu ücret 15 kuruş, 103. sayıya kadar 20 kuruş, 103’ten sonra 50 kuruştan satışa çıkmıştır.

¹⁵⁸ Gediz, “Niçin Gediz?”, **Gediz Dergisi**, Cilt:1, Sayı:1, 1937, s.1.

¹⁵⁹ Gediz, “Tekrar Çıkıyoruz”, **Gediz Dergisi**, Cilt:9, Sayı:103, 1950, s. 1.

Dergi 25. sayıya kadar Dereli Basımevinde basılmıştır. 25 ile 41. Sayıları Manisa Basımevinde basılmaya devam etmiştir. 41 ile 61 arası tekrar Dereli Basımevinde basılmıştır. 61. Sayıdan sonra Gediz Basımevinde basılmıştır.

Gediz Dergisinin 1. sayısının kapağında, Gediz Nehrinin üstünden bulunan “Gediz Köprüsü”nün fotoğrafı yer almaktadır. Fotoğrafın altında içindikiler kısmı yer almaktadır. İlk sayfasında Mustafa Kemal Atatürk’ün, sonraki sayfasında İsmet İnönü’nün ve bir sonrakinde Şükrü Kaya’nın dördüncü sayfada da Lütfi Kırdar’ın fotoğrafı mevcuttur. 2. sayının kapağında “Üzüm Sergisi”nden çekilen bir fotoğraf mevcuttur. 3. sayının kapağında tütün sergisinden çekilen bir fotoğraf mevcuttur. 4. sayının kapağında Manisa Halkevi binasının fotoğrafı kapakta yer almıştır. 5. sayıda yine tütün sergisinde yer alan fotoğraf kapakta yer almıştır. 6. sayıda İsmet İnönü’nün Manisa Halkevini ziyareti sırasında çekilen bir fotoğraf kapakta kullanılmıştır. 29 Ekim sayısına özel olan 7. Sayıda, diğer sayılarda turuncu olan kapak rengi kırmızı olmuştur. Kapak resmi ise M. Kemal Atatürk’ün bir fotoğrafıdır. 8. sayıda derginin kapağı kırmızı devam etmiş kapak fotoğrafı ise pamuk tarlasından çekilen bir fotoğrafa yer vermiştir. 9. sayının kapağında Lütfi Kırdar’ın bir fotoğrafı kullanılmıştır. 10. sayıda dönemin Orgenarali İzzettin Çalışlar’ın fotoğrafı kullanılmıştır. 11. sayı “Halkevi Bayramı” olması münasebetiyle, halkevi binasının resmi konulmuştur. 11. sayının ilk 24 sayfasında Manisa Halkevinin yapmış olduğu faaliyetlerle ilgili bir fotoğraf albümü kullanılmıştır. 12. sayıda Bozdoğan dağında kayak yapan sporcuların bir fotoğrafı kapakta kullanılmıştır. Derginin 13. sayısında 23 Nisan kutlamalarında çekilen bir fotoğraf kapakta yer almıştır. 14. sayıda Lütfi Kırdar’ın 19 Mayıs’ta sporcuları selamlarken çekilmiş bir fotoğrafı kullanılmıştır. 15. sayıda üzümlerin yer aldığı bir kapak fotoğrafı mevcuttur. 16. sayıda Lütfi Kırdar’ın üzüm üreticilerine hediye verirkenki fotoğrafı kullanılmıştır. 17. sayıda Celal Bayar ve Şükrü Saraçoğlu’nun Üzüm Bayramı münasebetiyle çekilmiş fotoğrafı kullanılmıştır. 18. sayıda kapak fotoğrafı yoktur. 20. sayıda Atatürk’ün ölümü nedeniyle kırmızı olan kapak rengi siyaha dönüştürülmüştür ve kapak fotoğrafı kullanılmamıştır. Bu sayı Atatürk’e özel bir sayıdır. 21. sayıdan sonra kapak rengi tekrar kırmızıya dönmüştür. 23. sayıda yenilenen Manisa Halkevinin resmi kapak fotoğrafı olarak kullanılmıştır. 24. sayıda kapak fotoğrafı kullanılmamıştır. 44 ve 45. sayıların kapak rengi kırmızıdır. Ancak 24. sayıdan, 61. sayıya kadar herhangi bir kapak fotoğrafı kullanılmamıştır. 61. Sayıda Manisa Halkevinin fotoğrafı kapakta yer

almıştır. 99 ve 100. sayılar bir çıkmıştır bu sayıya kadar herhangi bir kapak resmi mevcut değildir. Bu sayıda da Manisa’da bulunan Niobe’nin resmi kapakta kullanılmıştır. 103.sayının kapağında üzüm bahçesinde bulunan bir kızın fotoğrafı kullanılmıştır. 104. Sayıda merdivenden inen iki genç kadının fotoğrafı kapak fotoğrafı olarak kullanılmıştır.

Gediz dergisi genel olarak on altı sayfadan oluşmaktadır. On altı sayfadan eksik veya fazla çıkan sayılar ise şöyledir:

2. sayısı on sekiz sayfadır. 3. sayısı on altı, 5. Sayısı yirmi sayfadan oluşur. 11. sayısı halkevi bayramı olması ve halkevinin birinci yılının dolması münasebetiyle fotoğraflar ve tablolar dâhil olmak üzere elli sayfadan oluşmaktadır. 15. sayı on sekiz sayfadır son iki sayfası halkevi faaliyetlerinden oluşur. 20.sayı Atatürk özel sayıdır ve dergi on sekiz sayfadan oluşmaktadır. 21. sayı yirmi sayfadır. Yirmi üçüncü sayı “Halkevleri Bayramı” özel sayıdır ve bu sayı otuz yedi sayfadır. 24, 26,31, 35, 37 ve 47. sayısı on sekiz sayfadır. 72. sayı, otuz iki sayfadan oluşur ve bu sayının son sayfaları dergide yer alan bütün yazılara ait bir fihristtir. 103. Sayısı ise on iki sayfadan oluşmaktadır. 104. Sayısı ise yirmi dört sayfadan oluşmaktadır.

1.1.2. Gediz Dergisinin Amacı

Gediz dergisi, ilk sayısında dergiye Gediz isminin neden verildiğini şu şekilde açıklamaktadır:

“Başını Kurtuluş savaşının zafer abidesine, Murat dağlarına dayayarak, güzel yatağını zafer yolları üstüne ve Manisa ilinin zümrüt ovalarına, yeşil ve verimli bağlarına sererek, Akdenizin latif, kadife sahillerine akıp dökülüyor, Biz de yeni adımımızla tabiatı, olduğu gibi aksettiriyoruz: Bizim de gururlu başımız, inkılabın köpüklü ve coşkun kaynaklarına dayalıdır. Oradan ses vereceğiz, Bizim de heyecanlı kalbimiz ve bütün varlığımız Alaşehirden ta İzmir kıyılarına kadar tarihin eşine ender rastlanır bir zamanlar imparatorluklar barındırmış feyizli bir bölgesinde sihir ve şiir dolu Bediaları içindedir.”¹⁶⁰

Görüldüğü gibi derginin ilk yazısında yer alan bu yazıda, Gediz nehrinin bulunduğu coğrafyadaki yerinin önemli olması, bulunduğu yere hayat vermesi

¹⁶⁰ Gediz, “Niçin Gediz?”, **Gediz Dergisi**, Cilt:1, Sayı:1, 1937, s.1

dergiye isminin verilmesinde önemli rol oynamıştır. Dergi de tıpkı nehir gibi bulunduğu çevreye hayat verip zenginleştirecektir.

Dergi amacını ise şu şekilde açıklamaktadır:

“Manisa'nın sesi belki bir süre işidilmez olmuştı: o duruş bir gerileme değil bizim için bir hız alma oldu. Yeni hayatımıza uyararak, çağlayarak, coşarak giriyoruz. Biz bu sayfalarda inkılabın umumi heyetin heyecanları, cumhuriyetin, devletçiliğin göğsümüzü kabartan, gözümüzü kamaştıran yaratıcılıkları, milliyetçiliğimizin tarihten önce başlayan ve ebediyete kadar uzanacak şerefli destanları ve halkçılığın Atatürk demokrasisinin büyük prensipleri ve nihayet gölgeleri, geceleri deviren ve layikliğın müsbet akideleri arasında ve bütün bu hakikatleri önümüzde bulundurarak kendi hususiyetimizi terennüm edeceğiz.”¹⁶¹

Manisa'nın sesinden kasıt, Gediz dergisinden önce yayınlanmış olan Yeni Doğuş ve Bozkurt dergileridir. Gediz amacını Atatürk ilkelerine bağlı kalarak sürdüreceğinden bahsetmektedir. Derginin diğeri bir amacı da Kemalizme bağlı gençlik yetiştirmektir:

“Biz, Türk gençliğinden Atatürk'ü severken onun eserlerine bağlılık gösterirken duygu ve inanı en mukaddes varlık bilmelerini isteyenlerdeniz. Yarınki nesli mukaddesatları iyi ölçen imanlı ve heyecanlı bir kütle halinde temaşa edebilmek, beklediğimiz manevi refahın son merhabadar bir dehlizden farklı olmayan basık göğüslü yurttaşlar sıhhat ve ahenginin sembolünü kuran milli gidiş ortasında çabuk tıkanacaklardır... Nesil ve medeniyetlerin gidişinde atavizmanın manasını iyi bilenler ve onun icaplarına en çok yaklaşanlardır. Çocuklarımızın milli terbiyesine harcanan enerjilerin hepsi bu bakımdan fevkaledede ehemmiyeti haizdir. “Gediz”in ilk hedefi de imkan ve vüs'at nisbetinde gençliğin bu kültürel ve manevi fasılasız çalışmak olacaktır.”¹⁶²

Dergi, yazı göndermek isteyenlere de kapılarını açmıştır. Yazılarını göndermek isteyen okuyuculara amaçlarını şu şekilde anlatmaktadır:

“Gediz Manisa Halkevinin ülkü dergisidir. Halkevlerinin güzel ülkükerini yaymak pnlara tercüman olabilmek hakikaten büyük ve şerefli bir ödevdir.. Birinci

¹⁶¹ Gediz, “Niçin Gediz?”, **Gediz Dergisi**, Cilt:1, Sayı:1, 1937, s.s.1-2.

¹⁶² Semih Sümerman, “Gediz, Çıkarken”, Cilt:1, Sayı:1, 1937, s.11.

ödevimiz yeşil memleketimizin saf havasını koklayarak oradan alacağımız intibaaları ortalığa aksettirmek, kendi muhitimizdeki yoksullukları gidermek ve tarihi Manisa'yı bütün Türkiye'ye ve tarihe tanıtmaktadır."¹⁶³

Gediz, özetlemek gerekirse adını Manisa'ya hayat veren Kurtuluş Savaşının geçmiş olduğu yerlerde bulunan nehirden almıştır. Amacı, halkevlerinin ilkelerini gençliğe aşılacak, Manisa'yı tanıtmak ve kalkındırmaktır.

1.1.3. Gediz Dergisinin İçeriği

Gediz dergisi yayın hayatı boyunca birçok konuda okuyucularına çeşitli yazılar sunmuştur. Bu konular değişik uzmanlık alanlarına sahip kişiler tarafından verilmiştir. Halkevine bağlı olduğu için halkevlerinde yer alan faaliyetler bu dergide yer almaktadır. Bunun dışında okuyuculara bilgi vermek için de dergi önemli bir yayın organı olmuştur. Bu bölümde dergideki konulara yer verilecektir.

Gediz dergisinde önemli konulardan biri de "Anma Törenleri"dir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonra Cumhuriyet'in getirmiş olduğu değerleri okuyucularına sunmak ve bu yazılarla kutlamak istemişlerdir. Bu özel günlerde dergide birçok kişi tarafından çeşitli yazılar yer almıştır. Bu konulardan bazıları şunlardır;

"19 Mayıs Spor ve Gençlik Bayramı", "23 Nisan Çocuk Bayramı", "İnönü Zaferi", "30 Ağustos", "8 Eylül Manisa'nın Kurtuluşu", "Lozan Antlaşması", "29 Ekim Cumhuriyet Bayramı", "Hatay Zaferi", "Kubilay'ı Anma Günü". Tarihi olaylar dışında önemli şahsiyetleri anmak için de yazılar çıkmıştır bunlar;

"Abdülhak Hamit'i Anma", "Mevlana Celaleddin", "Namık Kemal", "Mimar Sinan", "Vasfi Çınar", "Ziya Gökalp" üzerine yazılan yazılardır.

Derginin önemli bir kısmı da Atatürk ve devrimleriyle alakalı yazılardan oluşmaktadır. Atatürkle ilgili birçok yazı derginin sayfalarında kendine yer bulmaktadır. Dergide Cumhuriyet ve Cumhuriyet rejimiyle ilgili de çeşitli yazılar mevcuttur ayrıca; milliyetçilik, halkçılık, devletçilik, laiklik, inkılapçılık, dil devrimi, hukuk devrimi ile ilgili de çeşitli yazılar çıkmıştır.

¹⁶³ Gediz, "Gedizlilere", **Gediz Dergisi**, Cilt:1, Sayı: 2, 1937, s.16.

Dergide siyasetle ilgili yazıların dışında edebiyat türleriyle alakalı da yazılar mevcuttur. Bunlardan bazıları anı, deneme, sohbet, fıkra, hikaye, şiir türleridir. Bu türlerde hemen hemen her sayıda bir yazı mevcuttur.

Dergi konu bakımından oldukça geniş bir içeriğe sahiptir. Halkevinin bir işlevi olan eğitim, aynı zamanda derginin de önemli bir bölümüne hakimdir. Çocuk eğitimi, okuma eğitimi, çocuk sağlığı, öğretmenlikle alakalı birçok eğitimsel yazılar derginin içeriğini oluşturmaktadır. Dergide sosyal bilimlerin dışında fen bilimleriyle alakalı da yazılar yazılmıştır.

Dergi halkevinin bir yayın organı olması sebebiyle halkevleri, köy, köy enstitüleriyle alakalı da yazılara yer vermiştir. Manisa ilinde yayınlanan bir dergi olması sebebiyle Manisa tarihine, Manisa Coğrafyasına, Lidyalılara, Manisa'daki halkevlerinin faaliyetlerine, ziraat ile ilgili yazılara yer verilmiştir. Tarih, tıp, sağlık, tarım ve müzik gibi konular da yine Gedizin önemli konularını oluşturmaktadır.

Gediz'in bizim için en önemli yazılarını ise hiç şüphesiz folklor yazıları oluşturmaktadır. Folklor yazıları hemen hemen her sayıda çıkmıştır. Bu yazılardan derlenen ürünler derginin son bölümünde yer almaktadır.

1.1.4. Gediz Dergisinin Yazar Kadrosu:

Gediz dergisi gerek yazar sayısı gerek yayınlanan yazılar bakımından oldukça zengindir. Hemen hemen her konuda yazılara yer veren Gediz dergisinin yazar kadrosu ve dergide yazıları çıkan yazarlar şu şekildedir:

Kamil Aksoy, D. Alşan, Hüsnü Altay, Avni Altın, Vahit Armağan, İzzet Arslan, Cem Ata, Falih Rıfkı Atay, Suphi Atay, Cecdet Aygün, Ahmet Aykaç, A. Ballica, İ. Hakkı Baltacıoğlu, Nedim Barlas, Hulusi Barutoğlu, Nihal Başer, Aydın Bayçın, Haydar Bayçın, Leman Bayçın, Nazmi Bayçın, Fuat Bayer, Ziya Bayrı, İlhan Berk, Haydar Berköz, Tahir Bertekin, Adnan Bilget, Şevket Bilgin, Sami Binek, Şevki Birsnel, Aziz Börü, Hikmet Bozkurt, Remzi Caber, Behçet Kemal Çağlar, Esat Cankar, İşi Çapalama, Kemal Danışman, Duran Dertli, Bahadır Dümer, Mustafa Dümer, Rıdvan Nafiz Edgüer, Esat Eğilmez, Doğan Er, Fehmi Erdoğan, Ziya Erdoğan, Hasan Erginöl, Zekiye Erinç, Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, Ziya Gökalp, Osman Gökçe, İbrahim Gökçen, Melahat Gökmen, Tevfik Gürkan, Fikret Gürman, Mustafa Gürses, Celal Gürsoy, Hüseyin Gürtunca, Ekrem Güven, Gönül Güven,

Rauf İnan, Nihat İyriboz, N. Karaarslan, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Ayhan Karasu, Őukrü Kaya, Yahya Kaynak, Kıranoğlu, Lutfi Kırdar, Necp Fazıl Kısakürek, Cahit Kızıldeli, Necati Kip, Suphi Kocamemi, Fuat Köprülü, Őadan Kumova, Niyazi Kuraloğlu, Faik Kurdoğlu, Vahit Kurşuncu, Ali Kutluer, Bilal Kutluğ, Ahmet Küey, Yusuf Ziya Lekesiz, İsmail Mayakona, Ferit Meriçten, Rifat Moralı, Cemal Onoğur, Nail Oraman, O. Orhon, Cenap Orkon, Yusuf Ziya Ortaç, Bahri Oskay, Necdet Ottoman, Zeki Ökmen, Azmi Önakın, Ahmet Önertürk, Nurettin Özen, Hatice Özgül, Kazım Özses, Şevki Özmen, Sıtkı Őukrü Pamirtan, İsmet Kamil Su, Parmaksızoğlu, Muhittin Pars, Fahrettin Perkin, Kamuran Pulat, Cavide Rifat, Sami H. Akif Saydan, Muzaffer Sayman, Melahat Sezener, Cemal Sezgin, Mustafa Soylu, Natic Sungur, Yıldız Sunu, Semih Sümerman, Cezmi Tahir, Selim Sırrı Tarcan, Aliye Temuçin, Şevki Tolga, Saim Tonguç, D. Topaloğlu, Cemil Toygar, Galip Tuna, Avni Tuncay, Mustafa Tunç, T.T., Mitat Turanlı, Naci Tüğen, Sadık Türkman, Fikri Tüzel, Şevki Uüur, M. Çağatay Uluçay, İhsan Utku, Fikret Ülkü, Őakir Ülkütaşır, Kemal Ünal, İlhan Varlık, Necmettin Yalçın, Nihat Yörükoğlu, Hasan Ali Yücel, Abdürrahim Zapsu.

Yukarıda görüldüğü gibi dergide yazısı çıkan birçok ünlü isim mevcuttur. Bunlardan Ziya Gökalp, Fuad Köprülü, İlhan Berk, Rauf İnan, Hasan Ali Yücel gibi isimler örnek gösterilebilir. Bu isimler yazar kadrosunda olmasa bile dergide yazıları telif olarak yer almıştır.

Folklor yazıları açasından baktığımız zaman;

Nazmi Bayçın, Leman Bayçın, Haydar Bayçın, Avni Altınar, Kamuran Pulat, D. Topaloğlu, Fehmi Erdoğan, Duran Dertli, İbrahim Gökçen, Bahri Oskay, Hüseyin Uzunoğlu, D. Alşan, Necmettin Yalçın, Çağatay Uluçay, Hüseyin Gürtunca, Yıldız Sunu, H. Fehmi Erginöl, M. Dümer gibi yazarların dergide folklor ile ilgili birçok yazısı bulunmaktadır.

Gediz Dergisinde imzasız yazılar da mevcuttur. Bu yazıların yazarı “Gediz” olarak isimlendirilmiştir.

1.2. GEDİZ DERGİSİNDE HALK BİLİMİNİN TANIMI VE KADROLARI

Dergide tespit edebildiğimiz makaleler içinde folklorun tanımları dönemlerindeki folklor anlayışlarına göre yapılmıştır. Gediz dergisi 1937 yılında ilk sayısını çıkarmıştır, dergide makale yazan yazarların düşünüş tarzlarını şekillenmesine bakarsak folklor anlayışı 19. yüzyıldaki folklor anlayışını yansıtmaktadır ki bu durumda da derginin folklor ile ilgili yorumları ve tanımlamaları bizlere 19. yüzyıl düşüncesini yansıtmaktadır. Folklorun tanımından ziyade folklorun önemi, amacı ve toplanan ürünler önemli bir yer tutmaktadır. Yapılan tanımlar özetlenirse, folklor düne ait bir tarihtir ve büyük bir kitlenin yaşayışını aksettirir. Dergide dönemin imlasına uygun olarak folklor, “folklor” denmiştir. Genel bir değerlendirmenin ardından yazarların folklor anlayışını şekillendirmede etkili olan 19. yüzyıl folklor anlayışını özetlemek faydalı olacaktır.

19. Asırda Folklor Çalışmaları ve Halk Kavramı

Bir disiplin olarak halkbilim çalışmaları on dokuzuncu yüzyılda başlamıştır. 18. Yüzyılda yapılmış olan önemli birkaç çalışma olsa bile bağımsız bir disiplin olarak halkbilim çalışmaları on dokuzuncu yüzyılda başlamıştır. On sekizinci yüzyılın sonlarında Herder, “Halk türküsü”, “halk ruhu”, “halk inanması” gibi terimler kullanmıştır. Herder, *Alte Volkslieder* ilk defa 1773-1779 yılında yayınlamıştır.¹⁶⁴ Yine 1812 yılına geldiğimizde bu defa da karşımıza Grimm kardeşler çıkmaktadır. Grimm Kardeşler *Kinder und Hausmarchen* adlı eserlerinin ilk cildini 1812 yılında bastırmıştır. İngilizce “Folklore” terimi ise ilk defa 1846 yılında William J. Thoms tarafından teklif edilmiştir. Halk bilim çalışmaları nasyonalizm ve romantizm akımlarından etkilenmiştir. Özellikle milli kimliği beslemesi, geçmişe ait nostaljik hislerin ortaya çıkması, milli varlığın temelinin bulunmasını isteyen kişiler ve kurumlar sayesinde bu bilim dalı önem kazanmaya başlamıştır.¹⁶⁵

Halk bilim çalışmaları bağımsız bir disiplin olarak 19. yüzyıl ve 20. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Bu ortaya çıkışın en önemli kaynağı ise hiç şüphesiz dönemin edebiyat, sanat, mimari gibi tüm dallarda etkisini gösteren romantizm akımıdır. Romantizm akımı ile milli kimliğin bulunması, geçmişe ait nostaljik hislere olan sempati, milli varlığın özünü merak folklor çalışmalarında önemli bir ivme

¹⁶⁴ Acar Sevim, **Halk Milliyetçiliğinin Öncüsü Herder**, Bilge Kültür Sanat: İstanbul, 2008, s. 278.

¹⁶⁵ Alan Dundes, “Halk Kimdir?”, **Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 1**, (Çev: Metin Ekici), Geleneksel Yayınları: Ankara, 2006, s. 12.

kazandırmıştır.¹⁶⁶ Bu dönemde bazı bilim insanları folkloru etnografi ile bazı bilim insanları ise yurt bilgisi olarak özdeşleştirmişlerdir.¹⁶⁷

Sokolov'a göre de Halkbilim çalışmalarının bir disiplin olarak ortaya çıkması, 19. Yüzyılın ilk dönemlerine rastlamaktadır. Halkbilim çalışmaları romantizmle iç içe bir durumda ortaya çıkmıştır. Romantizm 19.yüzyılda Avrupa'yı ideolojik olarak etkilemiştir. Romantizm akımının önemli özelliklerinden biri ise Ulusçuluk düşüncesidir. Ulusçuluk fikri, sınıf farkını silmesi bakımından önemlidir. "Ulusal Ruh" fikri dönemin ulusal bütünleşmeyi sağlama açısıyla da folklor çalışmalarını etkilemiştir. Bir ulusun "Ulusal Ruhu" en üst seviyeye ulaştığında kendi zengin ulusal kaynağıyla, evrensel ulusal zenginliği birleşir ve yine kültürel evrenin fikrine sahip olacak başka bir ulusal ruha yerini bırakır. Bu düşünce akımı folklor çalışmalarının oluşmasında ve halkın zihninde var olan ve bütün lusu bir arada toplayacak ortak bağın sağlanması açısından önemlidir.¹⁶⁸

Avrupa'da ilk halk edebiyatı çalışmaları 18. yüzyılda İngiltere'de daha sonra ise Almanya'da başlamıştır. İngiltere'de Macpherson'un Ossian adlı halk ozanının şiirleri olarak yayınladığı Fingal ve Şiirler (1760) halk edebiyatı çalışmaları için önemlidir. Daha sonra 1765'te Thomas Percy eski halk şarkıları kitabını yayınladı. 1773-1779'da ise Herder, uluslardan topladığı şiirler olan "Halkın Şarkılardaki Sesler" isimli şiir kitabını yayınladı. Herder'in yayınladığı kitap romantizm akımının izlerini içermektedir. Romantizm akımının yanında ayrıca milliyetçilik gibi unsurların da yer alması Halk bilimi çalışmalarının siyasi bir amaçla yürütülmesinin önünü açmıştır.¹⁶⁹

Herder'in çalışmaları, folklor çalışmaları açısından şu yönde etkili olmuştur. Herder, popüler geleneği insan zihnindeki yanlış olarak görmüştür. Fransız dili ve edebiyatının, Alman dil, edebiyat ve sanatının içinde yer alması Herder'e göre bir bozulmanın habercisidir. Bu bozulmuş olan halk kültüründen kurtarmak içinse Herder, kendi halkını yani öz benliğine dönmenin bir kurtuluş yolu olduğunu varsaymıştır. Herder'e göre "saf ruha" ulaşabilmek, "halk ruhu"nu ortaya çıkarmak

¹⁶⁶ Dundes, s. 12.

¹⁶⁷ Yuri. M. Sokolov, **Folklor: Tarih ve Kuram**,(Çev: Yerke Özer), Geleneksel Yayıncılık: Ankara, 2009, s. 12.

¹⁶⁸ Sokolov, s.50.

¹⁶⁹ Sokolov, s. 50.

için halkın ürünlerine dönmenin gerekliliğini savunmuş bunun için halk şiirlerini toplamış ve yayınlamıştır.¹⁷⁰

Herder “halk ruhu” terimini yayınlamış olduğu halk türküleri antolojisiyle somutlaştırmıştır. Bu çalışma 19. yüzyıl halkbilim çalışmalarını etkilemiştir. Bu etki romantik milliyetçilik akımlarının temelini atarak neredeyse bütün “ulusal” veya “milli folklor kuramlarının” ortaya çıkış zeminini oluşturmaktadır. Herder’ e göre uluslararası farklar, farklı coğrafyalarda yaşamaktan dolayı ortaya çıkmıştır. Yüzyıllar süren tarihî olayların etkisiyle bu farklar büyümüş ve uluslar oluşmuştur. Her ulusun da kendine özgü ulusal bir karakteri ve ortak bir ulusal ruhu vardır.¹⁷¹ Bu düşünce akımının güzel bir örneği olarak ise Finlandiya Rus egemenliği boyunduruğundayken ulusal ruhu bir araya getirme ve milli bir dayanışmayı canlandırmak için Lönnrot tarafından oluşturulan Kalevela destanı verilebilir. Lönnrot milli ruhu kavramını yeniden alevlendirmek için çalışmalara başlamış halkın efsanelerinden, müziğinden şiirlerinden, masallarından yararlanarak bu destanı oluşturmuştur. Milli ruhu canlandırmak için halk bilimsel ürünlerden yararlanmıştır.

Romantizmle beraber cereyan eden milliyetçilik düşüncesi halkbilimi çalışmaları açısından katkı sağlamıştır. Diğer bir örnek ise Grimm kardeşlerdir. Grimm kardeşler Alman halk şiiri, Alman edebiyatı, hukuku ve Alman dili konusunda dönemlerinin önde gelen isimlerindedir. Yapmış oldukları çalışmalarda “vatansever amaçlarla” hareket ettiklerini vurgulamışlardır. Almanca sözlük için halk ağızlarından yapmış oldukları derlemeleri toplamış, halk konuşmalarını Alman grameri için derlemiş, Alman hukukunu günlük konuşma dilinde, atasözleri, deyimler, masallar, efsaneler içinde aramışlardır. Yapılan çalışmalara baktığımızda Grimm kardeşler, Alman ulusal kültürünün tarihini, derinliğini ve zenginliğini gösterme çabası gütmüşlerdir.¹⁷²

Grimm kardeşler, dönemlerinin romantik anlayışlarına uygun bir şekilde unutulmaya yüz tutmuş olan metinlerin geri kazandırılması için derledikleri ürünler üzerinde çeşitli düzeltmeler yapmışlardır. Bu düzeltmeler günümüz folklor anlayışına ters düşmesine rağmen o dönemdeki romantizm akımının etkisiyle doğal karşılanmış ve yazarların müdahalesine maruz kalmıştır.¹⁷³

¹⁷⁰ Özkul Çobanoğlu, **Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş**, Akçağ Yayınları: Ankara, 2012, s. 102.

¹⁷¹ Çobanoğlu, s. 103.

¹⁷² Sokolov, s. 51.

¹⁷³ Sokolov, s. 13.

19. yüzyılda folklor çalışmalarından sonra bizim için önemli olan diğer bir kavramı açıklamamız ve bu yüzyılda dönemin araştırmacıları tarafından yapılan halk anlayışını incelememiz gerekmektedir. Dundes’a göre halk kavramı bu yüzyılda daha çok bağımsız yapıdan çok bağımlı bir yapı olarak tarif edilmiştir. Çeşitli kümelerden oluşan gruplara tezat olarak tanımlanmıştır. Bu tezat yapıdaki tanımlama ise halk kavramının yanlış ele alınmasına sebep olmuştur. Halk bu yüzyıldaki anlayışa göre aşağı yapıyı oluşturan, kaba, okuma yazma bilmeyen, elit tabakaya tezat olarak görülen, şehirlerin kıyılarında yaşayan, medeni toplumda medenileşmemiş bir kısım olarak ele alınmıştır.¹⁷⁴

Halk evrimsel gelişim basamaklarında vahşi ve ilkel olarak adlandırılan medeniyet basamağının ortasında görülmektedir. En üst kısımda bulunan medeni toplum, en aşağıda bulunan ilkel toplumun ortasında yer alan barbar toplumun biraz daha aşağısında görülmektedir. Okur-yazar olarak kabul edilen medeni topluma tezat olarak halk taşrada yaşayan cahil kesim olarak kabul görmektedir.¹⁷⁵

Halk tanımının oluşmasında 19. yüzyıldaki kültürel evrim teorisi anlayışı etkili olmuştur. Kültürel evrim düşüncesinin nasıl oluştuğuna bakmamız bizler halk anlayışının nasıl oluştuğunu anlamamız bakımından bizlere yardımcı olacaktır. Artan sömürgecilik artan sömürgecilik faaliyetleriyle, araştırmacılar daha önce hiç karşılaşmadıkları türde insanlar ve kültürleri görme fırsatı bulmuşlardır. Bilinmeyen insan yaşayışları, dilleri kaydedilmeye başlanmıştır. Her geçen yıl artan bu malzeme yığınları mevcut olan teoriyle işlenememektedir. Evrimsel halk bilim teorisiyle ya da bir diğer ismi olan “İngiltere Antropolojik Okulu” dizesiyle bu ihtiyacı karşılamak üzere bu derlenen yığınların çözümlenmesi amaçlanmıştır. Kurucuları Sir Edward Burnett Tylor (1832-1917) ve en yakın takipçisi Andrew Lang (1844-1922)’dir.¹⁷⁶

Taylor, 1866 yılında “İnsanlık Tarihinin Erken Dönemi Üzerine Araştırmalar” adlı çalışmasında evrimsel gelişim çizgisinden yararlanmışır. Uygar kültürlerle, ilkel kültürler arasında benzerlikler kurmuştur. Buna göre de insanlık ilkelden medeniyete doğru düz bir çizgi halinde ilerler tezini ortaya atmıştır. Bu görüşü çağdaşı Lang da desteklemiştir. Bu tezi ana merkezlerine alan halkbilimciler ise folklorun geçmişe ait bir kalıntı olarak görmüştür. Bu kalıntı ifadesini folklorun isim babası Thoms “Popüler Antikler” olarak ifade etmiştir. Bu teoriyle birlikte

¹⁷⁴ Dundes., s. 12.

¹⁷⁵ Dundes., s. 13.

¹⁷⁶ Çobanoğlu, s. 159.

halkbilim çalışmaları yapan araştırmacılar, okuma yazma bilmeyen köylülerin ilkel zamanlarına ait fosilleşmiş olarak yaşayan kalıntıların peşine düşmüşlerdir.¹⁷⁷

Bu teori, Darwin'in Evrim teorisi olan, biyolojik gelişim ile ilgili yorumlardan hareketle ortaya çıkmıştır. Bu teoride, halk bilimsel verileri karşılık olarak inceleyip, ortak bir köke ulaşmak salt amaç olarak görülmüştür. Özellikle bu teori “kültürel aşamalarla” halk gibi kavramların yapılmasında, türlerin oluşum sırasının belirlenmesinde 19. yüzyıl halkbilimi anlayışının şekillenmesine yol açmıştır. Kültürel gelişme basamakları çeşitli kültürlerin oluşmasını en aşağıdan en yukarıya doğru biçimde açıklamaktadır.¹⁷⁸

Bu teoriye göre toplumlar vahşiler, barbarlar ve medeniler olarak üç sınıf olmak üzere tek bir çizgi halinde yer almaktadır. Her toplum bu aşamaların birindedir ve zamanla gelişmektedirler. Halk işte bu toplum şemasında barbar kısmın hemen aşağısında yer almaktadır. Halk ne vahşidir ne medeni, ilkel toplumdan geçişte getirmiş oldukları bilgileri dağarcıklarında saklayan cahil taşralı olarak kabul görülmüştür.¹⁷⁹

Dundes makalesinde Lang'ın görüşlerine yer vermektedir. Lang'a göre Halkbilimi arkeolojiye benzer bir bilim dalıdır. Kalıntıları araştırıp, toplar ve onları karşılaştırır. Halkbilimi halka ait, topluma ait olan, eğitimle az değişmiş, gelişmeyi daha az yaşayan sınıfların paylaşımlarını inceleyen toplayan bilim dalıdır. Bu ürünler de en katı şekliyle köylüler tarafından muhafaza edilmektedir.¹⁸⁰

Yukarda da görüldüğü gibi Lang'a göre halk, köylü ve cahil kesimdir, gelişme hızları yavaş olduğundan önceki dönemlerine ait olan ilkel bilgiler hala halkın şuurundadır ve bu ürünler o toplumların geçmiş yaşayış biçimlerini anlamada yarar sağlamaktadır. Yapılan açıklamalar doğrultusunda halkın Avrupalı bir köylü sınıfı olduğu gerçeği karşımıza çıkmaktadır. Halk tanımlamalarına baktığımızda halk şehirlerinde bu bilgiler unutulacak ve zamanla artık üretilmeyecektir. Dundes ise bu kavramın bu şekilde açıklanmasının yanlış olduğundan bahseder. Bir kavram bir şeyin tezadı olarak tanımlanmamalıdır. Dundes'in halk tarifine bakacak olursak *“Halk, en azından ortak bir faktörü paylaşan herhangi bir insan grubunu ifade eder. Bu grubu birbirine bağlayan faktörlerin ortak meslek, dil veya din olabilir ne olduğu önemli değildir. Bundan daha önemli olan ise, herhangi bir sebebe bağlı olarak*

¹⁷⁷ Çobanoğlu, s. 160.

¹⁷⁸ Çobanoğlu, s. 159.

¹⁷⁹ Dundes, s. 13.

¹⁸⁰ Dundes, s. 14.

oluşan grubun kendisine ait olduğunu kabul ettiği bazı geleneklere sahip olmasıdır.”¹⁸¹

Dundes’in ifadelerine bakacak olursak, halk denilen grubun ortak bir faktörü paylaşması gerekmektedir. Bu ortak faktör bu gurubu birbirine bağlayan ve grup elemanlarınca bilinen gelenektir. Halk olabilmek için ortak bir faktörle birbirine bağlanması en önemli koşuldur. Halk, halkbilgisi ürünlerini anlatan veya dinleyen kişidir. Halk olabilmek için okur-yazar olma şartı yoktur. Şehirlerde yaz kamplarında, üniversitelerde, askeriyede bu ürünler oluşmakta ve anlatılmaktadır. Bu yüzden böyle ayrımlar yapmak etnosentrik olacaktır. Teknolojisinin ilerlemesiyle birlikte, normal şartlarda halk bilgisi ürünlerinin olmaması gerekmektedir. Teknolojinin gelişmesi tam aksine halk bilgisi ürünlerinin yeni mecralarda yer almasına sebep olmuştur. Dundes makalesinin devamında toplumda medeni kesimi olarak kabul edilen sınıflar arasında oluşan folklor ürünlerine yer verir ve bu sınıfların da diğer sınıflar gibi ortak bir faktörü paylaştığı için halk olduğundan ve medeni olmanın bu ürünlerin oluşmaması için bir sebep teşkil etmeyeceğinden bahsetmektedir.

Metin Ekici’nin halk tanımı ise şu şekildedir:

“Halk, belli bir gelenek içinde oluşmuş yaratma sayesinde birbirine bağlanan, bir ürünü kendisine ait kabul eden bireylerden oluşan topluluktur. Bu topluluğun bütün üyeleri tarafından bilinen ve tanınan halk bilgisi ürününün ne olduğu ise yine o ürünün kendi metnine, kendi yapısına ve oluştuğu çevre şartlarına yani bağlama bağlı olarak ortaya çıkan estetik ve sanat kaygısı olan maddi ve manevi olgularda aranır. Başka ifadeyle, metni, yapısı ve dokusu, oluşturulduğu şartlar ve çevre itibarıyla kendine has sanat değeri olan bir yaratmaya sahip olduğunu iddia eden herhangi bir topluluk halk kavramıyla ifade edilir.”¹⁸²

¹⁸¹ Dundes, s. 19.

¹⁸² Metin Ekici, **Halk Bilgisi Araştırma Derleme ve İnceleme Yöntemleri**, Geleneksel Yayınları, Ankara 2013.

Yapılan halk tanımı ve 19. Yüzyıldaki halka olan yaklaşımı gördükten sonra dergideki yazarların halktan ve folklordan ne anladığına ve yaklaşım tarzlarına bakmamız yararlı olacaktır.

Fehmi Erdoğan folklorun tanımını aşağıdaki gibi vermektedir:

“Mahsulleri anonim olarak ağızdan ağza kulaktan kulağa gelen halkın bünyesinde yaşayan maşeri bilgilerdir. Menşe'lere doğru gidilirse bunların da bir halk şairinin ortaya koyduğu duygular olduğu anlaşılır. Fakat halk arasında söylene söylene şahsiliğini gayıb etmişlerdir. Akli selim mutlaka her türkü ve mani'nin bidayette birisi tarafından yazılıp herkese hitap ettiğini kabul eder”¹⁸³

Özellikle “menşelere” gitme meselesi üzerinde durmamız icap etmektedir. Derginin yayın tarihi 20. yüzyıla tekabül etmektedir. Bu yüzyıl başlarında yayına çıkan derginin fikri çizgisi 19. yüzyıl folklor anlayışından hareket etmektedir. Bu çizgide olduğunu gösteren en önemli kelimeler ise “Maşeri” bilgiler olması kısmıdır. Bu terim Herder'in halk ruhu olarak nitelendirdiği bir terimdir. Erdoğan'a göre folklor ürünleri maşeri bilgilerden oluşur ve kökenlere gidildiğinde bunları oluşturan bir halk şairi vardır. Menşere gitmek ise yukarda da bahsettiğimiz gibi kültürel evrimci anlayışın kullandığı yöntemlerden biridir.

Erdoğan'a göre Türkiye cumhuriyetinin rejimiyle birlikte ayrı olan divan edebiyatı ve halk edebiyatı birleşmiştir. Halk arasında yaşayan ve şiirlerini okuyan oluşturan halk şairlerinin eserlerini toplamak için büyük bir ilgi oluşmuştur. Rejim ile uyanan bu hasreti gidermek için herkes neşriyat yapmıştır. İlhan Başgöz de Türkiye'de folklorun gelişiminin on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında başladığını, halkın anlayabileceği bir edebiyata olan ihtiyacının sonucunda ilginin geliştiğine değinmektedir. 1839'da ilan edilen Tanzimat fermanı ile başlayan halka yönelik ve toplumun reformları kabul etmesindeki önemli bir araç olarak edebiyatı gördüğünü fark eden entelektüeller eserlerini bu yenilikçi çizgide meydana getirmeye başlamışlardır. Saf Türkçe ile yeni bir edebiyat yaratmak isteyen Osmanlı aydınları halk edebiyatı ile ilgilenmeye başlamışlardır. Bu aydınların başında Ahmet Midhat Efendi (1884-1913), Şinasi (1826-1871) ve Ziya Paşa (1829-1880) gelmektedir.¹⁸⁴ Halk denilince de köylü anlaşılmaktadır. Erdoğan, folklor ve halk edebiyatını birbirinden ayırmaktadır. Ona göre;

¹⁸³ Fehmi Erdoğan, “Folklor Araştırmaları I” **Gediz Dergisi**, Cilt:3, Sayı:36, 1.4.1940, s. 8.

¹⁸⁴ İlhan Başgöz, “Türkiye'de Folklor Çalışmaları ve Milliyetçilik”, **Turkish Studies**, (Çev. Serdar Uğurlu), Cilt:3, Sayı:6, 2011. ss:1535-1547

“Folklor anonim şekilde halk arasında nesilden nesile intikal etmiş şahsiliik olmayan bir varlıktır. Hâlbuki halk edebiyatında şahsiliik vardır. Aradaki fark duyuş tarzıyla şekil arasında kalıyor. Dünyanın her milletinde folklor izleri görülür. Avrupa’da bugün hemen folklor yok denecek kadar azalmıştır. Çünkü herhangi bir kitle içine medeniyet girince halk arasındaki bu dedelerden gelme inanış- mani- masallar kaybolmaya yüz tutuyor.”¹⁸⁵

Bu cümleler dikkat çekmektedir. Dergide halkbilimiyle ilgili önemli makaleler yazan Erdoğan, dönemin folklor anlayışından etkilenmiştir. Nitekim ona göre halk, medeni olmayan kısımdır ve medeniyet işin içine girdiği vakitte ise ortada halk bilgisi ürünleri kalmayacaktır. Burada halkın ne olduğu ve halk bilgisi ürünlerinin medenileşen kesimlerde olup olmayacağını tartışmamız yararlı olacaktır. Alan Dundes, bir disiplin olarak halkbilimi çalışmalarının 19. yüzyılda başladığından bahsetmektedir. 18. yüzyılda Herder’in bazı çalışmaları olmakla birlikte, asıl bilimsel çalışmaların başladığı tarihi, Grimm kardeşlerin *Kinder un Hausmarchen*’in ilk cildini bastırışı ve W. Thoms’un 1846’da Folklore olarak isim teklifi yaptığı makalesine götürmektedir. Dundes’a göre bu dönemde yapılan folklor çalışmaları nasyonalizm ve romantizm etkisindedir. Halkbilimi, milletlerin geçmişteki nostaljilerine olan merakı ve milli olabilmeyi sağlayan bir unsur olarak görülmüştür.¹⁸⁶ Dursun Yıldırım’a göre de Türkiye’de folklorla yönelişin kökleri 18. yüzyılda oluşan mahallileşme akımında aramak isabetli olacaktır. Bu döneme Yıldırım, “pre-romanticism” adını vermektedir.¹⁸⁷ Köprülü’nün milli bir destan oluşabilmesi için bir kavmin epey aşağıda olması gerektiği düşüncesi ve bir ürünün oluşabilmesi için halkın ruhundan maneviyatından kendi kendine doğmuş mahşeri verimlerdir ifadesi de bu romantizmin ve halk anlayışının bizlere bir özetini vermektedir.¹⁸⁸ 19. yüzyılda, halka olan bakış açısı ise medeniyetin kenarlarında yaşayan bir kesim olarak görülmüştür. Halk okuryazar toplumun cahil kesimidir. Kültürel evrim teorisine göre ilkelden yukarda olan halk, medeni yani okuryazar olan toplumdan aşağıdadır. Vahşilere ait olan kalıntılar halkın belleğinde hala yer almaktadır. Bu durumda medenileşen topluma geçildiğinde ise kazanılmış bilgiler

¹⁸⁵Fehmi Erdoğan, “Halk Edebiyatı ve Folklor”,Gediz Dergisi, Cilt: 2, Sayı:21, 1939, s. 8.

¹⁸⁶ Dundes, ss. 11-27.

¹⁸⁷ Dursun Yıldırım, “Türkiye’de Folklor Araştırmalarının Gelişme Devreleri 1”, **Milli Folklor Dergisi**, Cilt:3, Sayı:21 Bahar, 1994, s. 2-15.

¹⁸⁸ M. Fuat Köprülü, “Milli Türk Destanı”, **İslamiyet Öncesi Türk Destanları**, Ötüken yayınları, İstanbul, 2003, s. 13.

unutulmakta veya üretilmemektedir. Dundes ise bu düşüncenin yanlış olduğunu bize ilk olarak halkın tanımını yaparak vermektedir. Halkın en azından bir ortak faktörü paylaşan topluluk olduğundan bahseder. Bu topluluğu birbirine bağlayan unsur ise gelenektir. Dundes daha sonra önemli bir noktaya işaret eder ve halkın oluşturduğu ürünlerin medenileşen topluluklarda da oluşturulabileceğine değinir. Makalede medeni sınıfa ait fıkralardan ve efsanelerden örnekler göstererek bu ürünlerin oluşma sürecinde medeniliğin veya ilkelliğin bir kıstas olmayacağını kanıtlamaktadır.¹⁸⁹

1.3. Halk Edebiyatı- Folklor Ayrımı

Nazmi Bayçın'a göre ise "folklor bir milletin şuuru altında yaşayan kültür kıymetlerinin topyekûn bir ifadesidir. Bu kıymetler halkımızın dilinde yaşamakla beraber hayatına da hakim olmaktadır. Bunun için cemiyet bünyesini ve bilhassa büyük bir varlık ve kudretle cemiyeti yaşatan halk zihniyetini tetkik etmek ancak folklor yoluyla mümkün olacağı gibi folklor kaybolmak üzere olan cemiyet tarihinin yaşayan izleri olduğundan sosyal tetkiklerimiz için çok değerli bir malzeme olmaktadır."¹⁹⁰

Fehmi Erdoğan'a göre folklor ve halk bilgisi kelimesi aynı terimi karşılar. Buna bağlı olarak halk bilgisi şu şekilde tanımlanmaktadır:

"Halk bilgisi geleneklerin örflerin, geri inanışların karşılaştırılması ve bunların benzerliklerinin bulunması çeşit irki bağları meydana getiren bilgidir."¹⁹¹

Yine folklor ve halk edebiyatı arasındaki farkı anlatmak için:

"Folklor, nekre güyane fıkralar- masallar- darbı mesellerdir ki bunlarda hiçbir şahsılık görülmez. Bunların edebiyata girmesi lazımdır. Fakat bundaki edebi kıymet, şahsi gibi görünmesinden ileri geliyor. Bunları halk edebiyatıyla karıştırmamak lazımdır. Folklor mahsulleri bir cemiyetin içinde bir mayiın çöküntüsü gibi daima en dipte bulunanıdır... Bu mahsuller, daima halkın ağızında, kulaklarında yadigar olarak ecdattan- atalardan intikal etmiştir. Bunda herhangi bir aşık ve saz şairinin şahsiyeti yoktur. Çok defa memleket ve milletlerin folkloru birbirine karışıyor. Burada daha inceleyecek olursak folklorda millilik bile yoktur. Millilik varsa bile bunu çekip çıkarmak güçtür. Folklor sahasına girenler maniler, masallar ananelerdir. Mamafih halk edebiyatını tetkik eden adam, folklor parçalarına rast gelecektir. Fakat bu sırada

¹⁸⁹ Dundes, s.22.

¹⁹⁰ Nazmi Bayçın, "Yunt Dağı Mani ve Türküleri I", **Gediz Dergisi**, Cilt:5, Sayı: 51, 1.7.1941, s. 9.

¹⁹¹ Fehmi Erdoğan, "Folklor Ulusal Bir Kaynaktır", **Gediz Dergisi**, Cilt:6, Sayı: 62, 4.3.1940 s. 4.

folkloru göz boyamaz. Edebiyat en iptidai kavimlerden en mükemmel cemiyetlere kadar içtimai mahsul olduğuna göre folklor, bunun haricinde kanıdır.”¹⁹²

Folklorun tanıma en yakın tasviri de aşağıda verilmiştir:

“Türk milletinin asaletini, cesaretini, tabiat sevgisini kendine hasıl olan üstün karakterini göstererek, milli birer meşale damla damla lezzet veren bir kaynaktır.”¹⁹³

Erdoğan, folklor konusuna ilk parmak basan kişinin Ziya Gökalp olduğuna değinir ve Gökalp’in halkın içinde yaşayan gelenekleri ve inanışları öğrenmek için, içinin yurt aşkıyla kaynayan biri olduğunu söyler. Halk bilgisi ürünlerinin nasıl yazılması gerektiğiyle ilgili tavsiyeler de vermektedir.

Ziya Gökalp fikirleri ve yazılarıyla Cumhuriyet döneminin önemli bir aydınıdır. Halk evleri dergilerin de birçok yazısına yer verilen Gökalp, özellikle folklorla olan bakış açısıyla dergilerdeki yazarları etkilemiştir. Gökalp’e göre “Folklor, Türk ulusunun özgün kültürünün bozulmadan biriktiği bir depodur”¹⁹⁴

“Onu yurdun diğer bölgelerinde rastlanan benzerleriyle karşılaştırmalı, Senelerin bozucu, yıkıcı, toza dumana karıştırıcı tesiriyle aslını kaybetmemiş olmasına bakmalı eğer bozuluyorsa onu Türk harsına uygun bir şekilde düzenledikten sonra yaymalıdır.”¹⁹⁵ Gökalp’e göre ulusların çeşitli harsları her milletin kendine ait olan harsı olması normaldir. Uluslar bir ülkeden, medeniyet seviyesini yükseltecek bilgileri alabilir ancak kendine uygun bir hars süzgecinden geçirmek zorundadır. Burada da bahsettiği folklor ürünlerini medeniyet girmesiyle bozulabileceği ve bu bozulmanın ancak milli ruha geri dönüşle mümkün olabileceğidir.

Erdoğan’a göre, folklor ürününü hemen yaymamak gerekir. O ürünü yaymadan önce yurdun değişik bölgelerindeki benzer ürünlerle karşılaştırmalıyız çünkü yıllar o ürünü tahrif etmiş aslından uzaklaştırmış olabilir. Eğer böyle bir durum varsa o ürünü asli haline getirmek gerekmektedir. Bunu da ancak Türk “hars”ına uygun şekilde uyarlayarak yapmamız gerekmektedir.¹⁹⁶

Fehmi Erdoğan makalesinde bazı halkbilimsel terimlerin birbiri yerine kullanılmasından bahsetmektedir.

¹⁹² Erdoğan, ss. 8-9.

¹⁹³ Erdoğan, Halk Edebiyatı..., s.7.

¹⁹⁴ Arzu Öztürkmen, **Türkiye’de Folklor ve Milliyetçilik**, İletişim yayınları, İstanbul, 1998, .s. 37.

¹⁹⁵ Erdoğan, Folklor Ulusal..., s. 4.

¹⁹⁶ Erdoğan, Folklor Ulusal..., s. 4.

“Halk edebiyatı tabiri bazen an’ane olarak kullanılıyor. Ziya Gökalp halk edebiyatını Türk edebiyatı olarak görüyor. Böylece o halk edebiyatı denilen şeye daha şümüllü bir isim vermiş oluyor. Her halde kitlenin büyük bir kısmının yaşayış ve duygusunu aksettirdiği için olsa gerek... Benim asıl temas etmek istediğim mesele folklor ve halk edebiyatının düne ait bir tarih oluşudur.”¹⁹⁷

Halk edebiyatının önemini belirten bir diğer yazı da T. T; tarafından yazılmıştır. T.T Türk edebiyatının oluşma aşamasını üç kısma ayırır:

- “1- İslamiyet’ten evvel Türk edebiyatı
- 2-İslam tesiri altında Türk edebiyatı
- 3-Garp medeniyeti tesiri altında Türk edebiyatı”¹⁹⁸

Bu tasnifin Fuad Köprülü’nün *Türk Edebiyatı Tarihi*’nden alındığı açıktır.¹⁹⁹ T.T’ye göre İslamiyet’ten evvel Türk edebiyatını oluşturan “ozan”lardır. Ozanlar, elinde sihir kuvvetini de bulduran, halk tarafından saygı duyulan, önemli günlerdeki yemeklere, şöenlere veya ölümlere çağırılan ve şiirler oluşturan kişilerdir. Bu dönemde Türkçe, Öz Türkçedir.²⁰⁰

T.T’ye göre Halk edebiyatını edebiyattan saymamak büyük bir hatadır. Önemli olan ne şekil, ne vezin ne lugattır. Önemli olan üretilen ürünlerin altında yatan heyecan, duyuştur. Bunu da bize verebilen doğal ve samimi kaynak halk edebiyatıdır.²⁰¹

Erdoğan, halk bilgisini on beş kadroya ayırır bunlar:

- “1-Elbiseye dair halk bilgisi
- 2- Eve dair halk bilgisi
- 3- Ev eşyasına dair halk bilgisi
- 4-San’atlara ve mesleklere dair halk bilgisi
- 5- Elbiseye dair halk bilgisi
- 6- Gıdaya dair halk bilgisi
- 7-Âdetlere dair halk bilgisi
- 8-İtikatlere dair halk bilgisi
- 9-Bilgiye dair halk bilgisi
- 10-Şiire dair halk bilgisi

¹⁹⁷ Erdoğan, Halk Edebiyatı..., s.6.

¹⁹⁸ T.T “Türk Dilinin Geçirdiği Merhaleler”, *Gediz Dergisi*, Cilt:5, Sayı:54, 1.6.1941. s. 13.

¹⁹⁹ M. Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ötüken Neşriyat, Ankara, 1986, s. 5.

²⁰⁰ T.T, s.13.

²⁰¹ T.T, s.13.

- 11-Temaşaya dair halk bilgisi
- 12-Hikâyeye dair halk bilgisi
- 13-Musikiye dair halk bilgisi
- 14- Raksa dair halk bilgisi
- 15-Hukuka dair halk bilgisi”²⁰²

Gediz dergisi de yapılacak olan derlemelerde kılavuzluk olması amacıyla aşağıdaki halk bilgisi şemasını dergide yayınlamıştır. Yapılacak derlemeler bu şemadaki gibi sorular sorularak yapılacak ve bu türler hakkında bulunan bilgiler dergide bu başlıklar altında yazılacaktır:

Destanlar

“Düğün, Ölüm, Hicret, Kıtık, Muharebe, Milli mücadele ve sair destanlar, Ağıtlar.. Haydut, Eşkiya, Mahbus hayatından bahseden destanlar.

Maniler, Türküler, Niyetler:

- a) *“Muharebe, Düğün, Ölüm, Hicret, Kıtık, Milli mücadele manileri, Türküleri. Efe, Zeybek, Çoban türkü ve manileri.*
- b) *Bazı satıcıların mukaffa sözlerle mal satışları*

“Son zamanlarda nane şekeri satan bazı çocuklar da böyle söylerler.. Bunların içlerinde iyileri bulunuyor, birçokları mağşuşdur. Buna rağmen aynen yazılmalıdır.

- c) *Çocukların oyun oynarken veya ebe ayırırken söyledikleri mukaffa sözler.*

Mevzun mezar kitabeleri, nefesler, Türkçe dua parçaları, mevzun övmeler ve mukaffa mektuplar:

Efsunlar:

“Eski dinlerin Bakiyesi olan itikat ve hurafelerle ilgili dua ve efsunlar (Halk bu gibi efsunlara kıymet ve kudret atfeder. Özenerek saklar, Sırrını başkasına söylerse artık tesiri kalmıyacağına inanır. Onun için, toplayıcı burada ancak gözetlemekle iş görebilir.)

²⁰² Erdoğan, Folklor Ulusal..., s. 5.

Fıkralar:

“Bunlar küçük küçük hikaye ve telmihlerdir. Züğürtlük, Zenginlik, Hasislik, Abdallık, Oburluk, fazla şişmanlık üzerine söylenir”

Atalar Sözü:

“Herkes tarafından söylenen ve bilinenlerden gayrisi yazılacaktır. En doğrusu, toplayıcı işitmediği ve bilmediği bir atalar sözü duyunca kaydetmelidir.”

Bilmeceler:

“Köylü kadınları arasında pek münteşirdir. Gece toplantılarının başlıca eğlencesidir. Herkes tarafından bilinenlerden gayrisi kaydedilecektir mesela: Küçük bir Arapçık, başındır tablacık. Halkta bu bilmecelerin çok güzelleri bilhassa mevzun olanları vardır.”

Masallar:

“Peri masalları, pan[d]işah, şehzade, vezir, dev masalları, hayvan masalları ve saire.”

Latifeler:

“Hoca Nasrettin’e izafe edilen hikâyelerden manada latifeler. Bektaşî, Safdil Türkmen ve Yörüük, Korkak ve Hilekâr Bezîrgân Latifeleri.”

Halk inanmaları, halk âdetleri:

“Doğum ve çocukluk hayatı, çocuk olması ve olmaması için ne yapılır. Oğlan veya kız olacağı nereden bilinir. Doğumu kolaylaştırmak için ne gibi çarelere başvurulur. Dişli doğan ve anasının karnında ağlayan çocuklar hakkındaki itikatlar. Al basması, al karısı, İki loğusa, çocuklar ile beraber karşılaşırlarsa ve kırklı bir köpek loğusanın üstüne gelirse ne yaparlar. Çocuğu yaşamayanların başvuruldukları çareler. Daima kız doğuranlar, erkek çocuk doğurmak için de ne yaparlar. Çocuğu cin çarparsa, çocuğu odadan yalnız bırakmak mecburiyeti hâsıl olursa ne yapılır. Cin çarpmasına karşı tedbirler. Vaktinde konuşmayan ve vaktinde yürümeyen çocuklar için ne yaparlar. Diş bulguru ve diş hediği merasimi Buğday haşlama. Çocuklara, Satılmış, Saltı, Dursun, Adıgüzel, Temel gibi adların konmasının sebebi.

Sabilikte ölen çocuklara ait itikatlar. İçkiye, suya yemeğe katılan kocakarı sevgi ilaçları kız kaçırma, kız oynatma âdetleri, evlenmek istediğini, ailesine nasıl haber verir Kim kiminle evlenebilir, uzak yakın akraba meselesi. Görücü, düünür, nişan, nişan okuma, nişan yolu, ağırlık, yavuklu şerâiti, çeyiz altına davet, düğün okuntusu, düğün evi, davul, zurna, maşalama. Çeyiz asma, Çeyiz asmanın yer yer hususiyeti, Kına gecesi, Gelin muskası, Gelin kapıdan çıkarken nasıl âdet vardır, Gelin yeni evinin kapısından girerken ne yapılır, urgan çekme, yol kesme âdetleri,

a) *Nig[k]ah Tazeleme:*

Nikâh için uğurlu ve uğursuz sayılan aylar, Düğün günü ağaç dikme âdeti var mıdır, varsa nasıldır.

b) *Güveyi Bağlama:*

c) *Kadınlara, kocaları tarafından söylenen tabirler (Köroğlu, eksik etek, ayağı kanlı gibi)*

Adaklar:

“Kimlere adak adanır, kimler adak adar, kurban ile alakadar âdetler ve inanmalar. Horoz kurban etme âdetleri. “Hastalık, sağlık adakları, işinin olması için adaklar. Adaklar, nevakit ve nasıl ifa edilir. Bu husustaki merasim ve adetler

Hıdırellez:

Hıdırellez nasıl karşılanır. Sabahları çömlük usulü ve sebepleri, Çaya niyet atma usulleri, Hızır'ı arama. Hızır nasıl tasavvur olunur. Hızır'a ait hikâyeler, Murat ve Hızır. Hıdırellez'de genç kızların evlenme dilekleri, bu dileklerin izharı şekli. Hıdırellez'de pişen yemeklerin(S) harf ile başlayan sebze, meyve hububattan intiba ve saire.

Fallar:

Nelerle fala bakılır, kimler bakar, fal açma. Fal bakmanın neveleri, adetleri, hikâyeleri vb.

Bayram ve Kandiller:

Üç aylar, Ramazanı, karşılama, yıl orucu, Arife, Bayram, Bayramlaşma. Bayramda küs barışma. Mevlüt; adetler, inanışlar. Muharrem. Namaz ayında namaz dayının alevi. Namaz ayında baca kokusu. Sıra gezme. Ramazanın 27nci günü ve saire

Muhtelif İnanışlar:

Üçler: yediler, kırklar tabileri ve manaları. Yıldızname, Tılsım, Cinleri bağlama ve çözme. Gece yarısı sıcak su dökmek, Gece eve tuz, sabun, kömür sokmamak, Gece yolun üzerine tavşan çıkmasının doğurduğu şeametler,

Şeytan telakkileri, şeytanın şahsi telakkisi, Kurukafa ve Kesikbaş. İfrit Hamam anası Kuyu anası, Denizkızı, Orman kızı."²⁰³

1.4. HALKBİLİMİNİN ÖNEMİ

Fehmi Erdoğan'a göre halk bilgisinin toplanması milli istiklalin temelini oluşturacak bir betondur. Dönemin halkbilimine bakış açısını ifade eden bu aşağıdaki cümleler dikkate değerdir.²⁰⁴

"Halkevlerinin öğrenme vazifesi, Türk ruhunu, Türk dilini, Türk edebiyatını,- Toptan bir tabirle- Türk Folklorünü tetkik etmektir. Bu sahada vatanın her yerinde oturan her vatandaş çalışmalı ve elinden geleni yapmalıdır... Yapılan bu iş ilk nazarda ehemmiyetsiz gibi görünür. Fakat hasta teşhis edilmeden ilaç verilemez: Milletın ruhunu anlamadan da onunla anlaşmağa imkan yoktur. Büyük adamlar mensup oldukları milletin ruhunu en iyi bilen insanlardır."²⁰⁵

"Her milletin kendine mahsus bir musikisi ve milli ruhun hususiyetlerini gösteren şekillerde oyunları vardır. Birçok milletler yabancıların tesirinde kalarak kendi musikilerini kaybetmemek için on dokuzuncu asır başlarında harekete geçmişler evvela Ruslar sonra Macarlar, Bulgarlar bu uğurda senelerce çalışmışlardır. Bizde de Cumhuriyetle birlikte harekete geçilmiş, zaman zaman ve

²⁰³ Halkevi, "Halkevleri", **Gediz Dergisi**, Cilt:2, Sayı:21, 1.11.1939, ss.10-12.

²⁰⁴ Erdoğan, Halk Edebiyatı...,s.6.

²⁰⁵ Halkevi, s.10.

yer yer *Halk musikisi derleme heyetleri faaliyete geçmiş, bilhassa halkevleri büyük bir feragat ve anlayışla çalışmaya başlamışlardır.*"²⁰⁶

Bizim de musikimizi yabancı tesirlerden korumak ve halk musikimizi zamanla motiflerini unutmamak için derleme yoluyla bunları kayıt altına almamız gerekmektedir. Bu görüşler de yine Herder'in Halk ruhu fikrinden beslendiğini açıkça göstermektedir.

1925 yılında Seyfettin Asaf yurt tetkikine çıkar, sahil şeridindeki bir yerde Alman marşının değişik bir versiyonu üzerinde milli oyunumuz olan zeybek'in oynandığına tanık olur. Bu olayı örnek olarak gösteren Bayçın, milli musikimizin aranıp bulunması ve korunmasının ancak folklor ile mümkün olduğunu şu sözleriyle belirtmiştir. "*Halk musikisi ve Halk türkülerini: Gramafon plaklarına sinema filmlerinde değil yapılmakta olan FOLKLOR DERLEMELERİ ile bulup öğrenmemiz en salim ve en kestirme yoldur.*"²⁰⁷

Çağatay Uluçay'a göre de folklor derlemesi yapmak bir vatan borcudur. Ürünlerin toplanmaması folklor ürünlerinin unutulmasına neden olduğu gibi zamanla milli benliğin unutulmasına da sebebiyet verecektir. "*İli ilgilendiren âdet ve folklorun tesbiti için Kaza, Nahiye ve hatta köylerde yaşayan münevverlerin bugün birçoğu kayıp olmakta olan gelenek ve manilerin tesbiti hususunda çalışmaları bir vatan borcudur.*"²⁰⁸

Haydar Bayçın da Cumhuriyetle beraber yapılan yurt tetkiklerine önemin arttığını ve neden folklorun bu denli araştırılmasının önemli olduğunu şu şekilde açıklamaktadır.

"*Cumhuriyet halk partisi programını kavramış ve bu programdaki yüksen[k] ideali anlamış olan Türk münevverlerinin yurt tetkikleri gittikçe artmakta, içtimai benliğimizi kuran derin sebepler gün geçtikçe daha çok aydınlanmaktadır.*"²⁰⁹ Bu görüşler bize Herderin "*Geist*" düşüncesini hatırlatmaktadır. Bu düşünceye göre halkı oluşturan saf bilgiler halkın içinde yaşar."²¹⁰

"*Milletlerin maddi kuvvetleri, teknikleri, servetleri yakın bir mazinin verimi olsa bile; manevi varlık, ahlak kuvveti, hayat görüşleri; uzak tarihin kıymetli*

²⁰⁶ Haydar Bayçın, "Halkevlerinde Müzik IV(Halk Türküleri)", **Gediz Dergisi**, Cilt:6, Sayı:72, 1.3.1944, ss. 15-16.

²⁰⁷ H, Bayçın, Halkevlerinde..., s. 16.

²⁰⁸ M.Çağatay Uluçay, "Manisa Tarihinin Türkler devri Kaynaklarına Dair Düşünceler", **Gediz Dergisi**, Cilt: 6, Sayı:71, 1.1.1941, s. 12.

²⁰⁹ Nazmi Bayçın, "Kula Folkloru ve Yunus Emre I", **Gediz Dergisi**, Cilt:6, Sayı:67, 1.8.1943, s. 11.

²¹⁰ H, Bayçın, Halkevlerinde..., s. 16.

yadigarlarıdır. İnsan varlığı yeşil bir ağaca benzetilirse, tarihte kalan müessirler; o ağacın toprak içindeki kökleridir. Bunları işlemek, kuvvetlendirmek; ağacı canlandırır. Taze bir kudret yaratmaz mı? İşte yurt tetkikleri; tarih malzemesi işlendikçe benliğimizin yükseleceğine, aydınlanacağına, yolumuzun daha doğruyu bulmak için kısılacığına şüphe edilemez. İnkılaptan beri yurt araştırmaları kültür inkılabında büyük bir yer tuttuğu gibi Particilerimiz, Halkevlerimiz bu çığırda çok feyizli başarılar göstermektedir.”²¹¹

Uluçay, hakiki tarihi yeniden kurmak için folkora ihtiyaç olduğunu yine şu şekilde dile getirmektedir. “ İhtiyarlar ölüyor, âdetler ve rivayetler, birer birer, onlarla beraber gömülüyor. Tarihimizi yeniden kurmak, yeni tarih yapmak için, muhakkak kasaba ve köylerimizin, tarihlerini tesbite, adet ve an’anelerini toplama çalışmalıyız. Büyük milletimizin hakiki tarihi için, bütün bu malzemyi toplamak, tesbit etmek, köyün ihtiyarlar hey’etinin, öğretmen ve eğitimcinin, en önemli bir vatan borcu, olmalıdır.”²¹²

Fehmi Erdoğan’a göre folklorun önemi milli edebiyata katkı yapması ve milli edebiyatların oluşmasında öncülük yapmasıdır. “Avrupa’da milli edebiyat sayesinde çıkan bütün eserler ilk nüvesini folklordan, halk edebiyatından almışlardır. Türkiye’de bu mahsüller zengin değilse de emekleyen milli edebiyata bir çeşni ve renk katabileceğinden çok faydalı bir araştırmadır. İstikbalde bu toprağın kokusunu, duygusunu, homurdanışını milli edebiyat tarafını doyuracak olan her türk edip mutlaka ilk nuansı folklordan alacaktır.”²¹³

H.F. Erginöl’ün görüşlerine de Ziya Gökalp’in düşünceleri etkili olmuştur. “Halk edebiyatı ürünlerinde bütün bir halkın estetiği, görüşü ve felsefesi vardır. Ziya Gökalp’in “*Türkçülüğün Esasları*” eserinde münevverle halk kaynaşmasının yegane şart, münevverin halk içine girerek ona medeniyet vermesi, Halkın da münevvere hars vermesi olduğunu belirtmiştir. Halkevleri de bu münevver ve halkın kaynaşmasını sağlayan bir kurum olarak görülmektedir. Halkevi hars veriyor ancak hars alma işinin yeterince olmadığından yakınıyor.²¹⁴ Erginöl’dan yaptığımız bu özetlemede bu kaynaşma hareketini sağlayan en önemli araç ise folklorun olduğunu söyleyebiliriz.

²¹¹ Bayçın, Kula Folkloru ..., s. 11.

²¹² M. Çağatay Uluçay, “Yund Dağında Bir Hafta Aşiretler ve Köylerde Tarih Bilgisi III”, **Gediz Dergisi**, Cilt:6, Sayı:65, 1943, s. 10.

²¹³ Fehmi Erdoğan, “Folklor Araştırmaları I” **Gediz Dergisi**, Cilt:3, Sayı: 36, 1940, s. 9.

²¹⁴ H.F. Erginöl, “Manisa’da Folklor”, **Gediz Dergisi**, Cilt:1, Sayı: 4, 1937, s.5.

Dursun Günay'a göre "sanat eserinde her şeyden önce o milletin zevki, samimi benliği olmalıdır. Bu da folklorun önemini son yıllarda artırmıştır. Saf Türk edebiyatı ve saf Türk müziği çeşni verebilmek için "folklor" yoluyla bulunur. Bu yolda ilerlemenin yoluysa toplu çalışmaktır."²¹⁵

Günay da aynı şekilde saf milli duyguların halkın içinde yaşadığı düşüncesini savunan Herder düşüncesinden etkilenmiştir.

Eski hayatın ince duygularını hala halkımızın kafasında yaşatan, canlı eserlerin halk edebiyatı ürünü olduğundan bahseden Nazmi Bayçın, halk edebiyatı ürünlerinin "şaheser" olarak nitelendirir. "Şaheser" denildiğinde ise "Namık Kemal, Akif, Hamit" gibi büyük isimlere ne denir sorusunu sorar ve kendince bir değer tasnifi yapar. Bu tasnife göre bir edebiyat eserinin kıymeti iki şekilde ölçülür: birinci ölçüt âfaki, ikincisi ise enfûsi ölçüttür. Bu ölçütten birincisi kullanıldığında halk tarafından rağbet görülmesi ve bıraktığı tesirleri önemlidir. Halk edebiyatı ürünleri ise halk arasında rağbet gördüğü, derinliği ve bıraktığı tesir açısından önemli ürünler olduğu için şaheserdirler.²¹⁶

"Bizim bugüne kadar en çok ihmal ettiğimiz şeylerden birisi de öz dilimizle halk edebiyatı olmuştur."²¹⁷

Edebiyat kaynağının yurt ve halk olması önemlidir. Uluçay'a göre divan edebiyatı yapmacık ve gereksiz bir edebiyattır. Ne zamanki yurt ve halkın ruhunu arayan ona yönelen edebiyat çıktı, o zaman edebiyatın bir anlamı olduğunu anlattığını ifade eder.²¹⁸

Manileri derleyen Bayçın, her maninin neleri vurguladığına dikkat çeker ve açıklamasını yapar. Makalesinin sonunda ise "Bu kadar halkın da bu eserlerin zevkine katılıp sahip çıkması his ifadesindeki başarıdan değil midir? (Şaheser) deye yüksek bir şahsiyetle bir ulusun mefkuresini terennüm eden yüksek eserlere derler. Folklor geçmiş devirlerdeki halk duygularını ifade ediyor. Bunlar (halk şaheserleri)

²¹⁵ Dursun Günay, "Sosyal Bağlardan: Müzik ve Manisa Müzik Durumu", **Gediz Dergisi**, Cilt:1, Sayı:3, 1937, s. 15.

²¹⁶ Nazmi Bayçın, "Manisa'da Yaşayan Maniler", **Gediz Dergisi**, Cilt:1,Sayı:3, 1937, s. 5.

²¹⁷ Uluçay, Yund Dağlarında ..., s.7

²¹⁸ M. Çağatay Uluçay, "Manisa'nın İstekleri", **Gediz Dergisi**, Cilt:1, Sayı:1, 23.04.1937, s. 6.

diyebiliriz. Çünkü büyük bir nesil sevmiştir”²¹⁹ diyerek folklorun neden önemli olduğunu açıklamıştır.

1.4.1.Halkbiliminin Amacı

Gediz dergisi incelendiği takdirde birçok halkbilim ürünün içerisinde olduğu ve bu ürünlerin hemen hemen her sayıda devam ettiği görülmektedir. Yazarlar halkbilim ürünlerine her sayıda yer ayırmış çeşitli konularda fikirlerini sunmuşlardır bunlardan birisi de halkbiliminin amacıdır.

*“Maksadımız eskiye aid kıymetlerin ne gibi bir cemiyet içinde varlığını hissettirmiş bir sızıntı olduğunu göstermek. Bu suretle milli ve anonim kıymetleri tebarüz ettirerek, inkılap Türkiyesinde saflığını kaybetmiyen kolektif mahsülleri ortaya koyabilmektir.”*²²⁰

Erdoğan’a göre halkbiliminin amacı eskiye ait toplumda etkisi hissedilen ürünleri günümüzde saflığını kaybetmeden yer almasını sağlamaktır.

*“Ovada akan Gediz, Manisa’ya hayat veren, Manisalılarını yaşatan büyük bir kudrettir. Manisa’nın tabiiğ ve en büyük kudretini kendine ad olarak alan dergi de şüphesizdir ki Halk içinde çağlayan ve Manisalılarının ruhlarına gıda veren bir Gediz olacaktır. Manisalılarının bütün içtimai duygularına işlemesi, hakim olması, ve hele halkımızın ruhen gizliden gizliye işleyen, yaşatan halk edebiyatına önemli bir yer vermesi gereklidir.”*²²¹

D. Topaloğlu folklor ürünü toplamasındaki amacı şu şekilde açıklamaktadır:

*“Mani toplamakta güttüğüm gaye; manilerini topladığım semtin ahlaki, fikri ve bedii durumunu göstermek olduğunu kaydetmeyi lüzumlu buluyorum.”*²²²

Topaloğlu’na göre maniler halkın ahlaki ve fikri öğelerini içinde barındırır. Bu içinde barındırılan manevi unsurları toplamak ise bir görev ve amaçtır.

Folklor ayrıca nasihat amacı da güder. Halk müziğinin önemini konu alan bir yazıda, Haydar Bayçın folklorun nasihat işlevi verdiğini belirtir. Bu amacı da mani örneğiyle birlikte şu şekilde vermektedir.

²¹⁹ N, Bayçın, Manisada Yaşayan..., s. 13.

²²⁰ Erdoğan, Halk Edebiyatı..., s.7.

²²¹ N, Bayçın, Manisa’da Yaşayan..., s. 4.

²²² D. Topaloğlu, “Paşaköy Manileri”, **Gediz Dergisi**, Cilt:7, Sayı:77, 1.11.1944, s. 10.

“ Evimizde sazla sözle kutlanan bir halk bayramı gecesinde, kendisinden bir şey söylemesi rica edilen yetmişlik bir ihtiyar insan, titrek ses ile söylediği uzun hava, hepimize aynı zamanda bir baba nasihatı olmuş ve zaman zaman yapılmakta olan halk türküleri derleme işine daha çok önem vermemizi hatırlatmıştır:

“Heh demeden giden at

Demeden işi gören evlat

Erden erken kalkan avrat

Ne murat ne murat”²²³

Folklorun diğer bir işlevi olan kültürleme ise Ayhan Karasu tarafından şu şekilde verilmektedir.

“Bu bakımdan bir ana şarkılar, hikayeler, tekerlemeler ve ninnilerle çocuğuna en yüksek hisleri ve en yüksek ideal ve ülkeleri[ülkü] aşılabilir. Yine bir ana, çocuğunun daldan dala konan (sual yağmuru ve çeşitli istekle) istek ve alakasından, her şeyi kucaklamak isteyen öğrenme tecrüsesinden ve yorulma bıkmama bilmiyen kuvvet ve kudretinden, istifade ederek, ona gelecek günleri için esas ve temel olacak bilgileri verebilir.”²²⁴

Nazmi Bayçın’a göre folklorun işlevi yerel olanın duygularını ortaya koymak ve edebiyata katkı yapmaktır. “Manisa’da yaşayan bu manileri toplayıp yazmakta maksadımız Manisa ve Manisalı hususiyetlerine ait halk duygularını ortaya koymakla Türk edebiyat tarihine hizmet etmiş olmaktır.”²²⁵

“ Medeniyet belgeleri olan folklor malzemesi de tarihi eserleri araştırma ve koruma bakımından ihmal edilmemesi icap eden bir faaliyet sahası teşkil eder; bunları da muhafaza etmek ve mucibi istifade bir şekle sokmak bizim en büyük emelimiz olmalıdır.”²²⁶ Gökçen’e göre folklorun bir diğer amacı da tarihi eserleri maddi ve manevi unsurları kayıt altına alıp bunları korumaktır.

²²³ Haydar Bayçın, “Her Hafta Müzik”, **Gediz Dergisi**, Cilt: 8, Sayı:89, 28.02.1946, s. 17.

²²⁴ Ayhan Karasu, “Türk Anası”, **Gediz Dergisi**, Cilt:1, Sayı:6, 1.10.1937, s. 6.

²²⁵ Nazmi Bayçın, “Manisa’da Yaşayan Maniler 2”, **Gediz Dergisi**, Cilt:1, Sayı:4, 1.8.1937, s. 7.

²²⁶ İbrahim Gökçen, “Tarihi Eserleri Nasıl Koruyalım”, **Gediz Dergisi**, Cilt:3, Sayı:27, 1.7.1939, s. 3.

“Halk edebiyatının şiirde ve şarkıda melodik temasını ‘dağ’ teşkil eder. Dağın ve denizin sayısız güzelliklerini herkese anlatmak ve telkin etmek hepimize düşen vazifelerdendir.”²²⁷ şeklinde görüşlerini belirten Necati Kıp’e göre de folkloru oluşturan bu ürünler bize doğayı ve güzelliği anlatır.

“... Asırlardan beri ihmal edilen ve her biri birçok köylerde hala yaşayan fakat unutulmağa mahkûm Türk âdetlerini gözler önüne sermeği üzerine bu yurdun yıllardır köyde çalışan bir ferdi sıfatıyla ödev saymış biridir”²²⁸ Folklor ürünü toplamak yaşanan coğrafyaya bir minnet borcu gibi görülmekte olup çevrede çalışan yazarlar bunu kendilerine bir ödev olarak saymışlardır.

1.4.2. Halkbiliminin Yöntemi

Gediz dergisinde halkbilim ürünleri yer verilirken belirli bir yöntem kullanıldığına açık olarak değinilmemiştir. Yazarlar ürünleri vermeden önce satır aralarında kendi yöntemlerini ifade etmeye çalışmışlardır ancak bu her verilen ürünün başında bulunmamaktadır.

“Yapılacak iş bir gramofon plağı gibi aldığı aynen nakletmek, bilhassa kendisinden hiçbir şey katmadan nakletmek lazımdır.”²²⁹

Burada bilimsel açıdan alan araştırması sırasında elde edilen ürünlere araştırmacının en az etki etmesi gerektiğine değinilmiştir. Böylece toplanan ve kayıt altına alınan ürünlerin dokusu, metni ve bağlamı bozulmayacak ve daha anlamlı halde tutulmuş olacaktır.

“ Sonra bakın bu iki köy birbirlerini iğnelemek için nasıl mani düzmüşler. Bu rahatsız ediş herhalde karşındakini daha fazla mani söyletebilmek için olsa gerek.”²³⁰ Atışmaların neden yapıldığıyla ilgili yorum yapmaktadır.

Kumkuyucak ve Tiyenli köylerindeki manilere derleyen Alşan, iki köyün yakınlığından dolayı karışan ve birbiri içine giren manileri ayırmak için şu yöntemi kullanmıştır. “ Bu iki köy birbirine pek yakındır. O kadar kibir avarız dolayısıyla ikiye ayrılmış büyükçe bir köy gibidir. İki köyün 150-120 metrelik aralık mesafesini bir iki köyün müşterek ilkokulunun bulunduğu Kumkuyucak tepesi işgal etmektedir. Bu

²²⁷ Necati Kıp, “Manisa Notları”, **Gediz Dergisi**, Cilt:4, Sayı:45, 1.2.1941, s. 8.

²²⁸ Avni Altın, “Tarhala Ovasını Tanıyalım 4”, **Gediz Dergisi**, Cilt:1, Sayı:7, 31.10.1937, s. 9.

²²⁹ Halkevi, Halkevleri..., s.10.

²³⁰ D. Alşan, “Kumkuyucak-Tiyenli Köyü Manileri I”, **Gediz Dergisi**, Cilt:8, Sayı:83, 1.8.1945, s. 8.

yakınlık sebebiyle ilk önceleri bu iki köyün manilerini bir arada toplamak niyetindeydim. Fakat biraz sonra bu köylerde gördüğüm ehemmiyetli bazı ayrılıklar sebebiyle ve bu ayrılıkların manilerde de kendini göstereceğine kani olarak bu köylerin manilerini A-B gibi iki grup üzerinde toplamayı uygun buldum.”²³¹

“ Size Manisa Rumları arasında teşekkül etmiş yahut buraya başka yerden naklen yayılmış bir efsane anlatacağım bunu bana anlatan kadın seksen yaşındadır, sağdır ve Yarhasanlar mahallesinde oturmaktadır.”²³²

Yukarıdaki alıntıda Erginöl, kaynak kişisi hakkında bilgi vermiştir. Kaynak kişiler hakkında bilgi verilmesinin ve buna dikkat edilmesi önemli bir noktadır. Bu durum bize o dönemin folklor anlayışında nelere dikkat edildiğini göstermektedir.

“Halkevlerinin öğrenme vazifesi, Türk ruhunu, Türk dilini, Türk edebiyatını toptan bir tabirle Türk folklorunu tetkik etmektir. Bu sahada vatanın her yerinde oturan her vatandaş çalışmalı ve elinden geleni yapmalıdır.”²³³

“Yazacağım türküler buraya has olmayan başka yerlerden alınan parçalar olabilir. Fakat bu insafal düşünülürse tetkike imkân bulunmayacağı ve ancak satırları okuduktan sonra bizi aydınlatacakların lütfuyla meydana çıkacağını şimdiden yazdığı faydalı buluyorum. Ben bana verilen buradaki malumata dayanarak bu destan ve yazacaklarımın buraya ait olduğunu sanarak yazıyorum. Çünkü bütün yazdıklarım şahısların malumatına dayanmakta bulunan (Cönk) dedikleri defterlerde tarih ve mahez gösterilmemiş olduğu gibi güfte ve beste sahipleri de yazılı değildir. Görülecek kusur ve yanlışlardan dolayı aziz karilerden şimdiden af diliyorum”²³⁴

“ Âdetleri inanları ve türkülerini sıralarken, kuru tafsilatla canınızı sıkmamak için türkü ve şarkılardan en sonra bahsedilmesi usulden iken burada mevzua uyulacak ve adetleri şahıslar üzerinde göstererek canlandırmağa çalışacağım...”²³⁵

Altınler’in yukarıdaki altıntılarına baktığımızda alan araştırmasıyla elde edilen bilgileri nakletme noktasında ne kadar dikkatle çalıştığı görülecektir. Konu hakkında

²³¹ D. Alşan, s. 8.

²³² H.F. Erginöl, “Bir Rum Efsanesi’nin Söyledikleri”, **Gediz Dergisi**, Cilt:3, Sayı:33, 1.1.1940, s. 6.

²³³ Halkevi, Halkevleri..., s. 10.

²³⁴ Altınler, Tarhala Ovasını 4..., s. 9.

²³⁵ Altınler, Tarhala Ovasını 4..., s. 9.

emin olmadığı noktalarda bilgi vermekte ve çıkarımlarda bulunmaktadır. Ayrıca araştırmasını vermeden önce kullanacağı yöntemi vermesi de dikkate değerdir.

1.4.3. Alan Araştırması

Halkbilim ürünlerinin bulunması kayıt altına alınması ve saklanması önemlidir. Halkbiliminin belki de en önemli noktası alan araştırmasıdır. Alan araştırması yapılmadan ürünlere birinci elden ulaşmak ne yazık ki çok zordur. Alan araştırmasına çıkacak olan araştırmacılar çeşitli bilgi birikimine sahip olmak zorundadır. Dergi yazarları da bazen ürünleri toplamak için kendileri bazen de o köylerde öğretmenlik yapan kişiler aracılığı ile bu ürünlere ulaşmışlardır. Dergi yazarlarının alan araştırmalarında neler yaşadıkları aşağıdaki alıntılarda görülmektedir.

“Ben üç yıl önce, Manisa’da hoca bulunduğum esnada biraz merak ettim, İhtiyar kadınlarla konuştum. Genç kadınların manilerini dinledim. Aynalı Dede, Yirmi İki Sultanlar, Attar Hoca, Yedi Kızlar, Revak Dede ve saire gibi türbeleri dolaştım. Onlar etrafında söylenenleri araştırdım. Pek az çalışma ile üç yüzden fazla mani, birçok atasözü ve bilmece derledi. Bir hayli halk itikatları, türbeleri bulunan (Veli)lere ait mucizeli hikâyeler ve lâdini cinsten efsaneler tespit ettim. Fırsat ve imkân zuhur ettikçe “Gediz ”in gelecek sayılarında bunlardan bahsedeceğim. Bu yazımda topladığım manilerden, ifade ettikleri ruh ve hayat felsefesi itibarıyla en karakteristik olanlarından birkaç tanesini zikir ve bahse mevzuu yapmakla iktifa ediyorum. Bunlar bilhassa “Yarhasanlar Mahallesi” gibi şehrin nispeten fakir, tahsilsiz ve bakımsız kalmış muhitinde söylenmektedir.”²³⁶ Halkbilgisi ürünlerinin şehrin kıyısında, eğitimsiz kişilerce oluşturulduğu düşüncesini kanıtlayan bu sözlerle dönemin halk bilimi anlayışı yansıtılmaktadır. Erginöl, özellikle şehrin fakir, tahsilsiz ve bakımsız kalmış yerlerinde bu ürünlerin var olduğunu söylemektedir. Bu konu hakkında günümüz folklor anlayışına ters bir düşünce olduğunu söyleyebilmekteyiz.

“Bu sebepten toplayabildiğimiz mani ve türküleri en küçük bir düzeltme yapmadan yazacağız. Arada şık ve güzel eserlere rastlanabileceği gibi bozuklukları da bulunacak ve hepsi de olduğu gibi halka ve tarihe ait, hiç dokunulmadan geçirilmiş bulunacaklardır. Yazdığımız eserlerin Manisalı ağızlardan alındığını ve Manisa’da yaygın halde bulunduğunu temin ederim. Bu manileri aldığım

²³⁶ H.Fehmi Erginöl, “Manisa’da Folklor”, **Gediz Dergisi**, Cilt:1, Sayı:4, 1.8.1937, s. 5.

şahıslardan bazıları adlarının yazılmasını istemiyorlar. Bazılarının adını yazıp diğerlerini yazmamak karışıklığa meydan vereceğinden hiç ad yazmamasını doğru buldum.”²³⁷

Alan araştırması yapılırken bazı kaynak kişiler utangaç veya çekingen olabilmektedir. Bayçın da bu duruma denk gelmiş ve kaynak kişilerin daha rahat davranması ve çekingenliklerinin geçmesi için kaynak kişilerin isimlerini vermekten vazgeçmiştir.

“Yund dağlarında dolaşırken bazı kelime ve türküleri de tespit ettik bu işle ilgili olanlara faydası olur umuduyla onları buraya yazacağız”²³⁸

Uluçay da yukarıdaki alıntıda sadece ilgilendiği noktalarla alakalı bir saha araştırması yaptığına ve bununla alakalı olan unsurları neşredeceğine değinmiştir.

1.4.4. Anonimleşme ve Varyantlaşma Meselesi

Dergide rastlanılan bir diğer konu da anonimleşme ve varyantlaşma meselesidir. Özellikle dergi yazarları birbirine yakın köylerde saha araştırması yaptığı vakit bu konulara değinmişlerdir. Aşağıdaki alıntıda Bayçın, özel olarak Manisa’ya ait olan manilerin bulunması amacını güttüğünü söylemektedir. Ancak sözlü kültür değişen ve gelişen bir mekanizmaya sahiptir. Bunu engellemek veya önüne geçmek imkansızdır.

*“Anadolu halkı tarihte olduğu gibi harpler yüziünden, iktisadi, içtimai sebeplerden birçok toplu veya dağınık göçlere yatak olmuştur. Bunun için kültürü de kaynaşmış, mani ve türküleri de memleketler aşarak karışmıştır. Şimdi bu eserleri yaratanlar meçhul olduğu gibi eserlerin çıktığı memleketler de tamamıyla ayırmak mümkün olamıyor. Yalnız olduğu mahallin tarihi, içtimai şahsiyetleri ile oralara mahsus vaka ve hadiselerden bahseden manilerin oldukça yerleri belirebiliyor. Fakat yerleri meçhul kalanlar çoktur. Biz burada Manisa’da söylenenleri yazmak istiyoruz. Bunların içinde özel Manisalı maniler olduğu gibi yeri belirsiz olanlar da bulunuyor. Hepsinin Manisa’ya ait olduğu ve Manisa’da yaratıldığı iddiasında değiliz.”*²³⁹

²³⁷ N, Bayçın, Manisa’da Maniler 2..., s. 7.

²³⁸ M. Çağatay Uluçay, “Yund Dağlarında Bir Hafta (Düğün adetleri VI)”, **Gediz Dergisi** Cilt:6, Sayı:69, 1.10.1943, s. 7.

²³⁹ Bayçın, s. 7.

“Folklor mahsulleri anonim olarak ağızdan ağza kulaktan kulağa gelen halkın bünyesinde yaşayan maşeri bilgilerdir. Menşelere doğru gidilirse bunların da bir halk şairinin ortaya koyduğu duygular olduğu anlaşılır. Fakat halk arasında söylene söylene şahsiliğini gayıb etmişlerdir. Aklüselim mutlaka her türlü ve Manisa'nın bidayette birisi tarafından yazılıp herkese hitap ettiğini kabul eder.”²⁴⁰

Erdoğan, evrimsel bir bakış açısıyla anonimleşme olayını açıklamıştır. Ona göre her şeyin kökeninde bir halk şairi vardır. Halk şairi bu ürünleri oluşturmuş ve sonra bu ürünler halkın belleğine yerleşmiştir.

“ Ben Manisa'da yaşlı kimselerle çok temas ederek folklor üzerinde epeyce çalıştım Dört beş kişiden işittiğim ve adsız folklor eserleri arasında şu şiiri:

“Mal sahibi mülk sahibi

Hani bunun ilk sahibi

Mal da yalan mülk de yalan

Var biraz da sen oyalan”

“Elli Türk Büyüğü” broşüründe Yunus Emre'ye ait görünce, hiç hayret etmedim; çünkü bir halk şairi olan Yunusun, değerli şiirlerinin halk dilinde kendisi gibi etiketsiz yaşaması pek tabii değil midir?”²⁴¹

“Gerek memleketimizde ve gerekse diğer memleketlerde birçok türküler ve âdetler mevcuttur. Bunların yerli veyahut yabancı olduklarını ilk ağızda kestirmek çok zordur. Bunların yerli mi yoksa dışarıdan mı geldiklerini anlamak için uzun uzun bir araştırma ve tenkit süzgecinden geçirmek lazım gelmektedir.” Kıranoğlu bu görüşleriyle aslında Namaz gecesi ve Mesir âdetlerinin Manisa'ya ait olduğunu ispatlamayı istemektedir.²⁴² Kıranoğlu da çeşitli folklor ürünlerinin birbiriyle kaynaşmış olduğundan ve bunların hangisinin o yöreye ait olduğunu tespit etmek için çalışılması gerektiğinden bahsetmiştir.

Nazmi Bayçın derlediği manilerdeki değişme için şunları söylemektedir. *“Bu eserler sahibinden çıktıktan sonra binlerce ağza geçerek yüzlerce yıl dolaştığı asıl*

²⁴⁰ Erdoğan, Folklor ..., s. 8.

²⁴¹ Nazmi Bayçın, “Kula Folkloru ve Yunus Emre I”, **Gediz Dergisi**, Cilt:6, Sayı:67, 1.9.1943, s. 12.

²⁴² Kıranoğlu, “Halkevimizin Folklor Saati”, **Gediz Dergisi**, Cilt:6, Sayı:61, 1.2.1943, s.8

şekilleri değişmiş olabilir. Fakat değişmeyen ve daima sabit kalan şey: kelime ve vezin değil, his ve hislerin ifadesidir.”²⁴³

Bayçın da dönemin folklor anlayışına uygun olarak halkbilimsel ürünlerin, başlangıçta bir halk ozanı tarafından yaratıldığına değinmetedir. Ona göre de başlangıçta orijinal olan bu ürünler halkın belleğine yerleşmiş zamanla sözlü kültürün etkisiyle yayılmıştır. Bu yayılma sonucu ürünler de o dönemki anlayışa göre bir bozulma orjinalliğinden uzaklaşma olmuştur. Ancak bu değişim ve varyasyonlar önemli değil milli benlikte hissedilen o heyecan ve his önemlidir.

²⁴³ N, Bayçın, Manisada Yaşayan..., s. 13.

2. BÖLÜM

GEDİZ DERGİSİ HALKBİLİM ÜRÜNLERİ

2.1.ÂDETLER, GELENEKLER ve GÖRENEKLER

2.1.1. GEÇİŞ DÖNEMLERİ

Geçiş dönemleri bölümünde Gediz dergisinde tespit edilen evlilik, çocuk gibi dönemler ele alınmıştır. Bu bölüm başlıklandırılırken Sedat Veyis Örnek'in Halkbilim kitabı esas alınmıştır. Bölümde doğum, çocuk, evlilik ile ilgili geçiş dönemlerini ele almaktadır. Dergide tespit edilen geçiş dönemleri ve uygulamaları, Tarhala köyünde, Yund dağlarındaki isimleri yazarlar tarafından belirtilmemiş köylerde ve Manisa adı altında Manisa^ya bağlı yerlerden derlenmiştir.

2.1.1.1 Doğum Öncesi

Çocuğu ebe doğurur ebeye bahşış verilir. Ebe çocuğun göbeğini kesip yıkar ve göbek adını koyar. Kokmasın ve pişkin olsun diye de tuzlar. Temiz çocuğu babaya verir ve oradan bir bahşış alır. Daha sonra odada bulunan akrabalarından bahşış alır. Loğusanın sütünün artırdığına inanılır bu yüzden ciğer alınır bu ciğerden başka bir hafta boyunca bir şey yedirilmez. Kırkı çıkasıya kadar karanfilli sakızlı su içirilir soğuk su içerse benzi sararıp hasta olacağına inanılır.²⁴⁴ Doğumun ertesi, müjdecı olan kişi bütün tanıdıklara çocuğun doğduğunu haber verir müjdecıye bahşış verilir. Komşu evlerden ziyarete gidecekler yemek yapıp doğum evine götürür isteyen ise doğum evine çeşitli hediyeler götürür. Getirilen kumaşlar kırk gün boyunca iplerde asılır. Çocuğun ismi konurken, Kur'an'dan bir bölüm okunduktan sonra kapağını kapattıktan sonra kapağının üstüne bir parça un konur. Bu una parmak batırılır ve bu parmak çocuğun ağzına götürülür. Sağ kolundayken çocuk, ezan okunur sol kolundayken kamet getirilir sonra adı üç defa bir kulağına üç defa bir kulağına üç

²⁴⁴ Avni Altınır, "Tarhala Obasını Tanıyalım 6", **Gediz Dergisi**, Cilt:1, Sayı:9, 1938, ss. 8-9.

defa bir kulağına adı okunur. Lohusa kadın kırk gün boyunca yalnız başına uyutulmaz bunun sebebi şeytan basması ya da diğer adıyla kırk basmasıdır. Başka bir mollayla karşılaşılırsa iğne ya da bir metal eşya değiş tokuşu yapılmalı inancı vardır. Çocuğun yastığı altına bir Kur'an bir bıçak, bir parça ekme kırığı beşiğin ayakucuna ise süpürge koyulur. Çocuk tek başına uyursa cin çarpmasını önlemeye yarayacağına inanılır. Çocuğun kırkı çıktığı zaman çocuk hamama götürülür suya dua okunur o su süzülür tasın içine ise altın bir parça konur bu suyla beraber kırk tas ılık suyla çocuk kırklanır.²⁴⁵

Çocuk doğmadan önce çocuğun giysileri dikilir. Çocuk doğunca bir besmele ile yatağa yatırılır. Başına Kur'an konur. Çocuk ve annesinin başına bir kocaman kırmızı kurdela ve mavi boncuk takılır. Bir iğye soğan, sarımsak ve yumurta kabuğu konur. Bir demet üzerlik otu da duvara asılır. Çocuğun ilk pisliği kilimin altına konur herkes basar geçer. Bu pisliğin vereme iyi geldiğine inanılır. Lohusa bir hafta odadan dışarı çıkmaz ve yalnız kalmaz yalnız kalırsa cinlerin musallat olacağına inanılır. Çocuk tek bırakılmak zorunda kalırsa başına bir süpürge konur bu süpürgeye okunur ve üflenir. Yedi gün sonra ebe gelir yedi yatağını kaldırır. Kırklar saf altın veya kırk tane taşla kırk besmele okur evin her tarafına serper. Çocuk o gün yıkanır çocuğun göbeği düşmediyse yıkanmaz. Çocuğun ismi Cuma günü konulur. Yedi yatağı kalınca hayır yapılır.²⁴⁶

2.1.1.2.Doğum Sonrası:

Çocuk temiz su ile yıkanır, annesi babası ve diğer bulunan akrabalar çocuğu alır, yüz görümlüğü için kundağa para konulur. Konulan parayı ebe alır. Lohusanın başına oturur ve tebrik edilmeye başlanılır. Doğan çocuk kız çocuksa doğduğu gün kiremitler ve saçakların ağlayacağı inancı hakimdir. Kızlara eksik etek denmesinin sebebi kızın mukadderatının belli olmayışındır. Doğumun üçüncü gününde ezan okuyarak çocuğun kulağına ismi okunur. Yedi günlükken, çocuk su dolu bir leğenin içine alır akrabalar ve ebe çocuğa herkes bir avuç tuz ve para atar çocuk kokmasın diye. Kırk günlükken, kırk hamamına gidilir. Hamamda ebe çocuğun başındaki altını kırk defa suya sokup çıkardıktan sonra çocuğun başından aşağı döker buna

²⁴⁵ Avni Altın, "Tarhala Obasını Tanıyalım 7", **Gediz Dergisi**, Cilt:1, Sayı:10, 1938, ss. 10-13.

²⁴⁶ Leman Baycın, "Manisa'da Düğün Adetleri V", **Gediz Dergisi**, Cilt:3, Sayı:29, 1939, s. 13; Fehmi Erdoğan, "Evlenme ve Düğün Adetleri Kız İsteme- Evlenme- ve Düğün Adetleri Gebelik- Çocukluk 7", **Gediz Dergisi**, Cilt:6, Sayı:69, 1943, s. 12.

“kırklama” âdeti denir. Çocuk altı aylıkken babasının para kesesine elini sokturup aldığı paralarla yer yemiş kına alınır. Çocuk kız çocuğuyorsa bir kına annesi yapar, o gece kına anne çocuğun ellerine kına sürer çalgılarla eğlenti yapar. Buna altı aylık kınası denir. İlk dişler çıktığında ise diş hediği âdeti yapılır. O gün misafir kabul edilir, bulgur kaynatılır içine fındık, fıstık, ceviz konur. Bulgur tabaklarının üstüne ayna, makas, bıçak koyup çocuğun bunlardan hangisini alacağı beklenir. Çocuk aynayı alırsa istikbali parlak olacağına inanılır. Bıçağı alırsa çok cesur olacağına inanılır. Daha sonra çocuğun başından aşağı bulguru dökerler ve etraftaki çocuklar bu bulgurdan yemeğe devam eder.²⁴⁷

2.1.1.3. Çocuk

2.1.1.3.1 Sünnet

Çocuk büyüdüktan sonra erkek ise sünnet yapılır. Sünnetten önce çocuğa yeni giysiler alınır. Ya mevlütlü ya yemekli olan sünnet düğünlerinde. Mevlütlü olan düğün Cuma gününe denk getirilir. Yemekli düğünde ise okuntu verilir. Eş dost çağrılır. Sünnet ya Perşembe ya Pazar günü olur. Davul ve zurna getirilir. Sünnet sabahı çocuk süslenir hediyeler yanına getirilir. Herkese teşhir edilir. Sünnet çocuğu atlara biner peşinde zurna ve davul gezdirilir. Gezinti bittikten sonra anne ve baba çağırılır çocuğa para vermek zorundadırlar bir şey vermezlese çocuk attan indirilmez ve çocuk sünnet ettirilir.²⁴⁸

2.1.1.3.2 Çocukla İlgili Atasözleri

1. Olacak çocuk bokundan belli olur
2. Besle kargayı oysun gözünü
3. Kız halaya oğlan dayıya çeker
4. İnek danasını kız anasını bulur
5. Çocuğa iş inan arkasından kendin git
6. Sıpalı eşekle, çocuklu kadınla yola çıkılmaz
7. Kızıl etten sarı B...ton büyüttüm

²⁴⁷ Kâmuran Polat, “Folklor: Bazı İnanışlar”, **Gediz Dergisi**, Cilt:6, Sayı: 65, 1.6.1943, s. 12.

²⁴⁸ M. Çağatay Uluçay, “Yund Dağlarında Bir hafta Doğum ve Nişan Adetleri I”, **Gediz Dergisi**, Cilt:6, Sayı: 16, 1.7.1943, ss. 8-9.

8. Kız çocuğu kendini sevdiren oğlanı sevebilmeli²⁴⁹

“Kendine faydası olmayanın başkasına yardımını olamaz”²⁵⁰

2.1.1.3.3 Diş Buğdayı

Tarhala obasında bu âdetin olmadığı belirtilir. Bu adet Soma'nın muhacirleri arasında yaygındır. Bir kazan buğday kaynatılıp şekerlenip cevizlenip herkese dağıtılır. İlk diş çıktığında yapılır. Daha sonra o mahalle o evde toplanır ve eğlence tertip edilir.²⁵¹

2.1.1.4 Evlenme

Kız istemeden önce oğlanın anası kızını seçmek için gezmelerde ya da düğün gibi kalabalık yerlerde bulunur. Veya tanıdık tavsiyesi üzerine harekete geçer kızın evdeki temizliği, tertibi değerlendirilir. Kızın evine birkaç tanıdıkla gidilir. kız süslenir birbirlerini ziyarete giderler. Minareler kandillerle süslenir. Bu geceye özel fenerlerle geceleri gezintiler yapılır ve sabaha kadar silah atılır. Bu gün küs olanlar barışırsa büyük sevaba gireceğine inanılır. Keçilerin boynuzlarına mum takılır.²⁵²

Kahveyi getirir bu sırada kız gözlenir boyuna posuna zerafetine bakılır. Eğer ilk görüşte beğenirlerse “Bakalım nasip olursa dileriz.” Derler. Daha sonra durum oğlana söylenir. Oğlan daha sonra kızını etrafa sorar araştırır. Daha sonra kız evine tekrar gidilir. Kız “ Allah'ın emri Peygamberin kavliyle” istenir. Kız anası, babasına sorulur der. Bu sırada oğlan tarafı da araştırılır sorulur. Görücüler üçüncü gelişinde cevap verilir. Cevap olumluysa sevinç sebebiyle kız soğuk su ile birer şeker şerbeti getirir. Kız evinden mendil istenir böylece söz kesilmiş olur.²⁵³

Nişan hazırlığı için kız evine gelinir. Kızın ne ziynet istediği sorulur. Kız evi “siz şanınıza ne düşüyorsa yapın” der. bazı kız evleri 300-500 lira para ister ve bunla hazırlığa başlar. Oğlan evi götüreceği insan sayısına yeyecek kadar şeker, kahvesini bir gün önce kız evine götürür. Kız gelenlerin elini öper isteyen taraf kız düğünü denilen bir toplantı yapar. Kız evinden kim varsa ona oku gönderilir. Oğlan tarafı

²⁴⁹ Fehmi Erdoğan, “Folklor, Evlenme ve Düğün Âdetleri Çocuk ve Lohusa 8”, **Gediz Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 70, s: 13

²⁵⁰ Uluçay, Manisa'nın İstekleri..., s. 7.

²⁵¹ Altınar, “Tarhala Obasını 7...”,s. 13.

²⁵² Yıldız Sunu, “Namaz Gecesi”, **Gediz Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 64, 1.5.1943, s. 9.

²⁵³ Fehime Erdoğan, “Evlenme Adetleri Kız İsteme 1, **Gediz Dergisi**, Cilt:6, Sayı: 63, 1.4.1943, s. 5-6.

selelere incir, şeker, kestane, portakal mevsime göre meyve gönderir. O gün gelen kız tarafı uygun gördüğü hediyeyi getirir. Oğlan evi ayrı bir odaya oturtulur. Gelin çağrılır çalgı eşliğinde iki kişi gelini odaya getirir. Oğlan evi önceden hazırlanan şeker, leblebi, fındıkları avuç avuç gelinin başından aşağı saçar. Gelin oturtulur. Oğlan evinin hazırladığı gerdanlık bilezik küpe takılır. Oğlanın akrabaları da duruma göre ziynet takarlar. İki tarafta düğün hazırlığına başlar. Kız tarafı karyola takımını perdeleri masa sehpa örtüsünü bir halı bir kilim mangal tencere ve sahan takımını hazırlar. Daha önce çeyiz alayı adeti varmış. Çeyiz süslü katırlarla götürülmüş. Salı günü katırcıya haber verilir. Oğlan evinin önünde 40-50 atlı bekler bunlarla beraber katırlar arkasında olmak üzere kızın evine çeyiz götürülür. Kız evine varılınca öndeki atlılar kız evinden tavuk, horoz ister. İnat edilirse çeyizler indirilmez. İstek yerine geldikten sonra kız evinin hazırladığı çeyiz de katırlara yüklenir yine aynı ihtişamlı oğlan evine gelir. Kız evinden gelen kadınlar kızın çeyizlerini gösterilen odalara asarlar. Gelen kadınlara yemek hazırlanır. Çeyiz odası kızın senelerden beri hazırladığı giyecek eşya ve renk renk yer alır.²⁵⁴

2.1.1.4.1. Koyun Yatırma Öncesi Kız Görme

Şarkılı atışma sonrası zeybek kıyafetli kadın yaklaşır üç defa havlar “Allah’ın emriyle koca bıçağın demiriyle bize kızını verin der oğlan tarafı bellerine soktukları değnek parçasını pala gibi çıkarıp sallar ve ayağa kalkar, kızlar ise oğlanları görelim deyip yumuşarlar oğlanları temsil edenler dizildiler. Kızlarda oğlanları görelim dediler. Oğlanları temsil eden erkekler sıralandılar asıl delikanlılar ise yanda oyunu izlemektedirler. Oğlanı temsil edenler birkaç kıza hücum edip kapalı olan kızları açarlar böylece sırada oyunu izleyen delikanlılar kızları açık görürler. Bu oyun koyun yatırma âdeti sırasında oynanır.²⁵⁵

2.1.1.4.2. Kız İsteme

Bir kız istenildiği zaman dünür gelir. Dünür kız istemeye gelen kişiye denir. İsteme faslından sonra iki tarafta birbirini araştırır. Uygun görülmezse kısmetinizi başka yerde arayın denir. Eğer uygunsuzsa oğlan evinden birkaç kişi gelinir şerbet içilir

²⁵⁴ Fehmi Erdoğan, “Evlenme Adetleri Nişan ve Düğün Hazırlığı 2”, **Gediz Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 64, 1.4.1943, s. 6.

²⁵⁵ Altner, Tarhala Köyünde Bayramlar..., s. 15.

ve mendil alınır. Ağız tatlılığı olarak kurabiye gider. Ona karşılık oğlan evinden bir arada tabağa göre şekerlenmiş leblebi gelir buna söz kesme denir.²⁵⁶

2.1.1.4.3 Şerbet Övme

Kıza yüzük takıldıktan sonra küçük bir tepsi içine bir kamış şerbet, oğlana bir çevre, bir nişan mendili, oğlanın sağdıçlarına birer çevre bir de şerbet övücüye bir çevre olmak üzere konur kazak ile bağlanır oğlan evine gönderilir. Buna şerbet övme adeti denir. O gece şerbet övülür. Oğlanın arkadaşları davet edilir. İçki masası kurulur yemekler hazırlanır herkes sabırsızlıkla şerbet övme saatini bekler. Birkaç saat içki devam eder şerbet övme gecesi çok kalabalık olur. Yemekten sonra şerbet içilir. Şerbet övücü yaşlı masanın yanına bir sandalyeye oturur güveyi çağırır. Sağ yanına sağ sağdıç sol yanına sol sağdıç çağırır. Oyun havası çalındığında ilk bunlar oynar. Güveyi olana eziyet etmek ve bekletmek gayesiyle saz devam eder.

Övme şu şekilde başlar:

“Ey benim civanlarım

İki gözüm cananlarım

Bu günün leyli nısfında

Ne hale giriftar oldunuz

Devamında oğlum anan kız istemeye giderken potinin kolucunu köprü başında bıraktı. Dikkat et oğlum gelini cicili biçili süslü püslü görünce kara ağızlı olma onun süsüne laflarına aldanıpta anandan soğuma ananı görmemezlik etme, gelin akşam kendini süslü gösterir, sabahleyin dokuz torba boğazına birden asar” şeklinde nasihat eder. Nişan tepsisini açar oğlana ait çevreyi omzuna sokar. Sağdıçların mendilini de verir. Hayırlı uğurlu olsun der ve biter.²⁵⁷

²⁵⁶ Leman Bayçın, “Manisa’da Düğün Adetleri”, **Gediz Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 25, 1.5.1939, s. 12.

²⁵⁷ Fehmi Erdoğan, “Evlenme Adetleri Kız İsteme- Nişan- Evlenme 3”, **Gediz Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 65, 1.6.1943, s. 10.

2.1.1.4.4 Gelin Hamamı

1.

Düğünden bir gün önce gelin hamamı yapılır. Kız bütün arkadaşlarını davet eder. Okucu kadın bir gün bütün kapıları dolaşır herkesi çağırır. Sabah kız evinde toplanılır. Oğlan evinden gelen sabundan yarımşar adet verilir. Gelini süslerler. Önde gelin arkada arkadaşlarıyla hamama gidilir. gelin merasimle ipekli pembeye bürünür. Tel ve duvağını çıkarmadan göbek taşına oturtulur. Çalgıyla soyarlar. Usta yıkayıcı gelini yıkar. Çıkarken gene gelini göbek taşında süslerler. Tel ve duvağını takarlar. Havuzun etrafında dolaşmaya başlanır. Hamamcı çitare hediye kumaşla omzunda, onun ardında sazcularla verilen hediyeler omzunda onun arkasında gelin iki yanında yıkayanlar daha arkada kızın arkadaşları havuzun etrafında dolaşmaya başlarlar. Sazcılar hep bir ağızdan;

“Dam başında çıra yaktım yanmadı

Küçücükten garip başım gülmedi

Bu gençlikte bir murada ermedi

Ah ayrılık yaman büktü belimi

Altı ay oldu ben bu dağdan aşalı

Yedi ay oldu bu sevdaya düşeli

Buyur hanım bizim hane dōşeli

Dōşeli haneye gelmez üç gündür

Üç gün değil beş gün değil on gündür.

Sorma carrah yaralım koygundur

Benim gönlüm şu geline vurgundur”²⁵⁸

2.

Oğlan evi düğünden bir gün önce kız evine gidecek kişi kadar sabun kına yakın, kına gece masrafı olarak et, pirinç, yağ, tuz, mum yemiş geline kına harçlığı gönderilir. Hamama en ziyade kızın arkadaşları gider. Kız evi çalgıcılara, hamama gireceklere, kızın arkadaşlarına yemek getirtir. Hamam girince herkese sabun yaşlılara da saçı için kına verilir. Mum ve çalgılarla gelin havuzunun etrafında üç defa dolaşarak hamama girilir. Oğlan evinden isterlerse görücü heyet gelir ellerini öptürürler. Akşamına kınaya gidecekler yemekten yer ve kınaya hazırlanırlar.²⁵⁹

2.1.1.4.5 Kına Gecesi

Hamamdan sonra oğlan evinden fındık, fıstık, leblebi, şeker ve yemişler gönderilir. Kız evi hazırlık yapar. Kına gecesine kız arkadaşlar çağrılır. Çengi kadınlar tutulur. Herkesin toplanacağı yer seçilir. Oğlan evi de az bir kısmı kız evine kınaya gönderir. Çengi kadınlar herkesin görebildiği yere oturur. Gelin süslenmiştir. Ön tarafa oyun meydanı ayrılır oğlan evi gelinceye kadar çalgı çalınmaz. Oyun oynanmaz. Oğlan evi en güzel yere oturtulur. Ayakta bırakılmaz. Önce çengi kalkar oyun oynar. Ondan sonra sırasıyla kızın arkadaşları, gençler kalkar. Çengiye para takılır. Şarkılar söylenir. Geline oğlan tarafı ziynet takar. Gelin yerine oturtulur. Sonra glein ellerini öper. Daha sonra gelin oyuna kaldırılır bunun şerefine oğlan tarafı çengiye para takar. Kız oyunu bitirince çengiye parayı verir. Kına yakılır.

“Teze otlar salkım saçak

Alçak boylusun alçak

Sana kim demiş zaif

Sen doldurursun kucak

Süs saltanat ben istemem

²⁵⁸ Erdoğan, “Evlenme Adetleri 3...s. 11-12.

²⁵⁹ Leman Bayçın, “Manisada Düğün Adetleri II”, **Gediz Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 26, 1.6.1939, s. 7.

Cihana metelik vermem

Çıtır pıtır döktüm dillerini

Aldım şeftalilerini

O ne kaşlar aman

O ne gözler aman

Yaradana kurban olayım.”²⁶⁰

2.1.1.4.6 Düğün Günü

1

Perşembe ya da Pazar günü düğün evi misafirlerle dolmaya başlar. Kızın arkasından gelecek olacak kuzu ve baklava hazırlanır. Düğün evinin kapısı açıktır. Geçimi iyi olan mutlu evli bir kadın gelinin başını yapar, süsler giydirir. Geline oruç tutturmak sevaptır. Gelin odaya girdiğinde önce babasının elini sonra diğerlerinin elini öper hayır duasını ve nasihatlerini alır. Gelinin elindeki pembe kurdele üç defa beline ölçüldükten sonra beline bağlar. Gelini görünce ve bir kolunda babası gelip alırlar. Gelin arabasına horoz veya kuzu verilmezse gelin bindirilmez. Önceden hazırlanan horoz verilir. Gelin arabaya bindirilir. Oğlan evine gelinir ordan da horoz almadan gelin arabadan indirilmez. Arabacılara mendil, peşkir gibi hediye verilir. İçeri giren gelinin başından leblebi, bozuk parayı başından aşağı döker. Koluna girer. Oğlanla gelin misafir odasında şerbet içer. Güveyi, sağdıç ve arkadaşları kahveye götürür. Yatsı namazından sonra güveyi başta hoca olmak üzere mumlarla yolda mantar patlatarak eve getirir. Yatak odası kapısında dua edilir. Amin dedikten sonra

²⁶⁰ Fehmi Erdoğan, “Evlenme Adetleri Kına gecesi 4” **Gediz Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 66, 1.7.1943, ss. 12-13.

oğlanın sırtına yumruk atılır içeri yollanır. Odada gelin güveyi iki rekat namaz kılar baklava ve kuzu yerler.²⁶¹

2

Çalgısız olana Ağır Nişan denir. Kahve, lokum, şeker, şerbet ikram edilir. Çalgılı olursa Düğün derler. Kahve,şeker ikramı yoktur. Yüzük ve çeşitli mücevherler takılır. Şekercilere süslü kayık biçimi şeker yaptırılır. Yuvarlak taşı kırmızı bir bezle sararlar. Gelin ortaya oturtulur. Oğlan tarafından biri kalkar kızın başında bohça kırar bu bohçanın içinden şeker çıkar bu geline yalattılır. Bu şeker ipek bir mendile sarılır güveye şerbet ve çamaşır gönderilir. Diğer şekerler oradaki davetliye dağıtılır. Çalgılı düğünde sabahtan kız evi toplanmıştır, çalgılar çalınır gelin çalgıcıların yanına oturur. Hotozlu, duvaklı giyinmiştir. Çalgıcılar çalarken usta kızları gençleri oyuna kaldırır oyun oynayan çalgıcıya para takılır. Gelin oğlan evine geldiğinde başında leblebi, yarım yarım metelikler saçılır. Para bulan parayı harcamaz bereket diye taşır. Odaya girerken gelini yeni gelinler kapıda bırakır.

Yüzüğü görümce veya elti takar. Beşi bir yerde küpe bilezik gibi şeyleri kaynana ve diğer karaba tarafından takılır. Usta kişi tepsi tutar para verecek olan para verir. Oğlan tarafının hediyeleri açıkta takılır kız evininkiler sessiz takılır. Ağır nişanda bu hediyeler yoktur.²⁶²

2.1.1.4.7. Erkek Düğünü

Önce mumlar dağılır düğüne davet edilir. Üç gün üç gece davul çalınır düğün yapılır. Salı günü başlar Çarşamba gecesini akşama oturma olur. Düğüne davetliler gurup gurup gelir. İrama derler. İrama kendi arasında ortak bir hediye alır mesela bir sofrta takımı lamba ayna. Davul zurnayla ırama karşılanır. Her kahvenin efebaşısı olur. Bu efebaşısı ıranın önünde meşalelerle gelir münasip bir yere oturtulur ve grubun inzibatını temin eder. Aralarında bir husumet çıkarsa engeller. Grup onun sözünden çıkmaz. Düğün sabaha kadar devam eder, içerler, yerler eğlenirler perşembe günü gelin alınır. Düğünde davetli olanlar arabaya binerler. Tahtirevan hazırlanır. Tahtirevan kafesli dir odadır iki önce iki arkada olmak üzere dört oku vardır iki ok arasında bir arka ve bir öne zil ile süslü katırlar takılır. Düğün evinin en yakın

²⁶¹ Fehmi Erdoğan, “Evlenme ve Düğün Adetleri Düğün Günü 5”, **Gediz Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 67, 1.8.1943, s. 7.

²⁶² L, Bayçın, “Manisa’da...”, ss. 12-16.

akrabası tahtirevana biner gelin almaya gidilir. Kız evine gelince tahtirevan eve alınır. Karşıdaki delikanlılar kız evinden tavuk, hindi, kuzu isterler almadan tahtirevanı kaldırmazlar. Tahtirevan katırlara yükletirler şehir dolaştırılır. Oğlan evine gelince yine delikanlılar buradan tavuk hindi kuzu isterler almadan gelini indirmezler. Efebaşı araya girer kuzu tavuk ile iş halledilir. Gelinin kıyafeti sırmalı elbise dival veya ustufadan başı horozlu yüzünde kalın sonraları ince duvak kullanılır. Akşama kadar yüzü kapalı olur akşam güvey açar. Akşam namazından sonra kapıda durur beline yumruk atılır. Ertesi sabah kızın anne ve babasının eli öpülmeye gidilir. Kızın anne ve babası damada uygun hediye verir. 10 gün sonra çeyiz indirilir. Bu sırada misafirler gelir. Eğretiler sahiplerine gönderilir. Gelin gezdirmesi kırk gün sonra yapılır. Akriba gezdirilir. Gelinin geleceği gün cirit kalkan oynanır. Müsabakalı değnek atma oyunu da oynanır.²⁶³

2.1.1.4.8 Gelin Ertesi

Gelin sabah erken saatte kalkar yıkanma suyu hazırlar evde kimsenin görmemesine dikkat eder. Güvey iki sağdıcını alır gelinin anne ve babasının elini öpmeye giderler. Kayın baba daha önce hazırlanan gömlek, fanila, kıyavat, iç çamaşır ibaret olan hediyeyi verir. O gün damat evden çıkmaz kimse de gelmez. Aynı gün kız evinden katmer gelir. Ertesi gün gelin annesinin babasının elini öpmeye gider. O haftanın Cuma günü ise kızın anne ve babası davet edilir. O hafta akraba ve hısımlar gelin bakmaya gelirler. Ertesi hafta ise damat kızın hısımlar ve akrabalarını davet eder. İkinci pazartesi olduğunda asılan çeyiz indirilir.²⁶⁴

Karayağcılar'da baba oğlunun düğünün yapmak isterse büyük bir ziyafet verir. Davet edilenlere fikir alınır düğüne gelmeleri istenir. Herkesin boş zamanında düğün tarihi seçilir. Bütün çevredeki köylere okuntular gönderir. Okuntu toz şekerle un karıştırırlar, hamur haline konur, huni şeklindeki kaplarda aynı şekilde aldıktan sonra kalıptan çıkarılarak renkli kağıtlara sarılır ve bu şekerler düğün sahibi namına davete memur olan adam tarafından köy köy gezilerek listede adı olanlara okuntuları verilerek düğüne davet eder. Düğün Perşembe veya Pazar günü yapılır. Yuntdağı köylülerinin düğünleri davul ve zurna ile yapılır aynı zamanda yemeklidir. Her

²⁶³ Leman Bayçın, "Manisa'da Düğün Adetleri III", **Gediz Dergisi**, Cilt:3, Sayı: 27, 1.7.1939, ss. 14-15.

²⁶⁴ Fehmi Erdoğan, "Evlenme ve Düğün Adetleri Gelin Ertesi", **Gediz Dergisi**, Cilt: 6, Sayı:68, 1.9.1943, s. 12.

köyün kendine has türküleri oyunları oyun havaları vardır. Düğünlerde zurna ve davul bulundurmamak şarttır. Kızların itibar ve şerefleri çok zaman düğününde davul ve zurna bulunmasına bağlı bir deyiş vardır. “Kızımı nikâhsız veririm davulsuz vermem”. Düğünden bir gün önce öğleden sonra davul zurna çalmaya başlar. Her davetli kendine ait yere oturur. Davetliler yemeklerini yer ve evde yatarlar. Bütün masraflar erkek evi tarafından karşılanır. Yatsı namazı sırasında sağdıçlar misafirleri eğlencenin olduğu yere misafir buldukları evden kaldırarak orta meşalenin bulunduğu yere götürürler. Köyler sıraya konur her köy kendi sırasında kendi oyunu oynar. Sıra gelmeden oynayamaz. Yatsıdan sonra geline kına yakılır. Sabah cemmi gafir gelin evine gider. Erkek evinden üç kadın ata biner bir at boş gider. Gelin anası ve babası tarafından ata bindirilir. Düğün alayı köyü dolaştıktan sonra damadın annesi ve babası geline bir takım mal mülk verir. Yatsı namazından sonra güveyi tekbirle eve götürülürse kapıda dua yapılır duadan sonra büyüklerin elini öper arkadaşlar ve küçüklerde yukarı çıkacağı sırada ona yumrum vururlar. Odada namaz kılarlar. Ertesi sabah güveyi evden sağdıçlardan biri çıkarır ve akrabalar dolaşılır. Kendi evi önüne gelince oynatılır. Bu gün gelin ve damadın ayakkabısı saklanır. Akşam düğün sona erer.²⁶⁵

2.1.1.4.9. Cihaz Alma

Gelin ya Pazar ya da perşembe²⁶⁶ günü alınır. Cihazdan birkaç gün önce Pazartesi veya Cuma günü alınır. Başka gün ne gelin ne de cihaz alınır. Cihaz alınacağı gün oğlan evinden cihaz alma daveti yapılır. O gün cihaz öğleden evvel alınır. Bir gün önce süslü katırlar kız evine sandık, sandıkların içinde sabun kına gönderilir. Ertesi gün iki takım çalgı, davul, zurna ince çalgı takımı süslü katırlar arabalar atlılar alay halinde çeyiz almaya gidilir. kayınpeder çeyiz alayının önünde atının üstüne biner. Çeyiz katırlara yükletilir. Konsol gibi eşyalar da hamallara verilir. Kız evinden komşu akraba çeyiz asmaya giderler. İki üç oda düzenlenir getirilen eşya rendesine varıncaya kadar burada kalır. Misafir odasında duvarlara asılan dival bohçanın ekserisinin eğreti olması adet olmuştur. Kapı kapı toplanır ve çeyiz inince yerlerine verilir. Oda takımı oğlana aittir. Oda takımının örtüsü patiskadandır. Bunun oyasını kız getirir. Kız tarafı ağırlık aldığı için cihaz ağırlığa ve

²⁶⁵ M.Çağatay Uluçay, “Yund Dağlarında Bir Hafta Düğün Adetleri V”, **Gediz Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 67, 1.8.1943, s. 5.

²⁶⁶ Leman Bayçın, “Manisada Düğün Adetleri IV”, **Gediz Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 28, 1.8.1930, s. 13.

servete göre yapılır. Kız doğduğundan itibaren yavaş yavaş sandığa askılık basma ve çitarileri atar. Kızını giydiren ve çeyiz hazırlığıyla meşgul olmayan kadın ayıplanır. Kendi getirdiği eşyayı kullanmaz kızına saklar. Çeyizde akrabalara çamaşır hediye bohçasının dürü bohçası derler. Bir elbise örtü ve bohçayı katlamaya da dürmek derler. Elbiseyi örtüye dürdüm devşirdim demektir.

Namaz Recep kandilinde yavuklu evine mum, havale, fişek, kelebek, çıtırtıtır, püskürme, kına, susamlı helva ve yemiş gider. O gece davetliler akşam yemeğinden sonra oğlan evine gelir. Kız evine gidilir. yakılacak şeyler yakılır eğlenilir eğlence sonu yemiş yenir oğlan evi gece yarısı dağılır.²⁶⁷

2.1.1.4.10. Ramazanın 15. Gecesi

Oğlan evi peynirli pide ve helvacıların yaptığı helvayı gönderir gece oğlan evi davetlilerle gider Kahveden sonra gelen şeyler yenir. Sahur vakti gelince kız evi sahur yemeği ki pilav, börek, hoşaf , zerde çıkar sonra kahve içilir ve dağılırlar. Ramazan bayramına gelince kıza kumaş, lavanta, terlik, harçlık ve yemiş gider kız evide kuzu veya hindi baklava gönderir. Oğlana iç çamaşırı gider. Bir kız nişan olunca namaz, bayram masrafları yapmamak için bu aylara tesadüf etmemesine dikkat edilir. Lüzumsuz masraflar yorgunluktur.²⁶⁸

2.1.1.4.11. Kar Küreme

Kar yağdıktan sonra damat kayınpederinin evinin çatısının karlarını küremek mecburiyetindedir. Kar diner dinmez damat kayınpederinin evinin üstüne çıkar ve karları temizler buna karşılık kaynanası onu akşam yemeğe davet eder ve saraylı tatlısı yedirir. Nişanlılar yine nişanlı kızın evine gelir ve damdaki karları temizler kaynanaları ise buna karşılık onlara yemek hazırlar ve delikanlı odasına gönderir. Ertesi gün güneş çıkıp karı eritmezse nişanlı kızlar avluya çıkıp kar topu oynar ve nişanlı erkekler bu sayede kızları görmüş olur.²⁶⁹

2.1.2.Sosyal Normlar

Bu bölümde diğer bölümlerden farklı olarak âdetler ve geleneklerden bahsedilmiştir. Bölümün başlığı Sedat Veyis Örnek'in Halkbilim adlı kitabından yararlanılarak verilmiştir.

²⁶⁷ L,Baycın, IV..., 13.

²⁶⁸ L. Baycın, Manisada IV..., s. 13.

²⁶⁹ Avni Altınar, "Tarhala Obasını Tanıyalım 3", **Gediz Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 5, 1.9.1937, s.10.

2.1.2.1 Gezek Âdeti

Yund Dağında misafirler için oda hazırlanır. Odaya her gün bir aile nöbet şeklinde bakmaktadır. Misafir gelsin gelmesin her gün odanın ateşi yakılır, temizliği yapılır. Misafir gelirse o gün nöbet sırası kimdeyse o kişi yemek getirir. Ateşini yakar, su ihtiyacını karşılar buna Gezek adeti denmektedir. Köye atlı misafiri gelirse, atların saman ve arpası gezek sırası kimdeyse o kişi tarafından temin edilir. Gezeğin sırası dikkatli şekilde dönmektedir. Buna itibar etmeyen kişiler köylü tarafından gözden düşer. Ve iyi gözle bakılmaz.²⁷⁰

2.1.2.2 Baca Süpürme Âdeti

Kurban bayramına üç beş gün kala herkes bacasının kurumlarını süpürür buna baca süpürme âdeti denir. Sebebi ise kurban kesilirken kavrulurken kurum dökülmesini istememeleridir. Bunu yapmayan köylüler tarafından ayıplanır.²⁷¹

2.1.2.3 Koyun Yatırma Âdeti

Kurban bayramına üç gün kala ufak çocuğu ölmüş kadınlar dikiş yapmazlar, güya dikilirse cennette çocuk ağlarmış ve kevser suyu dolu altın tas dikilen iğne ile delinir çocuk su içemez üzülürmüş... Tarhalalılar kendileri tabak oldukları ve bayramları derileri tabaklamakla uğraştıkları için kurban bayramında hiç bayram yapmazlar asıl bayram arefe günüdür. Buna yalnız gençler iştirak eder ve koyun yatırma adeti denir. Eğer bir kadının kocası kurbanını koyun yatırmaya götürmezse boşanmaya hakkı vardır ve babasının evine gelir çünkü koyun yatırmayan erkek erkek değildir şeklinde kınanır.²⁷²

2.1.2.4. Adak Kesme Âdeti

Kınalı koç havluya çekilir, kazılan çukurun başına geçilir, üç ayağı abğlanır. İki bıçak birbirine sürtülür. Biri yere bırakılır. Besmele getirilir. .Sol elle başı okşanır ve kesilir. Adak kurbanın eti yenmez. Kurbanın kemikleri ek yerlerinden bölünür.²⁷³

²⁷⁰ M. Çağatay Uluçay, "Yunt Dağında Bir Hafta (Köy isimleri, Evler, Gezek) II", **Gediz Dergisi**, Cilt:6, Sayı:64, 1943, s. 12.

²⁷¹ Altner, Tarhala Köyü 3, s. 14.

²⁷² Altner, Tarhala Köyü 7 ..., s. 15.

²⁷³ Avni Altner, "Tarhala Obasını Tanıyalım 8" **Gediz Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 12, 1.4.1938, s. 13.

2.1.2.5. Çiçek Gönderme Âdeti

Bayramlarda nişanlı veya sevdalı kişiler birbirine tek dal çiçek gönderirler. Kıza çiçek demetle gelmiş olsa tek dalı alır gerisini gönderir. Oğlana ise sapına bir kadife veya kurdela parçasını sarar ve üzerini sırma gelin teliyle örür. Delikanlılara bu çiçek yalnız maniler dolu bir mektupla, nişanlı ise bir çocuk veya başka elçilerle götürülür.²⁷⁴

Yakın zamana kadar Bakır'da çalgı ve özellikle davul çalınması yasak olup eski geleneklere göre vakıf olan yerlere çalgı ve özellikle davul girmediğini köyün yaşlıları söylemektedirler. Düğün ve bayramlarda çalgı yerine kalkan kılıç oynanılır. Bakır'ın en iyi ve eski kalkan oyuncularından halen Tahirler Cami imamı Bıyıklıoğlu Hafız İsmailden nakledildiğine göre; Kalkan oyunu özellikle düğünde rağbet görür ve ilkokul çocuklarından oluşan bir âmin Alayı arasında götürülen gelinin önünde giden kalkancılar sokak münhanilerinde, meydan yerlerinde ve oğlan kız evlerinin avlularında birbirlerine taş vesaire atarak kızıştırdıktan sonra bıçaklarıyla mübarezeye başlarlar ve bu mübareze saatlerce devam eder. Bugün geçmişte kalmış olan ünleriyle en ünlü kalkancılar; Keçeciöğlü Emin, Karakaşoğlü Hafız, Papoğlü Ali Efendi, Yortanlıoğlü Muharrem'dir. Bu geleneğin artık Bakır'da sürmediğini ve unutulduğunu yazar söylemektedir.²⁷⁵

2.1.3 BAYRAMLAR VE TÖRENLER

Bayramlar ve törenler, ülkemizde önemli bir yere sahiptir. Bayramlar ve törenler kısmında, Manisa bölgesinde yapılan uygulamalar yazarlar tarafından derlenmiştir. Özellikle Manisa'ya özel olan bayram ve törenlerin derlenmesi ve bunların kayıt altına alınmış olması Manisa folklorü açısından kıymetlidir.

2.1.3.1. Ramazan Bayramı

Nişanlı kıza arife günü koyunun boynuzlarına elma takılır. Koyunun üstü boya ve tel ile süslenir. Üzerine pembe veya ince tel duvak takılır. Geline koyunu bir hamal götürür.²⁷⁶

²⁷⁴ Avni Altın, "Folklor: Soma Çevresi Gençlerin Birbirleriyle Eski İşaretleşme Sözlüğü Çiçek, Mendil İşaretleri", **Gediz Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 62, 1.3.1943, s. 8.

²⁷⁵ Necmettin Yalçın, "Kırkağaç-Bakır II", **Gediz Dergisi**, Cilt:5, Sayı:4, 1.4.1941, s. 10.

²⁷⁶ L.Baycın, IV, s. 13.

İlk gün namazdan sonra ahabplar, komşular fakir kişileri evine davet eder ve bayramlaşma yapılır. İkinci gün asıl bayramdır küçükler odalara gidip yaşlıların elini öperler.

2.1.3.2 Kurban Bayramı

Kurban Bayramına üç gün kala Baca kurumları temizlenir buna baca temizleme âdeti denir. Bunu yapmayanlar ayıplanır. Bacalar temizlendikten sonra hamama gidilir. Kaynana, müstakbel gelin ve genç kızlar gider burada kızların saçları sırma çıtma dedikleri kırk elli Belik yapılır. Ne kadar ince olursa o kadar kabul görür. Hamam sonrası köyün genel çamaşırılığına gidilir. Hamam götürülen kız kaynanasına burada yardım eder. Kurban eti akraba etiyle bölüştürülür. Etin kemikleri iki gün içinde yenir kalanı depolanır.²⁷⁷

2.1.3.3. Mesir Bayramı

Yavuz Sultan Selimin eşi Kanuni Sultan Süleyman'ın annesi olan Hafsa Sultan Manisa'da birçok imar yeri yaptırmıştır. Bunlardan biri de Darişşifa'dır. Ancak burası Hacı Hasan adıyla anılmaya başlanmış bunun sebebi ise Hacı Hasan Tımarhaneye gelen ve uygunsuz hareketler yapan delilere meydana çıkarıp beyaz gömlek giydirip onları dövermiş. Bundan dolayı yaramazlık yapan çocuklara "Seni Hacı Hasan'a söylerim" gibi uyarılarla ünlenmiştir. Darişşifa'da hastalara nevrüzde macun yedirilir. Halk ise her sene bu macundan kim yerse şifa bulunacağına inanır ve o yıl bunu yiyen kişilere yılın, çıyan ve büyüün isabet etmeyeceğine inanmıştır. Bu inanış o kadar yayılmıştır ki şehir dışından insanlar bu macunu yemek için o gün gelmiştir. Mesir 9 Mart'ta başlar 12 Mart'ta bitirilir. İlk macunun Merkez Efendi tarafından yapıldığı söylenir. Macunun paketlere konması ve sarılması da halk arasında sevap olduğuna inanıldığı için genci yaşlısı herkes gönüllü olarak bunu hazırlamaya bimarhaneye gider. Burada çalışırken macun yenilmesine izin verilir ancak su içmesine izin verilmez. Macun hazırlandıktan sonra Sultan camisinden atılır yakalayan kişiler yılın belasından kurtulduğu için şanslı sayılır ancak kapamayanlar yılın korkusuyla macun kapanlardan fahiş diyatlarla macunu almaya çalışmış.²⁷⁸

²⁷⁷ Altınar, s. 14.

²⁷⁸ M. Çağatay, Uluçay, "Manisa'nın En Eski İki Adeti Namaz Gecesi ve Mesir", **Gediz Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 57, 1.9.1942, s. 6.

2.1.3.4. Kuzu Bahçesi

Hıdırellez’de başlar eskiden on beş şimdi üç gün yayla gibi olan kiraz bağlarında kalınmak suretiyle devam eder köyden üç günlük yiyecek ve yatak götürülür ve hep kuzu yenir²⁷⁹ kız evi nişanlı oğlana bir gömlek hediye eder çoğunlukla ipek kumaştan kırmızı veya yeşil mavi renkte olur. Bunun yanında telli bir çevrede kuru üzüm kabuğu çıkarılarak beyazlatılmış badem ve üzüm şirasından yapılmış kafe ve sucuk yollamak suretiyle karşılık verilir.²⁸⁰

2.1.3.5. Oğlak Bahçesi

15 Temmuzda başlar ve sekiz hafta devam eder ve her haftanın Cumartesi günü başlayarak Pazartesi sabahı sona ermek ve hep oğlak kesmek suretiyle devam eder.²⁸¹

2.1.3.6. Çağla Bayramı

Cuma günü bademler çağla haline geldiği zaman köyün yaka yönüne giderek eğlenilir. Bu bayrama erkekler gitmez yalnızca kadınlar gidebilir. Kadınlar bu bayrama özenli bir şekilde kıyafetlerini giyer altınlarını takar. Yaşlı ve evli adamların katılması ayıp karşılanır. Delikanlılar ise bu bayrama gider. Kızlar nişanlısına bir çevrede çağla ikram eder, delikanlı ise bademlik diye sevgilisine bir kat elbise yapar. Bir çift çizme ve beyaz peştemali o hafta içinde kız evine gönderir.²⁸²

2.1.3.7. Kiraz Bayramı

Eskiden üç hafta devam eden bayram şimdi kuzu bahçesinden sonra kiraz bahçesine giderek devam eder. Bu bayram yaka yaylasında yapılır. Kirazların tam olgunlaştığı sırada Cumartesi gününden itibaren her oda grup grup tef ve dümbelek çalarak oynar. Bu bayramda erkekler çadırlarda kadınlar da bağlarda bir araya gelir. Kiraz sonuna kadar bağlarda kalınır. İşe giden köylüler buradan işlerine gider gelir.²⁸³

²⁷⁹ A.Altın, “Soma: Tarhala Köyünde Kiraz Bayramı”, **Gediz Dergisi**, Cilt: 4, Sayı: 38, 1.7.1940, s.13.

²⁸⁰ Altın, Tarhala Köyünde Kiraz..., s.8.

²⁸¹ A.Altın, “Soma: “Tarhala Köyünde Kiraz Bayramı”, **Gediz Dergisi**, Cilt: 4, Sayı: 38, 1940, s.13.

²⁸² A. Altın, “Soma: Tarhala Köyünde Kiraz Bayramı 2”, **Gediz Dergisi**, Cilt: 4, Sayı: 33, 1940, s.8.

²⁸³ Altın, Soma: Tarhala Köyünde Kiraz 2 ..., ss.8-10.

2.1.3.8.Üzüm Bayramı

Kirazlar bittikten sonra üzüm için bağa tekrar göç edilir. Oda oda yine eğlenceler tertip edilir. Koyunlar koçlar kesilir. Oyun oynanır.²⁸⁴

2.1.3.9 Namaz Gecesi

Saruhan Bey'in Manisa'yı alışının yıl dönümünün gecesidir. Saruhan Bey Manisa'yı Bizanslardan Recep Ayının ilk Cuma gecesi alır. Bunu unutmamak ve kutlamak için Manisalıları bu adeti sürdürmüşlerdir.²⁸⁵ Bu gün Manisa halkı giyinip bu geceyi kutlar.

2.1.4 Halk İnanışları

1

Günler, Yıkanma ve Tırnak kesmek ile ilgili inanışlar

Salı günü işe başlanmaz çünkü Salı sallanır inanışı var

Çarşamba günü başlanan iş çabuk biter

Perşembe hayırlı gün ne iş yaparsan yapılır. Tırnak kesilirse zengin olunacağına inanılır.

Cuma günü hiçbir iş yapılmaz, Müslümanların mübarek günü olduğundan bütün meleklerin yeryüzüne indiğine inanılır bugün de tırnak kesenlerin ömrünün uzayacağına inanılır.

Cumartesi günü çamaşır yıkanmaz, çünkü hazreti peygamberin kızı doğuracakmış, komşulara haber verilmiş ancak kime gidildiyse çamaşır yıkmaya gitmiş bundan dolayı Fatma anamız lanet etmiş “Bugün kim çamaşır yıkarsa o çamaşır giyene lanet olsun” dediğine inanıldığı için çamaşır yıkanmaktan kaçınılır.

Sefer ve aralık ayında nikah kıyılmaz, kıyılırsa da geçim olmaz çünkü bu aylarda Havva ve Adem'in ayrıldığına inanılır.

²⁸⁴ Altınar, “Soma: Tarhala Köyünde Üzüm Bayramı” **Gediz Dergisi**, Cilt: 4, Sayı: 40, 1940, s. 8.

²⁸⁵ M.Çağatay Uluçay, “Manisa'nın Bizanslardan Alınışının 632.ci Yıldönümü Münasebeti İle”, **Gediz Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 86, 1.11.1945, s. 3.

Evlenme olacaksa pazartesi çeyiz gider, Perşembe günü gelin iner veya Cuma günü çeyiz gider pazara gelin iner bununda inancı Adem ve ve Havvanın bu günlerde çeyize gittiğine olan inançlarıdır.

Bir yola çıkıldığı zaman tavşan görülürse o iş rast gitmez inancı hakimdir. Bu inancın da altında Hz Ali'nin kan kalesini fetih etmeye giderken yoluna tavşan çıktığı ve kaleyi fetih edememesi yatmaktadır.

Bir yola çıkılacağı zaman yılan görülürse o iş iyi gideceğine inanılır. Bunun da altında Ali fetihe giderken yolda yılan görür yılan ölü mü diye dürter, yılan Ali'ye Ali sen bu kaleyi fetih edeceksin ama kalede çok muhafız var beni takip edersen kaleyi kolay alırsın dmeiş Ali de yılanı takip etmiş ve kaleyi almıştır. Bu inanışta burdan gelmektedir.

Yıkanma saati inanışı da vardır. Her günün kem saati vardır bu saate yıkanmak rast gelirse bir hastalık veya ölüm denk geleceğine inanılır. Bu yüzden inanış gereği pazartesi ya da Perşembe günü yıkanmanın iyi geleceğine inanılır.²⁸⁶

2

Çocuk ilk adımlarını atarken düşmemesi için yapılan uygulama

*“Cuma günü sabahleyin erkenden çocuğun kuşağını bir ayağından bir ayağına bağlar dinletirsin (ayakta durdurursun). Bir de çalışkan biricezinin evinden de habersizce bir odun çalıp eve getirirsin haftaya kalmaz düşme huyundan vazgeçer”*²⁸⁷

3

Çocuk Kurdeşen dökerken yapılan uygulama

*“Fırın süngüsüne (fırın süpürgesi) ata biner gibi bindirip koşturt üstelik zencefil ile keclermen alıp karıştırıp sulandır ve içir. Bir şey kalmaz”*²⁸⁸

4

²⁸⁶ Kâmuran Polat, “Manisa'nın Bazı Âdetleri”, **Gediz Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 63, 1943, s.7; Avni Altınler, “Tarhala Obasını Tanıyalım 8”, **Gediz Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 12 (1938), s. 11; Avni Altınler, “Tarhala Obasını Tanıyalım 8” **Gediz Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 12, 1938, s. 13.

²⁸⁷ Avni Altınler, “Tarhala Obasını Tanıyalım 19” **Gediz Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 30, 1.10.1939, s. 12.

²⁸⁸ Altınler, 13.

Burun karıştırma huyundan vazgeçirme uygulaması

“Başı üstünde bir böcek öldür onunla geçmezse bir parça tere yağını alınca koy buradan alıp vücudunun muhtelif yerlerine krem gibi sürüver”²⁸⁹

5

Uykusunda bağırıp söylenme huyundan vazgeçirme uygulaması

“Sizin kadın köyün önünden bakır çayı geçer buradan bir diri balık tutup çocuğun burnuna sürün.. Ve sonra ölmeden tekrar suya atın..”²⁹⁰

6

Sabah erken kalkmamanın verdiği bereketsizlik üzerine

“ Oğul koyunlar bu kadar kesiliyor, kurt kapıyor çabuk ölüyor üstelikte her biri bir tek doğuruyor böyle olduğu halde sabah erken kalktıkları güneşi üstlerine uyunken doğdurmadıkları için kökü kesilmiyor sürüleri her yerde var, bu kadar insana et, süt, yetiştiriyor. Köpeklerin ise her biri beş altı yavru yapıyor ne kurt kapıyor ne kelebek tutuyor ne kesiliyor köylerde ne de öldürülüyor fakat sabah güneşi doğduktan nasipler dağıtıldıktan sonra kalktığı için öreyemiyor ve sürü olamıyorlar. İşte geç kalkan insanların işi rast gitmez. Melekler gün doğmadan nasip talih dağıttıklarını bunun için köyde erken kalkıldığını sabah nasibini aldıktan sonra öğle üstü uykuya yatılabilir.”²⁹¹

7

Çocuğun karakaşlı olması için yapılan uygulamalar.

Çocuk hamama gider ve orada kara çalınır kaşları gür çıksın diye zebat taşından kaş basılır. Bu hamamda yapılmazsa kınanılır. Bir yaşına kadar çocuk her yıkandığında kaş çekilir.²⁹²

8

²⁸⁹ Altınar, 13.

²⁹⁰ Altınar, s. 13.

²⁹¹ Altınar, “**Tarhala Obasını Tanıyalım 12...**, s.8.

²⁹² Altınar, Tarhala Obasını Tanıyalım 8..., s.10.

Çocuğun çevik olması için yapılan uygulamalar.

Çocuk doğar doğmaz amcası köyün muhtarından dayak çalar. Dayak; hayvana tek başına odun yüklemek için bir dengini çatallı bir değnekle dayarlar buna denir. Bunu çocuğun amcası köyün muhtarının odunluğundan çalar. Böylelikle çocuğun çevik ve hızlı olacağına inanılır²⁹³

9

Çocuğun şeytan hastalığına tutulduğu inancı

Çocuk meme emmemeye, ağlamaya, taş kesilip çirkinleşirse buna şeytan hastalığı denilir. İnanca göre birden değişen ve olumsuz özellikler yapan çocuğun şeytanlar tarafından alınarak yerine başka çocuğun bırakıldığına inanılır. Bunun çözümü ise çocuğun tek başına gübreliğe gece bırakmak ya da ocaklığa yatırıp birkaç saat yalnız bırakmaktır. Eğer çocuk değişmişse şeytanlar çocuğu geri getirmiştir. Eğer vaktinden önce çocuğu geri almaya gelirlerse ya da arkalarına bakarlarsa çocuğun temelli şeytanlar tarafından alınacağına inanılır.²⁹⁴

10

Nazardan Koruma Uygulamaları

İnanca göre çocuk sevilirse gidildiğinde kendisinden eski bir parça verilir. Bu verilmezse çocuğa nazar degeceğine inanılır bunu önlemek için kişinin evden çıktığı avlunun kapısının altından toprak alınır bir avuç ve babanın ağzına sürülür üç ihlas bir fatiha suresi okunur üflenir²⁹⁵

Çocuk zamanı gelir de yürüyemezse onu bir ağaç kökünden geçirirler. Çabuk yürüyemezse çarşıdan leblebi, şeker alınır çocuğun ayağına bağlı ip kestirilir bu çocuğun düşmeyip ve süratle yürüyeceğine inanılır. Çocuk çok yaramaz ise onu uslandırmak için “Kersen” denilen ağaçtan yapılmış hamur teknesinin altına koyarlar “Kersen kes huyunu kes” diye bağırlır. Çocuğun diş ağrısı olursa armut ve ahlat

²⁹³ Altınır, s. 11.

²⁹⁴ Altınır, Tarhala Obasını Tanıyalım 8..., s. 11.

²⁹⁵ Altınır, s. 13.

ağacına götürülür ağaca çivi bağlanır tersyüz edilerek arkaya bakmamak üzere eve dönerler²⁹⁶

11

Sabah erkeklerin önünü kadınlar kesemez, yolda tavşan görmek uğursuzluk, yılan ve keklik görmek ise uğur sayılır. Koca eve gelmeden kadın yatamaz, erkek yatağa ayakucundan girer. Perşembe günü her iş yapılabilir. Cuma günü Cuma vaktine kadar bir iş yapılmaz, Salı günü yeni işe başlanmaz kapı eşiğinde oturulmaz. Ev sabah kapıya, akşam ocağa doğru süpürülür. Biri ölünce komşular tarafından testilerle su götürülür. Her testiden su alınarak ölü yıkanır. Ölü evi ölenin hali vakti yerinde ise bir hayvan keserler değilse ölü gömüldükten sonra komşuya yemek vermeye mecburdur.²⁹⁷

12

Eğer ölü yıkanan suyun üstünden geçerse çocuğun çok ağlayıcı yaygaracı olduğuna inanılır. Gördüğü ve istediği şeyi yemeli yenmezse çocuğun düşeceğine inanılır. Gebe kadın nar, dut balık yemez nar ve dut yerse kadın, bebeğin lekeli doğacağına inanılır. Balık yerse çocuğun gözlerinin tepesinden olacağına inanılır. Ayva yerse çocuğun çok güzel olacağına inanılır. Karadut veya karabibere yenirse de çocuğun benli doğacağına inanılır. Gebe kadın bir şey çalar ve o eliyle karnına dokunursa çocuğun bir yerinde kocaman bir leke çıkacağına inanılır.²⁹⁸

²⁹⁶ M.Çağatay Uluçay, “Yund Dağlarında Bir Hafta Düğün Adetleri IV” **Gediz Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 66, 1.7.1943, s. 8.

²⁹⁷ M. Çağatay Uluçay, “Yund Dağlarında Bir Hafta Düğün Adetleri V”, **Gediz Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 67, 1.8.1943, s.6.

²⁹⁸ Avni Altınır, “Tarhala Obasını Tanıyalım 2”, **Gediz Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 15, 1938. s. 7.

2.1.5 Halk Hekimliği

1

Çocuk doğduktan sonra bir müddet geçtikten sonra gözleri ağrır ve çocuğun gözü kanlanır göz bebeğinde hafif bir beyazlık olur buna “Misafir Geldi” denir. Bunun geçmesi için Nur Duası okunması gerekmektedir. Bu duayı okuyan bir ocak bulunur. Yedi gün Nur duası okunur. Sonunda deva görülmezse başka bir ocak bulunur. Çocuğun gözündeki beyazlığı süpürecek başka bir ocakta bir gün ay eskisinde o kimse çağılır çocuğun başını bir tülbentle artar ve tülbentin üzerinden süpürür ve her süpürdüğü yanı başında saksı içinde hazırlanmış olan suya birer ikişer arpa atar. Eğer bu inanışta deva olmazsa inci tanesi dövülüp tülbentten geçirildikten sonra leylek yumurtası kabuğuyla bu dövülmüş inci tanesi çocuğun gözünün önünde konur bunlardan başka bir diğer inanışta miros altını bularak çocuğun hasta gözünün üzerine asmaktır.²⁹⁹

Çocuk iki ayı geçer ve zayıflamaya başlar ve gözleri çapaklanırsa “Gelincik Aygıtı” yapılır. İlk olarak karanfil, Hindistan cevizi, tarçın, zencefil, anber kabuğu, çivit, yedi kardeş kanı havanda dövülür bunlar bal ile karıştırılır ve ocakta ıstılır bir bezin üstünde yayılır çocuğun alnına ve karnına veya bütün vücuduna ılıkken sarılır. Çocuk 24 saat böyle kalır. Bunu çıkardıktan sonra çocuk bir hafta, on beş gün yıkanmadan durursa buna “Poyama” da denir. Diğer bir uygulama ise çocuğun babasını üç yol ağzına altına iki odun koyarak yatırılır soran olursa manda pişiriyoruz demektir. Böylece çocuk manda gibi şişmanlar. Diğer bir uygulama ise adı Mehmet olan kişilerin evlerinin kapısında gizlice yonca kesip bunları yakıp çocuğu tütsülemektir.³⁰⁰

Çocuğa nazar değmişse çocuğun okunur üflenir kurşun dökecek kişi elbisesinden bir parça yakar bunu çocuğun başından 3 defa dolaştırır.³⁰¹

Çocuk boğmaca olursa okunur, üflenir ceviz ağacı kütüğündeki çatıktan çocuk geçirilir. Öksürük kesilmesi içinde mezarlıkta bulunan Selvilerden çaput alınır çocuğun boynuna bağlanır.³⁰²

²⁹⁹ Fehmi Erdoğan, “ Evlenme ve Düğün Adetleri Çocuk Hastalıkları Çevreye Ait Atasözleri 9”, **Gediz Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 71, 1944, s. 14.

³⁰⁰ F, Erdoğan, **Tarhala Obasını 8**, ss. 7-8.

³⁰¹ Erdoğan, ss 7-8.

Çocuk ilk doğduğunda papatya suyu verilir. Papatya çiçeği bir miktar şekerle kaynatıldıktan sonra kahve kaşığı ile içirilir. Bu karın ağrısına iyi gelir bundan başka anasonu yine şekerle kaynatıp birer parça vermek şifa vereceğine inanılır. Çocuğun karnında şiddetle ağrı olursa veya ishal olursa sirke ile pişirilmiş tarhana çocuğun karnını yakmak şartıyla sıcak sıcak vurulur. Buna vurgu denilir. Çocuk neşesiz veya ateşi varsa, ayva dana, Hindistan cevizi, çörek otu bir miktar şekerle dövülüp tülbentten geçirilerek karın ağrısına iyi geldiğine inanılır. Bu ilaç çocuğun damağına bir parça şeklinde konarak yedirilir.³⁰³

2

Sıtma Hastalığı

Zeytin dalı, ayı tüyü, yılan gömleği örümcek ağı ile tütülenir dedelere adak adalar kuran okurlar paçavrasından alıp kollarına bağlarlar. Ayıt dalını kaç defa sıtma tuttu ise o kadar çetele gibi keserler. Bu kadar tuttu bir daha tutmasın derler ocak içine asılır. O kuruyunca sıtma da geçer. Yedi besmele ile yedi zeytin yaprağı koparılır. Kaynatılır üç gün sabah güneş doğmadan içilir. Bir baş sarımsak bol tuzla dövülür sirke ile karıştırılır üç gün sabahları içilir. Kılır otu kaynatılır içilir.³⁰⁴

Dalak

250 gram et hafif tuzlayıp güneşe asılır. Bir hafta zamandan sonra her gün bir parça koparılıp çiğnenir suyunu emer, posasını ayıt dalı ile her gün ocak içine asılır, onlar orada kurudukça dalakta kurur aynı zamanda Çarşamba, cumartesi pazartesi günü okunacak bıçakla kesilir.³⁰⁵

Karaciğer Sancısı

Karnı şişer bağır otu oldu denilir. Bir miktar etin üstüne kırk bir türlü bahar ekip karına sarılır.³⁰⁶

Punta

³⁰² Erdoğan, ss. 7-8.

³⁰³ Erdoğan, Folklor: Evlenme ..., s. 13.

³⁰⁴ N. Bayçın, Manisa Folklor ..., s. 11.

³⁰⁵ Nazmi Bayçın, "Manisa Folklor Derlemelerinden: Halk Tedavileri III", **Gediz Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 53, 1941, s. 11.

³⁰⁶ N. Bayçın, Manisa Folklor..., s. 11.

Bileklere ek yerlere ve alın bölgesine pişmiş limon sürülür, Arkaya enseden bele kadar kupa tutulur ve jiletle kesilir kan alınır üstüne zeytinyağı sürülür. Ayrıca zeytinyağı karabiber kinin eritilip bütün vücuda sürülür³⁰⁷

Mayasıl

Bodur Mahmut adında bir otu kaynatır içerler sigara gibide içilir, ayı kulağı adında bir otun yaprakları kurutulur, elenir arpa unu ile yapılan haplardan bir miktar yutulur.³⁰⁸

Memeli Basur

Ölü kuyruklu lazımlığın içinde yakılır üzerine oturulur memeler düşer, bamyada haşlanır, süzülür suyu ile hokna yapılır³⁰⁹

Mide Bozukluğu- Hazımsızlık

Pelin mercan kök kaynatır içerler ve midenin üstünden sülük tutulur, acı dülek kökü döğülür su ile içilir, ada çayı adında bir ot çay gibi pişirilir içilir. Şevketi bostan otunun taze dalları haşlanır.³¹⁰

Göz Kararması

Nişadır, şap, limon suyu ile karıştırılır kırk sabah içilir.³¹¹

Göz ağrısı

Yarıksız domatayı yanmış bıçakla kesip üstüne şeker ekerler göz üstüne kapatırlar, mirver çiçeğini kaynatıp bir pamuk üstüne kağıt konur bu su kağıdın üstüne dökülür kağıt çekilir o pamuk üstüne konur. Çeşmezen adında bir ot göze sürülür, gözün kaşınması ve akmasından boru çiçeği ateşe atılır göz tütsülenir. Gözdeki kan için gülhatmi çiçeği kaynatılır ılık su ile göz yıkanır.³¹²

Baş ağrısı

³⁰⁷ N. Bayçın, Manisa Folklor..., s. 11.

³⁰⁸ N. Bayçın, Manisa Folklor..., s. 11

³⁰⁹ N. Bayçın, Manisa Folklor ..., s. 11

³¹⁰ N. Bayçın, Manisa Folklor ... s. 11.

³¹¹ N. Bayçın, Manisa Folklor ..., s. 12.

³¹² N. Bayçın, Manisa Folklor ..., s. 12.

Limon ortasından kesilir üstüne kahve ekilir alnın iki tarafına sarılır. Baş ağırlığı ve ağrısında küçük kafadan kan alınır. Kabakulak otu yaprağı alına konur.³¹³

Sarılık

Kara sarılık için patlıcan kaynatılır suyundan içilir kalanı bütün vücuda dökülür. Bir miktar da kehribar içilir. Sarılıkta sarımsak döğülür yoğurtla karıştırılır hamamda vücuda sürülür. Topalak otu döğülür suyu buruna çekilir.³¹⁴

Kulak Kabası

Ocaktan bir kişi miras kalan tavadan ilk yıldız çıkınca boğazına kara sürer ve “burada bir bez gördüm orada bir yıldız gördüm, sabah kalktım ne burada bez ne orada yıldız var” der. üç defa tekrarlanır şişin üstüne gülyağı sürülür.³¹⁵

Sidik Zoru

Darı püskülü arpa beraberinde kaynatılıp suyu içilir. Kiraz çekirdeği döğülür kaynatılır içilir.³¹⁶

İshali Tutmak için

Ayıt tohumu döğülür içilir. Ayva ağacının taze filizleri kaynatılır biraz içilir. Elma çokça yenir.³¹⁷

Uçuk, Sulu Çıban

Tatlı nar kabuğu yakılır döğülür zeytinyağı ile karıştırılır. Tatlı badem yakıp döğülür raslık taşı, şap, susam yağı ile karıştırılır yaraya sürülür. Valık nefsi, üstübeç, tatlı badem yağı, telli sürür karıştırılır çıbana sürülür. Çiriş otunun kökü soyulur, kaynatılır arap otu zeytin yağı ile karıştırılır, sürülür. Çitlenbek sakızı çıbana konur.³¹⁸

Baş Nezlesi

³¹³ N. Bayçın, Manisa Folklor ..., s. 12.

³¹⁴ N. Bayçın, Manisa Folklor ..., s. 12.

³¹⁵ N. Bayçın, Manisa Folklor ..., s. 12.

³¹⁶ N. Bayçın, Manisa Folklor ..., s. 12.

³¹⁷ N. Bayçın, Manisa Folklor ..., s. 12.

³¹⁸ N. Bayçın, Manisa Folklor ..., s. 12.

Baş sıfır numara ile tıraş edilir bir pamuğa alkol ile karabiber karıştırılıp sürülür, o pamuk başa kapatılır.³¹⁹

Boğaz İnmesi

Ebegümece otunun lapası yapılır boğaza konur. Elma ağacı kaynatılır, suyu içilir posası boğaza vurulur. Yemeğini yapıp yediğimiz kabağın lapası yapılır ılık olarak oraya vurulur.³²⁰

Mide Sancısı

Kekik kaynatılır suyu içilir lapası mide üstüne vurulur. Kokar sedef kaynatılır suyu içilir. Kokar sedefin dalları zeytinyağı içinde bir müddet bırakılır midenin üstüne sürülür. Kerdemenin haşlanması yenir. Kuşdili otunun dalları kaynatılır suyu içilir. Mercanköşk dalları kaynatılır suyu içilir.³²¹

Öksürük

Paslandalı kaynatılır suyu içilir. Döğülmemiş karabiber yutulur. Gülhatmı kaynatılır içilir. Arkaya kupa tutulur alkol karabiber bütün vücuda sürülür. Sarımsak pişirilir yenir. Şeftali çekirdeği kaynatılır suyu içilir. Turp karası rendelenir, bal karıştırılır yenir.³²²

Nefes Darlığı

Bir karpuzu bölmeden içi oyulur içine 41 türlü bahar ve bir parça bal konur kaynatılır yenir. Born çiçeği yakılır tütsü yapılır. Fazla miktarda susam yerir. Mürver kökü kaynatılır suyu içilir.³²³

Zehirli Hayvan Sokması

Ahlat filizleri döğülür ısırılan yerer konur, Ağı dalı yaprağı döğülür çıkan suyu ısırılan yere sürülür. Domates kesilir oraya bağlanır. Elma filizleri döğülür

³¹⁹ N. Bayçın, Manisa Folklor ..., s. 12.

³²⁰ N. Bayçın, Manisa Folklor ..., s. 12.

³²¹ N. Bayçın, Manisa Folklor ..., s. 12.

³²² N. Bayçın, Manisa Folklor ..., s. 12.

³²³ N. Bayçın, Manisa Folklor ..., s. 13.

oraya konur. Hindibağı köküyle birlikte düğülür ısırılan yere konur. İncir sütü sürülür. Isırılan yere maydanoz döğülür konur.³²⁴

Yüzde çıkan yara için

Deniz geçen yere giden kişiye cumartesi günü gidip yaraya tükürülmesi istenir. Bu yapıldıktan sonra çakmak çaktırılır. Bağdan ot kesilir ve otun sütü yaranın üstüne sürülür.³²⁵

Siğil

Cumartesi günü iğde ağacının dalını yedi defa burar. Sahibi belirsiz mezara gidilir bunun üstünde kuyruk altında şişkinlikten yürüyemeyen sarı tavuğun yürüyemeyen bacağına diken batırır ve tavuğun budunu siğillere sürülür.³²⁶

Kuduz

Isırılan kişinin dilinin altını çaltı ile yırtıp tuz basılır. Buna parpılama denir. Herkes yapamaz.³²⁷

Nazar Çatlatma

Tuz bir ocakta bir tavada kavurulur. Bir tas içindeki suya atılır. Başta, ayaküstünde ve göbekte bu kavrulmuş tuzu suya atma üç defa tekrarlanır daha sonra bu su üç yolun ağzına bu tuzlu su dökülür ve azıcık bırakılarak bu hastaya yalıtılır ve hastanın ayağının altına sürülür.³²⁸

2.2. HALK EDEBİYATI ÜRÜNLERİ

Halk edebiyatı ürünleri Gediz dergisinde makalelerin içlerinde yer almaktadır. Bu bölümdeki ürünler halk edebiyatının nesir ürünlerinden oluşmaktadır. Atasözleri, deyimler, efsaneler, masallar, menkıbeler- memuratlar, kara hikayeler, halk tiyatrosu, bedeni hareketler dışı anlatımlar, bu bölümü oluşturmaktadır.

³²⁴ N. Bayçın, Manisa Folklor ..., s. 13.

³²⁵ Erdoğan, "Tarhala Obasını 8...", s. 9.

³²⁶ Erdoğan, "Tarhala Obasını 8...", s. 9.

³²⁷ Erdoğan, "Tarhala Obasını 8...", s. 9.

³²⁸ Erdoğan, "Tarhala Obasını 8..., .s. 9.

2.2.1. ATASÖZLERİ

Bayçın “Hayat Nedir ve Nasıl Zevk Alınır?” adlı makalesinde, Atasözlerini düşünceyi desteklemek için kullanmıştır. Makalede insanın hayattaki gayesinin ne olduğuyla ilgili fikirler öne süren Bayçın makalesini gelenekten güç almak amacıyla atasözleriyle bitirmektedir.

“İnsan bir gemi

Akıl yelkeni

Fikir dümeni

Kullan kendini

Göreyim seni”³²⁹

Sofra ve yemek adetlerinden bahseden Erdoğan Yemeğe ait olan atasözlerine de makalesinde yer vermiştir.

“Erken karnını doyuran [acıkmaz] erken evlenen aldanmaz

Aç tokun yüzüne bakmakla doymaz.

Aç tavuk fırını deler.

Biri yer biri bakar kıyamet onun başında kopar.”³³⁰

Çocuklarla ilgili derlediği atasözleri;

Olacak çocuk B...ndan belli olur.

Besle kargayı oysun gözünü

Kız halaya oğlan dayıya çeker.

İnek danasını kız anasını bulur.

Çocuğa iş inan arkasından kendin git.

³²⁹ Nazmi Bayçın, “Hayat Nedir ve Nasıl Zevk Almalı”, **Gediz Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 90, 31.03.1946, s. 4.

³³⁰ Fehmi Erdoğan, “Evlenme ve Düğün Âdetleri Sofra ve Yemekler 10”, **Gediz Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 72, 1.4.1944, s. 13

Sıpalı eşekle, çocuklu kadınla yola çıkılmaz.

g) Kızıl etten sarı B..tan büyüttüm.

h) Kız çocuğu kendini sevdire oğlanı sevebilmeli”³³¹

“Tabak sevdiği deriyi yerden yere çarpar”³³² Öküzü ölen köylüye yaklaşan Tarhalalının deriyi alabilmek için öküzün sahibine kasapmış gibi yaklaşması ve deriyi daha ucuza alabilmek için yaptığı olayları anlatan bu makalede atasöz olarak Altiner bu atasözünü kullanmıştır.

Üzümlle ilgili bir yazı kaleme alan N.F. Kısakürek yazısını desteklemek için aşağıdaki atasözünü kullanmıştır.

“Hurma tek tek, üzüm çift çift yenir.”³³³

Cezam meselesini konu edinen Cemal Sezgin, makalesindeki düşünceleri desteklemek için geleneğin en çok başvurduğu atasözlerine sırtını dayar. “Nasihat ile uslanmayanın hakkı kötüdür.”³³⁴

Avni Altiner, kız görüp beğenmeyle ilgili iki tane atasözünü makalesinde kullanmıştır.

“Avratı Pazar yerinde değil harman yerinde beğenmeli”

Kızlar için, “Düğün evinde aldanma pekmez tıganniyle çamaşır leğeninin başında gördükten sonra al” derler.³³⁵

8, Tarhalalılarla ilgili söylenen bir sözü de şu şekilde derlemiştir. “Tarhalalıların en toplamı Bağdat’ta görmüşler acaba sağlamı nerede gezdi”³³⁶ derler.

9. Nazmi Bayçın’ın hem mani hem türkü hem de atasözlerini derlediği yazısından toplam 22 tane atasözü vardır.

“1. Evlat iyi evlat oldu, neyleyim malı. Evlat iyi evlat olmadı, yine neyleyim malı.

³³¹ Fehmi Erdoğan, “Evlenme ve düğün Adetleri Çocuk Hastalıkları, Çocuğa ait Atasözleri 9”, Cilt: 6, Sayı: 71, 1.11.1944, s. 1.

³³² Avni Altiner, “Tarhala Obasını Tanıyalım 18” **Gediz Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 29, 1.9.1939, s. 11.

³³³ N. Fazıl. Kısakürek, “Üzüm”, **Gediz Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 29, 1.9.1939, s. 2.

³³⁴ Cemal Sezgin, “Ceza Meselesi”, **Gediz Dergisi**, Cilt:3, Sayı: 27, 1.7.1939, s. 5.

³³⁵ Avni Altiner, “Tarhala Obasını Tanıyalım 13”, **Gediz Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 18, 1.10.1938, s.11.

³³⁶ Avni, Altiner, “Tarhala Obasını Tanıyalım 3”, **Gediz Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 6, 1.10.1937, s. 12.

2. Söğüdün dalına kuşlar konmasın

Analı oğlana kızlar varmasın

Oğlan anası gelin tokmağıdır

Kızlar gidip başını vurmasın.

3. Tarlanın taşlısı

Kızların saçlısı

Erkeğin yaşlısı

Vefalı olur.

4. Öküzün önünde,

Katırın ardında,

Edepsizin yanında

Durmağa gelmez.

5. Yalan; yalazdır, ne umulur?

Yalancı topaldan kolay tutulur.

6. Yılanı görürsen kafasını ez

Fitne de yilandır sözünü kes.

7. Yürüyen yol alır, yürümiyen yolda kalır.

8. Yavanlık olmazsa yarenlik olmaz fakat fazla yavanlık yarenliği bozar.

9. Yakıyı ele, Irzını (zevce demek) dile, Kazancı yeke verme.

10. İyi at yemini dişten artırmaz işten artırır.

11. Yanan yananı

Seven seveni

Bilen bileni tutar.

12. Zahirenin ambarı saban ucundadır.
13. İnsanı dindiren yokuş, dinlendiren de dişi kuştur.
14. Yuvayı yapan dişi kuştur.
15. Yol gitmekle borç ödemekle tükenir.
16. Ya bu deveyi gütmeli, Ya bu diyardan gitmeli
17. Yılanın sevmediği ot, yuvasının ağzında biter.
18. Yılan yiyen, yılan yiyen gibi hekim bulamaz.
19. Güneşte söylediği sözü gölgede bozandan hayır gelmez.
20. Yaz gelince geçmiyen hastalık olmaz amma züğürdün derisi ne çeker?
21. Yalnız olunca cennetin bile zevki yoktur.
22. Yalan yatsıya kadar sürer
23. Yanlış hesap bağdattan döner.³³⁷

2.2.2. DEYİMLER

“Tarhalalık teklifi yapma” deyimini vardır. Bu deyim oluşturulan çerçeve ise Tarhalalıların biraz cimri olmasından kaynaklanmaktadır. Misafirlğe gelen kişilere “kahve içer misin neyleyim mi?” teklifinde bulunurlarmış. Misafir de zahmet vermemek için “zahmet vermeyelim” dermiş. Bu sudan teklifle de Tarhalalı kahve yapmaktan kurtulduğu gibi diğer işlerde de bu teklifleri yaparlarmış. Bu deyim de o sudan teklifleri ifade etmek için kullanılmış.³³⁸

2.2.3. EFSANELER

Şarabın keşfiyle ilgili anlatılan bir efsaneye yazısında yer veren Necmettin Yalçın efsaneyi, tarihi bir hikâye olarak anlatmaktadır.

³³⁷ Nazmi Bayçın, “Manisa’da Yaşayan Maniler 4”, **Gediz Dergisi**, Cilt: 1, Sayı:6, 1.10.1937, ss. 10-11.

³³⁸ Altner, Tarhala Obasını 3.,s. 12.

“Malumdur ki Şarkta ve Garpte şarabın ayrı ayrı mucitleri olduğu söylenir. Garpte Yunanlıların (Bakü) Şarkta ise (Cemşit) şarabın mucitleridir. Rivayete göre İran’ın meşhur hükümdarından Cemşit zamanında üzüm çıkmış, Cemşit de halkın bu meyveden istifade etmesini arzu ve emretmiş. Toplattırdığı üzümleri de kâseler içine koydurmuş, Saray erkânı ile beraber her gün bir kâsedeki üzümü sofralarına getirir yerlermiş. Aradan birkaç hafta gün geçince en son kâseyi de sofraya getirmişler. Ve bunun köpürüp acayip bir hal aldığını bozulduğunu görmüşler. Neticesini anlamak için bu kâseyi hiç el sürülmeyecek bir yere kaldırarak kendi haline bırakmışlar, bir müddet sonra sonra köpükler içinde kaldırılan bu suyun durulup berraklaştığını görerek birkaç yudum içmişler. Bakmışlar ki acı bir su zehir zannederek icabında kullanmak üzere bir şişeye süzerek saklamışlar. Hükümdarın dünyada eşine tesadüf edilmeyecek kadar güzel bir cariyesi varmış. Bir gün bu emsalsiz ve güneş kadar güzel kız dehşetli bir baş ağrısına tutulmuş. Yapılan bütün ilaçlar bu baş ağrısını geçirmemiş ve nihayet canından bezmiş olan cariye zehir diye sakladıkları üzüm suyunu içerek intihar etmek ve bu ıstıraptan kurtulmak istemiş. Odasına kapanarak şişedeki suyu tamamen içmiş, aradan bir saat kadar geçtiği halde ölümünü bekleyen cariye bakmış ki kendisine hiçbir zararı olmadığı gibi hafif bir neşe’e verdiğini görmüş ve yatağına uzanarak tatlı bir uyku uyumuş. Uyandığı zaman başındaki ağrının geçtiğini görerek sevinç ve neşe ile hükümdarın huzuruna koşmuş ve zehir sanılarak saklanan şişedeki suyu içtiğini ve hiçbir şey olmadığını bilakis başındaki ağrıdan dolayı çektiği ıstıraptan kurtulduğunu anlatmış. İşte bu suretle şarap da keşfedilmiş ve (Şah Duru) şah ilacı olarak isimlendirilmiştir.”³³⁹

Necmettin Yalçın ikinci olarak makalesinde Demircinin dağlarında gezdiğinde çiçeklerden bahsederken Nergislere denk gelir ve Nergis çiçeği hakkındaki “Tarihi Hikaye”yi anlatır:

“Eski Yunanlılardan gelen bu efsaneye göre Narsis dünyada eşine tesadüf edilmeyecek kadar güzel bir delikanlı imiş. Bu delikanlı güzelliği itibariyle de çok mağrurmuş. Bu gül ve mağrur delikanlıya da büyük bir aşk ile çılgınca bağlı bir peri varmış. Bu ormanlar perisi Eko’dur. Eko, Narsis’in aşkile gece gündüz izdirap içinde kıvrırır bir türlü bu mağrur delikanlıya yaklaşamaz ve nihayet ölür. Narsis, Eko’nun aşkından bihaber, güzelliğinin verdiği gururla başı yukarda kokulu çiçeklerin

³³⁹ Necmettin Yalçın, “Tarihi Efsaneler (Üzüm- Şarap) I” **Gediz Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 93, 1944, s. 10.

arasında kırlarda bir gün gezerken bir pınarın başına gelir, Suya bakar; suya akseden hayalini görür. Kendi kendine aşık olur. Sudaki aksini kucaklamak için çılgın bir hareketle suya atılır ve boğulur. Ruhu da o anda bir çiçek olarak meydana gelir. İşte Narsis'in ruhundan çıkan ve güzelliği kokusu ile insana hayat veren bu çiçeğe Narsis adı verilmiştir.”³⁴⁰

Yalçın yazısındaki üçüncü efsaneye ise Hamza dayıdan derlediği bir efsaneye şu şekilde nakletmektedir:

“ Bir gün konuşuyorduk; söz dedelere, yatırlara intikal etti. Bu münasebetle Demircinin Durasan köyüne gittiğini ve orada halkın rivayet ettiği bir hikayeyi anlattı. Durasan köyünde bir gün köyünün kenarında tek ve تنها dolaşırken uzaktan dörtnala gelen bir atlıyı görmüş. Kimsenin yanına gitmeyen ve kimse ile konuşmayan Hasan hoca gelen atlıya görünmek için bir taşa binerek atının önünden kaçmağa başlamış. Meğer atlı zamanın sultanlarından biri imiş. Arkasından “-Dur Hasan” diye bağırmış. O da olduğu yerde durarak bir adım bile atmamış. Zamanın sultanı köylü ile beraber Hasan Hocanın yanına yaklaştıkları sırada kendisine fenalık yapacaklarını zannederek hiddetle kollarını sıvayıp yumruklarını sıkkan Hasan Hoca yanı başında duran bir kayanın içine yumruklarını sokmuş ve “-ben bu taşı hamur yaparım bana yaklaşmayın” diye bağırmış. Hemen orada düşüp ölmüş bunun içinde köyüne Durasan Köyü demişler.”³⁴¹

Yalçın, bu efsaneye ilgili araştırma yapmaya başlamış ve Çapatay Uluçay ve İbrahim Gökçenin Manisa Tarihi adlı eserinde bu efsanenin farklı bir versiyonuna da yazısında yer vermiştir.

“Saruhanoglularından Hızır Şah hakkında Demircinin Durasan köyü halkı ağzında şunlar dolaşmaktadır. Hızır Şah bir gün Durasan Hocanın ayağını altına çiğnetiyor. Durasan hoca, bir taşa biniyor, Hızır Şahın önünden kaçıyor. Hızır şah Durasan hocayı takip ediyor ve “Dur Hasan!” diyor. Durasan Hoca Durasan köyünün 400 metre şimalinde bir noktada duruyor. Sarıhan oğullarından Hızır Şah Durasan hocanın bindiği taşa bir kılıç vuruyor, taşı ikiye bölüyor, taşı ikiye bölüyor. Ve “-Ben hasımlarımı böyle kılıçla ikiye bölerim” diyor. Durasan hoca da yumruğu ile kolunu taşa sokuyor. “-Ben de taşı hamur yaparım” diyor. Bundan sonra hocanın

³⁴⁰ Necmettin Yalçın, **Tarihi Efsaneler...**, s. 11.

³⁴¹ Yalçın, s. 12.

verdiği cevaplar Hızır şahın hoşuna giderek bir keçiyi salıvererek keçinin dolaştığı ve gezindiği yerleri Durasan hocaya veriyor. Durasan hoca bu arazide temin ettiği varidatla kazan kaynatıyor ve halka ikram ediyor. Bir rivayete göre de Sarıhanoğullarından Hızır Şah Horasanlı Durasan hocayı mağlup ediyor ve sonra da onunla dost oldukları anlaşılıyor. Durasan hocanın mezarı aynı köyde olup Ece mezarı diye anılmaktadır. Mezar taşında:

El mevti emri Sübhan

Turasan ece sultan yazılıdır köylüler bu kabri ziyaret etmektedirler. Ayrıca yanında asker kıyafetinde daha birçok yazısız yaşlar mevcuttur.”³⁴²

Manisa için üzümün öneminden bahseden Bayçın, Baküs’ün ilahlığını üzüm ve bağlardan aldığını söyler aşağıdaki efsaneyi anlatır.

“Baküs ilah olmadan önce kırdaki “Amirallis” isminde çıplak bir kız görmüş. Aşık olmuş. Kız örtülmesi en çok gereken yerini örtmek için bir asma yaprağı koparmış Baküs Amirallis’in kopardığı asma yaprağının altında bulunan ve Amirallis’in parmakları ile ezilen iri üzüm danelerini almış. Seve seve emmiş. Emmekle kalmamış çiğnemiş, yutmuş. İçmiş. Baküsün ilk önce içtiği bu şıra Baküsü bütün hayat boyunca kudretlenirmiş. Hassas, sarhoş, feylisof yapmış. Baküs; bu sayede ilah olmuş.”³⁴³

Vahit Armağan ise Sipil dağının etrafında gerçekleşen Yunan mitolojisi ağırlıklı iki adet efsaneye yer vermektedir:

“Çaybaşı deresinin sağ sahilinde bir çeşme vardır, buradan kuzeye doğru bakılırsa blok halindeki büyük kayanın ağlayan bir kadının büstüne çok benzediğini görürüz. Efsaneye göre bu kadına benzeyen kaya, kral Tantolus’un kızı Niobe’nin kendisidir. Niobe, on dört çocuk anası idi. Bunlardan yedisi güzel oğlan ve diğer yedisi de güzel kız çocuklardı. Apollo ile Diananın annesi olan Latona’nın dahi böyle güzel çocuklar doğurmadığını Niobe övünerek, gururla söylerdi. Latona bunu duydu son derece kızdı. Apollona erkek, Diana’ya da kız çocukların öldürülmesi emrini verdi. Apollon ile Diana oklarla bu on dört güzel çocuğu öldürdüler. Zavallı Niobe

³⁴² Yalçın, s. 12.

³⁴³ Nazmi Bayçın, “Üzüm ve Bağlar”, **Gediz Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 29, 1939, s. 6.

öldürülen çocuklarının arasında dokuz gün ağladı. Feryat ve gözyaşlarına acıyan Zevs biçare anayı Lidya’da Siplus dağında bir kayaya kalp etti.”³⁴⁴

“Av meraklısı olan Tantal; Sipylyus’ün yüksek tepelerinde kurt avlar, koyunlarını otlatırdı. Pandoros adında bir hırsız Tantal’ın iki köpeğini çalıyor. Bunun üzerine Tantal, Zeus’a gidip şikâyet ediyor. Zeus bu adamın yalvarmalarına dayanamıyor hırsız Pandros’u bir uçurumdan aşağı atıyor ve kayaya tahvil ediyor. Tantal’a verilen cezalar:

Zevs’in sofrasına kabul edilen Tantal sofrada bulunan yiyecek ve içeceklerden Nektar ile Ambrosia çaldığından mahkum ediliyor. Ebede kadar Zevs’in bir Nimpha’dan doğan oğlu ve Agemennon’un dedesi olan Tantalus, bu ırmağın içinde susuzluktan yanıyor. Çünkü serin sular tam dudaklarının ucuna gelince çekilip yatağı kuruyordu. Yanıbaşında da bir ağaç vardı; dalları yemiştikten kırılıyordu. Fakat mahkum koparmak için elini uzatınca bir rüzgar çıkıyor, dalları elinden uzaklaştırıyordu.³⁴⁵

Bu efsaneleri veren Vahit Armağanın yazısının devamı halkbilimsel anlayış açısından önemlidir. Armağan verdiği örneklere “Legende” demektedir. İnsanların tabiat karşısında çok güçsüz kaldığını korktukları için böyle ürünler yarattığını belirtir. İnsanların acizliğinden onların başına kötü bir şey gelmesini önlemek için her canlıya birer kutsiyet atfetmekle kurtulacağını inandıklarını söyleyen Armağan, Animizm’in bu şekilde ortaya çıktığını belirtir.³⁴⁶

“Bu günü sipilüs dağında çıkmakla geçirdik dağın kuzey tarafı çok diktir; vadilerde defne gülleri ve adrachneler var. Dik yarlar arasında öyle az bulunur vadiler gördük ki bunların eşine Kandiyede rastlamıştık. Sypilene ilahesi adını bu dağdan almıştır; yahut adı Sypilene olan tanrının anası Cybele Sypilüs dağında hususi ibadette bulunduğu için bu ad verilmiştir.”³⁴⁷

“Yunan mitolojisine göre, Çoban Stafilos, açık göz keçisinin, bir asmadan üzüm yediğini görmüş ve bu mübarek meyveyi efendisi de tattıktan sonra, sıkılmak

³⁴⁴ Vahit Armağan, “Mitolojide Sipil 2”, **Gediz Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 86, 1.11.1945, s. 5.

³⁴⁵ Armağan, s. 5.

³⁴⁶ Armağan, s. 6.

³⁴⁷ M. Tournefort, “18’inci Asırda Manisa”, (Çev: Zeki Ökmen), **Gediz Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 82, 1945, s. 6.

suretile elde edilen üzüm suyunun marifetleri de meydana çıkmış. Bu sebeple üzüme, çobanın adına izafeten, yunan dilinde Stafilya denilmiştir.”³⁴⁸

H. F. Erginöl, Rumlar ile Türkler arasında yapılan mübadelenin neden yapıldığını anlatmak üzere bir efsane anlatmaktadır. Erginöl’a göre İstirdattan sonra yapılan mübadeleye gerek olmadığını düşünenlere bu anlatılan efsane ile yapılan işin doğru olduğu tezini öne sürmektedir.

“Size Manisa Rumları arasında teşekkül etmiş, yahut buraya başka yerden naklen yayılmış bir efsane anlatacağım bunu bana anlatan kadın seksen yaşındadır sağdır ve Yarhasanlar mahallesinde oturmaktadır.

Heman son zamanlara kadar Yarhasanlar mahallesinin tekke sokağında, ara çıkmazında. Aşure aylarında Arap kabağı denilen yarı mezhebi bir ayin yapılmış. Bir dana alınır, süslenir, püslenir, sokak sokak, ev ev dolaştırılır, bulgur, tarhana , nişasta ve muhtelif sebzeler toplanmış. Sonra “kırtık deres,”ne gidilir, dana boğazlanır başı ve ayakları ayrılarak et ile toplanan maddelerden yemekler pişirilir güle oynaya yenirmiş. Sonra Arap sokağına gelinir, danadan ayrılan ayakları dananın başına tokmak gibi kullanma suretiyle bir nevi darbuka ahengile türküler söylenir, oynanır ve bu tören günlerce sürermiş.

Ulu caminin önünde büyük bir çınar vardır ve içi oyulmuş bu ihtiyar ağaç halen yerindedir. Seksenlik nine anlatıyor:

Rumlar gitmeden evvel beraber ovaya gidip geldiğimiz bir rum karısı vardı. Bazı laf arasında ve çokluk Müslümanlara kızdığı zamanlar derdiki:

Hiç kurumlanmayın bu yerler yine bizim olacak. Eskiden bizimdi yine bize geçecek.

Bir gün:

- A karı Didim. Bu memleketler nereden sizin olacakmış?

Onların ta eskiden kalma bir kralları varmış bizim padişah İstanbul’u aldığı zaman onu esir etmiş. Lakin o kaçmış ve saklanmış fakat kederinden seneden seneye

³⁴⁸ Cem Ata, “Üzüm ve Altın”, **Gediz Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 58, 1942, s. 5.

küçülmüş, şimdi bir eşek arısı kadar kalmış. Pamukların içinde ve bir sepetle bu kral tavana asılı dururmuş, her sene sorarmış:

Manisa’da Arap kabağı yapılıyor mu?

“Yapılıyor” derlermiş.

- Ulu caminin önündeki ulu çınar duruyor mu?

“Duruyor” derlermiş.

- Türk anaları oğlan doğuruyor mu?

“Doğuruyor cevabını alınca ağlayarak bağırmış. O halde daha çok vakit gerek daha çok vakit gerek”

Rum karısı derdi ki “Kral buraları almadan ölmeyecek” ihtiyar nine arap kabağının artık yapılmadığını ve ulu çınarın nerede ise artık yıkılacağını endişe ile söyledi. Onu temin ettim fakat Türk anaları oğlan doğuruyorlar a nine dedim..”³⁴⁹

İskender-i Zülkarneyn ab-ı hayatı bulmak için yanına rehber olarak Hızır’ı alır ve zulumat içinde günlerde dolaşırlar. Hızır ab-ı hayatı bulur içer ve ebedi hayata sahip oluyor. Fakat İskender Hızır’ı kaybeder. Askeriyle geri döner. O günden beri Hızır birçok dertlilerin en zor zamanlarında onların kurtarıcısı olarak görülür. Hızır’dan başka ebedi hayata nail olan bir de İlyas vardır. İlyas bir gün kabilesinin delalete düştüğünü görünce şehirden çıkıp Allah’a dua eder. Allah’ın emrine uyarak emredilen yere gider orada ateşten bir at görür ve ona biner gözden kaybolur. Allah onu melekler makamına kadar yükseltir ve kıyamete kadar ömür verir. İşte bu iki ölümsüz insan Hıdırellez günü buluşur konuşurlarmış. Senenin en güzel günü bu yüzden insanlar dilek diler adak adar ve günü kutlarlar.³⁵⁰

³⁴⁹ H.F. Erginöl, “Bir Rum Efsanesinin Söyledikleri”, **Gediz Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 33, 1.1.1940, s. 6-7.

³⁵⁰ Hüseyin Gürtunca, “Hızır ile İlyas’ın Buluştukları Gün”, **Gediz Dergisi**, Cilt: 7, Sayı: 73, 1944, s. 9.

2.2.4 FIKRALAR

1

Kraliçe elizabet İstanbul'a geldiğinde çavuş üzümüne mareşal rütbesi vermek mecburiyetini duymuş. Elizabet, Abdülaziz'e misafir olmuş sofraya üzüm çıkarmışlar. Elizabet "bu nedir?" Diye sorunca "Çavuş üzümü" cevabını almış bunun üzerine kahkaha atmış "ben bunun rütbesini artırdım mareşal oldu" demiş.³⁵¹

2

Yemeğin sıcak olduğunu farketmeden lokmayı ağzına götüren biri ağzı yanarak başını yukarı kaldırmış, ağzının yandığını söyleyemez tavandaki tahtalara bakarak:

-“ Bunları hangi ağaçtan biçirdin” diye sorar. Ev sahibi bunun fakrına vararak

-“Bir sabırla iki üf üf ağacından biçirdim” cevabını verir.³⁵²

3

Adamın biri sabah kahvaltısı ediyormuş misafir olduğu ev sahibi çayın şekerlerini koymasını unutmuş ev sahibi bir aralık dışarı çıkmış bu sırada misafir var kuvvetle çayı karıştırmaya başlamış ev sahibi şingirtinin fazlalığından telaş ederek odaya koşarak gelmiş sormuş:

“Bu gürültü ve şangırtı nedir?”

“Sokaktaki şekerli katırları geçiyor çan sesidir” deyince ev sahibi işin derhal farkına vararak şeker getirmeye koşmuş³⁵³

4

³⁵¹ Bayçın, Üzüm ve Bağlar ..., s. 6.

³⁵² Fehmi Erdoğan, "Folklor: Evlenme ve Düğün Adetleri Sofra ve Yemekler 10", **Gediz Dergisi** , Cilt: 6, Sayı:72, 1.3.1944, ss. 12-13.

³⁵³ Erdoğan, ss. 12-13.

“Tarhalalının bağından bir sığırcık kuşu bir tane üzüm yemiş bunu gören tarhalalı köy halkı bütün kuşlara seferberlik ilan etmiş”³⁵⁴

2.2.5. MASALLAR

Kurnaz olan tilki yengecin yan yan yürüyüşünden yararlanıp tarlasını sürdürmek ister. Sen sür ben toplayayım teklifiyle yengece teklifte bulunur. Yengeç kabul eder. Mahsül olgunlaşınca çakallarla anlaşarak ekini çapalatmış. Biçmek zamanında da başka arkadaşlarını getirerek işi onlara yaptırmış. Kendisi hiç iş yapmadan alacağı hisseyi düşünüp sevinirmiş. Gözünü yengecin payına dikmiş. Bunu almak için de kurnazca bir oyun oynamak istemiş. Yengece karşıkı dağın dibinden koşarak tek başına kesilmeyip kalan darı ağacına kadar koşmayı teklif etmiş. Yengeçte acizliği kabul etmediğinden kabul etmiş. Tilkinin belirlediği mesafe üç saatlik uzaklıktadır. Yengeç bu mesafeye yan yan yürüdüğünden üç günde ancak ulaşabilir. İçin için tilki sevinmektedir. Koşu başlar tilki hedefe ulaşmıştır ancak bir de ne görsün darının tepesinde yengeç vardır nasıl olduğunu sorar. Yengeç, tilkinin kuyruğuna yapışmış ve o darıya ulaşmadan üstüne atlamıştır. Tilki şaşkın şaşkın bakıp dönüp gitmiştir.³⁵⁵

2

Evvel zaman içinde Bursalı bir Keloğlan varmış. Bu Keloğlana ailesi hi. Miras bırakmamıştır. Gürbüz vücuduyla hamallık yaparak geçinmeye çalışmış. Herkesin evi ve ailesi olduğunu görünce bu işten bıkmış ve bir hocaya durumunu anlatmış. Hoca da Bursa’da keloğlanın tanındığı için hiç kimsenin kızını vermeyeceğini bildiğinden keloğlanı İstanbul’a gitmesi gerektiğini söyler. Sonbahara kadar para biriktirir ve İstanbul’a gider. Nerede kalınacağını bilemediğinden bir gece handa yatar ve hancıya getirdiği derileri nerede satacağını öğrenir. Bunun üzerine Balata gider. Orada Yahudi esnafı Keloğlandan yararlanmak ister. İçlerinden biri daha fazla iltifatla Keloğlanı dükkanına alır derilerini satın alır. Keloğlan artık Hacı Mehmet olmuştur. Yahudi dışarıda gezerek deri toplaması karşılığında Hacı Mehmet’e ortaklık teklif eder. Keloğlan bu teklifi kabul eder. Hacı Mehmet bir yıl boyunca geze geze bütün derileri toplar ancak Yahudi para yüzü göstermez. Bunu

³⁵⁴ Altınar, Tarhala Obasını Tanıyalım 3..., s. 12.

³⁵⁵ Nazmi Bayçın, “Manisa Halk Masallarından: Tilki ile Yengecin Ortaklığı”, **Gediz Dergisi**, Cilt: 1 Sayı: 8, 1937. s. 6.

başka esnafa şikayet eder başka esnaf onun hırsız olduğunu söyler ve kendisiyle çalışması gerektiğini anlatır. Fakat bir yıl sonra bu da aynı şekilde para vermez. Keloğlan artık tek başına çalışmak gerektiğini anlar. Hacı Mehmet dükkan kiralar deri toplar ancak Yahudiler fare koyarak dükkana iflas ettirirler. Keloğlan bir türlü bunlarla başa çıkamaz bir gün Bursalı bir tanıdığına denk gelir. Bu tanıdığı vezir olmuş olan çocukluk arkadaşı Mustafa'nın arkadaşı çıkar. Keloğlan Mustafa'ya ulaşır, Mustafa da onu sevgiyle karşılar. Başından geçenleri vezire anlatır. Vezir de tilki kuyruğu toplamasını ister. Keloğlan dükkanı tıka basa tilki kuyruğuyla doldurur. Yahudiler dalga geçer. Tamamen dükkanı doldurduktan sonra Vezir, Padişaha Yahudi ile Müslüman tebaasının ayrıt edilmesi gerektiğinden bahseder. Padişah bunu kabul eder ve Yahudilerin başlarına tilki kuyruğu takmasını emreder takmayana cellat gelecektir diye emir verir. Bunu duyan Yahudiler, keloğlanın dükkanına akın eder. Bunu gören Keloğlan tilki kuyruklarını fazla fiyattan satmaya başlar. Daha önceden bunu dolandıran iki Yahudiye bütün mallarını satar. Vezire geri gelir fermanın kaldırılmasını ister. Vezir de ikinci bir ferman çıkartıp Yahudilerin başlarına bunu takmak zorunluluğunun kalktığını ilan ettirir. Keloğlandan bütün malını satın alan Yahudiler gelir bu kadar kuyruğu ne yapacaklarını sorarlar. Vezirin yanında oturan Keloğlan da “Şimdiye kadar başınızda taktınız bundan sonra başka yerinize takın.” der ve sağlam bir intikam alır.³⁵⁶

3

Oduncu Ahmet'in ölen annesinden bir evi vardır. Ölen babası ise odunculuk ile geçinirmiş. Ahmet komşularının yardımıyla kendisi gibi kimsesiz olan Zeynep ile evlenmiştir. Zeynep ise evde çıkırık çevirip iplik bükerek eve yardım edermiş. İki yıl sonra Ahmet 'in oğlu dünyaya gelir. Ahmet daha çok çalışarak oğluna ve karısına bir şeyler bırakmaya çalışırmış. Ahmet'in oğlu Tosun bir gün çiçek hastalığına tutulmuş. Bu hastalık Zeynep'e de geçmiş. Tosun bu hastalıktan kurtulmuş Zeynep ise iki gözünden olmuş. Ahmet evde şen olup dışarıda o iki gözün mezarında sürekli ağlarmış. O mezarın başında bütün elemine bırakıp evine dönermiş. Zeynep'in gözsüzlüğünü hissettirtmez hatta böyle daha iyi başkalarını görmezsin bende başka böyle daha güzelsin diye telkinde bulunurmuş. Beş yıl sonra ise Zeynep ve Ahmet'in bir oğlan Çocuğu daha olur. Bu çocuğun adı da Bahtiyar olur. Oğlu Tosun

³⁵⁶ N, Bayçın, “ Manisa Halk Masallarından: Tilki Kuyruğu”, **Gediz Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 9, 1938, s. 10.

büyüyünce babasına yardım etmeye başlar Ahmet odun taşıyan hayvan sayısını ikiye çıkardı giderek birikim yapmaya başladı. Üçüncüyü Zeynep kız olarak istemesine rağmen erkek doğurdu. Her geçen yıl evdeki mutluluk ve maddi güç giderek artıyordu. Evleri büyür, hatta hayvanlar için tarla satın alırlar. Zeynep bir oğlan daha doğurur. Aldıkları tarlayı ekip biçmeye başlarlar. Zeynep ev işlerinde zorlanınca Ahmet, Tosunu evlendirmek ister ve komşu kızıyla evlenir. Zeynep gelinini çok sever gelini de bu sevgiyi karşılıksız bırakmamak için canla başla evin bütün işlerini yapmaya çalışır. Bir gün oğlu Bahtiyar odun keserken dağda ak sakallı bir ihtiyarla karşılaşır Ahmet. İhtiyar Ahmet'e sizde hem mutluluk hem bereket vardır bunlardan birini sizden alıp diğer insanlara vereceğim birini seçin der. üç gün sonra cevap vermeye çalışırlar ilk iki gün karar veremezler üçüncü gün Zeynep, sevgiyi seçmesini söyler paranın her türlü kazanılacağını söyler. Sabah Ahmet, dört oğlunu alır Hızır'ı bekler. Hızır'a alacaksan zenginliği al sevgi bizde kalsın der. Hızır da sizin bereketi arttıran sevgidir. Bereketi ben sizden nasıl alabilirim der. her ikisi de sizindir der kaybolur.³⁵⁷

4

Bir varmış bir yokmuş karının biri kocasına: “Yarın bayram bir odun getir saha çocuklara kına alalım” demiş. Adam eşeğini ve baltasını almış dağa çıkmış. Dağda kütüğe vurmuş bir Arap çıkmış dile benden ne dilersen demiş. Adama bir kutu vermiş ve tembih etmiş bu kutuya sakın kalabalıkta açıl deme demiş. Adam dağdan inerken tenhada açıl kutum demiş içinden yiyecek çıkmış karnını doyurmuş. Eve gelince karısına tembihte bulunmuş, ben gelmeden sakın bu kutuya açıl kutum deme demiş. Kocası evden gider gitmez kadın açıl kutum demiş. Yine içinden sofralar dolusu yemek çıkmış karnını doyurmuşlar. Adam paşayı davet edeceğini söylemiş, paşa eve gelmiş açıl kutum der demez sofraya kurulmuş. Paşanın yanındaki yaver o sırada kutuyu çalmış. Sabah olmuş kutunun çalındığı anlaşılınca adam, paşanın evine gider. Kutumu çaldın der. paşa buna çok kızar hem misafir ettin hem hırsız çıkardın diye kızar ve kovar. Adam baltayla aynı kütüğe gitmiş durumu anlatmış. Arap bu kez eşek verir. Eşeğe sakın kalabalıkta dik kuyruk eşek dememesi gerektiğini söylemiş. Tenhada dik kuyruk eşeğim deyince eşeğin altın verdiğini görmüş. Eve gelmiş. Eşi adam gider gitmez eşekten bir torba altın doldurmuş. Adam

³⁵⁷ N, Bayçın, “ Manisa Halk Masallarından: Ya Zenginlik- Ya Sevgi”, **Gediz Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 12, 1938, ss. 5-7.

eşekle hamama gitmek ister. Hamamcıya bu eşeğe dik kuyruk eşeğim demeyeceksiniz diye tembih eder. Hamamcı buna benzer bir eşek getirir. Hamamcı para ister, adam eşekten altın çıkmayınca dayak yer ve tekrar kütüğe gider. Arap bu defa eline sopa vermiş. Bu defa kalabalıkta bu sopaya dik dur sopam deme demiş. Tenhada adam dik dur sopam demiş. Sopa adamın kafasına gözüne vurmuş. Dur sopam deyince durmuş. Adam paşaya gider kutusunu ister vermeyince sopayı yere bırakır sopa herkesi döver kutuyu vermeye razı olurlar. Kutuyu aldıktan sonra hamama gider hamamcı da aynı şekilde sopadan dayak yiyince eşeği vermek zorunda kalır. Adam kutusunu cebine alıp eşeğe binip evine gelir geçinmeye devam etmiş.³⁵⁸

5

Bir varmış bir yokmuş, bir padişah varmış rüya görmüş bu rüyayı yorumlatmak için tabirci aramış. Kimse rüyayı tabir edemezmiş. Fakir bir falcı varmış dokuz çocuğunun geçimi için tabiri bilememesine rağmen yola koyulmuş. Yolda bir ihtiyarla karşılaşmış durumunu anlatmış. İhtiyar padişahın rüyasında çakal gördüğünü ve savaşmaması gerektiğini söylemiş. Adama padişah 40 yük altın vermiş. Padişah yine tabirciyi çağırmış. Tabirci yine dervişe uğrar derviş bu defa da padişahın rüyasında koyun gördüğünü kimse ile savaşmaması gerektiğini söylemesini söylemiş. Bu defa 80 deve yükü altın vermiş padişah. Dönüş yolunda tabirci derviş tüfikle öldürmüş. Tabirci bir müddet sonra yine padişah tarafından çağırılır. Eski yoldan giderken yine derviş sağ olarak görür. Bu defa dervişe yalvarır rüyayı anlatması için derviş bu defa arslan görmüş bu savaşa girsin yener demiş. Tabirci bunu söyler 100 yük altın alır bu defa dönüş yolunu değiştirmez dervişe uğrar altınları vermeyi teklif eder derviş güle güle paralarını ye der. padişah çıktığı savaşı kazanır. Tabirci ise bir daha yolunu değiştirmemeye tövbe eder ve evine gider³⁵⁹

³⁵⁸ D. Alşan, "Bir Defter ve İçindekiler II", (Der: Ali Kargın) **Gediz Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 82, 1.7.1945, ss. 8-9.

³⁵⁹ D. Alşan, Bir Defter ..., ss. 8-9.

2.2.6. MENKIBELER- MEMORATLAR

1

2.2.6.1. Yaren Dede

Yatağan dağının en yüksek yeri olan bu tepede şimdiki türbenin yerinde ufacık bir kulübe içinde oturan Yaren Dedenin yanına bir gün uzaklardan atlı gelir. Manisa dağlarında avda gezen beylerden birisinin her gece gördüğü bu tepedeki ışığın kimin tarafından yakıldığını ve o zatın kendi yanına gelmesi hakkında verdiği emri tek başına tepede oturan Yaren Dedeğe tebliğ eder. Dede ihtiyar halinde kendisini davet eden bu beyin yanına gidemeyeceğini söyleyerek:

“Ben ihtiyar bir dervişim. Oraya kadar gitmeye kudretim yok. Burası benim dünya ahiret mekanım olacak. Bir emri hak vaki olursa yolda, izde kaybolur giderim. Benden beye selam söyle o buraya kadar gelsin diye haber göndermiş.

Birkaç gün sonra 40 kadar atlı ile Yaren babanın davet ettiği bey gelir. İhtiyar bir devrîsin tek başına bu güzel çamlık tepenin üzerindeki kulübede oturduğunu görünce hayretle sorar:

“Ey derviş. Sen benim yanına gelmedin. Beni davet ettin. Bak biz de çokluğuz Şimdi bizi ve atlarımızı ne ile besleyeceksin?”

“Allah büyüktür oğul. Hele atlarınızdan inip şöyle oturun, bir soluk alın. Biraz yarenlik yapalım. Elbette hak erenler imdada yetişir. Ona da bir kolaylık bulunur.

Biraz yarenlikten sonra bedeye yanı başındaki bir taşta yetiş ya Ali nidası ile parmağını basar. Orada güzel bir kaynak hasıl olur. Tatlı ve güzel bir su akmaya başlar. Biraz sonra da taşın yanındaki kara ağacın gövdesine aynı nida ile dokunur. Atlar için arpa dökülmeye başlar.

Hayretler içinde seyreden misafirlere nereden geldiği belli olmayan birçok sofralar çıkarır ve misafirlerini izaz ve ikram eder. Yaren babaya büyük bir hürmetle bağlanan Saruhan Beyi de dedenin oturduğu tepeden gözünün gördüğü yer kadar olan araziye bu köyün sakinlerine bağışlar.³⁶⁰

³⁶⁰ Necmettin Yalçın, “Tetkik Seyahatleri I”, **Gediz Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 91, 20.04.1946, s. 13.

2.2.6.2. Kalbur Dede

Kırkağaç veya Soma taraflarında bulunan ve daima ismi iştirilen alim bir zatla tanışmak ister onu Yatağan'a davet eder. Pamuk Dede adlı ile anılan bu alim zat kış gününde yolda düşmemek için eline bir tutam pamuk alır ve ocağından kuvvetli bir köz çıkarır, pamuğa sarar ve Kalbur Dedenin yanına gelir. Selam verir Elinde ve pamuk içinde sarılı bulunan ateşi yere koyarak olgunluğunu göstermek için ciddi fakat tatlı bir tebessümle:

-“Erenler... oldukça kuru ve acı bir soğuk vardı. Hakerenler imdadıma yetişti. “Şu pamuk içindeki közü yanıma aldım da çok şükür Allah'ıma üşümedim” der.

Kalbur dede hiç vakarını bozmadı. Misafirine ikram ederken su lazım olur, biraz ilerdeki dere içinde bulunan çeşmeden su getireceğini fakat kabın olmadığı için duvarda asılan kalburu alır ve sakın bir eda ile gider, çeşmeden doldurur bir damla su dökmeden misafirine getirir. Bu münasebetle Pamuk dedenin kerametine mukabele etmiş ve Kalbur dede adlarıyla hala kendilerini andırmakta bulmuşlardır.³⁶¹

Köyün doğusunda 3-4 metre karesinde tek parça ve meyilli bir taş üzerinde birçok işaretler kazıntılar vardır. Bu taşın üzerinde bulunan at nalı ve ayak izleri şeklindeki işaretler Hz. Ali'ye atfedilir. Ali'nin bir zamanlar bu tepelerde at oynayarak etrafa meydan okuduğu söylenir.³⁶²

Salihli'nin işgaliyle ilgili Memorat Örneği

Hancı Mustafa'ya dört tane asker gelir. Kapısını kırarlar komşusunun evine merdivenle çıkarlar. Ailesini tavana saklamıştır. Yunan askerleri para ister, verir. En son kron verir. Bu kronun geçmediğini anlayan asker geri gelir öldürmeye. Dışarı çıkar abdesthaneye saklanır. Sabah olduğunda evine geri giderken meydanda eski kasabı Hırsto Efendi'yi görür yardım ister. Hırsto Efendi, Hancı Mustafa'yı iter ve

³⁶¹ Necmettin Yalçın, “Tetkik Seyahatleri II”, **Gediz Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 92, 31.05.1946, s. 12

³⁶² N, Yalçın, Tetkik Seyahatleri II..., s. 12.

askerlere teslim eder. Kurşunla vurup yere düşürürler. Hristiyanın biri ayağı ile “Türk’ün biri daha geberdi.” Der. o sırada Adem ağa diye birinin iki kulağını kestiğini anlatır. Daha sonra kulağında Allah Allah sesini duyar baktığında Türk askeri gelmiştir. ³⁶³

5

Evliya Çelebi’nin Rüyası bu rüyada Evliya Çelebi’nin neden seyyah olduğu açıklanıyor

Çelebi 1040 yılının leylei aşeresinde şu rüyayı görür Yemiş iskelesi civarında Ali Çelebi Camiinde İslam’ın bütün rüknü toplanmış çetin bir harbe girişmiş olan tatar hanına yardıma gideceklermiş. Peygamberimizde camiye gelip sabah namazı kılacaklarmış. Evliya Çelebiye peygambere karşı nasıl davranacağını neler yapacağını öğretiyor.

- Şefaata ya Resulallah diye şefaata istemeyi unutmamasını da tembih ediyorlar. Çelebi denilenleri harfiyen uyguluyor. Son sözü söyleme zamanı gelince Şefaata ya Resulallah yerine dili sürçüyor ve seyahat ya Resulallah diyor. Camiden çıkılırken kemankeşlerin piri Sa’d:
- -Sana müjdeler olsun bu mecliste gördüğün ve ellerini öptüğün bütün ervahı ziyaret edip seyyahı alen olacaksın ama dolaştığın yerlerin kalelerini sanayisini, yiyecek içeceklerini, nehirlerini, dağlarını sakinlerini ve acayip şeylerini yazmayı unutma demiş.

Hayatımda iki haneli köye gitsem köyün kuruluşu ve isminin neye izafen söylendiğini, tarihini coğrafi ve iktisadi vaziyetini anlamaya çalışmasını Çelebi buna bağlar. ³⁶⁴

6

Seksenlik Nine Anlatıyor:

“Rumlar gitmeden evvel beraber ovaya gidip geldiğimiz bir Rum karısı vardı. Bazı laf arasında ve çokluk Müslümanlara kızdığı zamanlar derdi ki:

³⁶³ Falih Rıfkı Atay, “Salihli Harabelerinde”, **Gediz Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 58, 1.10.1942, s. 12.

³⁶⁴ N, Yalçın, s. 13.

Hiç kurumlanmayın bu yerler yine bizim olacak. Eskiden bizimdi yine bize geçecek bir gün

- A karı ddidim Bu memleketler nereden sizin olacaktı?

Onların ta eskiden kalma bir kralları varmış bizim padişah İstanbul'u aldığı zaman onu esir etmiş. Lakin o kaçmış ve saklanmış fakat kederinden seneden seneye küçülmüş, şimdi bir eşek arısı kadar kalmış. Pamukların içinde ve bir sepetle bu kral tavana asılı dururmuş:

Her sene sorarmış:

Manisa'da arap kabağı yapılıyor mu?"

"Yapılıyor" derlermiş.

- Ulucaminin önündeki ulu çınar duruyor mu?

"Duruyor" derlermiş

-Türk anaları oğlan doğuruyor mu?

"Doğuruyor cevabını alınca ağlayarak bağırmış.

- "O halde daha çok vakit gerek daha çok vakit gerek"

Rum karısı derdi ki "Kral buraları almadan ölemeyecek"

İhtiyar nine arap kabağının artık yapılmadığını ve ulu çınarın nerede ise artık yıkılacağını endişeyle söyledi. Onu temin ettim Fakat Türk anaları oğlan doğuruyorlar a nine dedim"³⁶⁵

2.2.7. Kara Hikayeler

1

Hasan, köy kahvesine gider. Peyke üstünde oturan sekiz on kişi orak ve ekinle ilgili konuşmaktadırlar. Hasan bıyığını yukarıya kıvırdı.

Durmuş:

³⁶⁵ H.F.Erginöl, "Bir Rum Efsanesinin Söyledikleri", **Gediz Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 33, 1.1.1940, s. 6-7.

“Bu yıl kara yel esmezse buğdaylar evinsiz kalacak

Ahmet Çavuş

Aşılar kendini kurtardı. Körpeler kalacak

İbiş

Yer eyi sürülürse poyrazın zararı olmuyor. Çekilen emek buğdayı kavrulmaktan kurtarıyor. Dedi ileride tecrübeli bir ihtiyar.

“Oğlum emekte biter yemek amma atalarımızdan gelen başka bir söz daha vardır. Daima poyraz esti mi evini azaltır.” Dedi

Hasan imeceye gidecek arkadaşlarını dışarı çağırdı.

“Bizim imece kızanlarına söyleyin yarın buğdaya biçmek için gireceğiz.”

Mehmet

“Ahmet’in iki dönüm yeri kaldı onu kurtaralım da sonra senin tarlaya geçeriz dedi. Evine gitti.

Köyde dört çeşit imece vardı. Sürme, ekme, ekin orağı mevsimi gelince köylü kısım, kısım ayrılır. Ertesi gün, Hasan sabahın serin poyrazıyla yola çıktı. Hasan yaklaştıkça tarlasında sözleştiği kişileri göremedi. Köye döndü her çaldığı evden “İmeceye gitti” yanıtından başka bir cevap alamıyordu. Hasan başka yönden tarlaya gitiklerini düşünüp yola çıktı. İleride karılı kızanlı buğday biçen arkadaşlarını görünce sevindi. Evinsiz başaklar gördükçe gözleri dolu dolu oluyordu. Gönülden gelerek şunları söylüyordu.

“Es kara yelim es

Seni ister her ses

Seni arar her nefes

Es kara yelim es”

Böylece Hasan biçilme vakti gelen ekinlerini imece yöntemiyle çabuk harman yapıp ziyan etmedi.³⁶⁶

2

Kadın Şerri

Hasan Dayı kadınlara hiç kıymet vermeyen biridir. Kadın her ne kadar kadınların da akıl taşıdığını erkeklere söz geçirdiğini anlatmak isterse Hasan dayı:

- Adam! Kadına da insan denir mi? Kadın elinden ne gelir deyip dururmuş.

Bir gün kapıya dilenci gelir Hasan dayı dilenciye para verir. Dilenci

“Allah seni kadın şerrinden esirgesin” diye dua eder

Bunun üzerine Hasan dayı:

“Ulan Sen de budalası. Kadın şerri dediğin nedir? Esirgenmeye bile değmez. Kadının olsa olsa bir tokatlık canı olur. Sen başka dua öğren.” Deyip içeri girince kapı arkasından sohbeti dinleyen karısı:

-A efendi neden böyle diyorsun her zaman sana söylüyorum kadın şerri pek fenadır. Hiç dua terslenir mi? Yine dua ederim Allah kadın şerrinden saklasın. Dilenci çok iyi bir dua etti sana deyince Hasan dayı karısına bir tokat savurur.

“İşte sana kadın şerrinden bir örnek bir daha bana kadın şerrini söylemeyeceksin. Dünyanın kadınları toplansa bir tekmede hepsini ezer suyunu çıkarırım. Bunu iyi bil! Bunun şerri mi olur” der.

Kadın içinden “ Gösteririm sana” der bir plan hazırlar. kadın ertesi günü çarşıya gider iki köfe balık alır. Akşam kocası ile görüşür. Hasan dayı ertesi gün çaydaki tarlayı sürmeye gideceğini söyler. Kadın da tanıdıklarından birine gider ve kimseye bir şey söylememesi karşılığında ona bol para verip bir sırrını vereceğini söyler.

“Şu balıkları al bu gece bizim tarlaya git. Balıkları tarlanın şurasına göm al sana bir altın” deyince adam pek memnun şekilde tarlaya gider. Balıkları dağınık

³⁶⁶ Fehmi Erdoğan, “İmece”, **Gediz Dergisi**, Cilt: 3,Sayı: 30, 1939, ss. 9-10.

şekilde gömer. Hasan dayı sabah tarlayı görünce sanırım burayı domuz eşelemiş der. ve sürmeye başlar.

“Allah allah bizim tarlada balıkta varmış boşuna değil. O eşelenmiş yerlerde bu balıklar kapırdamış olmalı ki toprak eşelenmiş gibi görünüyor. Eh allah bu nelere kadir bana bu tarladan hem balık verecek hem buğday. Kışın balıkları toplar yerim. Yazın da buğdayı. Bin altın verseler bu tarlayı satmam. Kimde var böyle tarla. Düşüncesiyle tarlanın yarısını sürer. 15-20 balık çıkarır. Dönerken tanıdıklarına “al bunlar bizim tarlanın balıkları akşam iyi pişir ye bak ne semiz benim tarlanın hem buğdayı hem balığı semiz olur” der. tanıdıkları bunun olmayacağını söyler şaşırır ve yemeğe giderler. Aynı şeyi, Hasan dayı karısına da söyler karısı da hiç öyle şey olur mu ? der. hasan dayı

“Karı değil misiniz? Hiçbir şeye aklınız ermez. Allah’ın her şeye kadir olduğunu unutursunuz. Bu balıklar dinim hakkı için bizim tarlanın balıkları diyerek söylenir.

Gelen misafirlere de aynı şeyi anlatır Hasan dayı misafirler böyle söyleme sana deli derler diye uyarıda bulunurlar. Ancak Hasan dayı yemin billah bunu anlatmaktan vazgeçmez. Hasan dayı ertesi gün de aynı şekilde tarlayı sürer parayı toplar ve anlatmaya devam eder. Bunun üzerine tanıdıkları korkar ve karakola haber verir.

“Aman polis efendi Hasan dayı delirdi. Karısını dövüyor” diyerek Hasan dayının anlattığı balığı anlatırlar. Hasan dayı o sırada karısıyla kavga etmekte ve karısını dövmektedir. Polis o sırada dış kapıda Hasan dayı ve karısının tartışmasını dinlemektedir. Polis Hasan dayının aklının yerinde olmadığını düşünür ve karakola çağırır ifadesini alırlar. Sonunda Hasan dayıyı tımarhaneye koyarlar. Tımarhanede dediler de bakan Hacı Hasan vardır. Hacı Hasan, Hasan dayıya sorar:

“Niye geldin sen Yoksa sen de deli misin? Diye sorar, Hasan dayı da adama güvenerek tarlasının balık verdiğini anlatır. Bunun üzerine Hacı Hasan, Hasan dayıya elli sopa vurulması gerektiğini söyler. Hasan dayı bağıra çağıra elli sopa yer. Ertesi gün Hacı Hasan tekrar sorar: “Nasıl tarlan balık veriyor mu?” Hasan dayı “Vallahi billah veriyor öyle semiz ki...” der demez elli sopa daha yer.

Karısı Hasan dayıyı ziyarete gider. Parmaklıklar arasında yine ikisi tartışır ve Hasan dayı karısına saldırır. Bunu gören çevredeki görevliler Hasan dayının iyice çıldırdığını düşünür ve ellerine ve ayaklarına zincir geçirirler. Hacı Hasan, Hasan dayıyı ziyarete gelir bu defa elinde kırbaç vardır. Ancak Hasan dayı yine aynı şeyleri tekrarlayınca yüz kırbaç yer. Hasan dayı karısına yalvaran gözlerle bakar. Karısı eğer dövmeyeceğine dair yemin ederse başına ne geldiğini anlatacağına söz verir ve karısı da sonra başına ne geldiğini anlatır.

“Sen kadın şerri ne olacak demiyor muydun bey ben de sana bir oyun yapayım dedim ve tarlaya balıkları ben gömdürdüm” diye hakikati anlatır. Hasan dayıyı Hacı Hasanla görüştürerek kocasının akıllandığını ispat eder ve tımarhaneden çıkarırlar. Eve gelirler artık Hasan dayı karısına çok saygılı davranmaktadır. Yine bir gün karısı kocasını tanımak ister. Yatakların arasına iki balık koyar ve kocasına:

“Şu yorganı alıver” der. kocası yorganı alırken balığın başını görünce hemen başını çevirip elleriyle yüzünü örter ve

“Allah beni kadın şerrinden korusun” diye duaya koyulur. Artık ömrü oldukça saygısı ve korkusuyla yaşar.³⁶⁷

3

Yankesicilerin İmtihanı

Evvel zaman içinde Ahmet ile Mehmet adında iki yankesici varmış. Bunlar birbirlerini çekemez ve birbirleriyle yarışmışlar. Bu yarış birbirlerine çeşitli hilelerle önünü kesmeye kadar gidince arkadaşlıktan çok düşman gibi olmaya başlamışlar. Yaşça büyük olan Mehmet diğer arkadaşından kurtulmanın çaresini aramış. Bir tuzak hazırlayarak Ahmet’i çağırmış.

“Ben seni severim” demiş

Ahmet de:

“Bilirim Yılanın sarımsağı sevdiği kadar” demiş.

³⁶⁷ Nazmi Bayçın, “Kadın Şerri”, **Gediz Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 13, 1938 s. 5.

Mehmet bir teklif yapar. Bu teklife göre 5 yıl ayrı şehirlerde yankesicilik yapalım 5 yıl sonra hangimiz daha iyiyse işinde o kişi ona usta diğeri çırak olsun teklifi yapar. Ahmet bunu kabul eder. İstanbul'a ben giderim ama param yok geçinmek için ücret verirsen kabul ederim der. Mehmet, ücret vermeyi kabul eder. Ahmet İstanbul'a gider. İkisi buldukları memleketlerinde soymadık kimse bırakmazlar. Biri İstanbul'da biri İzmir'de zenginleşir de zenginleşir. 5 yıl dolar, yemek yerler imtihan hatırlatılır. Bu sırada Mehmet su dökmeye gider on dakika sonra geldiğinde iki cebinde altın ve saatlerle geri döner. Sanatını ilerlettiğini düşünür Ahmet. Daha sonra Ahmet bir tertip düzenlemek ister. Aynı şeyi yapmanın bir anlamı yok düşüncesiyle başka bir yankesicilik planı yapar. Ahmet bir dükkan tutmak ister. Üç gün boyunca hem İstanbul'da hem İzmir'de dellal bağirtmak ister. Bu dükkanda dünyanın en kıymetli külahları olduğu bütün halka duyurulur. Bir defa bu dükkana gelenin ömür boyunca çok mutlu olacağı duyurulur. Bu sırada Ahmet, Mehmet'in evinde yan gelir. Mehmet sorar bu kadar dellal bağirttik bizde hiç ürün yok der. Ahmet sen karışma dükkanda mal soran insanları sen bana getir der Mehmet kabul eder. Birkaç gün sonra dükkana üç yabancı gelir bunları Mehmet, Ahmet'e gönderir. İkramlar verilir. Bu sırada misafirler Ahmet'e, bizim nereden geldiğimizi sormadın merak etmez misin der. Ahmet ise ben sizin ne olduğunuzu nereden geldiğinizi bilirim bana cinler periler haber verir der ve misafirlerin nereden geldiklerini bir bir söyler. Misafirler çok şaşırır. Ahmet, Padişah efendimize bir külah hazırlattım dünyada eşi yok yetmiş bin periye dokuttum haber verin der. Bu külahı giyen kişiye cinler, periler dahil herkes aşık olur der. Fakat bu külahı dünyada kusur işleyen kimse göremez der. biri ben kusursuzum ben görürüm der. Diğer misafirler de altında kalmaz onlar da kusursuz olduklarını söyler. Ahmet boş dükkanın içine gelir ve bütün külahları sanki varmışçasına tanıtır. Misafirler de görürmüşçesine bu tanıtıma ses çıkarmazlar. Bu üç kişi 500 altın peşin vererek haber vermek üzere Padişah'a gelir durumu anlatır. Padişah kusursuz adam arar beş kişilik bir ekip gönderir. Bu ekipte yine aynı şekilde bozuntuya vermemek için bütün tanıtım boyunca Ahmet ne derse onaylar ve külahları görüyormuş gibi davranır. Beş yüz altın daha verilir ve gaz tenekesi paket yapılır ve Padişaha götürülür. En kusursuz olan kişi şeyhülislam Padişaha hediye takdim eder. Şeyhülislam takkeyi öve öve padişahın huzuruna getirir. Padişah ekibin bunu görüp kendisinin görememesini kabul etmemek için görür gibi davranır. Teneke padişahın başına

geçirilir. Ahmet ile Mehmet de tebdili kıyafet ile sonucu görmeye gelir. Saray kapısından teneke külâhın padişaha giydirilme törenini izlerler. Mehmet artık duramaz:

“Pardon be! Ahmet. Devrin padişahına da bir gaz tenekesini külâh diye giydirdin benden çok ustaymışsın” der.³⁶⁸

4

Tasasız Adam

Evvel zamanda kalbur samanda, İstanbul’da eskicilik yapan Mehmet Dayı adında biri varmış ayakkabı tamiri ile geçinirmiş. Adam kazandığı aprayla evine öteberi alır akşamları da karısıyla türkü söylermiş. Bir gün padişah tebdili kıyafet yolları gezerken bu adamın evinden gelen türküyü duymuş. Eskici içeride “Ne tasam var ne tusam tasalıya beş koysam Yallah yallah hep yallah” şeklinde şarkıyı duymuş. Padişah merak etmiş bu adam kimdir diye. Bunu anlamak için evine gitmiş kapıyı çalmış. Misafir ben severim eğlenceyi deyince eskici misafirlige kabul etmiş. İçeride az önceki şarkısını tekrar ettirir ve eğlenmeye başlarlar eğlence sonunda ikisi de memnun ayrılırlar. Padişah evden çıkınca dünyada tasasız adam olamaz ben bu adamı imtihan edeyim der. Saraya gelince ertesi gün için bütün eskicilerin dükkanlarını on gün boyunca açtırmayacaksınız diye yasak koydurtur. Eskici o gün dükkanını açamaz boş boş gezerken hamamdan çıkan çocuklu bir kadına eşyalarını taşımak için yardım eder kadın bunun karşılığında eskiciye para verir bu gün de eskici bu parayla geçimini idare eder. Padişah adamın halini görmeye gider bakar ki adam hala tasasız ve mutlu bugünü bir şekilde birikmiş vardır diye düşünür ve on gün boyunca beklemeyi tercih eder. Eskici ertesi gün de bir kadının çöpu dökmesine yardım eder bunun üzerine kadın adama yine para verir. Üstüne bu döküğü çöpu karıştırırken içinden çıkan on altın daha bulur. Adam yine çok mutlu evine döner. Padişah yine evine gelmiştir. Tasasız olan adam yine eğlenmeye devam etmiştir. Bunun üzerine padişah adamdan beş altın borç ister adam da bu beş altını adama verir. padişah adamdan ödünç aldığı beş altından dolayı şikayet edeceğini düşünür hayıflanmasını dinlemek üzere her gece pencere altında dinler ancak adam yine şarkı türkü söylemektedir. Bunun üzerine

³⁶⁸ Nazmi Bayçın, “Manisa Halk Hikayelerinden Yankesicilerin İmtihanı”, **Gediz Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 26, 1933, ss. 11,18.

padişah adamı vezir yapar. Adam zaten işsizdim der ve kabul eder. Cuma selamlığı için vezire halka bahşiş dağıtmasını söyler ancak veznedara para vermemesini tembihler. Adam halka size de yok bize de yok diyerek o günü atlatır. Padişah sorar halkı memnun ettin mi diye adam olduğu kadar oldu cevabını verir. Bunun üzerine padişah adamı mutsuz edecek bir şeyin olamayacağını kabul eder ve ona eskici tımar denilen bir tımar hediye eder.³⁶⁹

5

Hasan, köy kahvesine gider. Peyke üstünde oturan sekiz on kişi orak ve ekinle ilgili konuşmaktadırlar. Hasan bıyığını yukarıya kıvırdı.

Durmuş:

“Bu yıl kara yel esmezse buğdaylar evinsiz kalacak

Ahmet Çavuş

Aşılar kendini kurtardı. Körpeler kalacak

İbiş

Yer eyi sürülürse poyrazın zararı olmayor. Çekilen emek buğdayı kavrulmaktan kurtarıyor. Dedi ileride tecrübeli bir ihtiyar.

“Oğlum emekte biter yemek amma atalarımızdan gelen başka bir söz daha vardır. Daima poyraz esti mi evini azaltır.” Dedi

Hasan imeceye gidecek arkadaşlarını dışarı çağırdı.

“Bizim imece kızanlarına söyleyin yarın buğdaya biçmek için gireceğiz.”

Mehmet

“Ahmet’in iki dönüm yeri kaldı onu kurtaralım da sonra senin tarlaya geçeriz dedi. Evine gitti.

³⁶⁹ Nazmi Bayçın, “Manisa Halk Hikayelerinden: Tasasız Adam”, **Gediz Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 10 1.2.1938, s. 7-14.

Köyde dört çeşit imece vardı. Sürme, ekme, ekin orağı mevsimi gelince köylü kısım, kısım ayrılır. Ertesi gün, Hasan sabahın serin poyrazıyla yola çıktı. Hasan yaklaştıkça tarlasında sözleştiği kişileri göremedi. Köye döndü her çaldığı evden “İmeceye gitti” yanıtından başka bir cevap alamıyordu. Hasan başka yönden tarlaya gitiklerini düşünüp yola çıktı. İleride karılı kızanlı buğday biçen arkadaşlarını görünce sevindi. Evinsiz başaklar gördükçe gözleri dolu dolu oluyordu. Gönülden gelerek şunları söylüyordu.

“Es kara yelim es

Seni ister her ses

Seni arar her nefes

Es kara yelim es”

Böylece Hasan biçilme vakti gelen ekinlerini imece yöntemiyle çabuk harman yapıp ziyan etmedi.³⁷⁰

6

Kadın Şerri

Hasan Dayı kadınlara hiç kıymet vermeyen biridir. Kadın her ne kadar kadınların da akıl taşıdığını erkeklere söz geçirdiğini anlatmak isterse Hasan dayı:

- Adam! Kadına da insan denir mi? Kadın elinden ne gelir deyip dururmuş.

Bir gün kapıya dilenci gelir Hasan dayı dilenciye para verir. Dilenci

“Allah seni kadın şerrinden esirgesin” diye dua eder

Bunun üzerine Hasan dayı:

“Ulan Sen de budalası. Kadın şerri dediğin nedir? Esirgenmeye bile değmez. Kadının olsa olsa bir tokatlık canı olur. Sen başka dua öğren.” Deyip içeri girince kapı arkasından sohbeti dinleyen karısı:

³⁷⁰ Erdoğan, İmece..., ss. 9-10.

-A efendi neden böyle diyorsun her zaman sana söylüyorum kadın şerri pek fenadır. Hiç dua terslenir mi? Yine dua ederim Allah kadın şerrinden saklasın. Dilenci çok iyi bir dua etti sana deyince Hasan dayı karısına bir tokat savurur.

“İşte sana kadın şerrinden bir örnek bir daha bana kadın şerrini söylemeyeceksin. Dünyanın kadınları toplansa bir tekmede hepsini ezer suyunu çıkarırım. Bunu iyi bil! Bunun şerri mi olur” der.

Kadın içinden “ Gösteririm sana” der bir plan hazırlar. kadın ertesi günü çarşıya gider iki köfe balık alır. Akşam kocası ile görüşür. Hasan dayı ertesi gün çaydaki tarlayı sürmeye gideceğini söyler. Kadın da tanıdıklarından birine gider ve kimseye bir şey söylememesi karşılığında ona bol para verip bir sırrını vereceğini söyler.

“Şu balıkları al bu gece bizim tarlaya git. Balıkları tarlanın şurasına göm al sana bir altın” deyince adam pek memnun şekilde tarlaya gider. Balıkları dağınık şekilde gömer. Hasan dayı sabah tarlayı görünce sanırım burayı domuz eşelenmiş der ve sürmeye başlar.

“Allah allah bizim tarlada balıkta varmış boşuna değil. O eşelenmiş yerlerde bu balıklar kapırdamış olmalı ki toprak eşelenmiş gibi görünüyor. Eh allah bu nelere kadir bana bu tarladan hem balık verecek hem buğday. Kışın balıkları toplar yerim. Yazın da buğdayı. Bin altın verseler bu tarlayı satmam. Kimde var böyle tarla. Düşüncesiyle tarlanın yarısını sürer. 15-20 balık çıkarır. Dönerken tanıdıklarına “al bunlar bizim tarlanın balıkları akşam iyi pişir ye bak ne semiz benim tarlanın hem buğdayı hem balığı semiz olur” der. tanıdıkları bunun olmayacağını söyler şaşırır ve yemeğe giderler. Aynı şeyi, Hasan dayı karısına da söyler karısı da hiç öyle şey olur mu ? der. hasan dayı

“Karı değil misiniz? Hiçbir şeye aklınız ermez. Allah’ın her şeye kadir olduğunu unutursunuz. Bu balıklar dinim hakkı için bizim tarlanın balıkları diyerek söylenir.

Gelen misafirlere de aynı şeyi anlatır Hasan dayı misafirler böyle söyleme sana deli derler diye uyarıda bulunurlar. Ancak Hasan dayı yemin billah bunu anlatmaktan vazgeçmez. Hasan dayı ertesi gün de aynı şekilde tarlayı sürer

parayı toplar ve anlatmaya devam eder. Bunun üzerine tanıdıkları korkar ve karakola haber verir.

“Aman polis efendi Hasan dayı delirdi. Karısını dövüyor” diyerek Hasan dayının anlattığı balığı anlatırlar. Hasan dayı o sırada karısıyla kavga etmekte ve karısını dövmektedir. Polis o sırada dış kapıda Hasan dayı ve karısının tartışmasını dinlemektedir. Polis Hasan dayının aklının yerinde olmadığını düşünür ve karakola çağırır ifadesini alırlar. Sonunda Hasan dayıyı tımarhaneye koyarlar. Tımarhanede de dedlilere bakan Hacı Hasna vardır. Hacı Hasan, Hasan dayıya sorar

“Niye geldin sen Yoksa sen de deli misin? Diye sorar, Hasan dayı da adama güvenerek tarlasının balık verdiğini anlatır. Bunun üzerine Hacı Hasan, Hasan dayıya elli sopa vurulması gerektiğini söyler. Hasan dayı bağıra çağıra elli sopa yer. Ertesi gün Hacı Hasan tekrar sorar: “Nasıl tarlan balık veriyor mu?” Hasan dayı “Vallahi billah veriyor öyle semiz ki...” der demez elli sopa daha yer. Karısı Hasan dayıyı ziyarete gider. Parmaklıklar arasında yine ikisi tartışır ve Hasan dayı karısına saldırır. Bunu gören çevredeki görevliler Hasan dayının iyice çıldırdığını düşünür ve ellerine ve ayaklarına zincir geçirirler. Hacı Hasan, Hasan dayıyı ziyarete gelir bu defa elinde kırbaç vardır. Ancak Hasan dayı yine aynı şeyleri tekrarlayınca yüz kırbaç yer. Hasan dayı karısına yalvaran gözlerle bakar. Karısı eğer dövmeyeceğine dair yemin ederse başına ne geldiğini anlatacağına söz verir ve karısı da sonra başına ne geldiğini anlatır.

“Sen kadın şerri ne olacak demiyor muydun bey ben de sana bir oyun yapayım dedim ve tarlaya balıkları ben gömdürdüm” diye hakikati anlatır. Hasan dayıyı Hacı Hasanla görüştürerek kocasının akıllandığını ispat eder ve tımarhaneden çıkarırlar. Eve gelirler artık Hasan dayı karısına çok saygılı davranmaktadır. Yine bir gün karısı kocasını tanımak ister. Yatakların arasına iki balık koyar ve kocasına:

“Şu yorganı aliver” der. kocası yorganı alırken balığın başını görünce hemen başını çevirip elleriyle yüzünü örter ve

“Allah beni kadın şerrinden korusun” diye duaya koyulur. Artık ömrü oldukça saygısı ve korkusuyla yaşar.³⁷¹

7

Yankesicilerin İmtihanı

Evvel zaman içinde Ahmet ile Mehmet adında iki yankesici varmış. Bunlar birbirlerini çekemez ve birbirleriyle yarışarlarmış. Bu yarış birbirlerine çeşitli hilelerle önünü kesmeye kadar gidince arkadaşlıktan çok düşman gibi olmaya başlamışlar. Yaşça büyük olan Mehmet diğer arkadaşından kurtulmanın çaresini aramış. Bir tuzak hazırlayarak Ahmet’i çağırmış.

“Ben seni severim” demiş

Ahmet de:

“Bilirim Yılanın sarımsağı sevdiği kadar” demiş.

Mehmet bir teklif yapar. Bu teklife göre 5 yıl ayrı şehirlerde yankesicilik yapalım 5 yıl sonra hangimiz daha iyiyse işinde o kişi ona usta diğeri çırak olsun teklifi yapar. Ahmet bunu kabul eder. İstanbul’a ben giderim ama param yok geçinmek için ücret verirsen kabul ederim der. Mehmet, ücret vermeyi kabul eder. Ahmet İstanbul’a gider. İki buldukları memleketlerinde soymadık kimse bırakmazlar. Biri İstanbul’da biri İzmir’de zenginleşir de zenginleşir. 5 yıl dolar, yemek yerler imtihan hatırlatılır. Bu sırada Mehmet su dökmeye gider on dakika sonra geldiğinde iki cebinde altın ve saatlerle geri döner. Sanatını ilerlettiğini düşünür Ahmet. Daha sonra Ahmet bir tertip düzenlemek ister. Aynı şeyi yapmanın bir anlamı yok düşüncesiyle başka bir yankesicilik planı yapar. Ahmet bir dükkan tutmak ister. Üç gün boyunca hem İstanbul’da hem İzmir’de dellal bağirtmak ister. Bu dükkanda dünyanın en kıymetli külahları olduğu bütün halka duyurulur. Bir defa bu dükkana gelenin ömür boyunca çok mutlu olacağı duyurulur. Bu sırada Ahmet, Mehmet’in evinde yan gelir. Mehmet sorar bu kadar dellal bağirttik bizde hiç ürün yok der. Ahmet sen karışma dükkanda mal soran insanları sen bana getir der Mehmet kabul eder. Birkaç gün sonra dükkana üç yabancı gelir bunları Mehmet, Ahmet’e gönderir. İkramlar verilir. Bu sırada

³⁷¹ N, Baycın, Kadın..., s. 5.

misafirler Ahmet'e, bizim nereden geldiğimizi sormadın merak etmez misin der. Ahmet ise ben sizin ne olduğunuzu nereden geldiğinizi bilirim bana cinler periler haber verir der ve misafirlerin nereden geldiklerini bir bir söyler. Misafirler çok şaşırır. Ahmet, Padişah efendimize bir külâh hazırlattım dünyada eşi yok yetmiş bin periye dokuttum haber verin der. B u külâhı giyen kişiye cinler, periler dahil herkes aşık olur der. Fakat bu külâhı dünyada kusur işleyen kimse göremez der. Biri ben kusursuzum ben görürüm der. Diğer misafirler de altında kalmaz onlar da kusursuz olduklarını söyler. Ahmet boş dükkanın içine gelir ve bütün külâhları sanki varmışçasına tanıtır. Misafirler de görmüşçesine bu tanıtıma ses çıkarmazlar. Bu üç kişi 500 altın peşin vererek haber vermek üzere Padişah'a gelir durumu anlatır. Padişah kusursuz adam arar beş kişilik bir ekip gönderir. Bu ekipte yine aynı şekilde bozuntuya vermemek için bütün tanıtım boyunca Ahmet ne derse onaylar ve külâhları görüyormuş gibi davranır. Beş yüz altın daha verilir ve gaz tenekesi paket yapılır ve Padişaha götürülür. En kusursuz olan kişi şeyhülislam Padişaha hediye takdim eder. Şeyhülislam takkeyi öve öve padişahın huzuruna getirir. Padişah ekibin bunu görüp kendisinin görememesini kabul etmemek için görür gibi davranır. Teneke padişahın başına geçirilir. Ahmet ile Mehmet de tebdili kıyafet ile sonucu görmeye gelir. Saray kapısından teneke külâhın padişaha giydirilme törenini izlerler. Mehmet artık duramaz:

“Pardon be! Ahmet. Devrin padişahına da bir gaz tenekesini külâh diye giydirdin benden çok ustaymışsın” der.³⁷²

8. *Tasasız Adam*

Evvel zamanda kalbur samanda, İstanbul'da eskicilik yapan Mehmet Dayı adında biri varmış ayakkabı tamiri ile geçinirmiş. Adam kazandığı aprayla evine öteberi alır akşamları da karısıyla türkü söylemiş. Bir gün padişah tebdili kıyafet yolları gezerken bu adamın evinden gelen türküyü duymuş. Eskici içeride “Ne tasam var ne tusam tasalıya beş koysam Yallah yallah hep yallah” şeklinde şarkıyı duymuş. Padişah merak etmiş bu adam kimdir diye. Bunu anlamak için evine gitmiş kapıyı çalmış. Misafir ben severim eğlenceyi deyince eskici

³⁷² N, Bayçın, **Manisa Halk Hikayelerinden Yankesicilerin...**, ss. 11, 15,18.

misafirliğe kabul etmiş. İçeride az önceki şarkısını tekrar ettirir ve eğlenmeye başlarlar eğlence sonunda ikisi de memnun ayrılırlar. Padişah evden çıkınca dünyada tasasız adam olamaz ben bu adamı imtihan edeyim der. Saraya gelince ertesi gün için bütün eskicilerin dükkanlarını on gün boyunca açtırmayacaksınız diye yasak koydurtur. Eskici o gün dükkanını açamaz boş boş gezerken hamamdan çıkan çocuklu bir kadına eşyalarını taşımak için yardım eder kadın bunun karşılığında eskiciye para verir bu gün de eskici bu parayla geçimini idare eder. Padişah adamın halini görmeye gider bakar ki adam hala tasasız ve mutlu bugünü bir şekilde birikmiş vardır diye düşünür ve on gün boyunca beklemeyi tercih eder. Eskici ertesi gün de bir kadının çöpü dökmesine yardım eder bunun üzerine kadın adama yine para verir. üstüne bu döktüğü çöpü karıştırırken içinden çıkan on altın daha bulur. Adam yine çok mutlu evine döner. Padişah yine evine gelmiştir. Tasasız olan adam yine eğlenmeye devam etmiştir. Bunun üzerine padişah adamdan beş altın borç ister adam da bu beş altını adama verir. padişah adamdan ödünç aldığı beş altından dolayı şikayet edeceğini düşünür hayıflanmasını dinlemek üzere her gece pencere altında dinler ancak adam yine şarkı türkü söylemektedir. Bunun üzerine padişah adamı vezir yapar. Adam zaten işsizdim der ve kabul eder. Cuma selamlığı için vezire halka bahşiş dağıtmasını söyler ancak veznedara para vermemesini tembihler. Adam halka size de yok bize de yok diyerek o günü atlatır. Padişah sorar halkı memnun ettin mi diye adam olduğu kadar oldu cevabını verir. bunun üzerine padişah adamı mutsuz edecek bir şeyin olamayacağını kabul eder ve ona eskici tımar denilen bir tımar hediye eder.³⁷³

2.2.8 Halk Tiyatrosu (Karagöz- Orta Oyunu- Meddahlık)

1

Yazar, 19. asırda Manisa’da, Karaosmanoğlu hanının zamanında uzun Ramazan gecelerinde yapılan seyahat esnasında Meddahtan bahsediyor. “ İhtiyar çehreli, sivri külahlı kirli sarı mendil ile örtülü, yine sarı ve kirli ibişli olan ufak ufak tefek meddah iri Türk dağlıların ortasında bir ayak sandalye gibi alçak ve küçük görünüyor” şeklinde tasvirinden sonra Meddah’ın anlatımı sırasında dinleyenleri “ Hikayenin çok tuhaf yerlerinde ekseriya itidalli genç bir tebessüm ilr iktifa ederler.”

³⁷³ N, Bayçın, Manisa Halk Hikayelerinden:Tasasız..., ss. 7-14.

Şeklinde tasviri yapılıyor. Meddahın gecelik görevi olan güldürme vazifesini bitirdiği zaman her taraftan bozuk para yağmaya başladığını anlatıyor.³⁷⁴

2

23 Nisan gecesi çocuklar için müsamereler düzenlenmiştir. Bu kutlamalar sırasında Karagöz ve Hacivat gösterimi yapılmıştır. Ankara'dan kuklacı Orhan Burça adlı bir sanatçı getirilmiştir halkevine. Sanatçılığının yanında yazar karagöz ve Hacivat gösteriminde n bahsederken eleştirilmiştir. Ses ve harekette yarım olduğundan bahsedilmiştir. Ancak bu yazıdan da anlaşılacağı üzere Halkevleri yeni nesile karagöz ve Hacivatı izletmiş Halkbilimin ürünlerinden yararlanmışlardır.³⁷⁵

3

Orta oyunu Türk halk kültürünün malıdır. Özellikle köyler için faydalıdır bu yüzden diriltilmelidir. Anadolu'da tiyatronun başlaması ortaoyunu, karagöz gibi gösteritlerle başlamıştır. Kavuklu Hamdi ile Küçük İsmail Türk temsilcilerinin hatırlarındadır. Ancak zamanla bu sanatta unutulmuştur. Orta oyunu Avrupalının Revü dedikleri sahne sanatıdır. Orta oyununda Kavuklu ve Pişekar başrolüdür. Orta oyununda hiciv vardır ancak hiçbir zaman terbiye sınırını aşmaz. Manisa'da Şekerci Şevki gibi halktan kabiliyetli sanatkarlar da bu işe alınarak korunurlarsa Manisada orta oyunu tekrar dirilebilir.³⁷⁶

2.2.9 Bedeni Hareketler Dışı Anlatım

2.2.9.1. Çiçek-Mendil Anlamları

Sevgilinin taktığı çiçeklerin manaları

Hercai menekşe: Sevgimizde sebatsızlık ediyorsun

Beyaz gül goncası: Saf ve temiz kalpliyim

Sarı gül: Beraber öleceğiz

Badem Çiçeği: Beni ihmal ediyorsun, ben de ihanet edeceğim

³⁷⁴ Haydar Berköz, "19. Asırda Manisa'da 4", **Gediz Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 27, 1.7.1939, ss. 5-6.

³⁷⁵ A. Önerürk, "Halkevinde Karagöz Kukla, Resim, Yazı ve Kitap Sergileri", **Gediz Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 64, 1.5.1943, s. 14; İmzasız, "Halkevimizin Nisan Ayı İçindeki Faaliyetleri", **Gediz Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 63, 1943, s. 14.

³⁷⁶ İmzasız, "Orta Oyunu Diriltilemez Mi?", **Gediz Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 5, 1937, s. 20.

Beyaz yasemin: Bugünlerde sevimlisiniz.

Kırmızı yasemin: Ayrılık var

Kırmızı karanfil: Temiz ve hararetli bir aşka sahibim.

Hanımeli: Aşkımız çözülmez.

Fesleğen: Senden nefret ediyorum, sana kin besliyorum

Gece Sefası: Korkuyorum

Leylak: İlk heyecanı yaşıyorum.

Lale: ilan aşk ediyorum

İtır: ahmaklık etme.

Şakayık: Beni terk etmek, benden vazgeçmek mi istiyorsun, gelince düşünceni açık söyle.

Gece Sefası: Sizinle tenhada baş başa vererek sevdamızdan bahsetmekle bahtiyar olacağım; gece ve gündüz düşündüğüm emel bu.

Gündüz Sefası: Sensiz geçen dakikaların her biri kalbimi zehirli bir ok gibi zedeliyor, keşke seni sevmeseydim.

Katmerli Gül: Sana sarılarak güzel gözlerinden öpmek ne vakit nasip olacak

Mayıs gülü: Güzelsin, hoşsun.

Yabani gül: Vaad ediyorum.

Sarı Gül: Kalbim sürekli bir azap ve keder içindedir.

Karanfil: Vicdanlıyım.

Kırmızı Karanfil: sizi çıldıracak kadar seviyorum.

Menekşe: Muhabbetim pek saf ve samimidir.

Adi menekşe: Daima sizi düşünüyorum, kalbim sizindir.

Hercai Menekşe: Kuzum ben öyle üzüntülere gelemem canım isterse.
Amasyanınbardağı, sen olmazsan biri daha.

Katmerli menekşe: Sevgim sonsuzdur.

Şebboy: Sabra tahammülüm kalmadı.

Yasemin: Aşkından ölüyorum, çıldırıyorum, insaf merhamet yok mu sende.

Beyaz Leylak: bu ilk ve son aşkımdır.

Mavi leylak: İtimat et

Zambak: A dostlar nedir benim başıma gelen felaket?

Sümbül: Siz benim hayatımın bülbülüsünüz.

Hint Sümbülü: Ayrılacağız.

Beyaz Salkım: Sevgimiz hakikidir.

Pembe Salkım: Çok zarifim, çok zarıfsınız.

Hanımeli: Temiz his ve muhabbetle bağlıyım.

Nergis: Saadet mi? ne kadar uzak

Sarı Fulya: İnanmıyorum

Beyaz Fulya: Merhamet et yalvarıyorum.

Muhabbet çiçeği: Sen de beni sev.

İnci çiçeği: Ya! Öyle mi peki sizin kararınız.

Kına çiçeği: Muradına ermedin mi? Ereceksin.

Lavanta Çiçeği: Muhabbetim büyüktür.

Latin: Muhabbetim şiddetlidir sizi mukavemetsiz bir aşkla seviyorum.

Mine çiçeği: Hain, alçak benimle bu kadar eğlendiğin yetmedi mi?

Papatya: Doğruyu söyle, cidden seviyor musun beni?

Kayış kıran: mademki bir yuva kurmak mesut yaşamak mümkün değildir, münasebetimizi keselim.

Deve Dikeni: gücendim sana

Kara Diken: Bu dedikodu neden çıktı.

Lale: İtirafa ne hacet sevdiğin belli değil mi?

Gelincik: Arzum şiddetlidir.

Kuru Yaprak: Yaktın beni kavurdun.

Sarmaşık çiçeği: Ölürüm yine size kalbimi bağlı bırakırım.

Sarmaşık Yaprığı: Ölürüm senden ayrılmam.

Zakkum çiçeği: Sizi sevmediğimi sevmek istemediğimi daha anlamadınız mı?

Zafran: Aşkından soldum sarardım, soldum sensiz mümkün değil yaşayamam

Isırgan: Zalim gaddar mahluk.

Süpürge çiçeği: Her şeyimi uğruna feda ettim yine yaranamadım artık sana aldanmam

Yonca: Nerelerdesin görüşebiliriz.

Eşek Turpu: Sizi kalbimin bütün kuvvetiyle ruhumun bütün kudretiyle seviyorum sizi gördükçe kalbim heyecanlanıyor ne olduğunu ben de bilmiyorum.

Mendillerin Anlamları:

Kırmızı: Sizi bütün varlığımla seviyorum

Mavi: Ah pek vefasızsınız.

Beyaz: Kendim gibi kalbim de saf ve lekesizdir.

Pembe: bütün ümitlerim sen de.

Sarı: Hastayım.

Yeşil: Hayatım hep ümitle geçiyor.

Mor: Seni alabilecek miyim hiç ümit etmiyorum.

Kahverengi: beni öldürmek mi istiyorsun.

Menekşe: sevmek, sevilmek istiyorum.

Tirşe: eşim var benden ümidi kes.

Lacivert: hep reddediyorum bu ne vefasızlık

Eflatun: ölsen yine makbulümsün.

Siyah: beni mahvetmek mi istiyorsun kahrol

Kenarları farklı renkte olan mendiller:

Kırmızı: Gönderdiğim mektuba niçin cevap vermiyorsun?

Mavi: Sensiz inan mesut olamayacağım.

Pembe: sensiz yaşayamam sakın terketme beni

Sarı: Birkaç gündür rahatsızdım çıkmadığıma sebep bu.

Yeşil: sana daima sadık kalacağıma söz veriyorum.

Mor: Pek hoşuma gidiyorsun çapkın.

Kahverengi: Dikkat et bize bakıyorlar.

Menekşe: Bütün hayatım senindir.

Tirşe: Aşkından çıldırıyorum.

Lacivert: Beni sakın unutma.

Eflatun: Yarın pencerenin önünden geçiniz mektup vereceğim.

Siyah: Gücendim sana.

Beyaz kırmızı benekli: Derdinden kan kusuyorum, hala mı merhametsizlik!

2.2.9.2. Gösterme Tutulmasına göre Mendillerin Manaları.

Ortasından gösterme: Hayatım gelsene neden uzakta duruyorsun.

Ucundan tutmak: Bu akşam mutlak beklerim.

Sallamak: Allah selamet versin.

Buruşturmak: Sizden tamam ile usandım beni hatırından çıkar.

Burun silmek: Sana tenezzül etmem.

Mendile tükürmek: Haydi pis defol.

Sağ elinde tutmak: Sevdadan bıktım usandım kimi seversem vefasız çıktı.

Yere düşürmek: Arkamdan geliniz fakat kimseye sezdirmeyiniz.

Göz silmek: Senin için gece gündüz ağlıyorum.

Yüzünü silmek: Ne kadar güzelsiniz.

Mendili ceketin cebine koymak: Aşksız, kalpsiz, ruhsuz yaşıyorum, beni bundan kurtaracak vefakar sevgili nerede.

Mendil göndermek: Bana hediye gönder.

Mendil geri göndermek: Artık sizi sevmeyeceğim beni mazur gör.

Mendil yırtmak: başını beynini parçalamak istiyorum.

Yıkanmış mendil yollamak: sizden soğumaya başladım.

Buruşmuş mendil yollamak: Ölürüm terk etme beni.

Mendille burun silmek: Yanımdaki arkadaşım gidecek yalnızım.

Mendille ayakkabının tozunu silmek: biraz bekle beraber ayrılalım.

Erkek mendille kadının ayakkasını silerse: Tahkir ediyorum

Kadın elindeki mendili uzatırsa: sevgimi tenezzülen kabul eder misiniz?³⁷⁷

³⁷⁷ Avni Altner, "Folklor Tetkikleri 2: Soma Çevresi Gençlerin Birbirleriyle Eski İşaretleşme Sözlüğü Çiçek, Mendil İşaretleri", **Gediz Dergisi**, Cilt:6, Sayı:63, 1.4.1943, s. 8-10.

2.2.9.3.Kadın Erkek İşaretleşme Anlamları

Kadın mahramasını (peştamal) üst üste iki defa açarsa: Senin için yanıyorum

Eteklğini birkaç defa açar bacağını gösterirse: Ne vakit gideceğiz

Vücudunu rüzgâra doğru açarsa: Vücudunun güzelliğine bak, korkma.

Vücudu açık ve göz kırpa ve öne eğilirse: Gel beni öp.

Erkek işaret ederken kız birinin geldiğini görürse eliyle burnunu silerse: Bizi gözetliyorlar uzaklaş demektir.

Ellerini kalçaya koyarsa: bana oyun ediyorsun

Kollarını yukarı kaldırır açarsa: Gel seni bekliyorum, boynuma atıl.

İki elin şahadet parmağını yan yana getirirse: Ne zaman sarmaş dolaş olacağız. Karşı tarafta aynısını yarsa ben de bekliyorum gününü bildir

Fes veya şapkayı elde tutup görmezlikten gelmek veya kadının başını açıp saçlarını karıştırması: Sevgini dileniyorum, merhamet et.

Sandalyede otururken ayak ayaküstüne atmak: Seni evime alacağım.

Sandalyede otururken parmakları kilitleyip iki eli bu vaziyette döndürmek: Artık üzme nazınla canımı sıktın.

Sandalyede otururken eğer yanına boş sandalye koymak: Gel artık beraberce yaşayalım.

Güneşi göstermek: Çabuk döndüğünüze sevindim.

Ay göstermek: Sevdiğim bu akşam beni bekle

Yıldız göstermek: Sevdiğim sizi çok bekledim, meraktayım.

Giden bir şeyi gösterme (Tren, araba gibi): Sefa geldiniz yarın haber yollayacağım.

Yelpaze ve çevre ile verilen işaretlerin manaları:

Kalıplı veya kapalı sağ elde tutmak: Bir eş arıyorum

Kalıplı veya kapalı sol elde tutmak: Nişanım var.

Dudaklara götürmek: Senden şüphe ediyorum.

Çabuk çabuk sallamak: Seni çok seviyorum.

Sağ elden sol ele geçirmek: Defol

Birden bire katlamak veya kapamak: Ben çok kıskancım.

Bir dam üstünde veya taraçada yellenmek için yüzde sallamak: Cuma günü sokağa çıkacağım.

Pencerede kapalı tutmak: Bugün evdeyim.

Yarı açık kapalı tutmak: Dikkat bize bakıyorlar.

2.2.9.4. Ayların Manaları:

Mart: Sizi çıldırasiya seviyorum.

Nisan: Sevmeye muhtacım.

Mayıs: Bir öpücük isterim.

Haziran: Sevgilim ne kadar güzelsin.

Temmuz: Sizi seviyorum binlerce öpücük gönderiyorum.

Ağustos: Kalpten olan sevgimi kabul ediniz.

Eylül: En dürüst şekilde okşanmak isterim.

Teşrinievvel: Sizi çok seviyorum.

Teşrininişani: Bana sizi hatırlatacak bir şey gönderiniz.

Kanunuevvel: Canım sıkılıyor.

Kanunsani: Muhabbetimi sunarım.

Şubat: Bu akşam sizi beklerim.

2.2.9.5. Günlerin Anlamları:

Cumartesi: Sizi özledim hep düşüncem sensin.

Pazar: Beni sevmezsiniz ölürüm.

Pazartesi: Beni sevmezseniz ölürüm.

Salı: Muhabbet al, muhabbet gönder.

Çarşamba: Bütün hayatım muhabbet ve sadakatle doludur.

Perşembe: Ne zaman geleceksin.

Cuma: Beni sevindirecek haber bekliyorum.

Cumartesi: Sizi özledim hep düşüncem sensin.

Bu günler ve ay isimlerini sohbet arasında geçirip karşı tarafa mesaj verilir.³⁷⁸

³⁷⁸ Avni Altner, "Folklor Tetkikleri: 2 Soma Çevresi Gençlerin Birbirleriyle Eski İşaretleşme Sözlüğü Çiçek, Mendil, İşaretleri", **Gediz Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 64, 1.5.1943, s. 10-11.

2.3. ANONİM HALK ŞİİRİ

Anonim halk şiiri adlı bölümde dergide tespit edilen manzum halk bilgisi ürünlerine yer verilmiştir. Bu bölüm diğer bölümlere göre daha uzun bir yer kaplamaktadır. Özellikle maniler Gediz dergisinde en çok toplanan halk bilgisi ürünüdür. Mani dışında, ninniler, bilmeceler, türküler, ve mezar taşları bu başlık altında olan diğer türlerdendir.

2.3.1 Bilmeceler

1. Teptim yuvarlandı, öptüm ballandı: Kavun
2. Dilim dilim nar: Yaba
3. Dize kadar kar: Tınaz
4. Uçtu keklik: Saman.
5. Kaldı dilber: Buğday.
6. Ottan alçak, dağdan yüksek: Yol.
7. Yukarda zembil asılı, içinde mercan basılı: Nar.
8. Allah yapar yapısını, demir açar kapısını: Karpuz.
9. Dam ardında keçi gider, sayın bakın kaçı gider: Karınca.³⁷⁹
10. Deptim tekerlendi Öptüm şekerlendi
Hey gidi Adam İçi dolu badem: Kavun
11. Altı mermer üstü mermer içinde bir kanlı Ömer: Kaplumbağa
12.
Karşıdan bir ay doğmuş
Onu görenler olmuş
Annesi beşikte iken

³⁷⁹ D. Alşan, “Bir Defter ve İçindekiler II”, **Gediz Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 82, 1.7.1945, s. 8.

Kızının kızı doğmuş: Gül

13.

Mavi atlas

İğne batmaz

Terzi dikmez

Makas kesmez: Gökyüzü

14.

Hanım uyandı,

Cama dayandı

Cam kırıldı

Kana boyandı: Nar³⁸⁰

15.

“Karşıdan baktım hiç yok yanına vardım pek çok”³⁸¹

2.3.2. Ninniler

1

Hu hu dervişler

Bir fûrun ekmek yemişler

Daha var mı demişler

E yavrum ninni; e, e, e, e

Ninni derim uyudurum ninni,

Küçükten büyüdürüm ninni,

³⁸⁰ Fehmi Erdoğan, “Folklor Araştırmaları I” **Gediz Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 36, 1940, s. 8.

³⁸¹ Avni Altınır, “Tarhala Obasını Tanıyalım 7”, **Gediz Dergisi**, Cilt:1, Sayı: 14, 1937, s.10.

Mekteplerde okudurum ninni...

Kış kış kayıkçı

Kayıkcinın küreği

Akşama filcan böreği ninni.

Dan dan danası

Oğlumun da babası

şeker getirmiş halası ninni

Mini mini oğlum ninni

Kıy1, kıy1dan gel ninni

Ortası çamur yoldan gel;

Sen benimsin bana gel

Babası akşama erken gel

Ninni küçük bebeğim ninni...³⁸²

2

Dan, dan dan ister

Sırmalı yorgan ister,

Örtünüp büyümek ister,

³⁸² Altner, Tarhala Obasını 7..., s. 13.

Çucuğun büyüsün ninni...

Bahçeye asdım salıncak

Eline verdim oyuncak,

Uyusana yumurcak

Yavrum uyusun ninni...

Uzundur sırık gibi

Ekşidir koruk gibi

Mahalleri dolaşır

Yolunmuş tavuk gibi

Esmer yavrum gel bana

Her gün kurbanım sana

Meftun olayım sana

Arslan yavrum ninni.

Dan dan dastana

Danalar girmiş bostana

Kov bostancı danayı

Yemesin lahnayı

Yavrum artık uyusana

E yavrum ninni³⁸³

3

Nenni, nenni, nenni, nennisine

Oğlum gider yengesine,

Yengesi iyi bir kaidnmiş

Üzüm doldurur çevresine

Nenni, nenni, nenni, nennisine

Oğlum gider ninesine

Ninesi cömert bir kadınmiş

Ceviz doldurur çevresine

Nenni, nenni, nenni, nennice

Bol sovanlı börölce

Oğlum yisin doyunca,

Kuzum uyusun nenni duyunca³⁸⁴

2.3.3. Türküler

1.

Tarhala

Yolların kıvrım, kıvrım

Suların şırl şırl

Güzelin hepsi şirin;

³⁸³ Altınır, Tarhala Obasını 7 ..., s. 13.

³⁸⁴ Altınır, Tarhala Obasını 7..., s. 13.

Güzelsin ey Tarhala!

Dereniz ağaçlıdır;

Güzellerin saçlıdır

Sözlerin pek tatlıdır;

Güzelsin ey Tarhala!

Bu kadar güzelliğin,

Tıpkı bir taze gelin;

“Gidipte tekrar gelin;

Olmaz mı.. der Tarhala..³⁸⁵

2.

Yunus ve Ben

Yunus aşıkmiş aramış onu

Onu arar gibi buldum Yunus’u.

Her tuttuğu yolun hep oymuş sonu

Aşkın nehri olmuş onun göz suyu.

O, rüyama girdi asa elinde

Nefeslerle dolu sazı belinde

Sevdiğinin ismi teşbih dilinde

Ruhu rüzgar olmuş, bedenden ayrı

³⁸⁵ Hatice Özgül, “Tarhala Şiiri”, **Gediz Dergisi**, Cilt: 7, Sayı: 80, 1945, s. 13.

Yunus 'derdin nedir' deyipte sordu

Rüyamı söyledim, iyiye yordu

Benliğim tek kale, dertler bir ordu

Yunus dedi 'sende bendensin gayri'³⁸⁶

3

Kabrimin taşı ormana karşı

Üstünde biten otlar gözümün yaşı

Ağlama anneciğim gözyaşı dökme

Benim oğlum yok deye boynunu bükme

Bu yerlerden gece mi geldin geçtin

Sol yanımdan hançer yedim devrildim düştüm

Birden bire anneciğim dünyadan geçtim

Ağlama anneciğim göz yaşı dökme

Endim şu derelerin düzüne

Aynalı martin aldım dizime

Onbeş sene az geliyor gözüme

Al bohçanı gel arkamdan arkamdan

Sen gelirsen arkamdan

Korkmam ben kaymakamdan

³⁸⁶ Ahmet Kuzey, "Yunus ve Ben", **Gediz Dergisi**, Cilt: 7, Sayı: 80, 1945, s.10.

Giden atlı yorulur mu

Yola çadır kurulur mu

Ben askerim gidiyorum

Böyle kavil kurulur mu?

Kara koyun kuzuluyor

Memeleri sızılıyor

Ben askerim gidiyorum

Gönülcüğüm üzüyor

Keklik gelir seke seke

Kulakları elmas küpe

Ben yârimden ayrılmazdım

Ayırdılar çeke çeke

Güneş doğar yayılır meşelere yar

Annem beni vermem diyor elleşlere yar

Annem verse ben varmam elleşlere yar

Su bardakta kız çardakta şingirdaklı yar

Güneş doğar yayılır tepelere yar

Annem beni vermem diyor efelere yar

Annem verse ben varmam efelere yar

Su bardakta kız çardakta şingirdaklı yar

Güneş doğar yayılır zeytinlere yar

Annem beni vermem diyor zenginlere yar

Annem verse ben varmam zenginlere yar

Su bardakta kız çardakta şingirdaklı yar

Elifim noktalandı

Az durdu çokçalandı

Yetiş annem yetiş babam

Mezarım tahtalandı

Elif dedim be dedim

Yar sana ben ne dedim

Kuş kanadından kalem olsa

Yazılmaz benim derdim

Elifin ince sesi

Yar gönül eğlencesi

Bir akşam gel bir sabah

İlla Cuma gecesi

Dam üstüne dam yaptım

Çıktım üstüne baktım

Yârim gelecek diye

Çifte lambalar yaktım

Sarı kavun dileyim

Aç koynuna gireyim

Uyu uyan sar beni

Yar olduğumu bileyim

Dere boyu aşlama

Aşlamaya başlama

El uçgura varmadan

Ağlatmaya başlama

Derelerin armudu

Annen baban varmıdı

Yenide güveğin olayım

Güzel kızın varmıdı

Merakı bak merayı

Koyun iner dereyi

Beni çoban tutsalar

Koynundaki memeyi

Yayla yollarında göç katar katar

Eşinden ayrılmış bir keklik öter

Ayrılık dediğim ölümden beter

Verme tanrım verme ayrılık

Gönül yaylasında yaylaya indim

Divane gönlümü eyliyemedim

Utandım sıkıldım söyleyemedim

Ben canımı senden isteyemedim

Yüce dağ başında biter yosunlar

İlıdıp suyumuzla bizi yağursunlar

İkimizi bir mezara koysunlar

İmama telkin hiç hacet değildir

Yer değilim karış karış yarılam

Su değilim aka aka durulan

Dünyasında sevdiğine sarılan

Ahrette sorgu ssual istemez

Gitme garip gitme yollar çamurdur

Garibin yüreği taştır demirdir
Yedi yıl dediğin hayli ömürdür
Git garibim sağlığınla gelesin

Gurbet ele çıktım benzim bozuldu
Ak anlıma kara yazı yazıldı
Mezarımız gurbetlere kazıldı
Bir aldır mezar taşı garibin

Akmaz iken bir derecik harladı
İmecinin yollarını bağladı
İmeceye bir kız gitti gelemdi
İmeceye giden kız sel almış (imece: Bir köy)

A kız senin ile bir bahçecik turalım
Meyvasını yiyelim gülünü kokalım
Senin ile bir gececik yatalım
O gece sabahlar olmasın gayri

Üç kurt gider şama doğru izi var
Sallamış ağzında emlik kuzu var
Doğru koyun yüreğimde sızı var
Meleme koyun ne yaptın kuzumu (emlik: Yiyecek)

Yüksek dağ başında kurtlar uluşur
Dostum ağlar düşmanlarım gülüşür
Sağ olan baş gine gelir kavuşur
Kavuştur

Ala bulut olur gök yüzüne ağarsın
Sulu sepken olur yer yüzüne yağarsın
Nerde güzel görsen gönül eğersin
Ben senin tavrını çekemem gönül³⁸⁷

4

Kayalardan indirdiler el ile
Kollarımı bağladılar şal ile
İlin gönlü dolu mal ile
Benim gönlüm top zülüflü yar ile

Ben gül idim kopardılar dalımdan
Cahil idim ayırdılar yârimden
Pek güç imiş ben ayrılmam yârimden

Karanfilim toz pembe

Hakikatsiz dost bende

³⁸⁷ Nazmi Bayçin, "Folklor Derlemelerinden: Kuru Köyden Toplanan II", **Gediz Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 52, 1941, ss. 8-9.

Eller cilve cümbüşte

Gece gündğr yas bende

Sarı pabuç toz eder

Kız oğlana göz eder

Oğlanların suçu yok

Ne ederse kız eder.³⁸⁸

5

Kınaman beni vefalı dostlar

İyi kötüyü seçemez oldum

Gönül yaralandı cananı ister

Lokman ilacını içemez oldum

Har almış gülünü şeyda bülbülden

Figan etsen talisiz ne gelir elden

Ayırda da felek nazlı yârimden

Kırıldı kanadım kaçamaz oldum

Derdimi sakladım düşman arından

Gözlerim kan ağlar ahızarımdan,

Beni küleyleyen aşkın narından

Alıpta başımı kaçamaz oldum

³⁸⁸ Nazmi, Bayçın, "Folklor Derlemelerinden: Kuru Köyden Toplanan II", **Gediz Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 52, 1941, ss. 8-9.

Dedim bu illerde bir zaman kalam
Leylasın ararken mevlayı bulan
Kendi afeşile kül olup yanan
Kemide münciyide bilemez oldum

Beni sevenlere her zaman kulum
Aşıklar sazında çalınan neyim
Dilberden ayrıldım lal oldu dilim
Sırrımı kimseye açamaz oldum

Beni sevenlere her zaman kulum
Aşıklar sazında çalınan neyim
Dilberden ayrıldım lal oldu dilim
Sırrımı kimseye açamaz oldum

Dertlidir dertlerim herkese ayan
Yokmu o ellerde dedime uyan
Aşkın badesini dilime koyan
Hayırsız dilberden geçemez oldum³⁸⁹

6

Altı kızdan soldaki Fatma

³⁸⁹ Duran Dertli, "Dedim Dedi Şiiri", **Gediz Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 61, 1943, s. 16.

Kaşları var çatma çatma

Derdimi alıp derdine katma

Altı kızlar Altı kızlar

Altı kızdan o biri Ayşe

Benleri var köşe köşe

Vurulur insan hilal kaşa

Altı kızlar, altı kızlar

Altı kızın şu biri İnci

Odur güzellerin genci

Koynunda var iki turuncu

Altı kızlar altı kızlar!

Altı kızın o biri Meryem

Etti gözlerimi sersem

Ya ben olayım ona hayran

Altı kızlar, aştı kızlar!

Altı kızın o bir Melek

Dünya döner çarkı felek

Yeter eylediğim dilek

Altı kızlar, Altı kızlar!..

Altı kızdan sağdaki Dudu

O Güzellerin budu

Kerem dedeyi coşturdu

Altı kızlar, altı kızlar!..³⁹⁰

7

Vefasız bir güzeli sevdim seveli

Hiç yüzüm gülmedi söylen neyleyim

Aşkın ataşına düştüm düşeli

Göz yaşım dinmedi söylen neyleyim

İçmişim badeyi yüreğim yakar

Ciğer göz göz oldu yanığa bakar

Göz yaşım sel olmuş çağlayup akar

Gelipte silmedi söylen neyleyim

Kirpikler ok gibi bağrıma battı

Yaralı yüreği kana boyattı

Ciğerim kopardı pazarda sattı

İnsafa gelmedi söylen neyleyim

Dertliyi Manisa hayli ağlattı

³⁹⁰ N, Bayçin, Manisada Yaşayan ..., s. 10.

Başını onulmaz dertlere kattı

Ezraile canım bir pula sattı

Canımı almadı söylen neyleyim.³⁹¹

8.

Manisa hapisanesinden ;

“Ben giderken ekinleri köğüdü,

Açıldı mı şu derenin söğüdü?

Kırıldı mı memleketin yiğiti?

Anam beni niçin verdin çocuğa.”³⁹²

9.

“Elma değil elden ele atayım

Sığır değil Hergeleye katayım.

Yiğit değil sarılayım yatayım.

Anam beni niçin verdin çocuğa”³⁹³

10.

Bakıp tek durmam

Başına oturmam

İhlasını pek tam

Millet yoluna

Aksa da yaşım

³⁹¹ Dertli, ..., s.7.

³⁹² Erdoğan, Halk Edebiyatı ..., s. 9.

³⁹³ Erdoğan, s. 9.

Feda olsun başım

Ağarsın saçım

Millet yoluna³⁹⁴

11.

Kabak pişti tuz ister

Anne canım kız iştah

Kız olmasa dul olsun

Şeftalisi bol olsun³⁹⁵

12.

Küçük çocukların nikahlarından çıkan acının bir terennümü “Türkü”

Sabah olur çocuk gider oyuna

Oynar oynar, kum doldurur koynuna

Anam da günahlarım senin boynuna

Niçinde verdin beni bu çocuğa

Hovardalar gelip geçer gezmeyle

Başlar çocuk uçurları çözmeyle

Sabah olur çifte gider

Bir evlecik süremez

Döner de eve gelir

Çöz... deyemez.³⁹⁶

³⁹⁴ N. Bayçın, Manisada Yaşayan ..., s. 8.

³⁹⁵ N. Bayçın, Manisada Yaşayan ..., s. 8.

13.

Kula Menye Köyünden Elif Türküsü

Elifte kızını denk okumuş hocadan aman

Güneşte vurmuş pencereden bacadan vay

Elifim gel gel nazlıda yârim sallanda gel

Ben giderken bu ekinler gök idi aman

Elifde kızını kimden aldım öğüdü vay

Elifim gel gel nazlıda yârim sallanda gel

Elifte kızının yaylada buldum izini aman

Dumanda sandım şalvarının tozunu vay

Elifim gel gel nazlıda yârim 'sallanda' gel

Elifte kızını pencereden eleder aman

Kaşları değil gözleri beni deli eder vay

Elifim gel gel nazlı da yârim sallanda gel

Bülbülde konmuş sarayının başına aman

Güneşte vurmuş kirpiğime kaşına vay

Elifim gel gel nazlıda yârim sallanda gel³⁹⁷

³⁹⁶ N. Bayçın, Manisada Yaşayan ..., s. 8.

³⁹⁷ N. Bayçın, Kula Folkloru ve Yunus..., s. 10.

14

Osman Türküsü

Mezar arkasında kanlı kasaplar

Adam arkadaşına kama mı sallar

Süpürün hanları osman geliyor

Analar doğurmuş aslan geliyor.

Dağların ardında kaplan izleri

Tüfeğin ucunda maskaf demiri

Yazın katipler hükümet emri

Açın hanları osman geliyor

Analar doğurmuş aslan geliyor.

Osmanın bindiği sırmalı eğer

Atılan kurşunlar hep ona değer

Osmanın kuruluş boynuna eğer

süpürün hanları osman geliyor

Analar doğurmuş aslan geliyor

Çayda balık kaynaşır deniz dalgalı

Bugün efelerin başı belalı

Açın hanları osman geliyor

Analar doğurmuş aslan geliyor³⁹⁸

15.

Kurşun gelir sile sile

Melhem çalın yarasına

Mehmet beyi öldürmüşler

Haber verin anasına

Hem okudum hem yazdım

Yalan dünya senden bezdim

Dağlar diyarında gezdim

Giden oğlan bulunur mu?

Karalı bayrak kalkar mı?

Her gelin bayrak çeker mi?

Kınamayın komşularım

Gelen gelin geri gider mi?

Kara bayrak kaldırdım

Çifte davullar döğdördüm

Kınamayın komşularım

Kadersiz gelin getirdim.³⁹⁹

³⁹⁸ N, Bayçın, Kula Folkloru ve Yunus..., s. 10.

³⁹⁹ N, Bayçın, Kula Folkloru ve Yunus..., s. 10.

16.

Kadın Oyun Havası

Ovanın darısına

Sel almış yarısına

Askere giden oğlanlar

Boşasın karısına

Çayırdan gel tokmaklar

Çimenden gel tokmaklar

Arabaya binelim hah hah hah

Dombaya düştü şimşekler

Ovada tütünüm var

Ne güzel içimi var

Şu deysun oğlunda

Efendi biçimi var

Çayırdan gel tokmaklar

Çimenden gel tokmaklar

Ovalarda kum darı

Ben istemem dul karı

Olur ise kız olsun

⁹ N, Bayçın, Kula Folkloru ve Yunus..., s. 10.

On parmağı kınalı

Çayırdan gel tokmaklar

Çimenden gel tokmaklar⁴⁰⁰

17.

Sabuncunun düzüne

Bostan eksem yayılır.

Zilli dudum pek ufakcık

Kucaklarda bayılır.

Sabuncunun deresi

Dolaşımdır dolaşım

Gelme kardeşim gelme

Alkanlarım bulaşır

Sabuncunun düzünde

Yoktur yalan sözünde

Çifte çifte benleri var

O gelinin yüzünde

Sabuncunun düzüne

Kazma ile kazmalı

Zilli dudunun kaşlarına

Kalem olup yazmalı⁴⁰¹

18

Söz M.Sadettin

Notalarla yer alan bir türkü.

Ne de Hoştur Manisa'nın ovası,

Ovasında dolu bülbül yuvası,

Ulu dağın üstü kiraz yaylası

Anadolun en güzel durağı, Manisa.

Üzüm yurdu çalışkanlar yatağı, Manisa

Her tarafı bahçeliktir bağlıktır,

Önü ova, arkası da dağlıktır,

Tatlı suyu içenlere sağlıktır,

Anadolun en güzel bir durağı, Manisa

Üzüm yurdu çalışkanlar yatağı, Manisa

Ovasından Gediz çayı akıyor,

Dağ ovaya ova dağa bakıyor,

Ay Işığı nurlu şimşek çakıyor.

Anadolun en güzel bir durağı, Manisa.

⁴⁰¹N, Bayçın, "Kula Folkloru ve Yunus...", s. 10.

Üzüm yurdu çalışkanlar yatağı, Manisa.⁴⁰²

19.

Kadir Mevlam seni öğmüş yaratmış

Bulmuş kemalini o gül memeler.

Pembe zor gömlekten gül gibi parlar

İçinde beslenir o gül memeler.

Yüce dağbaşında bir bölük duman

Dumanın altında halim pek yaman

Diz çöküp gerdandan emdiğim zaman

Ne çeker elimden o gül memeler

Her sabah her sabah gelir geçersin

Bana nisbetinde göğsün açarsın

Fırsat olur bir gün elim geçersin

Ne çeker elimden o gül memeler

Her sabah her sabah gel kes(geç) buradan

Selamın sabahın kesme aradan

⁴⁰² H, Bayçin, Türkülerimiz II ..., s. 12.

Ne güzel yaratmış seni yaradan

Seni yaradanın ben de kuluyum⁴⁰³

20.

Görüncek yüzünü kıları zarı

Aklıma gelmiş ayrılık narı

Beni hakikattan sevmiyen yarı

Bir daha sevmek tevbeler olsun.

Girdim bahçenizden bir gül kopardım

Hata ettim hatırcığım dokundum

Seni benim deye elden sakındım

Yeni dost sevmişsin mübarek olsun

Dilerim rakib bir derde uğrasın

Ol derde derman bulamıyasın

Yatup ölüm döşegine kalasın

Görüştüğün dotları bilmez olasın

(bir kelime yırtık) Ömer yârin senasini bir

Ayrılık namesinin okudum ezber

⁴⁰³ M. Çağatay Uluçay, “Yund Dağlarında Bir Hafta Düğün Adetleri VI”, **Gediz Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 6, 1.10.1943, s. 8.

Bizden yüz çevirmiş ol nazlı dilber

Dilerim bariden ömrü azalsın⁴⁰⁴

21.

Ne ağlarsın kara gözlüm

Gönül senden ayrılır mı?

Bu ne güzellik sende iken

Gönül senden ayrılır mı?

Hep gözler buraya gelsin

Aşıkın halinden bilsin

Cümle alem güzel olsa

Gönül senden ayrılır mı?

Gevheri der aşık olmayınca

Gonca gülün dermeyince

Azrail canımı almayınca

Gönül senden ayrılır mı?⁴⁰⁵

22.

Burusa Türküsü

⁴⁰⁴ Uluçay, Yund Dağlarında VI..., s. 8.

⁴⁰⁵ Uluçay, Yund Dağlarında VI..., s. 8.

Konak avlusuna dalar
Paşa efendi durmaz ağlar
Peder ve hanım kara bağlar
Ya sen ya ben olmayıncak
Duramıyorum görmeyince

Seni gidi portakal
Bu gün akşam burda kal
Pencereden salla al
Kız anneme sorda gel
Tahtalar oynamasın
Soyun da gir koynuma
Paşa baban duymasın
Cellat vurur boynuma

Hapishanenin penceresi
Yandı pilav tenceresi
Hanımların çingenesi

Ya sen ya ben olaydım
Kokulmadık gonca bir gül olaydım
Seni gidi oyunbaz
Cümbüşüne doyulmaz

Sızdırılmış bal gibi

Yemesine doymaz

Yağmur yağar buran buran

Üstümüze tekli yorgan

Amir isen işte gerdan

Ya sen ya ben ayğın yar olaydım

Kokulmadık bir gonca yar bulaydım

Yağmur yağar inceleyin

Senin sözün benceleyin

Durameyom görmeleyin

Seni gidi portakal

Bu gicecik burda kal

Tahtalar oynamasın

Bey baban duymasın

İstanbulun didikleri

Şekerdi yedikleri

Yine aklıma geldi

Paşamın didikleri...

Ŗu Burusayı yaktırsalar,

PaŖa babanı kaldırsalar,

Zindanları deldirseler,

Efeleri bildirseler,

Dilekleri erdirselers.⁴⁰⁶

23.

Güllerin, koynunda gizler baharı,

Pembe bir duvakla süsler baharı,

Burda arattırmaz yazlar baharı

Güller dudağında yanar Isparta

Bülbüller rüyanı anar Isparta

Halılar renginden ince bir nakıŖ,

Dağlar göklere bir hülyalı bakıŖ,

Sularında bile baŖka bir akıŖ,

Güller dudağında yanar Isparta

Bülbüller rüyanı anar Isparta⁴⁰⁷

24

Varın bakın benim bacam tüter mi

Bağımda bahçemde bülbül öter mi

Bir İbrahim ağam yerim tutar mı

⁴⁰⁶ Avni Altınler, "Tarhala Obasını Tanıyalım 14 Burusa Türküsü", **Gediz Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 19, 1.11.1938, s.12.

⁴⁰⁷ Nahit Nafiz Edgüer, "Yurt Türküleri:3 Isparta", **Gediz Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 18, 1.10.1938, s, 7

Gitti gençlik elden der Hasan Ağa

Kaldı yetimlerin der Hasan Ağa

Kaldı kuzuların der Halil Ağa

Şu dünyada bir murada ermedim

Yaptığım odamda safa sürmedim

Ben yavrumu düşün edüp görmedim

Gitti gençlik elden der Hasan Ağa

Kaldı yetimlerin der Hasan Ağa

Kaldı kuzuların der Halil Ağa

Odalar yaptırdım bir uçtan uca

İçinde yatmadım üç gün üç gece

Elimde ermedi eğri kılıca

Gitti gençlik elden der Hasan Ağa

Kaldı yetimlerin der Hasan Ağa

Kaldı kuzuların der Halil Ağa

Hasan ağa ider nedir suçumuz

Vademiz gelmeden gitti gücümüz

Eskici oğlu Mehmet Ali üçümüz

Kaldık habisler der Hasan ağa

Koyunlarım ağıllarda dolaşır
Seymenlerim kuzu gibi meleşir
Dostlarım ağlaşır düşman gülüşür
Gitti gençlik elden der Hasan Ağa
Kaldı yetimlerin der Hasan Ağa
Kaldı kuzuların der Halil Ağa

Hasan Ağa seni sürgün ettiler
Oğlunu kızını hasrettiler
Haftasına varmadan cellat ettiler
Gitti gençlik elden der Hasan Ağa
Kaldı yetimlerin der Hasan Ağa
Kaldı kuzuların der Halil Ağa

Evimin önünde havuz taşları
Gözümden akıttım kanlı yaşları
Ali amcam Muzuların başları
Gitti gençlik elden der Hasan Ağa
Kaldı yetimlerin der Hasan Ağa
Kaldı kuzuların der Halil Ağa

Büyükü küçükü körpe kuzular

Yürekte yaresi vardır sızlar

Fetişimde babasını özüler

Babasına dayanamıyan Fetişim

Odamın yaygısın kaldırmasınlar

Elen İlvendi döndürmesinler

Akser Agası öldü demesinler

Gitti gençlik elden der Hasan Ağa

Kaldı yetimlerin der Hasan Ağa

Kaldı kuzuların der Halil Ağa

Ziba kadın ider yola düzeyin

İki yavrumu yanına alayın

Ağam sağ deyene canım vireyin

Gitti gençlik elden der Hasan Ağa

Kaldı yetimlerin der Hasan Ağa

Kaldı kuzuların der Halil Ağa

Osmanoğlu güler imiş yüzüme

Ali amcam düşer imiş izine

Halalarım layıkmıdır bu size

Gitti gençlik elden der Hasan Ağa

Kaldı yetimlerin der Hasan Ağa

Kaldı kuzuların der Halil Ağa

Hasan ağa gider ardı develi

Kır atın üstünde kolu (okunamadı)

Yani hamaylılı nazar dualı

Gitti gençlik elden der Hasan Ağa

Kaldı yetimlerin der Hasan Ağa

Kaldı kuzuların der Halil Ağa

Koyumudur şu Akser'in basması

Tükendimi kurşun ile saçması

Armı geldi Hasan ağam kaçması

Gitti gençlik elden der Hasan Ağa

Kaldı yetimlerin der Hasan Ağa

Kaldı kuzuların der Halil Ağa

Akser'e girmeğe kalmadı yüzüm

Bu imiş alınıma yazılan yazım

A benim Fetişim eksikli kızım

Gitti gençlik elden der Hasan Ağa

Kaldı yetimlerin der Hasan Ağa

Kaldı kuzuların der Halil Ağa

Üst yanıma baktım bir yelek kaya

Art yanıma baktım yerde bir kal'a

Yetiş imdadıma Hacı Ömer Ağa

Gitti gençlik elden der Hasan Ağa

Kaldı yetimlerin der Hasan Ağa

Kaldı kuzuların der Halil Ağa

Akser ile yaya köyün arası

Yüreğimde vardır zehir yaresi

Hacı Ahmet ağa dininde bulası

Gitti gençlik elden der Hasan Ağa

Kaldı yetimlerin der Hasan Ağa

Kaldı kuzuların der Halil Ağa

Yaya köyde bayır bayır dolanır

Dikmen önlerinde boynu bükülür

Akseriliye kara haber duyulur

Gitti gençlik elden der Hasan Ağa

Kaldı yetimlerin der Hasan Ağa

Kaldı kuzuların der Halil Ağa

Sabah namazında boynum boğdular

Eve getirdiler yasım kurdular

Karaosmanoğlu ferah verdiler

Gitti gençlik elden der Hasan Ağa

Kaldı yetimlerin der Hasan Ağa

Kaldı kuzuların der Halil Ağa

Hasan ağam bağırdaktan gülmedi

Güldü amma muradına irmedi

Oğlan sünnet edub kız gelin etmedi

Gitti gençlik elden der Hasan Ağa

Kaldı yetimlerin der Hasan Ağa

Kaldı kuzuların der Halil Ağa

Varın giden Fatma kadın ağlasın

Havuzun önünde bahçen olmasın

Suyu salıverin gülüm solmasın

Kıymetli zibanı eller almasın

Gitti gençlik elden der Hasan Ağa

Kaldı yetimlerin der Hasan Ağa

Kaldı kuzuların der Halil Ağa

Küfeylan at tablında bağlandı kaldı

Akserlinin eli koynunda kaldı

İçeri kaldı

Gitti gençlik elden der Hasan Ağa

Kaldı yetimlerin der Hasan Ağa

Kaldı kuzuların der Halil Ağa

Ben bir Akserlinin beyi idim

Dudu kuşu gibi şeker yer idim

Karaosmanoğlu bubam der idim

Gitti gençlik elden der Hasan Ağa

Kaldı yetimlerin der Hasan Ağa

Kaldı kuzuların der Halil Ağa

Getirin ibriği abdest alayım

Şehit namazını yolda kılayım

Hele ağalar ben suçum bileyim

Gitti gençlik elden der Hasan Ağa

Kaldı yetimlerin der Hasan Ağa

Kaldı kuzuların der Halil Ağa⁴⁰⁸

25

Mehtabı andırır semai

Bir meleksin ve ilkbaharsın

Koncalanmış gülüsün

Gül ki gönlüne neşe saçılısın

Bir gülüşünle güller açılısın

Kuşlar söylüyor sana hep şarkı

Ömrünün olmasın bir cennetten farkı⁴⁰⁹

26

I

Araya araya buldum izini

İpek sandım saçlarını, yüzünü

Ölmeden bir daha göreydim yüzünü

Kerem gibi dertli koyma sen ben⁴¹⁰

II

Yıldız dağı ışımlar, ışımlar,

Alt yanına düşmüş geyiklerim mışıl, mışıl,

Hani başındaki aslan kişiler,

Niçin gitmez yıldız dağı başındaki dumanın?

⁴⁰⁸ Uluçay, "Hacı Şabanoğlu Hasan Ağa Türküsü", **Gediz Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 101-102, 1947, ss. 9-10.

⁴⁰⁹ Alşan, Kumkuyucak..., s. 9.

⁴¹⁰ Alşan, "Bir Defter ve İçindekiler", **Gediz Dergisi**, Cilt: 7, Sayı: 81, 1945, s. 7.

Yıldız dağı dedikleri her dağlardan dumanın?

Köprüsü vardır kıldan incedir,

Benim sevdiğim göçüktür emme bencedir,

Niçin gitmez yıldız dağı başındaki dumanın?⁴¹¹

III

Sarıcan oğlan dirki ne sarılardan sarıyım,

Altından arıda, gümüşlerden duruyum,

Kovanlardan ovul çıkartmadık arıyım;

Her kovanda balım var benim,

Her gördüğüm güzelde sevgilim var benim...

Sarıcan oğlan dirki ne sarıların nesiyim,

Altınların arısı da, gümüşlerin hasıyım

Kovanlardan arı çıkarmadık arısıyım;

Her kovanda balım var benim

Her güzelde sevgilerim var benim⁴¹²

IV

Karşiki dağda bir koyun meler

Koyunun meleyişi ciğerimi deler

Eşinden ayrılan böylemi yanar?

Verin karagöz koyunun kuzusunu meletmeyim⁴¹³

⁴¹¹ Alşan, Kumkuyacak..., 7.

⁴¹² Alşan, Kumkuyacak..., s. 7

V

Yüce dağ başında çıktım oturdum,
Etrafında lale, zümbül bitirdim,
Sabahın şehrinde bir yavru yetirdim,
Onun için uvun uvun ağlarım..⁴¹⁴

VI

Yüce dağ başında bir koca kartal,
Kanadını yaymış dünyayı örter,
Bazı kullar vardır ölümden korkar,
Korkma ölümden er-geç yolundur⁴¹⁵

VII

Mezerimi derin edin,
Su serpin serin edin,
Dünyada gün görmedim;
Ahrette gelin edin!⁴¹⁶

VIII

Altın yüssüğüm şak şak,
Küsse küsse barışsak,
Evlerimiz pek uzak,
Mektup ile konuşsak⁴¹⁷

⁴¹³ Alşan, Kumkuyucak ..., s. 7

⁴¹⁴ Alşan, Kumkuyucak, s. 7

⁴¹⁵ Alşan, Kumkuyucak ..., s. 7.

⁴¹⁶ Alşan, Kumkuyucak ..., s. 7.

⁴¹⁷ Alşan, Kumkuyucak ..., s.7.

IX

Çalınan davulu düğün mü zandın,
Açılan bayrağı gelin mi zandın,
Her gurbete gideni gelir mi zandın,
Git garibim gel salıcayla⁴¹⁸

X

Gışlamızın önünde hasır yazılı,
Hasırın üstünde aylık sayılır;
Söylemeyin anama yüreği bayılır,
Goyver devlet ben sılamı göreyim...⁴¹⁹

XI

Gurbetlin belimi büktü
Keskindir kayası ömrümü söktü,
Sıladan anan gözyaşı döktü,
Yeşil dağlar yeşil ben sılamı göreyim⁴²⁰

XII

Çıktım gurbet ele başım selamet,
Ayrıldım dosttan koptu kıyamet,
Körpe gündüzlüm Allaha emanet,
Elleri mor çevreli gündüz beyim benim⁴²¹

⁴¹⁸ Alşan, Kumkuyucak ..., s.7.

⁴¹⁹ D.Alşan, Bir Defter ve İçindekiler”, (der: Mehmet Çetinkaya, söyleyen: Cemile), **Gediz Dergisi**, Cilt: 7, Sayı: 81, 1945, s. 7.

⁴²⁰ D.Alşan,“Bir Defter ve İçindekiler”,(der: Mehmet Çetinkaya, söyleyen: Senem Yetkin) **Gediz Dergisi**, Cilt: 7, Sayı: 81, 1945, s. 7.

XIII

İnce bıçağımla palaskam olaydı,

İnce bıçak yaylımını alaydı,

Beş yüz atlı gelmiş daha bin beş yüz olayı

Gafilnen avlanan gündüz beyim benim!⁴²²

27

Hastane önünden sallandım geçtim

Sol yanımdan vuruldum devrildim düştüm.

Eyvah doktorum eyvah ben ölecek miyim?

Ben ölmeden yârimi görecek miyim?

Hastane önünde halı yayılır

Halı değil anam kanım yayılır

Anam beni görünce hemen bayılır

Eyvah doktorum eyvah gençliğim vardır

Gençliğimi sorarsandünya bana dardır

Açıldım meşe gibi

Kırıldım şişe gibi

Kız ardına düşeli

Soldum menekşe gibi

⁴²¹ D.Alşan “Bir Defter ve İçindekiler”, (der: Mehmet Çetinkaya, söyleyen: Ali Kargın), **Gediz Dergisi**, Cilt: 7,Sayı: 81, 1945, s. 7.

⁴²² Alşan, “Bir Defter ve İçindekiler”, (der: Mehmet Çetinkaya, söyleyen:Ali Kuş,) **Gediz Dergisi** Cilt: 7, Sayı: 81, 1945, s. 7.

At gelir ağır ağır

Buyur sevdiğim buyur

İkimizin sevgisi

Değirmen taşından ağır

At olur tepmez mi

Yar olur öpmezmi?

Yârin öptüğü yerde

Çifte güller bitmez mi?

Al ata yeşil kolan

Bin de dağlara dolan

Benim gibi var mı ki

Sevdiğinden ayrılan.

Ocakların dumanı

Arpa buğday samanı

On üç on dört yaşında

Sarılacak zamanı

Kaynayan kazan taşmaz mı?

Yol buradan aşmaz mı?

Merak etme sevdiğim

Ayrılan kavuşmaz mı?

Al ata vurdum eğer

Kadife fistan geyer

Güzelliği şöyle dursun

Boyuna nazar değer.

Karşıda kara kedi

Ağzında keklik eti

O yar benim olmazsa

Yakarım memleketi

Karanfilin moruna

Varmam elin oğluna

Altın dizse boynuma

Girmem elin koynuna

Karanfil budak budak

Açılır tabak tabak

A yârim beni almaz iken

Aldığın mataha bak

Köyümüzün bahçeleri çaltılı

Tulumcunun belindedir altılı

Tulumcu zeytinlik satacak

Ak kıza altın takacak

Ak koyunun ayrıanı

Geliyor kurban bayramı

Benim bir sevdiğim var

Annesinin baylanı⁴²³

28

Bakırlı ete enibde gelir, enişden

Her yanları görünüyor gümüşden

Bakırlımda aman hinci gelmiş cümbüşten

Haydi ülen bakırlıda bakırlım zeybek bakırlım

Bakırlımın aman çinkıştaklı maşası

Ah azil olmuş kötahyanın paşası

Bakırlının şşimdi gelmiş asası

Haydi ülen bakırlıda bakırlım zeybek bakırlım⁴²⁴

29

Sevdiğim bir misin

Bu yerlerde bir misin

⁴²³ N, Bayçin, Yunt Dağı Mani ..., s. 9.

⁴²⁴ N, Yalçın, "Yurt Tetkikleri: Kırkağaç- Bakır III", **Gediz Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 49, 1941, s.6.

Giceler on beş saat

Gel desem gelir misin

Gel yanıma yanıma

Sarıl biricik boynuma

Bu yıl böyle giderse

Öleceğim yoluna

Öyle çocuk öyledir

Şimdi zaman böyledir

Herkes sevdiğini almış

Civir civir söyler

Şu karşiki haneler

Yıkılsın viraneler

Aceb şehit olur mu

Yar yoluna ölenler

Bahçeye kuyu kazdım

Hem okudum hem yazdım

Ak gerdanın üstüne

Düştüm bayılayazdım

Ey açıl ömrümün malı

Badisabah olmadan

Sarıpta gül cemali

Aman sakın solmadan

Nazendedir nazende

Sevdiği var yanında

İzmir Balyoz kızının

Sürmesi var gözünde

Güzelim giymiş bir entari

Nedense sever hep alla sarı

Girmiş midir onbeş yaşına bari

Aşıkına söyle edası vardır

Heycanım yandım dilber kaşına

Çıksam dağlar başına

Yârim gelsin karşıma

Eğil bir yol öpeyim

Aklım gelsin başıma

Ah kınalı elli sevdiğim

Telli pullu turnam nerden gelirsin

Tarhalanın taşları

Yemyeşil ağaçları

Karanfille çekilmiş

O yârimin kaşları

Ev altında aşlama

Sözle beni taşlama

Ben yanına varmadan

Ağlamaya başlama⁴²⁵

30

Altta verilen şiir parçaları Avni Altıner tarafından destan parçası şeklinde verilmişken aynı türkü parçası Fehmi Erdoğan tarafından türkü şeklinde kaleme alınmıştır.⁴²⁶

Yareye dost hamdu human eyledi

Başlandı bivan iptida dost

Arap atan gibi yeşil donlu

Hama kuşu gibi ince belli

Güzeller içinde fidan boylu

Heman kendi geldi cihana güzel

Varın bakın pembe hanım uyuyor mu?

⁴²⁵ Altıner, "Tarhala Köyünde Üzüm...", s. 9.

⁴²⁶ Altıner, s .8.

Kerdanında altın inci duruyor mu?

Katip oğlu gibi vezir olur mu?

Yazıktır şanına katip oğlu.

İzmirin içinde kurulur oyun,

Kanereye gelir kurbanlık koyun

Celladlar geliyor kalk beyim soyun

İzmirin içinde oturduk taşa

Arkamızdan gelen üç dolap aşa

Daha neler sağ olan başa

Yalancı dünyanına ötesi ince

Bülbülün arzusu gül ile gonca

Bir güzelin kendi gönlü olunca

Arayup tenhada bulması vardır

Yar ayvalık dedikleri küçük bir kasaba

Kesilen kelleler gelmez hesaba

Aydının zeybeği dönmüş kasaba

Ayvalık dedikleri bir altın direk

Çığırsır maryalar gelmez hesaba

Tavaslı oğlu gibi bir arslan gerek

İnişe giderken tavşan büküşlü

Yokuşa giderken keklik sekişli

Köşküne oturmuş doğan bakışlı

Kalemi yıkarsan gene yaptırırım

Çiviler yerine yaldız kaktırırım

Yemimi kesersen pirinç astırırım

Ele ele verince el elden kalmaz

Düşmanım çevresi harlayub yanmaz

Türk ile türkmenle cenge girilmez

Ya alçak olur mu yümsek bağlama

Öğretirler oyunun fendini

En aziz dostundan sakla kendini⁴²⁷

31

Çubuğum yok yol üstüne uzatam

Takatım yok yar yolunu gözetem

Menendin yok seni kime benzetem

Saliver kahkulunu efem boylu boyunca

Ben saramadım kimler sarsın doyunca

⁴²⁷ Fehmi Erdoğan, “Yare Türküsü” **Gediz Dergisi**, Cilt: 4, Sayı: 37, 1940, s. 13.

Duman vardır Şu dağların başında

Aslım kaldı toprağında taşında

Saf sen değil hep alemin başında

Aman ağalar ben salama varayım

Kaldık eğri yüzün kalasında

Bir giderim beş ardıma bakarım

Gözlerimden kanlı yaşlar dökerim

Hem ayrılık hem gurbetlik çekerim

Aman ağalar yol ver beyler ben salama varayım

Gün görünmez mellengeöin dalından

Kimse bilmez Şu gurbetlik halinden

Elimden ayrıldım nazlı yârimden

Bir incecik yolum gider gördese

İlgın ılgın kanım damlar morfese

Nasıl kıydın ince belli cerkese

Ay karanlık gice vurdular beni

Ölmeden tabuta koydular beni

Oduncular dağdan odun indirir

Gözüm yaşı yedi değirmen döndürür

Bu dert beni iflah etmez öldürür

Ay karanlık gece vurdular beni

Ölmeden tabuta koydular beni

Su testisi elinde

Allar geymiş etekleri belinde

Benim yârim cümle alem dilinde

Suya gider su destisi doldurur

Bu dert bize iflah etmez öldürür⁴²⁸

32

Ker alinin boyu selviden de uzundur uzun

Gezer durur dağlarda yaz ile güzün

Beydağının üstü düzdür bayır değildir,

Yoramam düşlerim hayır değildir,

Başka dağlar gibi sağır değildir

Ker Aliyi Mansa, İzmir de bilir

Çöp çıldır varılmaz Beydağı

Taralanın meşhurdur kirazı bağı

Akşam oldu ekindiler (ikindi) kılındı

⁴²⁸ Fehmi Erdoğan, “Yunt Dağlarında bir Gezi”, **Gediz Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 27, 1939, ss. 11-12.

Çalgıcılar bölük bölük bölündü
Yaker Alim kır atile göründü
Silahlanup çıkmamıza ne kaldı çıkmamıza
Ker Alinin yanına kaçıp varmamıza
Ağustosun on beşinde kavuşmamıza
İzmirin içinde ballüzün kızı
Saldı mı senin de kalbine sızı

Yıldızlı badeden içtiğim şarap
Arkadaşımı sorarsan parmaksız arap
Yakarım izmiri ederim harap
Dağda öne çıkan olacak türap
O yol çeşmesi harlayıp akar
Zeybeğin kurşunu dağları yıkar
Dağlar kumaş doldu şala kim bakar
Bir gece yollara indim dağlardan
Ettim dağları çarşı bedestan

Ker alinin yoktur solu sağı
Dağlar yaptı varkum arslan yatağı⁴²⁹

33

⁴²⁹ Avni Altiner, “Tarhala Obasını Tanıyalım 12 Ker Ali Şarkısı”, **Gediz Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 16 1938, ss. 9-12.

Türkmen kızı allar giyer

Sevdikleri boyun eğer

Bakışı bir Mısra değer

Özleri Türkmen kızının

Koyunları suya akışır

Döner ardına bakışır

Turalı altın yakışır

Boynuna Türkmen kızının

Türkmen kızı su doldurur

Mahramesini (örtü) yel kaldırır

Bakışı adam öldürür

Gözleri Türkmen kızının

Boğazında vardır mercan

Ver beni dellala barçan

Gelirse katacak canıma can

Yolunu gözlerim Türkmen kızının⁴³⁰

34

Yüce dağ başında ben bir parça kar idim,

Yeller esdikçe ılgım, ılgım eridim.

⁴³⁰ Altınar, Tarhala Obasını 12..., s. 10.

Eskiden muhabetlisi yârin ben idim,
Şimdi karşıdan karşıya bakan ben oldum.

Yüce dağ başında bir büyük kartal,
Kanadını açmış şimdi uçup kalkar.
Karı görünce nice yiğitler ölümden korkar.
Var git sevdiğim karlı dağlar er geç benim yolumdur⁴³¹

35

Evleri va deryaya karşı penceresi şişeden
Güzeller baş başa vermiş ağlıyorlar köşeden,
Rengni gülden almış kokusu menekşeden
Elem çekme nazlı yârim sen benimsin ben senin
Ta kıyamet hasrolunacak sevdiğimsin sen benim

Sabahın seher vaktinde fidanım sıkdi ile dükkan açar,
Elinde billur şişe misk ile anber saçar
Elem çekme nazlı yârim bir ölümden kim kaçar,
Elem çekme nazlı yârim sen benimsin ben senin,
Ta kıyamet hasredecek sevdiğimsin sen benim

Sabahın seher vaktında oturmuş incil okur,
Ben o dilden anlamaz oldum sanırdım bülbül şakır

⁴³¹ Altınar, Tarhala Obasını 12..., s. 10.

Benim sevdiğim evde niçün yalnız yatır,
Yar sefada ben cefada yine gönül hoşnutdur.

Evleri var deryaya karşı gelir Mısır gemisi
Üstüne bina kurulmuş sultanların camisi
Dört kitaptan okunuyor dinlesinler hepsi
Haydi müezzin vakit geldi gayri bir ezan oku
Benim yârim fidan boylu başında yasin oku...

Şu karşiki yüce dağdan kervan geçer yol olur
Sevdiğini alamıyan cihanda deli olur
Bir yiğit kahraman olsa sevdiğine kul olur
Haydi müezzin vakit geldi gayri bir ezan oku
Benim yârim fidan boylu başında yasin oku.⁴³²

36

Baklavalar hamur oldu
Gözlemeler çamur oldu
Yeğen oğlu gavur oldu
Çıkmayın koca bahçelere⁴³³

37

Bağlarım ah bağlarım
Senin için ağlarım

⁴³² Altınır, "Tarhala Obasını Tanıyalım 9" **Gediz Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 13, 1938, s. 11.

⁴³³ Altınır, "Tarhala Köyünde Kiraz Bayramı", **Gediz Dergisi**, Cilt: 4, Sayı: 38, 1940, s.13.

Çekirdeksiz olmaşsa

Ben de karaşar bağlarım.

Ördek suya dalmıyor

Tüccar üzüm almıyor

Üzümcüler deli olmuş

Tımarhane almıyor

Siyah üzüm salkımı

Beyaz aldı aklımı

Üzüm para etmiyor

Piyasalar saklımı?⁴³⁴

38

Delikanlılar

İşte üç etekli getirdim

İşte libade getirdim

Bıçakcık olsa, bıçakcık olsa

Belimde dursa Belimde dursa

Benim oğlu küştü gitti

Alabçasına şaştı gitti

⁴³⁴ Uluçay, Manisa'nın Sembolleri..., s. 6.

Kızlar

Ona bizde bulaşık bezi derler

Sizin libadeye hasır derler

Kısacık (Altın dizi demek) olsa

Koynumda dursa

Tekecik olsa başımda dursa

Ben kızımı Şama veririm

Şamdan Irak yere veririm yine size vermem.⁴³⁵

39

Yürü güzel yürü saçın sürürsün

Aç göysünü kar memen görünsün

Evvel benimdin şimdi kiminsin

Karşıdan bakan ben olaydım

Ela gözlerini öpen ben olaydım

Karşıdan karşıya merhaba olur mu?

Beri gel yüreğindeki derdi bana söyle

Baban keramet sahibi ise keramet

Kerem sahibi sen değil misin?

Yavrum misk ile şarap beğenmez

Tatlı uykulardan sarsam uyanmaz

⁴³⁵ Avni Altın, "Tarhala Köyünde Bayramlar ve Koyun Yatırma Adeti", **Gediz Dergisi**, Cilt: 4, Sayı: 37, 1.5.1940, s. 15.

Bu isteklerine hazne dayanmaz

Kızken sardığım sen değil misin?

İlahi sevdiğim nedir muradım

Vardır ellerle zevkin aradın

Cehennem olsun yerin cennet bulmayasın

İlk sevdiğim sen değil misin?

Yalancı dünyanın ötesi ince

Bülbülün arzusu güle gönce

Bir güzelin kendi gönlü olunca

Arayıp tenhada bulması vardır

İnişe giderken tavşan büküşlüm

Yokuşa giderken keklik sekişlim

Köşküne oturmuş doğan bakışlım

Herkesin böyle bir sevdiği vardır

Yârim bahçelerde bülbüller öter

Senin verdiğin dert bana yeter

Bu ayrılık bana ölümden beter

Bana hayat veren o nazlı yarıdır

Uzun kavak gibi uzundur boyu

Huriler gibidir güzeldir huyu

Taze fidanlar gibi incedir beli

İzmir şekerinden tatlıdır dili

Kalmadı sabrım ben her gün ağlarım

Yarın hakkın divanında söylerim bir gün olur.⁴³⁶

40

Of Aman aman Nalbandım

Saramsdan Aldandım

Of... Aman aman Melemen

Ben o işe gelemem.

Of... Aman aman Bergama

Kazan kazan ver bana.

Of... Aman aman izmir'im

Alın beni gezdirin.

Of... Aman aman kasaba

Hiç gelmiyor hesaba.⁴³⁷

41

⁴³⁶ Altınır, Tarhala Obasını ..., ss. 9-10.

⁴³⁷ H, Bayçın, "Manisa Türkülerinden Nalbandım", **Gediz Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 93, 1946, s. 14.

Çalıklı'da yat dediler yatmadım.

Çok eşim dostum öğüt verdi tutmadım

Mıdıkoğlu sana ne iyilikler etmedim

Gitti derelerin şenliği Deli Voyvoda

Varın bakın benim bacam tğter mş?

Bağımda bağçemde bülbül öter mi?

Oğlum Abbas aceb yerlerimi tutar mı?

Gitti derelerin şer kaptanı Deli Voyvoda!

Kır atımı çaktım çayıra

Ben bu canı kastettim hayıra

Öldüğümü küçük Abbas'ıma aceb kimler duyura

Hani nerede kaldı Borlu'nun şenliği Voyvoda

Yağmur yağınca Deli Gediz çayı bulanır,

Borlu bazarlarını çifte çifte dellallar dolaşır

Ulu sarı Mustafam Mıdıklı aşiretlerinden kız mı alınır?

Çok gafilenen avladım der benim genç Mustafam!

On iki zeybek Şeyhoğlunun avlusuna daldılar

Demirci'den birisi ağam başın sağ olsun demeğe geldiler

Mıdıklı aşireti değil mi? Benim genç Mustafamın başını yediler

Gelin millet gelin şıhlılar içinde benim gibi olmuş var mıdır?⁴³⁸

42.

Yüce dağ başında bir kara leylek

Eline vermişler bir kara deynek

Güzelim giydiği ibrişim gömlek

Salın öte öte gel beri beri

Evlerinin önü yazıdır yazı

Çağrışır çıkar ördeği kazı

Yedi kardeş elinden aldığım kızı

Salın öte öte gel beri beri

Aşağıdan gelen Akbaba kuşu

Ocağa vurdular dağdan taşı

Örene sürerler garip baykuşu

Salın öte öte gel beri beri⁴³⁹

43

Havadır deli gönlüm havai

Ulu kuşlar yüksek yapar yuvayı

Katarlamış Türkmen kızı mayayı

Suna boylum çek yaylaya gidelim

⁴³⁸M. Çağatay Uluçay, "Deli Voyvodal", **Gediz Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 88, 1946, s. 2.

⁴³⁹N. Bayçın, "Kula Folkloru ve Yunus Emre IV", (Der: Dombaylı köy öğretmeni), **Gediz Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 72, 1944, s. 14.

Yatağandan yükleyim göçünü

Lale sümbül donadayım saçını

Yakıp gider kız tekirin içini

Suna boylum çek yaylaya gidelim

Gün doğmadan ak köprüden geçti mi?

Seher yeli ak gerdanı geçti mi?

Buzaltıdan bir su içip geçti mi?

Suna boylum çek yaylaya gidelim.⁴⁴⁰

44

Beydağının başı alaca laleli

Hiçbir gün görmedim gelim geleli

Omuzu tüfekli beli palalı

Böyle bir yiğidin var mı bey dağı

Ağustosta karın bölük bölük bulunur

Güzellerin nazlı nazlı salınır

Kimya dedikleri sende bulunur,

Bu yıl sana ömeraklıyım bey dağı

Turnam korkmaz mısın boradan kıştam

⁴⁴⁰ H, Bayçin, "Türkülerimiz II Manisa", **Gediz Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 86, 1945, s. 12.

Kendini sakın alıcı kuştan

Dolaşta gel beydağından maraştan

Maraşın gölüne iner turnalar⁴⁴¹

45

İki turnam vardır akli karalı

Bir ceğizi göğsünden yaralı

Turnam senş vuran nereli

Telli turnam bey obası döndümü

İçeri girince kır atım terler

Dışarı çıkınca gülüpser parlar

Bana gündüz beyinin yeğenin derler

Al eğri kılıncı vur gündüz beyi

Ulu tanrım değil mi bize bu yaşları yaşatan

Gündüz beyi değil mi kır ata kılıncı kuşatan

Bir kavgam kaldı dedem Ahmet paşadan

Al eğri kılıncı vur gündüz beyi

Akşam olmadan tertipleri kurdular

Yatsı olmadan baskınları verdiler

İbrahimi can evinden vurdular

⁴⁴¹ H,Bayçin, Türkülerimiz II Manisa..., s. 12.

Al eğri kılıncı vur gündüz beyi

Allah allah deyelim binelim ata

Çekelim kılıncı vuralım ete

Düşmanı sürelim kum çaydan öte

Al eğri kılıncı vur gündüz beyi⁴⁴²

46

Yürüdüm yürüdüm ben saçımı taradım

Çıktım sokaklara yoldaş aradım

Eğildim bir gül aldım Harımdan

Yeşil kaplı mektup aldım yârimden

Kara lökü ihırdılar harıma

Gönül tesellisi verin yarime⁴⁴³

47

Yapımı yükümü yüklettim tüylü

Mayaya

Çektim çilbirinden indim düz ovaya

Benden selam edin Hacı Bekir Ağaya

Gam yüküm kervanını kiraladı gayri

İçeride yüreklerim berelendi gayri

Aslını sorarsan ol kalın karman

⁴⁴² H, Bayçin, Türkülerimiz II Manisa..., s.12.

⁴⁴³ H, Bayçin, Türkülerimiz 2. s. 10.

Yaralarım koygun bulunmaz derman
Bu dertten kalkarsam buralarda durmam
Dillere destan söyler Veli oğlu
Gençliğim gitti deye ağlar veli oğlu

Çukurlar kazdırdım boyumdan alçak
Çok yiğitler tanıdım kendimden koçak
Bileydim Velioğlu olduğun vermezdim kaçak
Gam yüküm kervanım kiralandı gayri
İçeri yüreklerim berelendi gayri

Davaladan çıktım başım selamet
Dere köy çeşmesinde koptu kıyamet
Bir canım var oda allaha emanet
Dillere destan söyler veli oğlu
Gençliğim gitti deye ağlar veli oğlu⁴⁴⁴

48

Arkamı da verdim şu Manisanın dağına,
Çözemedim kollarımın bağına,
Selam söylen saçının da beyine,
Al evreli şal çevreli Gündüzoğlu.

⁴⁴⁴ H, Bayçin, Türkülerimiz 2, s.10.

İstanbuldan eğrim büğrüm yol gelir,
Yol değildir zor beylere tuğ gelir,
Gençliğimde ölüm bana zor gelir,
Dolan dolan şu dağları Gündüzbeyim.

Koca dağ başına çıktım oturdum
Dört yanımda lale sümbül bitirdim,
Ben bir çakır gözlü civan yitirdim,
Dolan dolan şu dağları Gündüzoğlu.

Koca dağ başı kum kayır daşlı,
Kalkışur develeri pepelek başlı,
Kız buğday benizli gelin kıvırcık saçlı,
Al evreli sal çevreli Gündüzbeyim.⁴⁴⁵

49

Hana vardım han açık
Buğdayım kara kılçık
Alacaksan al beni
Al çevreni yola çık⁴⁴⁶

50

Hamam yerini süpürmeli

⁴⁴⁵ H, Bayçın, “Türkülerimiz 3 Gündüzbey”, **Gediz Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 87, 1945, s. 12.

⁴⁴⁶ N, Bayçın, “Kula Folkloru ve Yunus Emre III, (Der: H. Erdem, Söyleyen: Pınar Köyden Süleyman), **Gediz Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 69, 1.10.1943, s. 10.

Süpürüp oturmalı

Gurbetteki yârime

Tel vurup getirmeli⁴⁴⁷

Arpalar orak oldu

Yakınlar ırak oldu

Yârim gitti gelmedi

O bana merak oldu⁴⁴⁸

51

Yaz gelince her tepeler otlanır

Yağızatlar payvanlarla beslenir

Heç gözüm görmesin gönül katlanır

Nakarat

Hey gülüm aman aman of

Karanfilim budama

Safa geldin odama

Eğil bir şeftali ver

Yanıdaki adama

Karanfilim sarkarsın

Açılmağa korkarsın

Karanfilim saksıda

Bir yar sevdim Aksuda

⁴⁴⁷ N, Bayçın, Kula Folkloru 3 ..., s.10.

⁴⁴⁸. N, Bayçın, Kula Folkloru 3..., s.10.

Nakarat

Haydındı haydındı

Durmadan burdan gidendi

Evlerinin önü hurma dalları

Hurma boynunu bükmüş yâre yalvarı

Eğri büğrü olmuş gülün dalları

Hey gülüm

Nakarat

Bin dallıdan kestireyim şalvarı size

Sırınalı uçkurunu döküver dize

Adabla derede oynarım size

Nakarat

Ayrılık taşını şöyle atarlar

Genç kızları ateşlere yakarlar

Kızla gelini bir mi tuatarlar?

Ayva yaprakmış bahar dalları

Nakarat

Ağlayıp üzülmez gönlün haşarı

Şerifim oturmuş yolun üstüne

Selam alır verir her gördüğüne

Ben gibi bir yar temiz nayına

Şerifim giderse bende giderim

Satarım her şeyi harçlık ederim⁴⁴⁹

2.3.4. Maniler

1

“Bu dağlar ulu dağlar,

Çeşmeli sulu dağlar.

Burda bir yiğit ölmüş,

Gök kişner bulut ağlar.”⁴⁵⁰

2

“Vay bana varlar bana

Yıl oldu aylar bana.

Eğildim su içmeğe,

Su vermez çaylar bana.”⁴⁵¹

3

“Bu parçayı komşumuz Şerifin annesinden aldım. Okumak yazmak bilmez:

Bir dalda iki ceviz,

Aramız derya deniz,

Sen orada ben burada

Ne bet kaldı ne beniz.”⁴⁵²

4

“Sanat itibarı ile muvaffakiyeti de olduğundan buna kıymet vermemek mümkün değil:

⁴⁴⁹.Altınar, Soma Tarhala Köyünde Üzüm..., s. 14.

⁴⁵⁰ Erdoğan, Halk Edebiyatı ..., s. 8

⁴⁵¹ Erdoğan, Halk Edebiyatı ..., s. 8

⁴⁵² N, Baycın, Manisada Yaşayan Maniler..., s. 4.

Mavi kese ne nazik

Sensin bana münasip

Gönlüm derki sarayım

Aklım derki ya nasip?”⁴⁵³

5

Şu iki parçayı da Yarhasanlar mahallesinde Kahveci Nuriden aldım: Bir mektup sonu

Karanfilim düz beyaz

Ayrı düştük biz bu yaz.

Hediyeni istemem

Mektubunu sıkça yaz

Mansa(*) dağında kar kalmadı

Yanık yürekte yağ kalmadı

Daha da yazacaktım gülüm

Bak mektupta yer kalmadı.”⁴⁵⁴

6.

“İkinci parçadaki bir vezin noksanlığı o zamanlar halk içinde yaşayan müsamahaya göre pek göze çarpmaz.

Karanfilsin kararın yok

Gonca gülsün tımarın yok

Ben seni çoktan severdim

Senin asla habarın yok”⁴⁵⁵

⁴⁵³ N, Bayçın, Manisada Yaşayan Maniler..., s. 4.

⁴⁵⁴ N, Bayçın, Manisada Yaşayan Maniler..., s. 4.

7

Siyah üzüm yasta

Çekirdeksiz pek hasta

Göktaş, kükürt karetmez

Kireç hepsinden usta.⁴⁵⁶

8

Siyah üzüm salkımı

Beyaz aldı aklımı

Üzüm para etmiyor

Piyaçalar saklı mı?⁴⁵⁷

9

Bağlarım ah bağlarım

Senin için ağlarım

Çekirdeksiz olmazsa

Ben de karalar bağlarım.⁴⁵⁸

10.

Asmalarda üzüm var

Yüreğimde sızım var.

Sevdiğim hakka emanet

İçimde bir kuzum var.⁴⁵⁹

⁴⁵⁵ N, Bayçın, Manisada Yaşayan Maniler..., s. 13.

⁴⁵⁶ N, Bayçın, Manisada Yaşayan Maniler..., s. 7.

⁴⁵⁷ N, Bayçın, Manisada Yaşayan Maniler..., s. 7.

⁴⁵⁸ N, Bayçın, Manisada Yaşayan Maniler..., s. 7.

⁴⁵⁹ N, Bayçın, Manisada Yaşayan Maniler..., s. 7.

11

Bağa endi yörüdü

Gül üstünü bürüdü

Ben bu aşka düşeli

Gögüs tahtam çürüdü.⁴⁶⁰

12

Bağda üzüm bol olmuş

Filizleri dal olmuş.

Kezban üzüm topluyor

Yanakları al olmuş.⁴⁶¹

13.

Hey bağlar söyle bağlar

Yar başımı böyle bağlar

Sevdiği kızı alamıyan

İşte benim gibi ağlar.⁴⁶²

14.

Asma dibi tekneli

İçine gül dikmeli

Gurbet elde yar seven

Biraz zahmet çekmeli.⁴⁶³

15.

⁴⁶⁰ N, Bayçın, Manisada Yaşayan Maniler..., s. 7.

⁴⁶¹ N, Bayçın, Manisada Yaşayan Maniler..., s. 7.

⁴⁶² N, Bayçın, Manisada Yaşayan Maniler..., s. 7.

⁴⁶³ N, Bayçın, Manisada Yaşayan Maniler..., s. 7.

Gökte yıldız sayılmaz

Yar kokusu doyulmaz.

Benim bir sevdiğim var

Cihanda bir eşi bulunmaz.⁴⁶⁴

16.

Ördek suya dalmıyor

Tüccar üzüm almıyor

Ü;zümcüler deli olmuş

Tımarhane almıyor.⁴⁶⁵

17.

Karanfil yalakları[*]

Bekir ağa kanakları

Gül suyuyla yıkanmış

Yarimin yanakları.⁴⁶⁶

18.

Karanfil boyanır mı?

Öpsem yar uyanır mı?

Yarım hamamdan çıkmış⁴⁶⁷

Buna can dayanır mı?

19.

Köprü altında buzlar

⁴⁶⁴ N,Bayçın, Manisada Yaşayan Maniler..., s. 8.

⁴⁶⁵ N, Bayçın, Manisada Yaşayan Maniler...,s. 8.

⁴⁶⁶ N,Bayçın, Manisada Yaşayan Maniler..., s. 8.

⁴⁶⁷ N,Bayçın, Manisada Yaşayan Maniler..., s. 8.

Gökte top yıldızlar

Şimdi aklıma geldi

Esmer güzeli kızlar.

20.

Dere boyu düz gider

Bir kınalı kız gider

Kız olunu şaşırılmış

İşallah bize gider.⁴⁶⁸

21.

Ay doğar açmak ister

Al yanak yaşmak ister

Benim divane gönlüm

Yare kavuşmak ister.⁴⁶⁹

22.

Karanfil alacaksın

Sararıp solacaksın

Ben annene söyledim

Sen benim olacaksın.⁴⁷⁰

23.

Karanfil oylum oylum

⁴⁶⁹ N, Bayçın, Manisada Yaşayan Maniler..., s. 8.

⁴⁷⁰ N, Bayçın, Manisada Yaşayan Maniler..., s. 8.

Geliyor selvi boylum

Selvi boylum gelirse

Sevinir deli göynüm

24.

Karanfilim mor açtı

Saksılara dolaştı

Sen benimsin ben senin

Falçı böyle fal açtı.⁴⁷¹

25.

Karşıdan gel göreyim

Saçın uzun öreyim

Sen gibi bir zalime

Nasıl gönül vereyim.⁴⁷²

26.

Pembe üzüm salkımda

Yeşil yaprak altında

Benim bir sevdiğim var

Cenevimin altında.⁴⁷³

27.

Üzümü bağlardan al

Göz yaşın çağlardan al

⁴⁷¹ N, Bayçın, Manisada Yaşayan Maniler..., s. 8.

⁴⁷² N, Bayçın, Manisada Yaşayan Maniler..., s. 8.

⁴⁷³ N, Bayçın, Manisada Yaşayan Maniler..., s. 8.

İşte ben gidiyorum

Haberimi dağlardan al.⁴⁷⁴

28.

Bağdan atladım bağa

Elim değdi yaprağa

Kız seni sarmayınca

Girmem ben toprağa.⁴⁷⁵

29.

Armudun irisine

Taş attım birisine

Annem beni saklıyor

Oğlanın eyisine.⁴⁷⁶

30.

Sarı gülüm perende

İnsaf senin nerende

Kabahat sende değil

Sana gönül verende.⁴⁷⁷

31.

Su gelir akmak ister

Taşları kakmak ister

İnsan yare doyar mı?

⁴⁷⁴ N, Bayçın, Manisada Yaşayan Maniler..., s. 8.

⁴⁷⁵ N, Bayçın, Manisada Yaşayan Maniler..., s. 8.

⁴⁷⁶ N, Bayçın, Manisada Yaşayan Maniler..., s. 8.

⁴⁷⁷ N, Bayçın, Manisada Yaşayan Maniler..., s. 8.

Alıpta yatmak ister.⁴⁷⁸

32.

Gökte uçar kerkenek

Kanadı benek benek

Yazın beraberdik

Kışın ayırdı felek.⁴⁷⁹

33.

Gidene bak gidene

Gül sarmış dikene

Mevlam sabırlar versin

Gizli sevda çekene.⁴⁸⁰

“Geçen nüshadaki yazımızda bazı tertip yanlışları vardır. Halk şiirleri anlatılırken [deyiş] deyiş ve [saga] sağa olarak yazılmış. Kendi ifademize ait olan bu tertip yanlışlarından başka asıl manilere ait yanlışlar da vardır ki bunları halk ağzından çıktığı gibi yazmak mecburiyetinde bulunduğumuzdan en önce bu yanlışları düzeltiriz:

16 numaralı türkünün ikinci satırı [boşuna oturmam]

22 numaranın son satırı [canevimin altında] olacak”⁴⁸¹

34.

Hey buğdayım buğdayım

Sen serinde ben kurudayım

Eğer yoksa gönlün

⁴⁷⁸ N,Bayçın, Manisada Yaşayan Maniler..., s. 8.

⁴⁷⁹ N,Bayçın, Manisada Yaşayan Maniler..., s. 8.

⁴⁸⁰ N,Bayçın, Manisada Yaşayan Maniler..., s. 8.

⁴⁸¹ N,Bayçın, Manisada Yaşayan Maniler..., s. 8.

Haber ver unutayım⁴⁸²

35.

Kışlada nöbet beklerim

Mıvzeri sol yanıma dikerim

Mektup gelecek diye

Gün, gece posta beklerim.⁴⁸³

36.

Mektubum çok acele

Al eline hecele

Mektubum vekil olsun

Al koynuna gecele.⁴⁸⁴

37.

Bahçeye sedef diktim

Sen yolladın ben gittim

Gönderdiğim mektuba

Büyük duvalar ettim.⁴⁸⁵

38.

Bülbülü gülden

Gül yarimden ayrıldım

Yar seni kadum[*](koydum)

Yad ellere yayıldım.⁴⁸⁶

⁴⁸² N,Bayçın, Manisada Yaşayan Maniler ..., s. 8.

⁴⁸³ N. Bayçın, "Manisa'da Yaşayan Maniler 3", **Gediz Dergisi**, 1.9.1937, s. 8.

⁴⁸⁴ N,Bayçın, Manisada Yaşayan Maniler 3..., s. 8.

⁴⁸⁵ N,Bayçın, Manisada Yaşayan Maniler 3..., s. 8.

39.

Ekin ekim bir evlek

Geldi konu bir leylek

Genç kızların koynunda

Çekirdeksiz iki düğlek.⁴⁸⁷

40.

Ekin ekim düzlere

Çok göründüm gözlere

İşte ben gidiyorum

O kız kalsın sizlere.⁴⁸⁸

41.

Uçtu, uçtu kuş uçtu

Yandı yürek tutuştu

Ağla gözlerim ağla

Ayrılık bana düştü.⁴⁸⁹

42.

Kalenin ardı bostan

Yıkılsın Arabistan

Arabistan kızları

Ne don geyer ne fistan.⁴⁹⁰

⁴⁸⁶ N, Bayçın, Manisada Yaşayan Maniler 3..., s. 8.

⁴⁸⁷ N, Bayçın, "Manisada Yaşayan Maniler 3...", s. 8.

⁴⁸⁸ N, Bayçın, "Manisada Yaşayan Maniler 3...", s. 8.

⁴⁸⁹ N, Bayçın, "Manisada Yaşayan Maniler 3...", s. 8.

⁴⁹⁰ N, Bayçın, "Manisada Yaşayan Maniler 3...", s. 8.

43.

Mendilim aldır benim

Etrafı daldır benim

Apteste ihtiyaç yok

Bu sözüm anttır benim.⁴⁹¹

44.

Karşıdan gördüm seni

Portokal sandım seni

Öpmeğe kıyamadım

Ellere verdim seni.⁴⁹²

45.

Köprü altında diken

Yoldun beni gül iken

Allahta seni yolsun

Üç günlük gelin iken.⁴⁹³

46.

Altın saatin camı

Ne var canımın canı

Her güleni dost sanma

Candan seveni tanı.⁴⁹⁴

47.

⁴⁹¹ N,Bayçın, Manisada Yaşayan Maniler 3..., s. 8.

⁴⁹² N,Bayçın, Manisada Yaşayan Maniler 3..., s. 8.

⁴⁹³ N,Bayçın, Manisada Yaşayan Maniler 3..., s. 8.

⁴⁹⁴ N,Bayçın, Manisada Yaşayan Maniler 3..., s. 8.

Köprü altında desti

Kemerde belimi kesti

Karşıdaki dal fesli

Şimdi gönlümden geçti.⁴⁹⁵

48.

Mendili al el ile

Etrafını ör dal ile

Eğer beni seviyorsan

Al aptesti yemin eyle.⁴⁹⁶

49.

Duman dumana karşiki dağlar

Dökülmüş yaprağı bozulmuş bağlar

El alem bana deli diyor

Hastanın halinden ne bilir sağlar.⁴⁹⁷

50.

Döşek kirlenmiş yastık kan ağlar

Bülbülün yatağı bahçeler bağlar

El oğlu yar koynunda yatar

Garibin yatağı hanlar.⁴⁹⁸

51,

Yeşi cümenim yeşil

⁴⁹⁵ N,Bayçın, Manisada Yaşayan Maniler 3..., s. 8.

⁴⁹⁶ N,Bayçın, Manisada Yaşayan Maniler 3..., s. 8.

⁴⁹⁷ N,Bayçın, Manisada Yaşayan Maniler 3..., s. 9.

⁴⁹⁸ N,Bayçın, Manisada Yaşayan Maniler 3..., s. 9.

Üstünde kahve pişir

Sen eyle benim allahım

Beni dengime düşür.⁴⁹⁹

52.

Karşılıklı söylenir:

Karalarda giymişsin a dilber, yastadır başın

Kudretten çekilmiş karadır kaşın

Anan mı öldü, yoksa kardeşin

Ahu gözlüm ne dolanırsın[*](dolaşırsın sözü yerinde) mezarı.⁵⁰⁰

53.

- Karalar giymişim ağlarım yastadır başım

Kudretten çekilmiş olacak karadır kaşım

Ne anam öldü ne de kardeşim

Yar aşkına dolanırim mezeri

-Bu dünyaya geldim geleli

Ağlayıp gözüm yaşı sileli

Yedi yıl oldu yiğit

Benim yarimin kemikleri çürümüş

-Öyleyse üstüne çayır çimen bürümüş

Sam varmış yaprakları kurumuş

Yedi yıl olduysa öleli

Yiğit yarinin kemikleri çürümüş

⁴⁹⁹ N,Bayçın, Manisada Yaşayan Maniler 3..., s. 9.

⁵⁰⁰ N,Bayçın, Manisada Yaşayan Maniler 3..., s. 9.

-Yeter ağlatma beni gözümün alazı

Ciğerime koydun ateşle közü

Benim yarım ölmemiştir beni bekler

Açın mezarı göreyim yüzü.⁵⁰¹

54.

Şu gökte ayılan Ülker

Zemane piçinden yüreğin ürker

Bazı yiğit vardır ölümden korkar

Ben korkmam ölümden ergeç yolumdur.

55.

Kale dibi aşdı bizi meteris[*] (kalelerdeki metrislerdir)

Meteristen telli kurşun atarız

Biz bir idik amma bir orduya yeterdik

Ata ata gavurları vurur dökerdik

Kalalardan döküverdim kanımı

Hacı efendi kıyma benim canımı⁵⁰²

56.

Urum kızını imana gel imana

Sen bilmesin başımdaki dumana[1]

Ben bilirim sarılacak zamanı.⁵⁰³[1](halkımız mefulleri yanlış kullanır)

⁵⁰¹ N,Bayçın, Manisada Yaşayan Maniler 3..., s. 9.

⁵⁰² N,Bayçın, "Manisada Yaşayan Maniler 3..., s. 9.

57.

Kabrimi derin kazın dar olsun

Etrafında lale zümbül bol olsun

Ben ölürsem yedi benlim sağ olsun.⁵⁰⁴

58.

Seller mi aldı değirmenin bendine[2]

Çok aradım bulamadım dengime[2](halkımız mefulleri yanlış kullanır)

Sensin ilaç benim gönül dengime.⁵⁰⁵

59.

Kıralı kıralı

Ağzımda diş kalmadı

Yare badem kıralı

Senden ben vazgeçmem

Gelse Moskof kıralı.⁵⁰⁶

60.

Erginol derlemiş olduğu manileri idolojiye uygun bir şekilde vermektedir. Osmanlı'da kadının bir ehemmiyeti olmadığından bahseden Erginol verdiği mani örneğiyle düşüncesini pekiştirmektedir.

Altın tabakta kaymak

Yiyelim parmak parmak

Bu senenin modası

⁵⁰³ N,Bayçın, "Manisada Yaşayan Maniler 3...", s. 9.

⁵⁰⁴ N,Bayçın, "Manisada Yaşayan Maniler 3...", s. 9.

⁵⁰⁵ N,Bayçın, Manisada Yaşayan Maniler 3..., s. 9.

⁵⁰⁶ N,Bayçın, Manisada Yaşayan Maniler 3..., s. 9.

Ortak üstüne varmak.⁵⁰⁷

61.

Erginol daha sonra makalesinde Osmanlı'nın son senelerini, kaybedilen toprakları ve kendini koruyamayan Osmanlıdan bahseder. Kendi valisine bile söz geçiremeyen bir Osmanlı'dan bahseden Erginol, bir tarih özeti verir ve halkın kendi vatanında yegane otorite ve korku olarak Moskofu gördüğünü belirten bir mani örneği verir:

Kıralı kıralı

Ağzımda diş kalmadı,

Yara fındık kıralı

Ben senden vazgeçmem

Gelen Moskof kıralı.⁵⁰⁸

62.

Aile içinde babanın kızını istemediği bir adama vermesinden bahseden Erginol konuyla ilgili şu maniyi verir:

Yeşil çimenim yeşil

Üstünde kahve pişir

Sen ey güzel Allahım

Beni dengime düşür.⁵⁰⁹

63.

Annesi ile hemcins olmasından dolayı onun kendisini anlayacağını düşünüp kızın söylediği diğer bir mani örneği ise şöyle:

Zeytinin irisine

Taş attım birisine

⁵⁰⁷ Erginol, "Manisada Folklor... s. 5.

⁵⁰⁸ Erginol, Manisada Folklor..., s. 5.

⁵⁰⁹ Erginol, Manisada Folklor..., s. 5.

Annem beni saklıyor

Oğlanın iyisine.⁵¹⁰

64.

İhtiyar bir adama istemeye istemeye gelin olan bir kızın manisi ise şöyle:

İki tahta çaktılar

Arasından baktılar

Bak Şu benim halime,

küçücükten yaktılar.⁵¹¹

65.

Düşmüş bir kızın ağzından çıkan Şu mani ise şöyledir:

Gökte yıldız ak saçak,

Elimde yeşil sancak.

Ne kız oldum, ne gelin,

Ateşe yandım ancak.⁵¹²

66.

Sevdiğine kavuşabilmiş bir kızın ise sevdiğine sadakatini gösteren manisini Erginöl şöyle vermektedir:

Zeytin yaprağı dökmez,

Muhabbet candan gitmez.

Bu gözler seni gördü,

Başkasına hayretmez.⁵¹³

⁵¹⁰ Erginöl, Manisada Folklor..., s. 5.

⁵¹¹ Erginöl, "Manisada Folklor...", s. 6.

⁵¹² Erginöl, "Manisada Folklor...", s. 6.

⁵¹³ Erginöl, "Manisada Folklor...", s. 6.

67.

Kızların genellikle tek amacının bir eş bulup evlenmek olduğundan bahseden Erginol, annesini teselli etmeye çalışan kızın manisini vermektedir:

Duvarda böcek gezer,

Annem kendini üzer.

Üzme annem kendini,

Benim yarım pek güzel.⁵¹⁴

68.

Halk lirizminin güzelliğinden bahseden Erginol 68-73 arasındaki manileri örnek vererek yazısını sonlandırır.

Mey içtim dilim yandı,

Döküldü kilim yandı.

Kime el uzattımsa,

Uzanan elim yandı.⁵¹⁵

69.

Yılan aktı kamışa,

Su neylesin yanmışa.

Mevlam sabırlar versin,

Yarından ayrılmışa.⁵¹⁶

70.

Fırın üstünde kürek,

Ne oynarsın a yürek

⁵¹⁴ Erginol, Manisada Folklor..., s. 6.

⁵¹⁵ Erginol, Manisada Folklor..., s. 6.

⁵¹⁶ Erginol, Manisada Folklor..., s. 6.

Her dertlere katlandın,

Buna da katlan yürek.⁵¹⁷

71.

Kaleden iniyorum,

Dön desen dönüyorum.

Aşkınla kibrit oldum,

Üflesen yanıyorum.⁵¹⁸

72.

Taneler, taneler,

Dökülmesin taneler.

Ölürse “çok”lar ölsün,

Yaşasın “birtane”ler.⁵¹⁹

73.

Mavi yelek, mor düğme,

Şimdi girdin gönlüme.

Sen aklıma geldikçe,

Kan damlar yüreğime.⁵²⁰

74.

Yemenim yele yele,

Düşmüşüm gurbet ile,

Yedi mendil çürüttüm,

⁵¹⁷ Erginöl, “Manisada Folklor...”, s. 6.

⁵¹⁸ Erginöl, “Manisada Folklor...”, s. 6.

⁵¹⁹ Erginöl, “Manisada Folklor...”, s. 6.

⁵²⁰ Erginöl, “Manisada Folklor...”, s. 6.

Göz yaşı sile sile.⁵²¹

75.

Ay doğdu, gündüz oldu,

Çayırlar dümdüz oldu.

Seninle görüşünce,

Bahar umrum güz oldu.⁵²²

76.

Benim dilim gül dili,

Güllükte bülbül dili;

Türkçe bir gönül dili,

Onu candan severim.

Türk söyler, yer canlanır;

Gönül heyecanlanır,

Gözler de mercanlanır.

O aşk dilidir derim

Dillerin özü Türkçem,

Tanrının sözü Türkçem,

Ruhumun gözü Türkçem

Bakar ta içimize.

⁵²¹ Erginöl, "Manisada Folklor.... s. 6.

⁵²² Erginöl, Manisada Folklor..., s. 6.

Her sözü bir incidir,
Her yerde birincidir.
Gönüller sevincidir,
Akar ta içimize.

O inler, ben ağlarım,
Yüreğimi dağlarım;
Yas karası bağlarım
Onu yaslı gördükçe.

O güler, ben gülerim;
Göz yaşımı silerim,
Ta içimden dilerim
Parlasın güzel Türkçe.

Türkçem öyle bir dil ki
Ne varsa yeni eski
İçinde yaşar belki;
Onunla övünürüm.

Dil deyip geçme ona,
Onu sev kana kana
Vermezse bir zevk sana

Yazık der dövünürüm.

Düne kadar yetimdi;

Onu kurtaran kimdi?

Birden dirildi şimdi

Atatürk nefesile.

Ona eşsiz bir sevgi,

Yoktur dünyada dengi

Ondandır güneş rengi,

O söyler türk sesile.⁵²³

77.

Kaybolan Bilezik

Kız- Hey bunara varanlar

Elini yüzünü yuyanlar (yıkayanlar)

Muradına ermesin;

Bileziğimi bulanlar

Oğlan- Hey bunara varmadım

Elimi yüzümü yumadım (yıkamadım)

Terzi kız kolun kırılısın

Ben bilezik bulmadım.

Kız- Taş deliktir, taş delik

⁵²³ Kazım Nami Duru, "Benim Dilim", **Gediz Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 6, 1937, s. 2.

Su doldurdum üç bölük

Bileziğimi bulana

Vardır bende muştuluk

Oğlan- Taş deliktir, taş delik

Ben taşıyayım üç bölük

Bileziğimi bulana

Neyin vardır muştuluk

Kız- Taş delik, taş delik

Kaybettiğim bir bilezik

Bunu bulan eröğlana

İrzim, kendim muştuluk [evlenen adamın karısına (ırz) derler. Namus anlamında]

Oğlan- At azılı azılı

Bak, koyunlar kuzulu

Bileziğin üstünde

Neyin vardır yazılı?

Kız- At azılı azılı

Koç koyunlar kuzulu

Bileziğimin üstünde

Kız ırz yazılı [(kız ırz) pak namus demektir]

Baycın derlemiş olduğu Kaybolan Bilezik ile halkın sanatkarlığını gösteren güzel bir belge olduğundan bahsetmektedir.⁵²⁴

78.

⁵²⁴ N, Baycın, Manisada Yaşayan Maniler..., s. 10.

Bahadır Dümer'in derlediği manilere yer veren makalede, giriş bölümünde vezin ve ahengin belki düşük olduğundan fakat şiirin aslının duygu olduğundan bahsedilmektedir. Önemli olan vezin ve ahenk değil duygudur.⁵²⁵

Ateşim var külüm yok

Gül idim bülbülüm yok

Sana hasret kalalı

Ağlamadık günüm yok.

Karanfilin katmeri

Al koynuna yat beni

Sevdiğinden çirkinsem

Tut kolumdan at beni

Tarlada biter ekin

Aldırdım elimdekin

Derler benzini ne solmuş

Bilmezler gönlümdekin

Mektup yazdım acele

Al eline hecele

Mektup benim sevgilim

Al koynuna gecele

⁵²⁵ Bahadır Dümer, "Halkın Dili ve Duyguları", **Gediz Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 14, 1938, s. 13.

Kara kaytanım ensiz

Günlerim kara sensiz

Yılan girsin koynuna

Nasıl yatarsın bensiz

Şu dağın yoluna bak

Çiçeğin moruna bak

Elem çekme sevdiğim

Her işin sonuna bak

Bülbülün yuvasından

Su içtim kovasından

Nerelere gidem ben

Bu aşkın sevdasından

Ak üzüm parmak gibi

Eridim kaymak gibi

Sen gurbete gideli

Kurudum değnek gibi

Ufaktır kara üzüm

Dokunur sana sözün

Sen yanımdan gideli

Kan ağlar iki gözüm

Kara kazan koldadır

Yarım uzak yoldadır

Bağırsam sesim yetmez

Dağlar aramızdadır

Tatlılardan bal tatlı

Meyvelerden nar tatlı

Ana, baba sağ olsun

Hepisinden yar tatlı⁵²⁶

79.

Tarhalalıların çarşı ve pazarlarda şerbetçilerin ağzından derlediği dondurmayla ilgili manilerini Avni Altınır şu şekilde vermiştir:

Dondurmayı dondurduk

Kupaları doldurduk

Bülbülleri kondurduk

Kaymak oldu dondurma.

İskelede kayıklar

Suda yüzer balıklar

Yok mu yüreği yanıklar

⁵²⁶ Dümer, Halkın Dili ..., s. 13.

Buz kesildi dondurmam

Yüz paraya bir tabak

Şu elimde alda bak

İnanmazsan ye de bak

Gül kokuyor dondurmam.⁵²⁷

80.

Üzüm ve bağlar isimli makalesinde çiftçinin zor durumundan bahseden Nazmi Bayçın, makalesinde kişileştirdiği Ahmed ağanın durumunu anlatan bir mani vererek konuyu toparlıyor ve anlatmak istediğini halk bilgisi ürünüyle sanatsallaştırıyor.

Ördek suya dalmıyor

Türccar üzüm almıyor

Hep bağcılar deli olmuş

Tımarhane almıyor.⁵²⁸

81.

D Topaloğlu topladığı manileri vermeden önce doğal olarak, toplanan manilerin, ahenk cephesinde aksak olabileceğini belirtip manileri Hüseyin Uzunoğluya birlikte derlediğinden bahsetmiştir⁵²⁹:

Karanfilim mor bana,

Ne bakarsın hor bana?

Ettiğinden sen utan;

Bulunmaz mı yar bana?

⁵²⁷ Avni Altınır, “Tarhala Obasını Tanıyalım 17”, **Gediz Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 25, 1939, s. 5.

⁵²⁸ N, Bayçın, “Üzüm ve Bağlar...”, s. 8.

⁵²⁹ D. Topaloğlu, “Paşaköy Manileri”, **Gediz Dergisi**, Cilt: 7, Sayı: 77, 1944, s. 10.

Karanfil olacaksın,
Sarıp solacaksın,
Ben annenle konuştum;
Sen benim olacaksın.

İraftaki var mıdır?
Karşımdaki yar mıdır?
Doğru söyle nazlı yar:
Benden başka var mıdır?

Sarı kavun dildin mi?
Bıçağım sildin mi?
Ben askere gidince
Kıymetimi bildin mi?

Velespiti yağladım,
İstasyona yolladım;
Yar,m asker giderken
Mendil ile yolladım.

Mor bilezik var benim,
Kollarıma dar benim.

Paşa köyün içinden
Fidan boylu yar benim.

Sallan kavağım sallan,
Altında telli yorgan.
Nasip olur gidersen
Keserim çifte kurban.

Şu giden kimin oğlu,
Başı karanfil dolu?
Çalımına bakarsa;
Kesesi saman dolu.

Bu gün ayın ondördü,
Kız saçını kim ördü?
Ördüyse yarı ördü,
Ay karanlık kim gördü?

Gidene bak gidene,
Gül sarılmış tikene.
Mevlam sabırlık versin:
Gizli sevda çekene.

Gökte uçan turnalar,
Çiçek açmış hurmalar,
Ben yarimi görmezsem;
Haram olsun dünyalar.

Altın dişinin yanı;
Ne var? Canımın canı!
Yüze güleni dost sanma;
Candan severim, tanı!

Karataş boyanır mı?
Çağırsam uyanır mı?
Benim yarim ellerde;
Buna can dayanır mı?

Yılan akar kamışa,
Su verir susamışa;
Mevlam sabırlık versin
Yarinden ayrılmışa.

Kavak senden uzun yok,
Dallarında üzüm yok;
İlk gözümü sen açtın

Başkasında gözüm yok.

Dam başında tencere,

Hırsız geldi incire;

Karakollar duyarsa,

Diziverir zincire.

Bacalığın kurumu

Geldi darı kırımı;

Ellerin yarı geldi

Benim yarım durumu?

Bahçelerde mor lale;

Gözleri kömür kare;

O yar benim olmazsa,

İşlerim tımarhane.

Bugün ayın yirmisi,

Yemenimin dermisi,

İki yar birden vermiş;

Aynacı puştun birisi.

Yeşil ceviz dalları,

Sıva yarım kolları:

Nerelerden geçeyim?

Kapatmışlar yolları.

Karanfil katmer oldu,

Ayrılık yeter oldu;

Orta boylu Eminem

Gözümde tüter oldu.

Paşaköy çiftlik gibi

Uzuyor iplik gibi

Benim bir sevgilim var;

Kınalı keklik gibi.

İpek kuşak beldedir,

İki ucu yerdedir.

İki tane yar sevdim

Yine gözüm sendedir.⁵³⁰

82.

D. Alşan bulunan bir defterin içinden derlediği manileri yayınlamıştır:

Hey mektup götür bizden selamı,

⁵³⁰ Topaloğlu, Paşaköy..., ss. 10-11.

Okusunlar içindeki kelamı,
görüşmek bida nasip ola mı,
Yoksam hasiretlik gıyamete gala mı?⁵³¹

83.

Hey mektup sen sılaya varınca,
Seni validem eline alınca,
Evladımın mektubu geldi dence;

Gökte melek, yerde insan ağlasın.⁵³²

84.

Bahar geldi gumrular ötüşür,
Göz göz oldu cığerciğim tutuşur,
Ellerin mektubu gelir, yetişir,
Gelmez oldu bizim mektubumuz gelmedi!⁵³³

85.

Yüce dağlarda kar kalmadı,
Yüreğimde yağ kalmadı,
Çok maniler söyleyecektim
Mektubumda yer kalmadı.⁵³⁴

(İbrahim Kara)

86.

Kaleden endim böyün,

⁵³¹ D. Alşan, "Bir Defter ve İçindekiler", Gediz Dergisi, Cilt: 7, Sayı: 81, 1945 , s. 8.

⁵³² Alşan, Bir Defter..., s. 8.

⁵³³ Alşan, Bir Defter.... s. 8.

⁵³⁴ Alşan, Bir Defter..., s. 8.

Elinde altın güyüm,
Ne hayırsız yarmışın
Ne dün gördüm, ne böyün!⁵³⁵

87.

Kalenin karşısına,
Gün vurmuş çarşısına,
Adam meyil verir mi
Kapı bir komşusuna!⁵³⁶

(Cemile Aslım)

88.

Altın yüssüğün yanı,
Aktı parmağımın kanı,
Yüzüne gülteni dost sanma
Candan seveni tanı!⁵³⁷

(Gülfidan)

89.

Kız evine giderken:
Erelerde, erelerde,
Koyunları nerelerde;
Aşanı oldu kız evinin
Yolu nerelerde?⁵³⁸

⁵³⁵ Alşan, Bir Defter..., s. 8.

⁵³⁶ Alşan, Bir Defter..., s. 8.

⁵³⁷ Alşan, Bir Defter..., s. 8.

(Çelebi)

90.

Avlu kapının kanadı,

Üstüne bülbül dünedi,

Gızın göynü var amma

Anasının gavur inadı⁵³⁹

(H. Yenilmez)

91.

Kızı alıp giderken;

Şu dağların neresi,

Kara ineğin danası,

Aldık gelin kızı

Ağladı kaldı anası.⁵⁴⁰

(Çelebi)

92.

Oğlan evine gelin giderken

Tarlalarda anızlık,

Dermenlerde domuzluk,

Ülen sadıç sana getirdim bir

Allı pullu damızlık, dahhhh!⁵⁴¹

93.

⁵³⁸ Alşan, Bir Defter..., s. 8.

⁵³⁹ Alşan, Bir Defter..., s. 8.

⁵⁴⁰ Alşan, Bir Defter..., s. 8.

⁵⁴¹ Alşan, Bir Defter..., s. 8.

D. Alşan, iki yakın köyün birbirlerini iğnelemeleri konu edinen manileri şu şekilde vermektedir:

Kumkuyucaklılar:

Elma attım karşıya,

Yuvarlandı gitti çarşıya,

Tiyenlinin kızları,

Yarım çamak turşuya.

Arabam iki teker,

Tepeye kum çeker.

Tiyenlinin kızları;

Yarım lokuma diz çöker.

Tiyenliler:

Mağazanın penceresi,

Kaynıyor tenceresi;

Kalkmış bana mani söyler,

Kumkuyucak çingenesi.

Çarşıdan aldım kayası,

Yere düştü yarısı.

Kalkmış bana mani söyler,

Kumkuycağın yaban ayısı.⁵⁴²

94.

Urgan urgan ekledim;

Yar yolunu bekledim.

Yardan mektup almadan;

Kırıldı ümitlerim.

Ocak başında güyüm,

Uçları böğüm böğüm

Benim kızım kız değil,

İstemem davuk düğün.

Urgan urgan uzattım,

Uzun yollar gözettim;

Her geleni karşıdan,

Ben yarime benzettim.

Alçak duvar boy vermez;

Ünlerim yarım gelmez,

Ben bilirim diye gelmez;

Çavuşu izin vermez.

⁵⁴² D. Alşan, "Kumkuyucak-Tiyenli Köyü Manileri I", **Gediz Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 83, 1945, s. 8.

Tirene bineceğim,
İzmire gideceğim;
İzmir değil meramım,
Ben yarimi göreceğim.

Keklik kumda eşinir,
Eşinir de düşünür.

Ben yarime ne dedim?
Kahvelerde düşünür

Bahçelerde patlıcan;
Ben askere yazılıcam
Ben askerden gelince;
Uzun saçlı kız alcam.

Leblebi koydum tasa,
Doldurdum basa basa.
Benim yarim pek güzel;
Azacık boyu kısa.

Entarisi tam kılış,
Yarim dağları dolaş,
Beni görmek istersen;

Çeşme başına dolaş.

Bahçeye indim nar için,

Tül kapandan yar için,

Anneler kız besliyor;

Delikanlılar için.

Bahçenizde gül var mı?

Gül dibinde yol var mı?

Akşam size geleceğim?

Düşeyinizde yer var mı?

Gökte uçan kırlangıç,

Kanadı ayrıç ayrıç.

Beni yardan ayıran;

Kan kusun avuç avuç.

Yol üstünde portakal,

Çavuş gitme burada kal!

Ben sana varacağım;

Tezkereni bura al!

Derelerde yüzerim,

Geçenleri süzerim.

Sen orada ben burada;

Hep ayrı mı gezelim?

Karşı dağa gün doğdu;

Yüçük parmağımı boğdu.

Kör olası askerlik,

Ta geldi beni buldu!⁵⁴³

Sabahın ilk ezanı,

Çağır mektup yazanı;

Yarabbi sen kavuştur.

Hasret ile gezeni

Kiremitin tozuyum;

Ben kurbanlık kuzuyum.

Doğum yerim Kumkuyacak;

Şanlı bir Türk kızıyım!

Altın tabakta hıyar,

Boyu boyuna uyar;

İkimiz de bir boyda,

⁵⁴³ Alşan, "Bir Defter...", s. 8.

Ayrırmıya kim kıyar?

Altın tabakta reçel,

Gönlüm güzeli seçer;

Sen orada, ben burada,

Effaye ömür geçer!

Küp içinde unum var,

Allahtan umudum var;

O kız benim olursa;

Dedelere mumum var.

Ocak başı perdeli,

Çiçek açmış zerdali;

Merak etme kaynana:

Kızın bana sevdalı.

Bahçelerde indirah

Adı güzel kendi şah,

İki gönül bir olunca;

Ayıramaz padişah.

Şu dağın ardı tandır,

Yandır Allahım yandır!

Beni bir şahin eyle

Yarin koluma kondur!

Et aldım elim yağlı,

Belinde Karadağlı,

Kız ben seni alacaktım;

Başım askere bağlı.

Siyah çorap toz atar,

O yar bana göz atar;

İyi oyna sevdiğim,

Cümlealem bize bakar!

Dama geldim dam açık,

Buğdayım karakılçık;

Kız seni baban vermiyor:

Al bohçanı yola çık!

Ayağımın mestine,

Toz konmasın üstüne;

Selam söyle yarime,

Dost tutmasın üstüme.

Karanfilim yalakta,
Bir yar sevdim orakta;
Iraktaysa ırakta,
Sevgisi var yürekte.

Bir tarla tütünü var

Ne güzel içimi var

Keratanın oğlunda

Zabitin biçimi var.

Hasır üstünde pire,

Kaygıdı gitti birdenbire,

Sizin gibi kızlara;

İpekli mendil az bile.

Ayva sarı, nar sarı,

Ayvaya konan arı;

Sormak ayıp olmasın:

Benzin neden sarı?

Hisarın dışındayım,

Yazında, kışındayım,

On seneden fazladır;
Hep snein peşindeyim

Düşünde gör düşünde,
İnci saplı dişinde,
Çok uzun zamandır ben senin
Dolaşırım peşinde.

Bahar gördüm, yaz gördüm,
Güzellerde naz gördüm,
Her tarafı dolaştım
Senin gibi az gördüm!

Saat vurdu çin çini,
Dolaştım Hindi-Çini,
Nerede eğlenirsin?
Gönlümün güvercini!

Başını bağla güzel,
Yüreğimi dağla güzel,
İşte ben gidiyorum,
Arkamdan ağla güzel!

Yare gönderdim selam,

Cevabına tez alam;

Layık mı sen orada,

Ben buralarda kalam!

Kuyucan tütünü var,

Her şeyin bütünü var.

Ben yarimi severim;

Aramam altını var.

Bağa girdim üzüme,

Yar göründü gözüme,

Ne dedim de küstürdüm?

Hiç bakmıyor yüzüme!

Akdeve düzden gelir,

Sesi Bitlisten gelir.

Hastadır delikanlı;

İlacı kızdan gelir.

Kalenin ardı pınar,

Koysan parmağın donar.

Tez görüştük, ayrıldım;

Yüreğim ona yanar.

İstanbul çarşısına,

Gün doğdu karşısına,

İnsan gönül verir mi?

Kapı bir komşusuna.

İşi aldım direkten,

Bir yar sevdim yürekten;

O da gitti gelmiyor;

Usandım beklemekten.

Al yaka, mavi yaka,

Yalvardım durdum Hak-a

Gözlerim görmez oldu;

Yollara baka baka.

Güzel nedir bilmedim,

Göz yaşımı silmedim,

Eller her dem gülüyor;

Bense bir gün gülmedim.

Mor sümbüller açıyor,

Türlü koku saçıyor,
Gidip söyleyin yarime:
Niçin benden kaçıyor?

Kuş kayadan gel eder,
Eşine gel gel eder,
İki gönül bir olsa;
Dağı taşı yok eder.

Kuyunun taşı güzel,
Taşıddan başı güzel,
Ben bir kıza vuruldum;
Gözile kaşı güzel.

Karanfil dizi ile,
Kokusu özü ile,
İnsan yardan geçer mi?
Düşmanın sözü ile.

İp üstünde halıyım,
Renk renk olmuş dalıyım,
Eller ne derse desin;
Ben o yarin malıyım!

Dağlar geçilmez oldu;

Yerler seçilmez oldu.

Kevsere dönen sular

Sensiz içilmez oldu.

Yaralar destan olur,

Gönülde iman olur,

Başka kurban istemez;

Can sana kurbandır.

Aşk yolu gönül yolu,

Güller diken dolu;

Bir gün yine yine kavuşur,

Bu gurbetin yolu.

Karanfilim var benim,

Gel benim fidan boylum,

Fidan boylun gelince;

Şen olur benim gönlüm.

Karanfil olacaksın

Sarıp solacaksın,

Ay geçer, günler geçer;

Sen benim olacaksın!

Kanat açmış havaya,

Umuş, yükselmiş aya.

Benim bir yarım vardır;

Görmedim doya doya.⁵⁴⁴

95.

Bağda gl biter oldu,

Hasretlik yeter oldu,

Can ile sevdiceğim;

Gözüme tüter oldu.

Yaz geldi bastı sıcak;

Kaçarım bucak bucak.

Seni ben alacağım;

Düşünme kim olacak!

Bahçenizde gl açtı,

Bir göründü bir katı,

Bu nasıl sevda imiş?

Buna da eller şaştı.

⁵⁴⁴ Alşan, "Bir Defter...", s. 8.

Bülbül öter gül dalında,
Yar sallanır bağlarında,
El gülse de ben ağlarım;
Kaldım Kuyucak dağlarında!

Başına gül takayım,
Eğilipte bakayım;
Senin sevdandan nasıl,
Kolay kolay çıkayım?

Gökte uçan tayyare,
Selam söyle o yare,
Ben kendime yar buldum:
Bakın başıma çare.

Şu gelen kayık mıdır?
Suyu bulanık mıdır?
Ben yarimi kaybettim;
Arasam ayıp mıdır?

Küp içinde pestilim,
Ben o yari isterim,

O yar benim olursa;

Lokum ile beslerim.

Cici potinim cici,

Bastığım çimen ucu,

Benim sevdiğim o kız;

Soyulmuş badem içi.

Makinamın mekiği,

Sökülmüyor diktiği,

Benim sevdiğim o kız,

Türkiyenin kekliği.

Bacalığın korumu,

Geldi darı soyumu,

Ellerin yarı gelmiş

Benim yarım duru mu?

Bahçelerde sarmaşık,

Sarmadan oldum aşık,

Yar aklıma gelince;

Elimden düştü kaşık

Karanfilim mor açtı,
Saksılara dolaştı;
Sen benimsin ben senin,
Falcı böyle fal açtı!

İki dalda bir kiraz,
Biri al biri beyaz.

Aman deyim Allah;
Beni sevdiğine yaz!

Gökte yıldız ellidir,
Ellisi de bellidir;
Benim secdiğim o kız;
Yürüyüşünden bellidir.

Denizde kara balık,
Ak balıktır ak balık.
Anne beni evlendir;
Yeter artık bekarlık!

Bağa girdim nar diye,
Yimedim zarar diye;
İstiyene vermedim,

Benim yarım var diye.

Deniz dibi eşmem ben,

Güzel çirkin seçmem ben

O yarimin üstüne;

Soğuk sular içmem ben.

Keten gömlek eklidir,

Güzel seven dertlidir;

Seveceksen esmer sev,

Belki merhametlidir.

Ovalarda darım var,

Kovanlarda arım var,

Niyleyim evi, malı;

Orta boylu yarım var.

Arpalar orak oldu,

Yakınlar ırak oldu.

Gitti yarım gelmedi;

O bana merak oldu.

Entarisi al olsun,

Ortasında dal olsun,
Benim canım sağ olsun,
Bulunmadık yar olsun.

Şu dağı nur deseler,
Yarin gelmiş deseler.
Bir kıymetli canım var;
Veririm isteseler.

İnce elek kalbur mu olur?
Sevdaya sabır mı olur?
Sevda çeken kızların,
Dileği kabul mu olur?

Karpuz kestim kan gibi,
Kızın gönlü var gibi!
Açtım yorganı baktım;
Yeni yağmış kar gibi!

Kestanenin irisi,
Geçti kızların sürüsü,
Sürüsünde değilim,
Yaktı beni birisi!

Ŗu dağın tepeleri,

Kumkuyucak efeleri;

Oğlan sana varacam:

Hazırla küpeleri!

Karpuz kestim yiyen yok,

Halin nedir diyen yok,

Yenile bir yar sevdim;

G z n aydın diyen yok.

Gökte yıldız elli altmıŖ,

Mevlam neler yaratmıŖ;

Oğlanları taŖtan, topraktan

Kızları g lden yaratmıŖ.

Belindedir kayıŖı,

Devlet verir mayıŖı,

Aldı gitti yarimi;

Ankara'nın avuşu.

Karadağa gün doğdu,

Y ss k parmağımı boğdu;

Kör olası askerlik,

Geldi ta beni buldu.⁵⁴⁵

96.

Karanfil ekim size,

Uzadı geldi bize,

Nasıl abeyim size;

İftira hazır bize.

Mektup verdim postaya,

Haber gelsin ustaya,

Yarimden cevap geldi;

Düğünümüz haftaya

Mendilim düğüm düğüm,

Sözümü yürüdürüm,

El oğlu değil midir;

Damlarda çürüdürüm.

Karanfil yalıkları

Su tütün çardakları,

Yarim tütün diziyor;

İncelmiş parmakları!

⁵⁴⁵ Alşan. Kumkuyucak..., ss. 14-15.

Karanfilsin sonkarsın,
Açımlıya korkarsın,
Yar kapıdan girince;
Ölü olsan kalkarsın.

Mum olur da yanmaz mı?

Yar sözüne kanmaz mı?

Ben bu dertten ölürsem

O yar beni anmaz mı?

Gidyorum eğle beni,

Saçına düğüle beni,

Saçına düğlemezsən,

Dilinle eğle beni.

Pencereden bak bana,

Altın takayım sana,

Altın takmazsam sana,

Yazıklar olsun bana!

Dağdan kestim yaş meşe,

Kişne kır atım kişne;

Bu gülmedik başımı,

Fırın yaksın ateşe.

İraftaki siniler,

El vurmadañ iniler,

Uzaktaki yarımın,

Kulakları çiniler.

Karşı karşı evimiz,

Nedir bizim sevimiz,

Bu sevgiler bizdeyken,

Öleceğiz birimiz.

Pembe iyir pembeden,,

Laf söylemez gülmeden,

Allah canımı almasın;

Yar koynuma girmeden.

Giden eşekli oğlan,

Beli fişekli oğlan,

İşaretten anlamaz,

Eşek kulaklı oğlan.

Küp içinde bulgurum,

Çatık kaşa vurgunum,
At döşegi yatalım;
Çiftten geldim yorgunum.

Karanfilim eymeli,
Kaş kirpiğe değmeli,
Olursa güzel olsun;
Sevdiğime değmeli.

Koyarlar tabut ile kazanı,
Okusunlar sala ile ezanı,
Kılsınlar benim inevti
namazı;

Tecellim yazılmış bu
Kara yazı.

Enemedim engine,
Herkes dengi dengine,
Yanıyorum a dostlar;
Şapkasının rengine.

Dudakları oyalı,
Yanakları boyalı,

Yarım ŐekerleŐti;
Şu modaya uyalı.
Tarla tarla koşarım,
Tütün diye okŐarım,
Tütün para etmezse;
Kız ben seni boŐarım.

Mendilimin Őainna,
Biber ekdim yanına,
Annem beni salmıyor,
NiŐanlımın yanına.⁵⁴⁶

97.

Üzüm koydum sepete,
Yar oturur tepede
Küçücükten yar sevdim;
Şan olsun memlekete.

Gidiyorum memlekete.

Gidiyorum gemide,
Ayağım yemenide,
Alma beni haraca,

⁵⁴⁶ Alşan. Kumkuyucak..., ss. 14-15.

Sevdiğim var gemide.

Meşe meşeye benzer,

Meşe kamışa benzer;

Tiyenlinin kızları,

Dökme gümüşe benzer.

Uza kavağım uza,

Dibine ekim koza;

Yedi yıl hizmet ettim,

Bir ince belli kıza.

Pencereden bakarsın,

Halka şeker atarsın;

Benim yarım yok gibi,

Bana çalım satarsın!

Su gelir lüle lüle,

Yar gelir güle güle,

Yar üstüne yar sevmiş;

Geçinsin güle güle.

Bir avuç karabiber,

Üfürsem göğe gider.

Ağız açık olanın;

Elinden yarı gider.

Asmadan üzüm aldım,

Salkımı uzun aldım,

Ben yarimin yoluna;

Ölümü göze aldım.

Altın yüzük taşıma

Kim bağladı başımı

Aşıklar kavuşmaz mı?

Sil gözünün yaşını!

Ay doğar aşmak ister,

Al yanak yaşmak ister,

Benim divane gönlüm;

Yare kavuşmak ister.

Bir taş attım zeytine,

Zeytinin irisine;

Annem beni saklıyor,

Yiğidin birisine.

Ocak başı yarıldı,
Kaynanam bana darıldı;
Darılırsa darılsın,
Oğlu bana sarıldı.

Karaağaç Dallarını,
Kaldır yarım kollarını;
İki saat bir çeyrek,
Susmalının yollarını.

Küp içinde unum var,
Allahtan umudum var.
O yar benim olunca;
Dedelere mumum var.

Karadut parmak gibi.
Sevdiğim kaymak gibi.
Sevdiğimi soranlar;
Kurusun kavak gibi.

Manici başı mısın?
Cevahir taşı mısın?

Bir manicik söylesem,

Ölünce taşır mısın?

Merdivenim kırk ayak,

Kıncına vurdum bir dayak;

Deseler yarın geliyor,

Koşarım yalınayak.

Ekin ektim olacak,

Bu dert beni alacak,

Dert değil kuru sevda;

Bundan adam ölecek.

Gelibol uzun çarşı,

Dükkanlar karşı karşı;

Benim bir sevdiğim var;

Kara göz, kara kaşlı.⁵⁴⁷

98.

Mendilde gül kuruttum,

Fincanda su duruttum,

Yolla yarım resmini,

Ben simanı unuttum.

⁵⁴⁷ Alşan, Kumkuyucak..., ss. 14-15.

Karadır kaşın ördek,
Yeşildir başın ördek,
Göle çimene gelmişin;
Hani yoldaşın ördek?

Dereler çakıl taşlı,
Ördekler yeşilbaşlı,
Benim bir sevdiğim var;
Al yanak, çatık kaşlı.

Dağda payton yürümez,
Kıştır karlar erimez;
Zehirli dertlerim var,
Perdelidir görülmez.

Ekin ekim bir evlek,
Geldi konu bir leylek,
Leylek gitti, kaz konu,
Görüşmemize az kaldı.

Tarlam tezek değil mi?
Bağrım ezik değil mi?

Ben sevdim eller aldı,
Bana yazık değil mi?

Kahve koydum kurusun,
El vurayım durulsun,
Beni yardan ayıran;
Sol böğründen vurulsun!

Ekin ektim bitti mi?
Yare selam gitti mi?
Beni yardan ayıran,
Şimdi rahat etti mi?

Ufacık kuş üzümü,
Görsem yarin yüzünü,
Vererek omzumu;
Öpsem iki gözünü.

İstanbulda nar olur,
Çiçeği al al olur,
Kara gözlü yar için;
Kavga değil, kan olur.

Kapuların srns,
Siyah san rgs,
Bir sen söyle, bir ben ,
Bu ayrılık türküsü!

Köprü altında kazlar,
Hapı yuttu kart kızlar;
Beş yüz elliye çıkmış,
Yeni yetişen kızlar.

Gökte yıldız az kaldı,
Tel kırıldı saz kaldı,
Elem ekme nazlı yar
Önümüzde yaz kaldı.

Gökte yıldız ellidir,
Ellisi de bellidir,
Sevda çeken kızların,
Gözlerinden bellidir.

Makarada ipliğim,
Sektı gitti kekliğim;
Hangi yoldan gelecek?

Yollarını bekleyim.

Entarisi pembeden,

Leke düşmüş giymeden;

Giymiş çarşıya çıkmış,

Parasını vermeden.

Mavi ceket giyerim,

Billur bilekli yarım.

Koydum gitti askere;

Görem yürekli.

Su gelir merdim merdim,

Su değil benim derdim;

Sular mürekkep olsa,

Yazılmaz benim derdim!

Alçacık duvardayım,

Küçücük hovardayım;

Nerde düğün olursa,

Akşam, sabah ordayım.

Küçücükten çaresi,

Kaynıyor tenceresi,
Yine karşıma çıkmış,
Sepetçi çingenesi.

Alçacık duvar üstü,
Mendilim suya düştü;
Mendilimi alırken,
Şu kız gönlüme düştü.

Küp içinde kavurma,
Kavurmayı savurma;
Ben yarimle kaçacağım,
Ağabeyime duyurma!

Kaleden indim eniş,
Cepleri dolu yemiş,
Yare saldım yememiş;
Kendisi gelsin demiş.

Kalenin ardı tandır,
Yandır Allahım yandır!
Kızlar güvercin olmuş;
Getir bağrıma kondur!

Kaleden atladım aşı,
Topladım arpa başa,
Senin yarın yok burada;
Oynama otur ara.

İki dalda bir kiraz,
Biri al, biri beyaz
Doktor kellen olayım,
O güzeli bana yaz!

Kara yemiş, ak yemiş,
Dalları yere enmiş;
Güvey camiye girmiş,
Gelin baklava yemiş.

Köyde yıldız bir sıra,
Kalk gidelim mısıra;
Sen keklük al ben palas,
Gidelim arkasına.

Şu giden ben olaydım,
Atına gem olaydım,

Mor ceketin üstüne;

Bir tutam kül konaydım.

Al entarin solmasın,

Seni varan doymasın;

Seni sardım geceler;

Üç gün sabah olmasın!

Mangal oldum külüm yok,

Bülbül oldum dilim yok.

Ben gurbete düşeli;

Ağlamadık günüm yok.

Ayağımın nalını,

Yolda eder talimi;

Şimdi gördüm yarimi,

Soramadım halini!

Beni çok, beni çok!

Şaştı dudak nerden öpsün

Beni çok, beni çok!

Doğru söyle sevdiğim;

Sever misin beni çok!

Altını var koynumda,
İncisi var koynumda,
Sende bir hoş koku var;
Melek mi var soyunda!

Köprü altında çiçek,
Çiçekler biçilecek,
Ben bir çeşme yaptırım,
Sevdalılar içecek.

Ekinler ekilecek
Dilime dökülecek
Ben nişanlımı görmeden
Şerbetim içilecek.

Başımda çitme boncuk,
Kucağında körpe çocuk.
Eğil Manisa dağı;
Yarimi görem biyocuk.⁵⁴⁸

99.

⁵⁴⁸ Alşan. Kumkuyucak..., ss. 14-15.

Tarladan gel tarladan,
Altın seni parladan,
Bir kutu pudra değil mi?
Oğlanları aldatan

Oyalı bez başında,
Oyaları kaşında,
Senin bir sevdiğin var;
On üç, on dört yaşında.

Pencereden bakarım,
Halka şeker atarım,
İki yıl daha dursam;
Oğlanları yakarım.

Evleri çiftlik gibi,
Uzanır iplik gibi,
Senin bir sevdiğin var;
Kınalı keklük gibi.

Kuyu başında urgan,
Senin sevdiğin çoban,
Kepenekte üşürsün;

Alayım sana yorgan.

Dambaş dambaş gezerim,

Kiremitleri ezerim

Senin gibi manicileri

Uçkuruma dizerim.

Al entarim yırtılsın,

Yakam senden kurtulsun;

Yedi ay sıtma tutsun,

Üç ay dilin tutulsun.

Evlerinin ayatı,

Beş bin lira fiyatı;

Gözlerinin elifi,

Kalkıp gitme niyeti.

İğne düştü yakamdan,

Gel arkamdan, arkamdan,

Sen gelirsen arkamdan,

Ben korkarım kaymakamdan.

Saçı belinden ince,

Duramam göremeyince,

Seni bana vermezler;

Düşmanlar ölmeyince.

Harman yeri yaş yeri,

Yavaş yürü, boş yürü;

Ak gerdanın altında,

Otuz iki diş yeri.

Kadifeden kesesi

Kahveden gelir sesi

Oturmuş yazı yazar

Ciğerinin köşesi.

Karşı karşıya hanları,

Sen ordan çık , ben buradan;

Çatlatalım düşmanları.

Derelerin söğüdü,

Fışkın fişkın büyüdü,

Benim sevdiğim oğlan;

Şu köylerde büyüdü.

Havayı dolandırdım,
Suyunu bulandırdım,
Açma yarım gerdanı;
Ağzımı sulandırdın.

Kaba döşek atalım,
Gökten elma kapalım;
Bu sevişler bizdeyken,
Nasıl ayrı yatalım?

Yazı yazdım yaz idi,
Kalemim kiraz idi,
Ayıplama sevdiğim;
Mürekkebim az idi.

Akan sular olaydım,
Kız testine konaydım,
Gümüşten kollarına;
Bir bilezik alaydım.

Su gelir akma ile,
Taşları kakma ile,
İnsan yare doyar mı;

Uzaktan bakma ile?

Karanfil deste deste

Annemden beni iste

Annem beni vermezse

Kır atımı iyi besle.

Bal koydum yisin diye

Yüreği yansın diye

kızlar pazara çıkmış

oğlanlar alsın diye.

Gide gide yoruldum

Sular gibi duruldum

Bir kız baktı yüzüme

Yüreğimden vuruldum.

Bir mendil işle yolla,

Başını gümüşle yolla,

İçine beş olma koy;

Birini dişle yolla.

Pencereden kuş uçtı,

Yandı yürek tutuştu,
Ağla gözlerim ağla;
Ayrılık bize düştü.

Bir taş attım dereye,
Kız çıktı pencereye;
Kız Allahı seversen,
Al beni içeriye!

Deniz üstü tekneli,
Üstüne gül dikmeli,
Kolayca sevda olmaz;
Biraz zahmet çekmeli.

Ayna attım çayıra,
Güneş vurdu bayıra,
Kul ayıramaz bizi;
Meğer ölüm ayıra.

Mendilim benek benek,
Ortası çepken elek;
Yazın hepimiz birdik.
Kışın ayırdı felek.

Eline aldı sazı,
Yarım etme bu nazı;
Bir şeftali ver bana;
Geçireyim bu yazı.

Keten bezi iki kat,
Birini de bana sat;
Kız annenden izin al,
Bu gece benimle yat!

Karanfil verdim sana;
Kanın kaynasın bana;
Senin gibi güzelleri,
Doğuramaz her ana!

Karşımız viran saçak,
Dayansan yıkılacak;
Komşular haret kaldı;
Bu kız bana kaçacak.

Elmayı ata ata,
Şeftali sata sata;

Yanım, sırtım ağrıdı,

Yalnız yata yata.

Köprünün altı yıldız,

Hoş geldin küçük baldız,

Sen gitte ablan gelsin,

Yatamıyorum yalnız!

Değirmen rafa benzer,

Göğsü sandala benzer;

Güzel kızın sevmesi,

Erimiş bala benzer.

Atladım bağdan bağa,

Elim değdi yaprağa;

Kız seni sarmayınca,

Girmem kara toprağa.

Bahçelerde sarmaşık,

Oldum ele yanaşık;

Yar aklıma gelince,

Elimden düştü kaşık.

Parmağım beştir benim,

Yaşım onbeştir benim;

Hangi gl koklasam,

Ellerim boştur benim.⁵⁴⁹

100.

Bahçelerde bal kabak,

Açılır tabak tabak;

Sen şeker ol ben kaymak

Yiyelim parmak parmak.

Mavileri geymişsin

Hurilere dönmüşsün

Sende bir başka koku var

Gökyüzünden inmişsin,

Bahçelerde gök beber,

şimdi kızlar pek kibar;

Ne kadar kibar olsa,

Oğlanlara itibar.

Kahve sürdüm cezveye,

Gece gittim gezmeğe;

⁵⁴⁹ Alşan. "Kumkuyucak...., ss. 14-15.

Anne ben alışmışım,
İlik, düğme çözmeğe.

Bahçelerde ekşi elma,
Ne güzel büyümüşsün maşallah;
İkimizin boyu bir,
Ayırmazlar inşallah!

Elmayı ata ata,
Çifte benler yanakta;
Benim bir sevdiğim var,
Şu karşiki konakta.

Bahçelerde pırasa,
Yaprağına kar yağsa;
Kızlar kocasız kalsa,
Oğlanlara yalvarsa.

Elmayı bıçakladım
Çevreyi saçakladım
Yarım yanımda sandım,
Yastığı kucakladım.

Deniz gibi engindir,
Motörcüler zengindir.
Anne beni evlendir,
Bu kız benim dengimdir.

Yılana bak yılana,
Kıvır kıvır dolana;
Ben yarimi kaybettim,
Bir altın var bulana.

İki taşın kenarı
Üstünde kırdım narı
Kırılması dillerim
Küstürdüm nazlı yarı.

Ey İngiliz İngibiz,
Yoktur bizim dengimiz;
Köyde oğlan çoktur emme,
Beğenmiyoruz kendimiz!

Seledeki nar mıdır?
Karnındaki yar mıdır;
Söyle Allah aşkına;

Yarim gibi var mıdır?

Gökte uçan turnalar,

Kol kol olmuş kumrular,

O yar benim olmazsa

Haram olur dünyalar!

Derede tavşan izi,

Düşman ayırdı bizi;

Ayıran düşman olsun,

Mevlam kavuştursun bizi.

Bahçede sedef var,

Her işime meret yar;

Ben bu dertten ölürsem;

Ölümüne sebep yar.

Arabaya taş koydum,

Gül yastığa baş koydum;

Yarim gelecek diye,

Sol yanıma baş koydum.

Şu derenin uzununu,

Kıramadım buzunu;

Aldım Çerkez kızını,

Çekemedim nazını.

İndim kamyş biçmiye,

Soğuk sular içmiye;

Yarimden mektup gelmiş,

Kanadım yok uçmıya.

Bahçelerde börülce,

Ben istemem görünce;

Görümcemin dilleri,

Kurutur gelinleri.

Mavi yelekli yarım,

Billur bilekli yarım,

Koydum gitti askere;

Mermer yürekli yarım.

Karanfil deste gider,

Kokusu dosta gider;

Dünyada yar sevmiyen,

Ahrete hasta gider.

Kalk gidelim sazlara,

Yem verelim kazlara

Kazlar yemi yeyince

Sarılalım kızlara.

Siner gelir taşlıktan

Zincir koıtu başlıktan,

Marmaranın oğlanları

Evlenemez açlıktan.

Gide gide yoruldum

Sular gibi duruldum;

Bir güzel kız baktı

Yüreğimden vuruldum.

Elma dalda sallanır

Sallandıkça ballanır;

Sevdiğimin dudakları

Allandıkça allanır.

Sini üstünde Çekerim

Üstüne pekmez dökerim;

Bu dünyanın hakkını

Bir yar için çekerim.

Dut ağacı boyunca

Dut yimedim doyunca;

Ağzım, dilim bal oldu

Ayak sesi duyunca

Şu dağlar yüce yüce

Düş görürüm her gece

Gökte uçan güvercin

Yarimin hali nice?⁵⁵⁰

101

Yeşildir yüzük taşı

Yanıktır ciğer başı

Merak etme anneciğim

Sabır her işin başı⁵⁵¹

102

İndim çeşme başına

Yazı yazdım taşına

Gelen geçen okusun

⁵⁵⁰ Alşan. "Kumkuyucak...", ss. 13-14.

⁵⁵¹ Nazmi Bayçin, "Kula Folkloru ve Yunus Emre", **Gediz Dergisi**, Cilt: 7, Sayı: 74, 1944, s. 10.

Neler geldi başıma.⁵⁵²

103

Çeşmeler başında altın tas mısın?

Güzeller içinde gayet masumsun

Kaşın gözün iğri bana küs müsün

Küstüğünü bildim barışmağa geldim

Kaldır kollarını sarılmağa geldim.⁵⁵³

104

Bahçe bahçe gezerim,

Çayır çimen ezerim

Bak yüzüme enişte

Ben ablamdan güzelim⁵⁵⁴

105

Sarı gülsün saf der

Görenler insaf eder

Kalbime bülbül konumuş

Ahımdan feryat eder.⁵⁵⁵

106

Yüküm katran olsa

Suya batıran olsa

Gurbetteki kardeşimi

⁵⁵² N, Bayçin, Kula Folkloru ..., s. 10.

⁵⁵³ N, Bayçin, Kula Folkloru ..., s. 10.

⁵⁵⁴ N, Bayçin, Kula Folkloru ..., s. 10.

⁵⁵⁵ N, Bayçin, Kula Folkloru ..., s. 11.

Gidip getiren olsa.⁵⁵⁶

107

Karanfilsin darçınsın

Neden böyle hırçınsın

Ben sana meyil vermem

Yabancısin kaçarsın⁵⁵⁷

108

Kaşların enli enli

Olmıyor sana kinli

Yatsın yârin dizine

Uyusam ninni ninni⁵⁵⁸

109.

Şeftali ağaçları

Türlü çiçek başları

Kurulmuş yaya benzer

Sevdiğimin kaşları⁵⁵⁹

110

Bostan ektim olacak

Bu dert beni alacak

Dert değil kara sevda

⁵⁵⁷N, Bayçin, Kula Folkloru ..., s. 10.

⁵⁵⁸ N, Bayçin, Kula Folkloru ..., s. 10.

⁵⁵⁹ N, Bayçin, Kula Folkloru ..., s. 10.

Bundan adam ölecek⁵⁶⁰

111

Sepete koydum narı

Ağlarım zarı zatı

Gurbetlere düşürdüm

Kıvırcık saçlı yâri⁵⁶¹

112

Konsol önünde şamdan

Kaldır perdeyi candan

Al hançeri vur beni

Usandım ben candan⁵⁶²

113

Ey sandığım sandığım

Sandığa doyamadığım

Yazık bu genç yaşıma

Bir yar için yandığım⁵⁶³

114

Deniz üstü şardayım

Yâri kime sorayım

Aldığım mektupları

Kefenime sarayım⁵⁶⁴

⁵⁶⁰ N, Bayçin, Kula Folkloru ..., s. 11.

⁵⁶¹ N, Bayçin, Kula Folkloru ..., s. 11.

⁵⁶² N, Bayçin, Kula Folkloru ..., s. 12.

⁵⁶³ N, Bayçin, Kula Folkloru ..., s. 12.

115

İndim derede durdum

Çifte güvercin vurdum

Ben gurbete çıkalı

Münasip bir yar buldum.⁵⁶⁵

116

Bu dünyanın ötesi ötedir öte

Çekelim bıcağı vuralım ete

Bindirdiler yularsız ağaçtan ata

Binmeyince gönül inanmaz imiş⁵⁶⁶

117

Yürü güzel yürü doğruna yürü

Ağustosta erir dağların karı

Çok gğzel olursa oğlanın yâri

Gittiği yerde durmaz tez gelir⁵⁶⁷

118

Halunadır deli gönül haluna

Coştu yine girmez oldu kabına

Sürmeli keklik ağacın dibine

Seninle görüşmeme ne kaldı güzel⁵⁶⁸

⁵⁶⁴ N, Bayçin, Kula Folkloru ..., s. 12.

⁵⁶⁵ N, Bayçin, Kula Folkloru ..., s. 12.

⁵⁶⁶ N, Bayçin, "Kula Folkloru ve Yunus Emre VI" (der: Kemaliye öğretmeni), **Gediz Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 72, 1944, s.13.

⁵⁶⁷ N, Bayçin, Kula Folkloru..., s.13.

119

Çeşmeler yaptırdım altın oluklu

Sularını akıttım içi balıklı

Ben bir güzel sevdim ellere yavuklu

Yavuklundan ayrıl alayım güzel⁵⁶⁹

120

Kalk gidelim saniyem dağlara oduna

Odunada değil akça boduna

Arabayı koşalım sandıklıyı aşalım

Böyle böyle baş olmaz mahkemeye koşalım

Aman saniyem ağlama ince yoldan gel⁵⁷⁰

121

Elmalı dağlar elmalı

Elması kurumuş suları çağlar

Oturmuş kıyıya üç güzel ağlar

Ağlama güzel biz gene geliriz⁵⁷¹

122

Adanaya vardım kalasım geldi

Yâri gördüm deli olasım geldi

Gavur memleketi göresim geldi

İlk gelişim kıyma bana adana⁵⁷²

⁵⁶⁸ N, Bayçin, Kula Folkloru..., s.13.

⁵⁶⁹N, Bayçin, Kula Folkloru..., s.13.

⁵⁷⁰ N, Bayçin, Kula Folkloru ..., s.13.

⁵⁷¹ N, Bayçin, Kula Folkloru ..., s.13.

123

Sana derim sana kır atlı hızır

Her nereye varsam ardımda hazır

Kelleyi istedi bugün üç tuğlu vezir

Döğüşe döğüşe ver dedi gönül⁵⁷³

124

Benim bir yarşm var edepli uslu

Emdim yanağını şekerden tatlı

Çayırılık çimenlik yepelek otlu

Zencefil dağımı görürsün gelin⁵⁷⁴

125

Alıverin kır atının gemini

Üç gün oldu bu gün yemez yemini

Üstüne binenler sürsün demini

Yârimi yatakta basalım atım⁵⁷⁵

126

Doğanım doğanım garip doğanım

Doğup doğup göğe ağanım

Alnı taşkırmalı güzel sevenin

Ahiri tozduman sonu pişmandır⁵⁷⁶

⁵⁷² N, Bayçin, Kula Folkloru ..., s.13.

⁵⁷³ N, Bayçin, Kula Folkloru ..., s.13.

⁵⁷⁴ N, Bayçin, " Kula Folkloru ve Yunus Emre IV" (Der: Dombeyli köy öğretmeni), **Gediz Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 72, 1.3.1944, s. 14.

⁵⁷⁵ N, Bayçin, (der: Dombeyli köy öğretmeni), Kula..., s. 14.

127

Mavi yelek mor düğme

Şimdi girdin gönlüme

Gönlümün gözü çıksın

Yazık geçen ömrüme⁵⁷⁷

128

Mavli yelekli yârim

Göksü ilikli yârim

El evlerinde yatıyor

kafir yürekli yarım⁵⁷⁸

129

Gurbete gidenin hali yamandır

Gurbet elde baş yastığa gelince

Hemen ağlamağa yeter güçlerin

Var git oğlum gurbetin hali böyledir⁵⁷⁹

130

Gurbet ele çıktım geri dönülmez

Benim nolup nolacağım bilinmez

Gurbet elde baş yastığa gelince

Hemen ağlamağa yeter güçlerim⁵⁸⁰

⁵⁷⁶ N, Bayçin, (der: Dombeyli köy öğretmeni), Kula..., s. 14.

⁵⁷⁷ N, Bayçin, (der: Dombeyli köy öğretmeni), Kula..., s. 14.

⁵⁷⁸ N, Bayçin, (der: Dombeyli köy öğretmeni), Kula..., s. 14.

⁵⁷⁹ N, Bayçin, Kula Folkloru..., s. 13.

⁵⁸⁰ N, Bayçin, Kula Folkloru..., s. 13.

131

Tabancam dolu saçma

Sevdiğim benden kaçma

Benim yaram çok derin

Bir yara da sen açma⁵⁸¹

132

Köprü altında çiçek

Bu çiçek biçilecek

Ben bir çeşme yaptırđım

Sevdalılar içecek⁵⁸²

133

Elma attım köşeye

Konyak kattım şişeye

Merak etme ayşe hatun

Kendim düştüm döşeğe⁵⁸³

134

Karpuz kestim kan gibi

Kızın gönlü var gibi

Kızın gönlü var ise

Beşbirlik nal gibi⁵⁸⁴

⁵⁸¹ N, Bayçin, "Kula Folkloru ve Yunus Emre V", (Der: Kemaliye öğretmeni), **Gediz Dergisi**, Cilt; 6, Sayı: 71, 1.1.1944, s. 13.

⁵⁸² N, Bayçin, Kula Folkloru V, s. 13.

⁵⁸³ N, Bayçin, Kula Folkloru V s. 13.

135

İndim çeşme başına

Yazı yazdım taşına

Gelen geçen okusun

Neler gelmiş başıma⁵⁸⁵

136

Karpuz ekim kol attı

Ellerim suya battı

Şu bayırın kızları

Pencereden gül attı⁵⁸⁶

137

Şu dağlar anlı dağlar

Başı dumanlı dağlar

Neylesin yâri olan

Yâri olmayan ağlar⁵⁸⁷

138

Tren gelir karadan

Dağlar kalksın aradan

Hasret olan kulları

Kavuştursun yaradan⁵⁸⁸

⁵⁸⁵ N, Bayçin, Kula Folkloru V ..., s. 13.

⁵⁸⁶ N, Bayçin, Kula Folkloru V ..., s. 13.

⁵⁸⁷ N, Bayçin, Kula Folkloru V ..., s. 13.

⁵⁸⁸ N, Bayçin, Kula Folkloru V..., s. 13.

139

İrafa uzanmışsın

Nar gibi kızarmışsın

Duydum mübarek olsun

Yâri sen kazanmışsın⁵⁸⁹

140

Sarı kavun dilimi

Uçurdum bülbülümü

Çıksam dağlar başına

Arasam sümbülümü⁵⁹⁰

141

Ay doğar sini sini

Ben sevdim birisini

Cellat boynumu kesse

Söylemem doğrusunu⁵⁹¹

142

Uzandım kamyş oldum

Damladım gümüş oldum

Ben bu aşkla düşeli

Yuva yapmaz kuş oldum⁵⁹²

143

⁵⁸⁹ N, Bayçin, Kula Folkloru V ..., s. 13.

⁵⁹⁰ N, Bayçin, Kula Folkloru V ..., s. 13.

⁵⁹¹ N, Bayçin, Kula Folkloru V ..., s. 13.

⁵⁹² N, Bayçin, Kula Folkloru V ..., s. 13.

Dağlarda geren oldum

Okuyup yazar oldum

Ben yârimi görmeyeli

Kuş idim Kazel oldum⁵⁹³

144

Ovadan gel ovadan

Yollar çamur olmadan

Alacaksan al beni

Al benizim solmadan⁵⁹⁴

145

Aya baktım aynalı

Yemek yedim meyvalı

Halt etme koca karı

Kızın bana sevdalı⁵⁹⁵

146

Leylek gelir düşe kalka

Kanadında gümüş halka

Yârin geliyor deyene

Altın vericem sadaka⁵⁹⁶

147

Bahçelerde sarmaşık

⁵⁹³ N, Bayçin, Kula Folkloru V ..., s. 13.

⁵⁹⁴ N, Bayçin, Kula Folkloru V ..., s. 13.

⁵⁹⁵ N, Bayçin, Kula Folkloru V ..., s. 13.

⁵⁹⁶ N, Bayçin Kula Folkloru V ..., s. 13.

Sarmadan oldum aşık

Yar aklına gelince

Elimden düştü kaşık⁵⁹⁷

148

Sarı kavunu dildin mi?

Bucağı sildin mi?

Ben askere gideli

Kıymetimi bildin mi?⁵⁹⁸

149

Mavi yelekli yârim

Beyaz bilekli yârim

Herkes karşı gelir

Çatal yürekli yârim⁵⁹⁹

150

Mehmetçiğin süngüsüne durulmaz

Demir bilek düşman kırar yorulmaz,

Bize de iş düşerse can yakarız.

Harpte bize hesap sorulmaz.⁶⁰⁰

151

Deniz gibi enseri

⁵⁹⁷ N, Bayçin Kula Folkloru V ..., s. 13.

⁵⁹⁸ N, Bayçin Kula Folkloru V ..., s. 13.

⁵⁹⁹ N, Bayçin Kula Folkloru V ..., s. 13.

⁶⁰⁰ N, Bayçin, "Kula Folkloru ve Yunus Emre IV", (Der: Azmi Oran, söyleyen: Selendiden Nurullah Er), **Gediz Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 70, 1.11.1943, s. 11.

Donun maviye benzeri

Çok gurbetler gezdim

Yoktun silaya benzeri⁶⁰¹

152

Kasaturam sallansun

Asker olan yollansın

Askerlikten kaçanlar

Yere girsin arlansın⁶⁰²

153

Evlerinin önünde pınarlar

İçerler suyunu bizleri anarlar

Askere gideni öldü sanırlar

O sebepten arz ederim silayı⁶⁰³

154

Mücramin kilidi

Üstüne güller bürüdü

Sen orada ben burada

Bizim ömür çürüdü.⁶⁰⁴

155

Mektup yazdım karadan

Dağlar kalsın aradan

⁶⁰¹ N, Bayçin, Kula Folkloru IV, s. 11

⁶⁰² N, Bayçin, Kula Folkloru IV, , ..., s. 11

⁶⁰³ N, Bayçin, Kula Folkloru IV, ..., s. 11

⁶⁰⁴ N, Bayçin, Kula Folkloru IV, , ..., s. 11

Mektup ile baş olmaz

Kavuştursun yaradan.⁶⁰⁵

156

Merdivenim kırk ayak

Kırkına vurdum dayak

Kardeşim geliyor deseler.

Koşarım yalın ayak.⁶⁰⁶

157

Bugün havam kışıldı.

Kalemim gümüşüdü.

Biraz daha yazacaktım.

Parmaklarım üşüdü.⁶⁰⁷

158

Kara dağda kar kalmadı.

Yüreğimde yağ kalmadı.

Daha yazacak idim.

Kağıdımda yer kalmadı.⁶⁰⁸

159

Ak gülüm titrer dalda

Arzumanı çoktur kırmızı gülde

Bir armağan versem taşırımın belde.

⁶⁰⁵ N, Bayçin, Kula Folkloru IV, ..., s. 11

⁶⁰⁶ N, Bayçin, Kula Folkloru IV, ..., s. 11

⁶⁰⁷ N, Bayçin, Kula Folkloru IV, ..., s. 11

⁶⁰⁸ N, Bayçin, Kula Folkloru IV, ..., s. 11

Armağan verecek yar değilmişin

Bele bağlanacak soy değilmişin.⁶⁰⁹

160

Elimde gümüş orak

Gittiğim yollar ırak

Yalvarayım sana devlet

Askerleri geri bırak⁶¹⁰

161

Bahçelerde çiçeklerde nana

Selamlar yollasam varır mı sana

Evdeki ihtiyar anam nola

Oğlum derde arar mı ola.⁶¹¹

162

Pınar başı oturamam

Elimi suya batıramam

Ben bir kınalı kekliğim

Avcılara tutulamam.⁶¹²

163

Mani maniyi açar

Maniyi kızlar seçer

Söyleyeceksem mani söyle

⁶⁰⁹ N, Bayçin, Kula Folkloru IV, ..., s. 11

⁶¹⁰ N, Bayçin, Kula Folkloru IV, ..., s. 11

⁶¹¹ N, Bayçin, Kula Folkloru IV, ..., s. 12.

⁶¹² N, Bayçin, Kula Folkloru IV, ..., s. 12.

Maniden adam mı kaçar.⁶¹³

164

Arpalar ekilirken

Dibine dökülürken

Zülüfünden bir tel ver

Kefenim dikilirken⁶¹⁴

165

Güller açılır bahar olur

Gülün kokusu nasıl olur

Ben yavruma gül demem

Gülün ömrü tez olur.⁶¹⁵

166

Ne bakarsın her an yolcu bu yana

Göz mü koydun yoksa görünce bana

Sana fayda yoktur emin ol benden

Her keze göz atmak yakışmaz sana⁶¹⁶

167

Gidiyorsun çok ileri

Sözlerinin yok değeri

Beni üzme serbest bırak

Tek başıma gönder geri.⁶¹⁷

⁶¹³ N, Bayçin, Kula Folkloru IV, ..., s. 12.

⁶¹⁴ N, Bayçin, Kula Folkloru IV, ..., s. 12.

⁶¹⁵ N, Bayçin, Kula Folkloru IV, ..., s. 12.

⁶¹⁶ N, Bayçin, Kula Folkloru IV, ..., s. 12.

168

Ederken av günü şöyle bir seyran

Göründü gözüme nazlı bir ceylan

Koştum arkasından epeyce zaman

Bu ne güzel endam ne çalım deye.⁶¹⁸

169

Gül ekdim ocak ocak

Gül topladım kucak kucak

Elin gülleri açılmış

Benim güller tomurcak⁶¹⁹

170

Dağdan inen atlı

Önüne koydum tatlı

Bunu yazan sorarsan

Bir kız: Ayşe adlı.⁶²⁰

171

Yeşil ipinin kelebi

Ben çözeyim sen dola bi

Akranların içinde

Ay gibi yarabbi.⁶²¹

⁶¹⁷ N, Bayçin, Kula Folkloru IV, ..., s. 12.

⁶¹⁸ N, Bayçin, (Kula Folkloru IV, ..., s. 12.

⁶¹⁹N, Bayçin, Kula Folkloru IV, ..., s. 12.

⁶²⁰ N, Bayçin, Kula Folkloru IV, ..., s. 12.

⁶²¹ N, Bayçin, Kula Folkloru IV, ..., s. 12.

172

Hanaylar yaptırdım bir uçtan bir uca

İçinde durmadım üç gün üç gece

Nasıl denişeyim altına, taca

Ya ölecem, ya alacam o kızı!⁶²²

173

Dümeli donlum sen misin

Çarşıda gezermişsin

Her alemde güzelsin

Neden yarsız gezersin.⁶²³

174

Karanfilim dalım yok

Ben ağlarım yârim yok

Yârimi eller almış

Cahilim haberim yok⁶²⁴

175

Ak üzümün salkımı

Benim yârim saklı mı

Saklı ise çıkarım

Kaybederim aklımı.⁶²⁵

⁶²² N, Bayçin, Kula Folkloru IV, ..., s. 12.

⁶²³ N, Bayçin, Kula Folkloru IV, ..., s. 12.

⁶²⁴ Nazmi Bayçin, "Kula Folkloru ve Yunus Emre IV", (Der: Mustafa Yurter, Söyleyen: Yeşil Ova'da Mustafa Çamcı), **Gediz Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 70, 1.11.1943, s. 12.

⁶²⁵ N, Bayçin, Yunus Emre IV..., s. 12.

176

Ne oldu sana devemi tepti

Gök çimen üstünde vade mi yetti

Vade yetmeden can elden gitti

Aman kızın kadın kızım püy anam.⁶²⁶

177

Emirdağı birbirine ulalı

Altın yüzük parmağına dolalı

Yedi sene oldum gelin olalı

Yaktı beni çöl ovanın düzündü⁶²⁷

178

Emirdağı birbirine geçecek

Suyunuz yok evinizde içecek

Herkes sevdiğinden vaz mı geçecek

Yaktı beni çöl ovanın düzündü⁶²⁸

179

İki geyik bir kayada su içer

Dertli geyik dertsizlere dert saçar

Mağrurlanma güzelliğim var diye

Bu güzellik sende durmaz tez geçer⁶²⁹

180

⁶²⁶ N, Bayçin, Yunus Emre IV ..., s. 12.

⁶²⁷ N, Bayçin, Yunus Emre IV ..., s. 9.

⁶²⁸ N, Bayçin Yunus Emre IV ..., s. 9.

⁶²⁹ N, Bayçin, Yunus Emre IV ..., s. 9.

Emir dağlarında yayılır taylar

Üstüne kar yağmış dumanlı dağlar

Gönül yaylamızda ne zaman eyler

Yayladan inerken el eyle beni⁶³⁰

181

Emirdağı ne gülmedik başın var

Baş ucunda yaslanacak taşın var

Köylerinde kumru gibi eşim var

Kalk güzel yaylana ben konacağım

Çekilmez derdine ben yanacağım⁶³¹

182

Yukarı çeşme burmalı

Yarsız nasıl durmalı

Kar memenin üstüne

Altın sancak kurmalı⁶³²

183

Engin ovada kuyu

Ordan alırlar suyu

Ağlayan güldürür

Giden gelinin huyu⁶³³

184

⁶³⁰ N, Bayçin, Yunus Emre IV ..., s. 9.

⁶³¹ N, Bayçin, Yunus Emre IV ..., s. 9.

⁶³² N, Bayçin, Yunus Emre IV ..., s. 9.

⁶³³ N, Bayçin, Yunus Emre IV ..., s. 9.

Sarı kavunun dilimi

Kim soldurmuş gülünü

Gülünü solduranlara

Tez versin genç ölümü⁶³⁴

185

Sarı kavun askıda

Gül memeler baskıda

Ben bir güzel aldattım

Akşam ile yatsıda⁶³⁵

186

Harman yeri yarıldı

Bana babam darıldı

Darılma babacığım

Elin oğlu sarıldı⁶³⁶

187

Sıra sıra mersinler

Kullanın yoluna gelsinler

Selam söyleyin o beye

Kızımı bana versinler⁶³⁷

188

Tabancamı aldılar

⁶³⁴ N, Bayçin, Yunus Emre IV ..., s. 9.

⁶³⁵ N, Bayçin, Yunus Emre IV ..., s. 9.

⁶³⁶ N, Bayçin, Yunus Emre IV ..., s. 9.

⁶³⁷ N, Bayçin, Yunus Emre IV ..., s. 9.

Kulanın yoluna durdular

Sarı ayşenin yasını

Karakoldan duydular⁶³⁸

189

Bal koydum tencereye

Yar geldi pencereye

Kız allahın aşkına

Al beni içeriye⁶³⁹

190

Tabakta portakalsın

Lafımız burda kalsın

İsmet kanun çıkarmış

Herkes sevdiğini alsın⁶⁴⁰

191

Ak kapı kara kapı

Aktır biliyorum sapı

Beni yardan ayıran

Dilensin kapı kapı⁶⁴¹

192

Ak koyunun aklığı

Sesinin koyaklığı

⁶³⁸ N, Bayçin, Yunus Emre IV ..., s. 9

⁶³⁹ N, Bayçin, Yunus Emre IV s. 9

⁶⁴⁰ N, Bayçin, Yunus Emre IV ..., s. 9

⁶⁴¹ N, Bayçin, Yunus Emre IV ..., s. 9

Ömrüme keder verdi

Yârimin ıraklığı⁶⁴²

193

Peşkir aldım dürüden

Gurbet bizi çürüten

Kurbanlık koyun gibi

Ayrdılar sürüden⁶⁴³

194

Bileziğim var benim

Kollarıma dar benim

Yıkılasıca sarayda

Sevdiğim var benim⁶⁴⁴

195

Siyah giyme toz olur

Sarı geyme söz olur

Kalk sevdiğim yeşil gey

Hep hatırlar düz olur⁶⁴⁵

196

Portakal dizdim rafa

Yârim gelsin insafa

⁶⁴² Nazmi Bayçin, "Kula Folkloru ve Yunus Emre III" (der: Halil Erdem, söyleyen: Kürkçü köyünden Elif), **Gediz Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 69, 1.10.1943, s. 9.

⁶⁴³ N, Bayçin, , Yunus Emre III ..., s. 9.

⁶⁴⁴ N.Bayçin, Yunus Emre III..., s. 9.

⁶⁴⁵ N, Bayçin, Yunus Emre III, ..., s. 9.

Saklı değil gizli değil

Sevdi gönlüm bir defa⁶⁴⁶

197

Sepet sepet narım var

Bu gün çok efkarım var

Niçin efkar etmeyem

Gurbet elde yârim var⁶⁴⁷

198

Ayda dalda ham kaldı

Benim bunda nem kaldı

Şu benim garip gönlüm

Yıkıldı viran kaldı⁶⁴⁸

199

Dağlar dağımdır benim

Gam ortağımdır benim

Çok söyletme ağlarım

Dertli çağımdır benim⁶⁴⁹

200

Su gelir merdin merdin

Su değil benim derdim

⁶⁴⁶ N, Bayçin, Yunus Emre III ..., s. 9.

⁶⁴⁷ N, Bayçin, Yunus Emre III, ..., s. 9.

⁶⁴⁸ Nazmi Bayçin, "Kula Folkloru ve Yunus Emre", (Der: Hakkı Gökçe), **Gediz Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 68, 1943, s. 15.

⁶⁴⁹ N, Bayçin, Kula Folkloru, **Gediz Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 68, 1.9.1943, s. 15

Sular mürekkep olsa

Yazılmaz benim derdim⁶⁵⁰

201

Sarı sümbül mor sümbül

Bakma bana hor sümbül

Ben yârimi yitirdim

Uçan kuşdan sor sümbül⁶⁵¹

202

Kışlanın önünde bir mermer direk

Yine baş kaldırmış Yunan ile firenk

Ağlaşır anneler dayanmaz yürek

Gelmezsek devlete kurban oluruz.⁶⁵²

203

Kışlanın önünde kura çekilir

Kurası çıkanın boynu bükülür

Anneler babalar yola dökülür

Ağlama anneler ağlama belki geliriz

Gelmezsek devlete kurban gideriz⁶⁵³

204

Kışlanın önünde sıra söğütler

Oturmuş binbaşısaker öğütler(eksiktir)

⁶⁵⁰ N, Bayçin Kula Folkloru ..., s. 15

⁶⁵¹ N, Bayçin, Kula Folkloru ..., s. 15

⁶⁵² N, Bayçin, Kula Folkloru ..., s. 15

⁶⁵³ N, Bayçin, Kula Folkloru ..., ss. 15-16.

Ağlama anneler belki geliriz

Gelmezsek devlete kurban gideriz.⁶⁵⁴

205

Keten bez dokuttum tarakta

Bir yar sevdim ırakta

Varsın olsun uzakta

Sevileri vardır yürekte⁶⁵⁵

206

Yüce dağ başında bir ulu kavak

Kavağın dibinde güller tabak tabak

Güzel ile olmıyan sabah

Çirkinle olur mu sandın?⁶⁵⁶

207

Rüzgarlar esmeyince dağlar serinlemez

Biraz güzel olmayınca yarlar sevilemez

Pek küçükken sevdiceğim sevildi

Hinciden sonra yâden bezilemez⁶⁵⁷

208

Çeşmeler yaptım altın oluklu

Sularını akıttım içi balıklı

Bir kız sevdim o da ele yavuklu

⁶⁵⁴ N, Bayçin, Kula Folkloru ..., s. 16

⁶⁵⁵ N, Bayçin Kula Folkloru ..., s. 16

⁶⁵⁶ N, Bayçin, Kula Folkloru ..., s. 16

⁶⁵⁷ N, Bayçin, Kula Folkloru ..., s. 16.

Ayrıl yavuklundan alayım seni kız⁶⁵⁸

209

Harman yerinde kuzu gördüm

Tüyleri kırmızı gördüm

Açın cennet kapısını

Ben yârimi yeni gördüm.⁶⁵⁹

210

Keten gömlek geymiş kolları nazik

Kollarını sıkmış altın bilezik

Bir güzeli çirkine vermişler yazık

Güzel ağlar çirkin güler ne dersin.⁶⁶⁰

211

Nice dağ başında bir ulu kartal

Kanadını yaymış yumurta çalkar

Bazı yiğit vardır ölümden korkar

Korkma yiğit korkma ergeç yolundur.⁶⁶¹

212

Garip geldim garip geçtim dünyadan

Akan çeşme, kervanım mı var bilmem

Ecel geldi can almağa başladı

Ölmemeğe fermanım mı var benim?⁶⁶²

⁶⁵⁸ N, Bayçin, Kula Folkloru ..., s. 16

⁶⁵⁹ N, Bayçin, Kula Folkloru ..., s. 16

⁶⁶⁰ N, Bayçin Kula Folkloru ..., s. 16

⁶⁶¹ N, Bayçin, Kula Folkloru ..., s. 16

213

Bir giderim beş ardıma bakarım
Gözlerimden kanlı yaşlar dökerim
Hem ayrılık hem gurbetlik çekerim
Çeke çeke usanırım bu dertten.⁶⁶³

214

İnci midir pirinç midir dişlerin
Hilal midir kara mıdır kaşların
Sağ ciğninden sol ciğnine saçların
Allı gelin sen aslını bilirsin⁶⁶⁴

215

Sabah erken uyandım
Uyandıkça ben yandım
Taş olaydım erirdim
Toprak idim dayandım⁶⁶⁵

216

Şu dağlar kömürdendir
Geçen gün ömürdendir
Feleğin bir kuşu var
Tırnağı demirdendir.⁶⁶⁶

⁶⁶² N, Bayçin, Kula Folkloru ..., s. 16

⁶⁶³ N, Bayçin, Kula Folkloru ..., s. 16

⁶⁶⁴ N, Bayçin, Kula Folkloru ..., s. 16

⁶⁶⁵ N, Bayçin, Kula Folkloru ..., s. 16

⁶⁶⁶ N, Bayçin, Kula Folkloru ..., s. 16

217

Bülbülüm güle karşı

Göz yaşım sele karşı

İçin için dağlarım

Gülerim ele karşı⁶⁶⁷

218

Öksüzüm yüzüm gülmez

Dertliyim kimse bilmez

Göz göz olan yaremi

Örterim kimse görmez.⁶⁶⁸

219

Arladan gel tarladan,

Altın seni parladan,

Bir kutu pudra değil mi?

Oğlanları aldatan

Oyalı bez başında,

Oyaları kaşında,

Senin bir sevdiğin var;

On üç, on dört yaşında.

Pencereden bakarım,

⁶⁶⁷ N, Bayçin Kula Folkloru ..., s. 16

⁶⁶⁸ N, Bayçin Kula Folkloru ..., s. 16

Halka Şeker atarım,
İki yıl daha dursam;
Oğlanları yakarım.

Evleri çiftlik gibi,
Uzanır iplik gibi,
Senin bir sevdiğin var;
Kınalı keklik gibi.

Kuyu başında urgan,
Senin sevdiğin çoban,
Kepenekte üşürsün;
Alayım sana yorgan.

Dambaş dambaş gezerim,
Kkiremitleri ezerim
Senin gibi manicileri
Uçkuruma dizerim.

Al entarım yırtılsın,
Yakam senden kurtulsun;
Yedi ay sıtma tutsun,
Üç ay dilin tutulsun.

Evlerinin ayatı

Beş bin lira fiyatı;

Gözlerinin elifi,

Kalkıp gitme niyeti.

İğne düştü yakamdan,

Gel arkamdan, arkamdan,

Sen gelirsen arkamdan;

Ben korkarım kaymakamdan.

Saçı belinden ince,

Duramam göremeyince,

Seni bana vermezler;

Düşmanlar ölmeyince.

Harman yeri yaş yeri,

Yavaş yürü, boş yürü;

Ak gerdanın altında,

Otuz iki diş yeri.

Kadifeden kesesi

Kahveden gelir sesi

Oturmuş yazı yazar

Ciğerinin köşesi.

Karşı karşıya hanları,

Sen ordan çık, ben burdan;

Çatlatıldım düşmanları.

Derelerin söğüdü,

Fışkın fışkın büyüdü,

Benim sevdiğim oğlan;

Şu köylerde büyüdü.

Havayı dolandırdım,

Suyunu bulandırdım,

Açma yârim gerdanı

Ağzımı sulandırdın.

Kaba döşek atalım,

Gökten elma kapalım

Bu sevişler bizdeyken

Nasıl ayrı yatalım?

Yazı yazdım yaz idi,

Kalemim kiraz idi

Ayıplama sevdiğim

Mürekkebim az idi.

Akan sular olaydım,

Kız testine konaydım,

Gümüşten kollarına;

Bir bilezik alaydım.

Su gelir akma ile,

Taşları kakma ile,

İnsan yâre doyar mı?

Uzaktan bakma ile?

Karanfil deste deste

Annemden beni iste

Annem beni vermezse

Kır atını iyi besle.

Bal koydum yisin diye

Yüreği yansın diye

Kızlar pazara çıkmış

Oğlanlar alsın diye.

Gide gide yoruldum
Sular gibi duruldum
Bir kız baktı yüzüme
Yüreğimden vuruldum.

Bir mendil işle yolla,
Başını gümüşle yolla
İçine beş olma koy;
Birini dişle yolla.

Pencereden kuş uçtu,
Yandı yürek tutuştu,
Ağla gözlerim ağla,
Ayrılık bize düştü.

Bir taş attım dereye,
Kız çıktı pencereye,
Kız Allahı seversen,
Al beni içeriye!

Deniz üstü tekneli,
Üstüne gül dikmeli,

Kolayca sevda olmaz,
Biraz zahmet çekmeli.

Ayna attım çayıra,
Güneş vurdu bayıra,
Kul ayıramaz bizi
Meğer ölüm ayıra.

Mendilim benek benek,
Ortası çepken elek,
Yazın hepimiz birdik,
Kışın ayırdı felek.

Eline aldı sazı,
Yârim etme bu nazı
Bir şeftali ver bana
Geçireyim bu yazı.

Keten bezi iki kat,
Birini de bana sat,
Kız annemden izin al
Bu gece benimle yat

Karanfil verdim sana

Kanın kaynasın bana

Senin gibi güzelleri

Doğuramaz her ana

Karşımız viran saçak

Dayansan yıkılacak

Komşular hayret kaldı

Bu kız bana kaçacak

Elmayı ata ata,

Şeftali sata sata

Yanım, sırtım ağrıdı.

Yalnız yata yata.

Köprünün altı yıldız,

Hoş geldin küçük baldız,

Sen git de ablan gelsin,

Erimiş bala benzer.

Atladım bağdan bağa,

Elim değdi yaprağa,

Kız seni sarmayınca,

Girmem kara toprağa.

Bahçelerde sarmaşık,

Oldum ele yanaşık,

Yar aklıma gelince,

Elimden düştü kaşık.

Parmağım beştir benim

Yaşım onbeştir benim

Hangi gülü koklasam

Ellerim boştur benim.⁶⁶⁹

220

Siyah üzüm yasta

Çekirdeksiz pek hasta

Göktaş kükürt kâr etmez kireç hepsinden usta⁶⁷⁰

221

Toplanıp Manisa sanki öbek öbek

Bir yanda güzel kızlar, bir yanda kadın erkek

İşlemişler ovayı, bir halı gibi renk renk

Üzümler bundan sarı bundan yemyeşil dağlar.⁶⁷¹

222.

⁶⁶⁹ Alşan, Kumkuyucak..., ss.14-15.

⁶⁷⁰ M. Çağatay Uluçay, "Manisa'nın Sembolleri", **Gediz Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 5, 1937, s.7.

⁶⁷¹ M. Çağatay Uluçay, Manisa'nın..., s. 7.

Deh demeden giden at

Demeden işi gören evlat

Erden erken kalkan avrat

Ne murattır ne murat.⁶⁷²

223

Var anam gel anam

İşte nişanlımı getirdim

İşte yüzüğümü getirdim

Ölmeden gel anam

Kızlar:

Sizin nişana tasma derler,

Sizin yüzüğe halka derler

Al kelim ile dünür

Gel kelim ile dünür

Erkekler

Kızlar

İşte küpten getirdim

Sizin küpeye boncuk derler

İşte altının getirdim

Sizin altına eşek nalı derler

İşte incim getirdim

Sizin inciye boncuk derler

İşte fistan getirdim

Sizin fistan a çuval derler

⁶⁷² H, Bayçın, Her Hafta ..., s. 17.

İşte fotin getirdim

Sizin potine çarık derler

İşte çorap getirdim

Sizin çoraba tutaç derler

İşte ferace getirdim.

Sizin feraceye kepenek derler.⁶⁷³

2.3.5. MEZAR TAŞLARI

1

Hasan Ağa'nın Mezar Taşı

Hüvelhayül baki

Merhum ve mağfur ün muhtaç

İla rahmetli sahibil gafur

Sabuka devleti aliyyede

Dergah-ı ali Yeniçeri Ağası

Ölen Evliya Hasan ruhiyün

Elfatiha sene 1148⁶⁷⁴

2

Müftü Mehmed Sai Efendi Mezar Taşı

Hüvel Hallak ül baki

Medine-i Manisa'da

Me'zunan bil ifta iken

⁶⁷³Altner, "Soma Tarhala Köyünce Bayramlar ve Koyun Yatırma Âdeti II", **Gediz Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 36, 1.4.1940, s. 13.

⁶⁷⁴M. Çağatay Uluçay, "Bazı Önemli Mezar Taşları I", **Gediz Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 90, 31.03.1946, s. 8-9.

Dar-ı bekaya rihlat iden

Merhum ve mağfurun leh Mehmed

Sai efendi ruhiyün

El fatiha sene 1174⁶⁷⁵

3

Tatzade Hüseyin Efendi

Hüvel hayyül baki

Cami-i cedid müderrisi

İken irtihal-i dar-ı baka iden

Ulema-i fihamdan Tat

Zade cennet mekan esseyyid

Hüseyin efendi ibnil merhum

Esseyyid Halil efendi

Ruhı şerifiyün elfatiha

Fi yevm el ahad fi şevval 20 baad

El asır sene 1214⁶⁷⁶

4

Kolçak Mustafa Ağa

Hüvel hallak ül baki

Bu merkade her kim iderse dua

İde mahşerde şefaata müçteba

Merhum ve mağfurun leh

⁶⁷⁵ Uluçay, Bazı Önemli Mezar ..., ss. 8-9.

⁶⁷⁶ Uluçay, Bazı Önemli Mezar ..., ss. 8-9.

Sabık Bostancıbaşı

Kolçak Mustafa Ağa ruhuna

Fatiha sene 1214⁶⁷⁷

5

Kasabalı Kasaboğlu Mehmed Ağa

La ilahe illallah Muhammedür Resulullah

Kasabalı Kasab Ali zade Mehmed Ağa

İrcii emrini gûş itdikte itdi teslim-i can

Küllü nefsün zaikatül mevt deyiüb

Mevt şerabın nûş idüb gitti heman

Cürmünü af ide ruhunu şad ide

Rahmetli lütüyle rabbül mestcan

Geldi bir vaş dedi ba nakt ile tarih

Bu mehmed ağanın meskeni ola cinan

Ruhiyçün el fathia

Sene 1216 Rebiülevvel fi 5⁶⁷⁸

6

Yolsığmaz zade Süleyman Efendi

Hüvel hay ellezi lâyemut

Allahın rahm-i abdin ve fakrin

İbn Yolasığmaz müfti Mehmed Said efendi

Hem müellif üt tefsir-i bil fadl-ı hüsn vez ziyade

⁶⁷⁷ Uluçay, Bazı Önemli Mezar ..., ss. 8-9.

⁶⁷⁸ Uluçay, Bazı Önemli Mezar ..., ss. 8-9.

Ve caale kabruhuma ravzatü min riyâül cennet

Ve hüme lâ fakr-i hazihil emkine

Bi hürmeti ibadik el makrubin bi hürmetil el fatiha

Sene 1221 Zilhicce fi 24⁶⁷⁹

7

Hüvel hallak ül baki

Böyledir ahval-i alem çün ibretnûme

Nuş ider mevtim şarabin enbiya ve evliya

Haseki Hacı aki Ağa hilüb vakti tamam

Hoş vasiyyet iyleyüb kıldı o dem azm-i bakan

Affedüb cümle zünubun ol gafur-ı zülcelal

Ola ukbada şefii ol resul-i Kibriya

Eylesun Firdevs-i âlâda safa her dem o zat

Hur-i gilman hizmetin ki cümlesin kılsun eda

Fatihahan oldu Es'an cevheri tarihhe

İyleye Hacı Ali Ağa bekada pür sefa

İyleye Hacı Ali Ağa bekada pür sefa

Sene 1227 Receb fi 11.⁶⁸⁰

8

Seyyid Hafız

Hüvel baki

Okıya bir fatiha rahmeten lıl'alemin

⁶⁷⁹ Uluçay, Bazı Önemli Mezar ..., ss. 8-9.

⁶⁸⁰ Uluçay, Bazı Önemli Mezar ..., s. 9.

Durağı cennet ola fi makam-ı Mübin

İl'ahi ravza-i cinan iyle iyle makamın

Mekâtib hocası Seyyid Hafız

Ömer efendi el maruf ruhuna

El Fatiha fi 15 C. Sene 1244⁶⁸¹

9

Cihanzade Mustafa Ağa

Hüvel hallakül Baki

Yazık bu hanedan-ı Aydın idi

Bulub Mir Mustafa namiyle şöret

Vefasız olduğunu bu cihanın

İden ziyaret alsun bundan ibret

Günahı var ise mahşer gününde

Heman hak eylesün lütfiyle rahmet

Diküb bir taş Sermed tarihin yaz

Cihanzade cihandan itdi rihlet

Sene 1253 fi5⁶⁸²

10

Mustafa Hamid Bey

Hüvelbaki

Şeyhül islam esbak

Merhum Sıdkızade

⁶⁸¹ Uluçay, Bazı Önemli Mezar ..., ss. 8-9.

⁶⁸² Uluçay, Bazı Önemli Mezar ..., s. 9.

Efendi mahdumu sabıka

Mekke-i mükerreme kadısı elhac

Mustafa Hamid Bey

Efendinin ruhiyçün

El fatiha

Sene 1264 fi 20⁶⁸³

11

Abdullah Nuri Efendi

Bay-ü Geda Mağnisa'nın cümlesi erbab-ı mesalih ağladı

Böyle bir ehl-i maarif gelmemiş elhaç Feyzallah Efendi zadedir şöhreti

Ah sen kâtib efendi dediler fatiha ihdasına herkes başladı

Hılöi'te hüzn ile düştü böyle bir tarihi-i tam

Gitti Hayfa Hayf Seyyid Abdullah Nuri Efendi

Serkatib merhum ve mağfur Feyzullah Efendi

Zade Abdullah Nuri Efendinin ruhiyçün fatiha

Sene 1262 fi 21 Ş.⁶⁸⁴

12

Karafakih Mehmed Sai Efendi

Ehl-i ilmin rehberi fazlu kemalin madeni

Namdaşı fahr-ı âlem Mehmed Sai be-nam

Çeşmgirde neşr-i ilme bezl-i himmet iyleyüb

Feyz ü ilmiyle müşerref olmuşiken has u am

⁶⁸³ Uluçay, Bazı Önemli Mezar ..., s. 9.

⁶⁸⁴ Uluçay, Bazı Önemli Mezar ..., s. 9.

Akıbet sürdü ecel sehpasını sakı-1 delir

Ruh-1 yakinen ola manzilgehi dar üsselam

Fahr-1 alem ruz-1 mahşerde olsun ana şefi

Affi gufran ile ihsan iylesün rabbil enam

Fatihahan ba duaguayı dedi tarihini

Azmedüh Sai Efendi kıldı rıdvani makam⁶⁸⁵

13

Hacı Evliya zade Ali Rıza Efendi

Hüvel hayyül baki

Manisa müftisi Evliya

Zade Fakahetlü Evliya

Zade Fakahetlü elhaç

Ali Rıza Efendinin

Ruhiyçün Fatiha

Sene 1301fi 8 c.⁶⁸⁶

⁶⁸⁵ Uluçay, Bazı Önemli Mezar ..., s. 9.

⁶⁸⁶ Uluçay, Bazı Önemli Mezar ..., s. 9.

2.4. Âşık Tarzı Halk Şiiri

2.4.1. Aç Gözün Destanı

1

Ramazanda çok taamdan haz etmem

Hemen kırk eli sahan olsun

Nefsimi ziyade zevke veremem

Dilber ise bunda şah cihan olsun

Akşam olunca mangallar dizilmeli

Etrafımda tiryakiler dolsun

Kahve çay içtikçe yüzü gülmeli

İşkembe çorbası bayraktar olsun

Soğana sarımsak olur acı

Etlı pılav başımın tacı

Derde dahi anın ilacı

Boğazıma kolayca revan olsun

Talaklar gelsin çifte çifte

Şekeri reçelden edelim şefte

Anın da ardından ekşili köfte

Dolma yerken gönlüm şad olsun

Ocaklığımız tuğla taşdır

Baklava yemeklerin başıdır

Bal helvası anın arkadaşıdır

Şerbeti bol gelmiş, cevizli olsun

Yassı kadayıf hayatımın canı

Tel kadayıf gönlümün sultanı

Tatar böreği dersin pek severim anı

Velakin içinde kıyma soğan olsun

Sütlü piring can verdi cana

Sütlaç mı diyorlar bilmem adına

Bal güllaç baklava üste makarna

Boğazıma en güzel armağan geldi

Aşure gelsin bal ile bağdan

Şekerli kaymak sol ile sağdan

Kuzu öyle kızarsın görünmesin yağdan

Ben yerken görenler bana hayran olsun

Yağlı hoşmerimi sahanda yaymalı

Bal lokması gibi birer birer saymalı

Güvercin kızartmasını gören caymalı

Bunları yerken karnım şişman olsun

Kayseri pastırması nam vermiş cihana

Yumurta yağ ile pişip konsun sahana

Patlıcan musakkasına olmaz bahane

Etli bamyaya derdime derman olsun

Bu fakire pilavdan mezar kazılır

Buzlu hoşaf ağzımda kolay yayılır

Sofra kurulunca dalkılıç varılır

Kaşıklar kılıç mide kalkan olur.

Âşık Hasan der ki çoktur işlerim

Tavuk dolmasını sever dişlerim

Kavurma ile cenge giderim

Yahni benimle imtihan olsun

Bir zaman cihanda sağ olursam

Büyük bir şehirde mukim olursam

Ben bu yemekleri her gün bulursam

İsterse altı ay ramazan olsun⁶⁸⁷

2.

On yaşında yüzü sanki ay olur

On birinde gören aklın zay olur

On ikide samur kaşlar yay olur

On içine girincek şekerlenir dudağı...

On dördünde çoğunun aklın bükür

On beşinde görenleri hu çeker

On altıda dilinden inci döker

On yedisinde girincek çeker hançer bıçağı...

On sekizde görür işi işletir

On dokuzda durmaz artık evlenir

Yirmisinde malın mülkün artırır,

Yirmi bire girincek nizam olur durağı...

Yirmi beşte askerliğini bitirir

Otuzunda aklın başa getirir

Otuz beşte gonca evlat yetirir

Kırk yaşına girincek gelir olgunluk çağı...

⁶⁸⁷ Avni Altın, "Tarhalada Sohbetler Aç Gözün Destanı", **Gediz Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 33, 1940, s.12.

Kırk beşinde fariğ sevdadan
Ellsinde elin çeker dünyadan
Elli beşte sıra ister mevladan
Altmışına girincek ecel kurar tuzağı

Altmış beşte sakal uzar pir olur
Yetmişinde her işlerden mat olur

Yetmiş beşte beli iki kat olur
Seksenine girincek duymaz artık kulağı.

Seksen beşte ölüme çıkar ferman
Doksanında bulunmaz derdine derman
Doksan beşte ecel dinlemez aman,

Yüz yaşına girincek mezar olur yatağı.

İşte bütün insanlar böylece doğur büyür,

Bu dünya fanidir akıbet sonra ölür

Doğunca bir insan açılmamış bir güldür,

Ölünce de andırır devrilmiş bir kavağı...⁶⁸⁸

3

Beş yaşında anlar etrafı cihanı

Altısında oyuna düşer canı

⁶⁸⁸ Avni Altınar, "Tarhala Obasını Tanıyalım 6", **Gediz Dergisi**, Cilt: 1, Sayı:9, 1938, s. 8.

Yedisinde olur mektep mekanı
Sekizinde okuyan bir bülbül olur

Dokuzunda dürüst okur kur'anı
On yaşında anlar şartile anı
On birinde yazar nushu divanı
On ikide hilal kaş keman olur

On üçünde eyler meyli muhabbet
On dördünde kurar eşhasa sohbet
On beşinde eyler herkese ülfet
On altı yaşında nevcivan olur.

On yedide benzer sanki bir aya
On sekizde başı girer belaya
On dokuzda düşer kara sevdaya
Yirmisinde mesti serkerdan olur.

Yirmi beş yaşında olur bir dayı
Otuzunda kalmaz artık aşk payı
Otuz beş yaşında bellidir payı
Kırk yaşında kamili mert insan olur

Kırk beşinde erer yeniden kemale

Ellisinde döner rüstemi zale.

Elli beş yaşında başka bir hale

Altmışında aklı perişan olur.

Altmış beşte ağarır saçı sakalı

Yetmişinde gelir ölüm hayali

Yetmiş beşte tende kalmaz cemali

Sekseninde piri naluvan olur.

Seksen beşte hata çıkmaz lisandan,

Doksanunda aciz kalır cihandan;

Doksan beşte çıkar namı nişandan;

Yüz yaşında ağlar gözü kan olur.

Yüz beşinde artık dünyadan bıkar

Yüz onunda eder daim ahu zar

Yüz onbeşte olur suratı naçar

Yüz yirmi yaşında dünyadan olur.

İşte böyle geçer bütün bir ömür

En sonunda bir çukur gömülür

Orada çürür etler dökülür

Topraktan olan Adem akıbet toprak olur.⁶⁸⁹

4

Bir insan ana rahmindan ata rahmine düşüncük,

Dokuz ay on gün bekler şu dünyaya gelececek;

Böylelikle çıkar gelir bir şirin bebek

Gözünü açınca görür ana kucağı.

Birinci ay göz yaşı sel olur

İkinci ay açılmadık gül olur

Üçüncü ay dudak şeker bal olur

Dördüncü ay beşik olur durağı.

Beşinci ay birden bakar cihana,

Altıncı ay yüzü benzer sultana,

Yedinci ay şirin görünür insana,

Sekizinci ay kuşatırlar kuşağı...

Dokuzuncu ay artık yere tourur

Onuncu ay muhabbetini artırır

On birinci ay iki dişin bitirir

Bir yaşına girincek yere basar ayağı

⁶⁸⁹ Avni Altner, "Tarhala Obasını Tanıyalım İkinci Yaş Destanı 5", **Gediz Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 8, 1937, s. 7.

İKisinde ağız sütten kesilir

Üç yaşında büyür artık serpilir;

Dört yaşında herkesçe sevilir

Beş yaşına girincek mektep olur durağı...

Altısında gönce güller gibi açılır

Yedisinde akranından seçilir

Sekizinde türlü libas biçilir

Dokuzuna girincek güle döner yanağı...⁶⁹⁰

5

Esyarı dost hemdi humman eyledi

Başlandı dıvan iptida dost elyedi

Ben dahi mevcut olana arzı şükran yaradana dost eyledi

Aman irada sevdiğim arzı halimden aman

Ebruların gibi züşfün de keman

Aman seni hak yaratmış benli yar aman

Heman senmi cihana geldin güzel efendim aman

Varın bakın Penbe hanım uyur mu?

Gerdanında altın inci durur mu?

Katip oğlu gibi vezir olur mu ?

⁶⁹⁰ Altın, Tarhala Obasını Tanıyalım İkinci..., s. 7.

Yazıktır şanına katip oğlu

İzmirin içinde midem bulandı

Okundu fermanım kalbim imandı

Katip oğlu kimler yarandı

Yazıktır şanına katip oğlu

Arap atan gibi yeşil donlu

Güzeller içinde fidan boylu

Huma kuşu gibi ince belli

Hak yarattı seni benli yaradan

Ebruların gibi zülfün de keman

İzmirin içinde oturdum taşta

Arkamızdan gelir üç tuğlu paşa

Daha niler gelir sağ olan başta

Yazıktır şanına katip oğlu

İzmirin içinde midem bulandı

Okundu fermanım kalbim imandı

Katip oğlu kimler yarandı

Yazıktır şanına katip oğlu

İzmirin içinde kurulur oyun

Kenareye gelir kurbanlık koyun

Celladlar geliyor kalk beyim soyun

Yazıktır şanına katip oğlu

Ya el verince elinle elden kalmaz

Düşmanın çevresi harlıyor yanmaz

Türkle Türkmenle cenge girilmez

Yazıktır şanına katip oğlu

Ayvalık didikleri bir küçük kasaba

Kesilen kelleler gelmez hesaba

Aydının zeybeği dönüş kasaba

Yazıktır şanına katip oğlu

Ayvalık didikleri bir altın direk

Çığırtır meryalar dayanmaz yürek

Tavaslı oğlu gibi bir arslan gerek

Yazıktır şanına katip oğlu

Ya alçak oturup çalışıyorsun bağlama

Öğretirler sanada aman oyunun fendini

En aziz dostundan sakın kendini

Sanadır bu sözler katip oğlu

İzmirin içinde midem bulandı

Okundu fermanım kalbim imandı

Katip oğlu kimler yarandı

Yazıktır şanına katip oğlu

Yalancı dünyanın ötesi ince

Bülbülün arzusu gül ile gonca

Bir güzelim kendi gönlü olunca

Arayıp tenhada bulması vardır.

İnişe giderken tavşan büküşlüm

Yokuşa giderken keklik sekişlim

Köşküne oturmuş doğan bakışlım

Kıyılır mı bunada katip oğlu

Yaklaşma yıkarsan yine yaptırırım

Çiviler yerin yıldız kaktırırım

Yemimi kesersen pirinç astırırım

Bunuda böyle bil ey katip oğlu

İzmirin içinde midem bulandı

Okundu fermanım kalbim imandı

Katip oğlu kimler yarandı

Yazıktır şanına katip ođlu⁶⁹¹

⁶⁹¹ Avni Altınır, "Soma: Tarhala Köyünde zm Bayramı 3", **Gediz Dergisi**, Cilt: 4, Sayı: 41, 1940, s. 8.

SONUÇ

1932 Yılında kurulan kurulduğu yılda 14 ilde açılan halkevleri kapanışına kadar sayısı hızla artmış ve Türkiye'nin her yerine ulaşmayı başarmıştır. Bu kurumlar sayesinde Cumhuriyet'in kuruluşuyla başlayan modernleştirme eğilimi bu kurumlar aracılığı ile halka ulaşmaya başlamıştır. Yönetici ile yönetilen arasında bulunan bağın zayıflaması bu kurumlar aracılığı ile kuvvetlendirilmeye çalışılmıştır. Bu bağın oluşması için de halka yönelik eğitimler konferanslar, her bireyin ilgisi ve becerisine özel çeşitli kurslar açılmıştır. İhtiyaç dahilinde merkezde bulunan halkevleriyle iletişimde bulunup çeşitli eğitmenler önde gelen fikir adamları bu merkezlere gelerek halka çeşitli konularda destek vermişlerdir. Böylece zayıflayan bağ güçlenecek halkın modernleşme süreci hızlanacak ve bu modernleşmeye bağlı olarak bir görev bilinciyle herkes yeni kuşağa bu öğrenilen bilgileri aktaracaktır. Dönemin ideolojik yaklaşımına uygun olarak halka yönelim hızlanmıştır. Halka ait değerler, unsurlar maddi ve manevi unsurlar kayıt altına alınmaya incelenmeye ve nakledilmeye başlanmıştır. Bu naklediliş halkevlerinin yayın organlarıncaya yapılmaktadır. Bu yayın organları halkevinin çıkarmış oldukları dergiler aracılığıyla yapılmıştır.

Teze kaynaklık eden, Manisa Halkevinin yayın organı Gediz Dergisidir. Gediz dergisi folklor açısından zengin bir dergidir. Bu dergide dönemin folklor unsurları o dönemin folklor anlayışına göre neşredilmiştir. Bu neşrediliş sırasında dönemin folklor anlayışının hakim olduğu görülmektedir. Özellikle yazarların ağzından verilen ifadelerle bakıldığında; halkı alt tabakaya ait okuma yazma bilmeyen, medeniyetin henüz girmediği yerlerde yaşayan bir sınıf olarak nitelendirmişlerdir. Günümüz folklor anlayışında ise halk en az iki kişiden oluşabilmektedir. Sınıf ve eğitim farkı gözetmez, önemli olan nokta bu kişi grubunu birbirine bağlayan ortak geleneğin var olmasıdır. Neşredilen unsurlarda derlemeciye ait bilgilerin verilmemesi metnin yapılarının bozulması da yine o dönemde yapılan araştırmalarda folklor bakış açılarını gözler önüne sermektedir. Halkın konuştuğu ve hafızasında tutmuş olduğu folklor ürünlerinin bozulmuş olabileceğinden orjinallerinin araştırılması gerektiğinden bahsetmişlerdir. Bu da yine 19. Yüzyıl folklor anlayışının etkisinde olduklarını göstermektedir. Bize göre folklor ürünlerinin bozulması söz konusu değildir zaten sözlü kültürde değişim olmaması mümkün değildir. Ürünler aktarılırken ortaya farklı varyasyonlar çıkabilmektedir. Buna rağmen o dönemde bu

araştırmaların yapılması, halka ait unsurların kayıt altına alınması bunlara önem verilmesi çok kıymetlidir. Gediz dergisi folklor ürünleri açısından zengin bir muhtevaya sahip olmasına karşın yazarların bakış açılarının nasıl olduğu konusunda o kadar zengin değildir. Yazarlar ürünleri verirken görüşlerini ikinci plana atmaktadır, bu da yazarların folklor anlayışlarının tespitini zorlaştırmıştır. Buna karşılık derginin içerdđi folklor ve diğer ürünlerin ele alınması ve kayıt altına alınması kıymetlidir.

Dergide yer alan halk bilgisi ürünlerine bakacak olursak; Atasözlerinden tespit edebildiğimiz atasözü sayısı 25 adettir. Deyimler kısmında baktığımız zaman dergide deyim kullanımı ve deyim derleme çalışması oldukça azdır bizim tespit edebildiğimiz deyim sayısı oldukça azdır. Efsaneler kısmı da deyimler gibi çok fazla toplanan ve yayınlanan bir tür değildir. Fıkra olarak 4 adet ürün tespit edebildik. Masallar bölümünde 4 adet masal yer almaktadır. Menkıbe-memorat kısmında 6 adet ürün yayınlanmıştır. Dergide tespit ettiğimiz kara hikaye türündeki hikaye sayısı 8 adettir. Halk tiyatrosu kısmında genellikle halkevinde yapılan Meddah, Karagöz oyunlarının detayları yer almaktadır. Bilmeceler dergide 15 adet yayınlanmıştır. Ninni kısmında 3 adet ninni yazılmıştır. Türküler, manilerden sonra en fazla yayınlanan türdür. 51 adet türkü türüne ait örnek tespit edilmiştir. Maniler belki de en çok yer kaplayan ve merak edilip toplanan bir tür olarak karşımıza çıkmaktadır, mani türünde 223 adet mani tespit edilmiştir.

Görüldüğü gibi Gediz dergisi folklor ürünleri açısından oldukça zengin bir kaynaktır. Ürünlerin toplanması, yayınlanması ve bunları kayıt altına alması açısından dergi kendi döneminde olduğu gibi bugün de önemli bir kaynaktır.

KAYNAKÇA

Altiner, Avni “Tarhala Obasını Tanıyalım 2”, **Gediz Dergisi**, Cilt:2, Sayı:15, 1938. s. 7.

Altiner, Avni, “Tarhala Obasını Tanıyalım 3”, **Gediz Dergisi**, Cilt:1, Sayı:5, 1.9.1937, s.10.

Altiner, Avni. “Tarhala Ovasını Tanıyalım 4, **Gediz Dergisi**, Cilt:1, Sayı:7, 31.10.1937, s. 9.

Altiner, Avni. “Tarhalada Sohbetler Aç Gözün Destanı”, **Gediz Dergisi**, Cilt:3, Sayı:33, 1940, s.12

Altiner, Avni “Tarhala Obasını Tanıyalım 6”, **Gediz Dergisi**, Cilt:1, Sayı:9, 1938, ss. 8-9.

Altiner, Avni “Tarhala Obasını Tanıyalım 7”, **Gediz Dergisi**, Cilt:1, Sayı:10, 1938, ss. 10-13.

Altiner, Avni, “Tarhala Obasını Tanıyalım 8” **Gediz Dergisi**, Cilt:1, Sayı:12, 1.4.1938, s. 13.

Altiner, Avni. “Tarhala Obasını Tanıyalım 9” **Gediz Dergisi**, Cilt:2, Sayı:13, 1938, s.11.

Altiner, Avni.“Tarhala Obasını Tanıyalım 12 Ker Ali Şarkısı”, **Gediz Dergisi**, Cilt:2, Sayı:16 1938, ss. 9-12.

Altiner, Avni. “Tarhala Obasını Tanıyalım 13”, **Gediz Dergisi**, Cilt:2, Sayı:18, 1.10.1938, s.11.

Altiner, Avni. “Tarhala Obasını Tanıyalım 14 Burusa Türküsü”, **Gediz Dergisi**, Cilt:2, Sayı:19, 1.11.1938, s.12.

Altner, Avni “Tarhala Obasını Tanıyalım 17”, **Gediz Dergisi**, Cilt: 3, Sayı:25, 1939, s. 5.

Altner,Avni. “Tarhala Obasını Tanıyalım 18” **Gediz Dergisi**, Cilt:3, Sayı:29, 1.9.1939, s. 11.

Altner, Avni. “Tarhala Obasını Tanıyalım 19” **Gediz Dergisi**, Cilt:3, Sayı:30 1.10.1939, s. 12.

Altner, Avni “Tarhala Köyünde Bayramlar ve Koyun Yatırma Adeti”, **Gediz Dergisi**, Cilt:4, Sayı:37, 1.5.1940, s.15.

Altner, Avni. “Soma Tarhala Köyünde Bayramlar ve Koyun Yatırma Âdeti II”, **Gediz Dergisi**, Cilt:3, Sayı:36, 1.4.1940, s. 13.

Altner,Avni “Soma: Tarhala Köyünde Üzüm Bayramı” **Gediz Dergisi**, Cilt:4, Sayı:40, 1940, s. 8.

Altner, Avni. “Soma: Tarhala Köyünde Üzüm Bayramı 3”, **Gediz Dergisi**, Cilt:4, Sayı:41, 1940, s.8.

Altner, Avni., “Soma: Tarhala Köyünde Kiraz Bayramı”, **Gediz Dergisi**, Cilt:4, Sayı:38, 1.7.1940, s.13.

Altner, Avni. “Soma: Tarhala Köyünde Kiraz Bayramı 2”, **Gediz Dergisi**, Cilt:4, Sayı:33, 1940, s.8.

Armağan, Vahit. “Mitolojide Sipil 2”, **Gediz Dergisi**, Cilt:8, Sayı:86, 1.11.1945, s. 5.

Ata, Cem, “Üzüm ve Altın”, **Gediz Dergisi**, Cilt:5, Sayı: 58, 1942, s. 5.

Atay, F.Rıfki.“Salihli Harabelerinde”, **Gediz Dergisi** , Cilt:5, Sayı:58, 1.10.1942, s.12.

Baltacıoğlu İ. Hakkı. **Halkın Evi**, Ulus Basımevi, Ankara, 1950.

Başgöz, İlhan. “Türkiye’de Folklor Çalışmaları ve Milliyetçilik”, **Turkish Studies**, (Çev. Serdar Uğurlu), Cilt:3, Sayı:6, 2011. ss:1535-1547

Bayçın, Leman, “Manisada Düğün Adetleri IV”, **Gediz Dergisi**, Cilt:3, Sayı:28 , 1.8.1930, s. 13.

Bayçın, Leman. “Manisada Düğün Adetleri II”, **Gediz Dergisi**, Cilt:3, Sayı:26, 1.6.1939, s. 7.

Bayçın, Leman, “Manisa’da Düğün Adetleri III”, **Gediz Dergisi**, Cilt:3, Sayı:27, 1.7.1939, ss.14-15.

Bayçın, Leman. “Manisa’da Düğün Adetleri”, **Gediz Dergisi**, Cilt:3, Sayı:25, 1.5.1939, s. 12.

Bayçın, Nazmi. “Manisa Halk Hikayelerinden Yankesicilerin İmtihanı”, **Gediz Dergisi**, Cilt:3, Sayı:26, 1933, ss. 11,18.

Bayçın, Nazmi. “Manisa’da Yaşayan Maniler”, **Gediz Dergisi**, Cilt:1,Sayı:3, 1937, s.5.

Bayçın, Nazmi. “Manisa’da Yaşayan Maniler 2”, **Gediz Dergisi**, Cilt:1, Sayı:4, 1.8.1937, s. 7.

Bayçın, Nazmi, “Manisa’da Yaşayan Maniler 3”, **Gediz Dergisi**, Cilt:1, Sayı:5, 1.9.1937, s.8.

Bayçın, Nazmi “Manisa’da Yaşayan Maniler 4”, **Gediz Dergisi**, Cilt:1, Sayı:6, 1.10.1937, ss. 10-11.

Bayçın, Nazmi. “Kadın Şerri”, **Gediz Dergisi**, Cilt:2, Sayı:13, 1938 s. 5.

Bayçın, Nazmi. “ Manisa Halk Masallarından: Ya Zenginlik- Ya Sevgi”, **Gediz Dergisi**, Cilt:1, Sayı:12 1938, ss. 5-7.

Bayçın, Nazmi. “Manisa Halk Masallarından:Tilki Kuyruğu”, **Gediz Dergisi**, Cilt:1, Sayı:9, 1938 , s. 10.

Bayçın, Nazmi. “Kula Folkloru ve Yunus Emre”, (Der: Hakkı Gökçe), **Gediz Dergisi**, Cilt: 6, Sayı:68, 1943, s. 15.

Bayçın, Nazmi “Kula Folkloru ve Yunus Emre III, (Der: H. Erdem, Söyleyen: Pınar Köyden Süleyman), **Gediz Dergisi**, Cilt:6, Sayı:69, 1.10.1943, s.10.

Bayçın, Nazmi. “Kula Folkloru ve Yunus Emre III” (Der: Halil Erdem, söyleyen: Kürkü köyünden Elif), **Gediz Dergisi**, Cilt:6, Sayı:69, 1.10.1943, s. 9.

Bayçın, Nazmi. “Kula Folkloru ve Yunus Emre IV”, (Der: Azmi Oran, söyleyen: Selendiden Nurullah Er), **Gediz Dergisi**, Cilt:6, Sayı:70, 1.11.1943, s. 11.

Bayçın, Nazmi. “Kula Folkloru ve Yunus Emre IV”, (Der: Dombeyli köy öğretmeni), **Gediz Dergisi**, Cilt:6, Sayı:72, 1944, s.14

Bayçın, Nazmi. “Kula Folkloru ve Yunus Emre IV”, (Der: Mustafa Yurter, Söyleyen:Yeşil Ova’da Mustafa Çamcı), **Gediz Dergisi**, Cilt: 6, Sayı:70, 1.11.1943, s. 12.

Bayçın, Nazmi. “Kula Folkloru ve Yunus Emre V”, (Der: Kemaliye öğretmeni), **Gediz Dergisi**, Cilt; 6, Sayı:71, 1.1.1944, s. 13.

Bayçın, Nazmi. “Folklor Derlemelerinden: Kuru Köyden Toplanan II”, **Gediz Dergisi**, Cilt:5, Sayı:52, 1941, ss.8-9.

Bayçın, Nazmi. “Kula Folkloru ve Yunus Emre VI” (Der: Kemaliye öğretmeni), **Gediz Dergisi** , Cilt:6,Sayı:72, 1944, s.13.

Bayçın, Nazmi. “ Manisa Halk Masallarından: Tilki ile Yengecin Ortaklığı”, **Gediz Dergisi**, Cilt:1 Sayı:8, 1937. s. 6.

Bayçın, Nazmi. “Türkülerimiz II Manisa”, **Gediz Dergisi**, Cilt:8, Sayı:86, 1945, s.12.

Bayçın, Nazmi.“Yunt Dağı Mani ve Türküleri I”, **Gediz Dergisi**, Cilt:5, Sayı:51, 1.7.1941, s. 9.

Bayçın Haydar. “Türkülerimiz 3 Gündüzbey”,**Gediz Dergisi**, Cilt:8, Sayı:87, 1945, s.12.

Bayçın Haydar. “Her Hafta Müzik”, **Gediz Dergisi**, Cilt: 8, Sayı:89, 28.02.1946, s. 17.

Bayçın Nazmi., “Manisa Halk Hikayelerinden:Tasasız Adam”, **Gediz Dergisi**, Cilt:1, Sayı:10 1.2.1938, ss. 7-14.

Bayçın Nazmi. “Manisa Folklor Derlemelerinden: Halk Tedavileri III”, **Gediz Dergisi** , Cilt:5, Sayı:53, 1941, s. 11.

Bayçın Nazmi. “Hayat Nedir ve Nasıl Zevk Almalı”, **Gediz Dergisi**, Cilt:8, Sayı:90, 31.03.1946, s.4.

Bayçın Nazmi. “Üzüm ve Bağlar”, **Gediz Dergisi**, Cilt:3, Sayı:29, 1939, s. 6.

Bayçın Nazmi. “Manisa Türkülerinden Nalbandım”, **Gediz Dergisi**, Cilt:8, Sayı:93, 1946, s. 14.

Berköz, Haydar. “19. Asırda Manisa’da 4”, **Gediz Dergisi**, Cilt:3, Sayı:27, 1.7.1939, ss.5-6.

Bilgi, Nejdet. “Yeni Doğu: Manisa Halkevi Dergisi”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Cilt: XVII, sayı:49, s:131.

Bilgi, Nejdet. “Bozkurt: Manisa Halkevi Dergisi” **Manisa Dergisi**, Haziran 2000, sayı:19, s. 22.

C.H.F Halkevleri Talimatnamesi, Hâkimiyeti Milliye Matbaası, 1932, s. 5.

Çeçen, Anıl. **Halkevleri**, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1990.

Çeçen, Anıl. **Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri**, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 2000.

Çobanoğlu, Özkul. **Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş**, Akçay yayınları, Ankara, 2012.

D. Alşan, “Bir Defter ve İçindekiler II”, **Gediz Dergisi**, Cilt:8, Sayı:82, 1.7.1945, s. 8.

D. Alşan. “Kumkuyucak-Tiyenli Köyü Manileri I”, **Gediz Dergisi**, Cilt:8, Sayı:83, 1.8.1945, s. 8.

D. Alşan. “Bir Defter ve İçindekiler”, **Gediz Dergisi**, Cilt:7, Sayı:81, 1945, s. 7.

D.Alşan, Bir Defter ve İçindekiler”, (Der: Mehmet Çetinkaya, Söyleyen: Cemile), **Gediz Dergisi**, Cilt:7, Sayı:81, 1945, s. 7.

D.Alşan,“Bir Defter ve İçindekiler”,(Der: Mehmet Çetinkaya, Söyleyen: Senem Yetkin) **Gediz Dergisi**, Cilt:7, Sayı:81, 1945, s. 7.

D.Alşan “Bir Defter ve İçindekiler”, (der: Mehmet Çetinkaya, söyleyen: Ali Kargın), **Gediz Dergisi**, Cilt7,Sayı:81, 1945, s. 7.

Alşan, “Bir Defter ve İçindekiler”, (der: Mehmet Çetinkaya, söyleyen:Ali Kuş,) **Gediz Dergisi** Cilt:7, Sayı:81, 1945, s. 7.

Dertli, Duran. “Dedim Dedi Şiiri”, **Gediz Dergisi**, Cilt:6, Sayı:61, 1943, s.16.

Dundes, Alan. **Halk Kimdir?” Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 1**, (Çev: Metin Ekici), Geleneksel Yayınları: Ankara, 2006.

Duru, Kazım. “Benim Dilim”, **Gediz Dergisi**, Cilt:1, Sayı:6, 1937, s. 2.

Dümer, Bahadır, “Halkın Dili ve Duyguları”, **Gediz Dergisi**, Cilt:2, Sayı:14, 1938, s. 13.

Edgüer, Nahit N. “Yurt Türküleri:3 Isparta”, **Gediz Dergisi**, Cilt:2, Sayı:18, 1.10.1938, s,7

Ekici, Metin. **Halk Bilgisi Araştırma derleme ve inceleme yöntemleri**, Geleneksel Yayınları, Ankara 2013.

Erdoğan, Fehmi. “İmece”, **Gediz Dergisi**, Cilt:3,Sayı:30, 1939, ss.9-10.

Erdoğan, Fehmi. “Yunt Dağlarında bir Gezi”, **Gediz Dergisi**, Cilt:3, Sayı:27, 1939, ss.11-12.

Erdoğan, Fehmi. “Yare Türküsü” **Gediz Dergisi**, Cilt:4, Sayı:37, 1940, s.13.

Erdoğan, Fehmi. Folklor: Evlenme ve Düğün Adetleri Çocuk ve Lohusa 8, **Gediz Dergisi**, Cilt:6, Sayı:70, s. 13.

Erdoğan, Fehmi. **Evlenme ve Düğün Adetleri Çocuk Hastalıkları Çevreye Ait Atasözleri 9**, (1944).

Erdoğan, Fehmi., “Evlenme ve Düğün Âdetleri Sofra ve Yemekler 10”, **Gediz Dergisi**, Cilt:6, Sayı: 72, 1.4.1944, s.13.

Erdoğan, Fehmi. “Halk Edebiyatı ve Folklor”,**Gediz Dergisi**, Cilt: 2, Sayı:21, 1939, s. 8.

Erdoğan, Fehmi. “Folklor Ulusal Bir Kaynaktır”, **Gediz Dergisi**, Cilt:6, Sayı: 62, 4.3.1940 s. 4.

Erdoğan, Fehmi. “Folklor Araştırmaları I” **Gediz Dergisi**, Cilt:3, Sayı:36, 1.4.1940, s. 8.

Erdoğan, Fehmi. Fehmi Erdoğan, “Evlenme ve düğün Adetleri Çocuk Hastalıkları, Çocuğa ait Atasözleri 9”, 6/71 (1.11.1944), s. 1

Erginöl, H.F. Erginöl, “Bir Rum Efsanesi’nin Söyledikleri”, **Gediz Dergisi**, Cilt:3, Sayı:33, 1.1.1940, s. 6.

Erginöl, H.F. Erginöl, “Manisa’da Folklor”, **Gediz Dergisi**, Cilt:1, Sayı:4, 1937, s.5.

“Halkevi Faaliyetleri”, **Gediz Dergisi**, Cilt:1, Sayı:1, 23.04.1937, s. 16.

Günay, Dursun. “Sosyal Bağlardan: Müzik ve Manisa Müzik Durumu”, **Gediz Dergisi**, Cilt:1, Sayı:3, 1937, s. 15.

Güneş, Günver ve Güneş, Müslime.“Cumhuriyet Döneminde Manisa’nın Sosyo-Kültürel Yaşamında Halkevi’nin Yeri ve Önemi”, **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, Cilt:6, Sayı:15, İzmir, 2007, ss. 57-58

Güngör, Erol. **Dünden Bugüne Tarih-Kültür-Milliyetçilik**, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1995.

Gürtunca, Hüseyin, “Hızır ile İlyas’ın Buluştukları Gün”, **Gediz Dergisi**, Cilt:7, Sayı:73, 1944, s. 9.

Güz, Nurettin. **Tek Parti İdeolojisinin Yayın Organları Halkevleri Dergileri (1932-1950)**, Kariyer Matbaacılık, Ankara, 1995.

Halkevi, “Halkevleri”, **Gediz Dergisi**, Cilt:2, Sayı:21, 1.11.1939, ss.10-12.

İnan, M. Rauf. “Gazi’nin (Atatürk’ün) Halkçılık Ülküsü, Halkevleri ve Sonrası”, **Bellekten**, Cilt: II, Sayı: 204, 1988. s. 870.

Kapusuzoğlu, Y.Bahri. **Antalya Halkevi ve Faaliyetleri (1932-1951)**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2013.

Karadağ, Nurhan. **Halkevleri Tiyatro Çalışmaları 1932-1951**, T.C Kültür Bakanlığı, Ankara, 1998.

Karasu, Ayhan. “Türk Anası”, **Gediz Dergisi**, Cilt:1, Sayı:6, 1,10,1933, s. 6.

Kısakürek, Necip.F. “Üzüm”, **Gediz Dergisi**, Cilt:3, Sayı:29, 1.9.1939, s. 2.

Kuzey, Ahmet. “Yunus ve Ben”, **Gediz Dergisi**, Cilt:7, Sayı:80, 1945, s.10.

Kili Suna. **Atatürk Devrimi**, TTK Basımevi, Ankara, 1981.

Kip, Necati. “Manisa Notları”, **Gediz Dergisi**, Cilt:4, Sayı:45, 1.2.1941, s. 8.

- Köprülü, Mehmet. F. **Türk Edebiyatı Tarihi**, Ötüken Neşriyat, Ankara, 1986.
- Köprülü, Mehmet. F. **Milli Türk Destanı, İslamiyet Öncesi Türk Destanları**, Ötüken Yayınları: İstanbul. 2003.
- Köprülü, Mehmet.F. “Halkevlerinin İçtimai Rolü Ülkü’den”, **Gediz Dergisi**, Cilt:3, Sayı:35, s. 2. (1940).
- Tournefort, M. “18’inci Asırda Manisa”, (Çev: Zeki Ökmen), **Gediz Dergisi**, Cilt:8, Sayı:82, 1945, s. 6.
- Ölçen, Ali.N. **Halkevlerinin Yok Edilişi**, Halkevleri Genel Merkez Yayını, Ankara, 1988.
- Ölçen, Ali. N. **Atatürk ve Cumhuriyet**, İmge Kitapevi Yayınları, Ankara, 1994
- Ölçen, Ali. N. **Halkevleri**, Özkan Matbaacılık, Ankara, 2001.
- Önakın, Nazmi. “Evimizin Bir Yıllık Çalışma Raporu”,**Gediz Dergisi**, Cilt:1, Sayı:16, 20.02.1938, s. 4.
- Önakın, Nazmi “Halkevleri ve Evimizin Bir Yıllık Çalışması”, **Gediz Dergisi**, Cilt:2 Sayı:23 1.3.1939, s.5.
- Öztürkmen, Arzu. **Türkiye’de Folklor ve Milliyetçilik**, İletişim yayınları, İstanbul, 2006.
- Önertürk, A. “Halkevinde Karagöz Kukla , Resim, Yazı ve Kitap Sergileri”, **Gediz Dergisi**, Cilt6, Sayı:64, 1.5.1943.
- Polat, Kâmuran. “Manisa’nın Bazı Âdetleri”, **Gediz Dergisi**, Cilt:6, Sayı:63, s.7.
- Polat, Kâmuran “Folklor: Bazı İnanışlar”, **Gediz Dergisi**, Cilt:6, Sayı:65, 1.6.1943, s.12.
- Sezgin, Cemal. “Ceza Meselesi”, **Gediz Dergisi**, Cilt:3, Sayı:27, 1.7.1939, s. 5.

Sevim, Acar **Halk Milliyetçiliğinin Öncüsü Herder**, Bilge Kültür Sanat: İstanbul,2008.

Sokolov, Y.M. **Folklor:Tarih ve Kuram**,(Çev: Yerke Özer), Geleneksel Yayıncılık: Ankara, 2009,

Şen, Müslime. **Manisa Halkevi'nin Çalışmaları ve Dergileri**, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İzmir: 1992.

Şen, Müslime, “Manisa Halkevi Yayınları ve Yerel Tarih Çalışmaları Örneği, **Deu Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, Cilt:2, Sayı:6,1996, ss.147-157.

Şimşek, Sefa. **Bir İdeolojik Seferberlik Deneyimi Halkevleri 1932-1951**, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi,1941.

T.T. “Türk Dilinin Geçirdiği Merhaleler”, **Gediz Dergisi**, Cilt:5, Sayı:54, 1.6.1941. s. 13.

Tekin, Gözde. **Trakya Halkevleri ve Halkevleri Dergileri Üzerine Bir İnceleme**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2014, s.27.

Topaloğlu, D. “Paşaköy Manileri”, **Gediz Dergisi**, Cilt:7, Sayı:77, 1.11.1944, s. 10.

Türkçapar Günay, Necla. **Gediz Bibliyografyası**, Akademi Kitabevi, İzmir,1999.

Uluçay, M.Çağatay. “Yund Dağlarında Bir hafta Doğum ve Nişan Adetleri I”, **Gediz Dergisi**, Cilt:6, Sayı: 16, 1.7.1943, ss.8-9.

Uluçay, M. Çağatay. “Manisa'nın Sembolleri”, **Gediz Dergisi**, Cilt:1, Sayı:5, 1937, s.7.Uluçay,

Uluçay, M. Çağatay. “Yund Dağında Bir Hafta Aşiretler ve Köylerde Tarih Bilgisi III”, **Gediz Dergisi**, Cilt:6, Sayı:65, 1943, s. 10.

Uluçay, M.Çağatay “Yund Dağlarında Bir Hafta Düğün Adetleri V”, **Gediz Dergisi**, Cilt:6, Sayı:67, 1.8.1943, s.5.

Uluçay, M. Çağatay. “Yund Dağlarında Bir Hafta (Düğün adetleri VI)”, **Gediz Dergisi** Cilt:6, Sayı:69, 1.10.1943, s. 7.

Uluçay, M. Çağatay. “Deli Voyvoda!”, **Gediz Dergisi**, Cilt:8, Sayı:88, 1946, s. 2.

Uluçay, M. Çağatay. “Bazı Önemli Mezar Taşları I”, **Gediz Dergisi**, Cilt:8, Sayı:90,31.03.1946, s. 8-9.

Uluçay, M. Çağatay. “Hacı Şabanoglu Hasan Ağa Türküsü”, **Gediz Dergisi**, Cilt:8, Sayı:101-102, 1947, ss.9-10.

Uluçay, M. Çağatay. “Manisa Tarihinin Türkler devri Kaynaklarına Dair Düşünceler”, **Gediz Dergisi**, Cilt: 6, Sayı:71, 1.1.1941, s. 12.

Yalçın, Necmettin. “Yurt Tetkikleri: Kırkağaç- Bakır III”, **Gediz Dergisi**, Cilt:5, Sayı:49, 1941, s.6.

Yalçın, Necmettin. “Tarihi Efsaneler (Üzüm- Şarap) I” **Gediz Dergisi** , Cilt:8, Sayı:93, 1944, s. 10.

Yalçın, Necmettin. “Tetkik Seyahatleri I”, **Gediz Dergisi**, Cilt:8, Sayı:91, 20.04.1946, s. 13.

Yalçın, Necmettin. “Tetkik Seyahatleri II”, **Gediz Dergisi**, Cilt: 8, Sayı:92, 31.05.1946, s. 12

Yeşilkaya, Neşe. G. **Halkevleri: İdeoloji ve Mimarlık**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003.

Yıldırım, Dursun.“Türkiye’de Folklor Araştırmalarının Gelişme Devreleri 1”, **Milli Folklor Dergisi**, Cilt:3, Sayı:21 Bahar, 1994, ss.2-15.

